

EPA

2004-2014

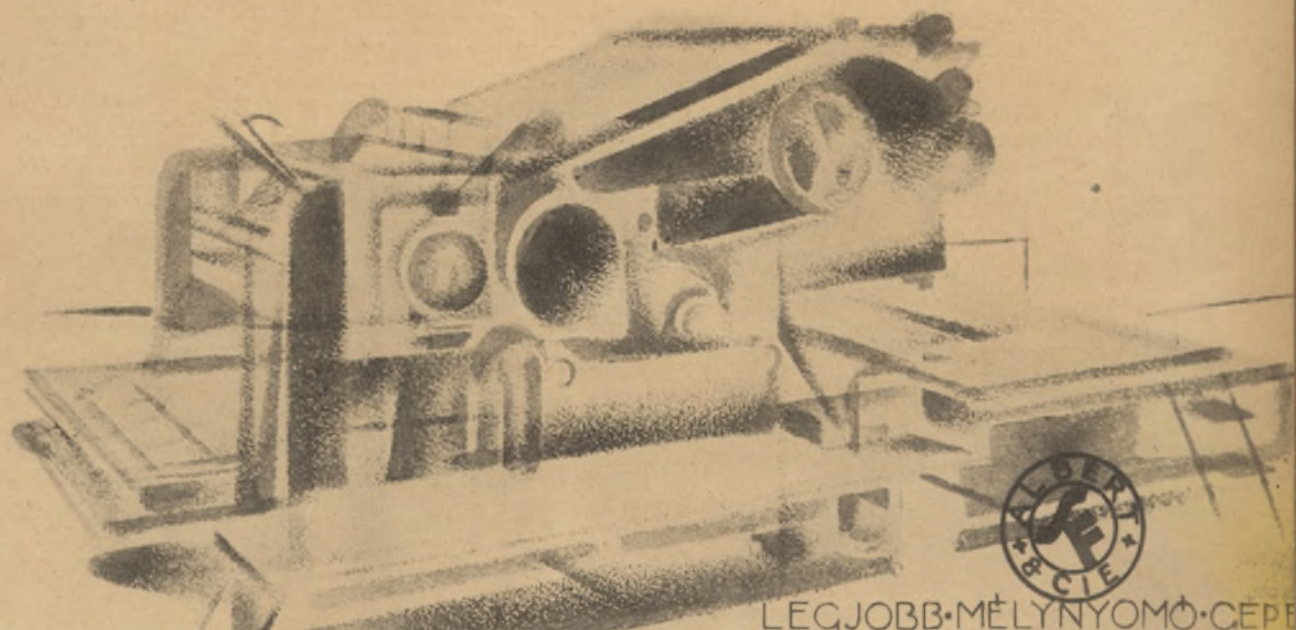
A MAGYAR GRAFIKA DIGITÁLIS VÁLTOZATA
A MEK EGYESÜLET MEGBÍZÁSÁBÓL
AZ INTERNET SZOLGÁLTATÓK TANÁCSÁNAK
TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT
AZ ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR
E-SZOLGÁLTATÁSI IGAZGATÓSÁGÁN,
AZ E-KÖNYVTÁRI SZOLGÁLTATÁSOK OSZTÁLYON,
2014-BEN,
AZ ELEKTRONIKUS PERIODIKA ARCHÍVUM
ÉS ADATBÁZIS FENNÁLLÁSÁNAK
10. ÉVFORDULÓJÁN.

MAGYAR GRAFKA

A GRAFIKAIPAR ÁGAKAT
FEJLESZTŐ FOLYÓIRAT
SZERKESZTI ÉS KIADJA
BIRÓ MIKLÓS

5.

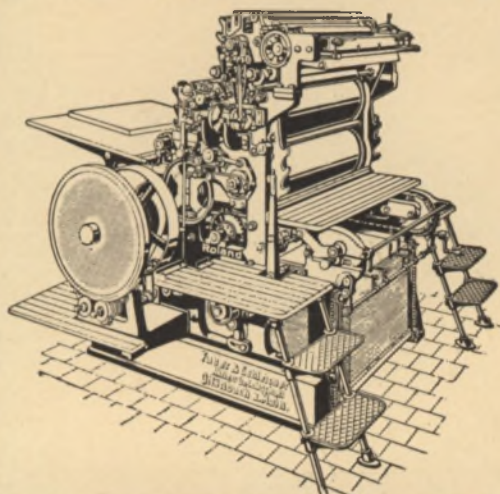
VIII. ÉVFOLYAM II. ÉVFELTŐ 1957. 19. SZ. KÖZLEMÉNY
SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓ HIVATAL BUDAPEST VII. RÓZSA U. 25.

LEGJOBB MÉLYNYOMÓ CÉPE
SINELL PRESSENFABRIK FRANKENTHAL
ALBERT & CIE FRANKENTHAL

OFFSETNYOMÓGÉP

3 ELISMERTEN VILÁGHÍRŰ

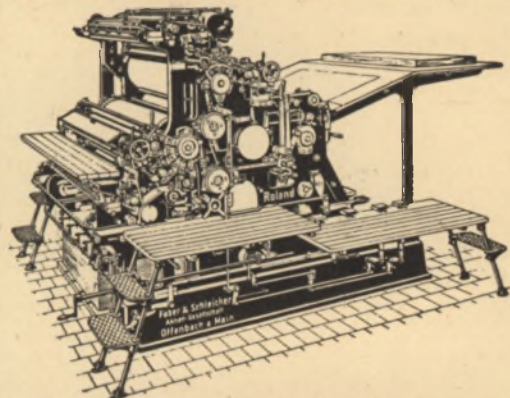
1

Roland offsetgyorsajtó

Elismerten a legrentábilisabb és legmegbízhatóbb gépe az európai offsetgépgyártásnak. Legmodernebb rendszer: 3 egyforma nagyságú kis átmérőjű henger

Teljesítőképessége
óránként 4000 nyomás
a legkiválóbb minőségben
és nagy alakban

ROLAND

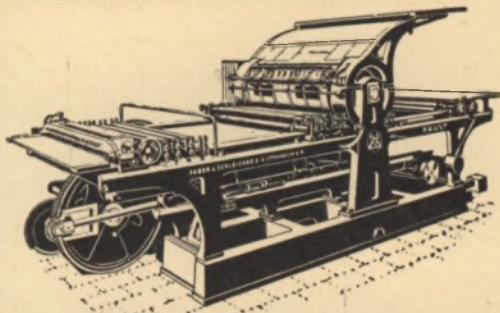
2

Roland kétszint és kétoldalnymást egyszerre végző offsetnyomógép

A legmodernebb és legteljesítőképesebb német kétszintnyomó offsetgép, minőségmunkák részére, kifogástalan elő- és hátoldalnymásra

Óránkénti teljesítőképessége 2800 nyomás, a legkiválóbb minőségben

ROLAND

3

Faust litográfiai gyorsajtó

Eredeti konstrukciójú gyorsjárású litográfiai nyomógép. Teljesítménye úgy minőségben, mint mennyiségben elsőrendű

Óránkénti teljesítménye 1500 minőség-nyomás középformátumokhoz

FAUST

FABER & SCHLEICHER AG OFFENBACH AM MAIN

A legnagyobb német speciális gyár offset- és litográfiai gyorsajtók részére. Alapítva az 1871. évben

E fedőlap külső oldalának színes mélynyomása Frankenthalban készül a Schnellpressenfabrik Frankenthal Albert & Cie AG cég kísérleti üzemében a gyár „Palatia” mélynyomógépén

GRAFIKAI MŰVÉSZETEK KÖNYVTÁRA

Megjelent a Grafikai Művészetek könyvtára hetedik kötete:

NOVÁK LÁSZLÓ:

A NYOMDÁSZAT TÖRTÉNETE

I. KÖNYV: A XV. SZÁZAD

Egy kötet ára a tizennyolc kötetet tervezett sorozat előfizetése esetén 3.20 pengő, egyenkint 4.— pengő. Bolti ára 5.— pengő. Megrendelések Novák László szerkesztőhöz intézendők, VIII, Conti u. 4. (Világosság-nyomda.) A könyvtár eddig megjelent hat kötetéből vannak még példányok. Bolti ára e köteteknek 5.— pengő.

B W

Első magyar nyomdai festék- és hengeranyaggyár

BERGER ÉS WIRTH

Elismerten legjobb minőségben szállít kő- és könyvnyomdai, offset- és könyvkötészeti festéket. Elsőrendű hengeranyagokat gyárt, hengerek átöntését vállalja.

BUDAPEST IX, MÁRTON UCCA 19. TELEFÓN: JÓZSEF 306-35

Fiókok: Berlin, Barmen, Hamburg, Amsterdam, Leningrad, Prag, Rio de Janeiro

BESZERZÉSI FORRÁSOK

BETŰ ÉS LÉNYA

Első Magyar Betűöntőde rt. Budapest, VI., Dessoewffy ucca 32. Divatos szöveg- és cím-betűk minden nyelvhez. Síma és mintázott rézleániák, Elvállalja egész nyomdai berendezések szállítást. Telefon: 223-70.

Universál grafikai szaküzlet rt. Budapest VIII., Rákóczi tér 2. Telefon: József 348-12.

Plakát- és könyvkötőbetűk, Ferrotypes, Dornemann & Co. Magdeburg. Képviselet Puztafi Zsigmond Budapest V., Tátra ucca 6. és Cluj-Kolozsvár, Str. M. Filipescu 10.

Schriftguss AG. vorm. Brüder Butter betűöntőde, Dresden. Magyarországi vezérképvisellete: „Grafika” Gépkereskedelmi rt. Budapest V., Csáky ucca 49. Telefon: Lipót 904-57.

Offenberger Miksa grafikai szaküzlet, Budapest, VII, Kazinczy ucca 32. Telefon: József 423-95 és József 455-87.

SZEDŐGÉPEK

Mergenthaler Setzmaschinenfabrik G. m. b. H., Berlin. Linotype sorszedő és öntőgépeink képviselete: Gutenberghaus Gebrüder Geel, Wien VII., Lerchenfelderstrasse 37. Budapest II., Hunyadi János út 12. Telefon: T. 237-74.

Typograph G. m. b. H. Setzmaschinenfabrik Berlin NW. 87. Képviselet: Tanzer Miksa Budapest VII., Akácfa ucca 50. Telefon: József 406-31.

Intertype, a legtokéletesebb és legmegbizhatóbb szedőgép. Magyarországi vezérképvisellete: „Grafika” Gépkereskedelmi rt. Budapest V., Csáky ucca 49. Telefon: Lipót 904-57.

Offenberger Miksa grafikai szaküzlet, Budapest, VII, Kazinczy ucca 32. Telefon: József 423-95 és József 455-87.

PAPIRNEMŰEK

Vasadi és Vértesi levélboríték- és papírneműgyár Budapest VI., Vörösmarty ucca 50. Készít mappákat, diszlelvéppapírokat és mindenfajta levélborítékokat. Telefon: T. 221-14. és T. 130-86.

OFFSETGÉPEK

„Offset” tégelynyomógépek mindenfajta papírra, durva kartonra, badogra, üvegre, fára, vászon vagy szövetre való nyomásra s ezenkívül rendes könyvnyomdai nyomtatásra lehető átalítására. „Universelle” Maschinenfabrik J. C. Müller & Co., Dresden-A. 24. Képviselet: Offenberger Miksa grafikai szaküzlet, Budapest, VII, Kazinczy ucca 32.

A világ legtökéletesebb offsetsajtóinak gyára a George Mann & Co., Ltd. cég, London W. C. I. Magyarországon képviseli: Puztafi Zsigmond grafikai szaküzlet, Budapest V., Tátra ucca 6. Telefon: 231-43.

A Frankenthal offsetsajtók felülmúlhatatlanok. A Schnellpressenfabrik Frankenthal, Albert & Cie AG. Frankenthal cég magyarországi vezérképvisellete: Első Magyar Betűöntőde rt. Budapest VI., Dessoewffy ucca 32. Telefon: 223-70.

A legújabb Horn-rendszerű offsetsajtók vezérképvisellete: „Grafika” Gépkereskedelmi rt. Budapest V., Csáky ucca 49. Telefon: Lipót 904-57.

Offenberger Miksa grafikai szaküzlet, Budapest, VII, Kazinczy ucca 32. Telefon: József 423-95 és József 455-87.

FESTÉKEK

Lorilleux Ch. és Társa nyomdafesték- és hengeranyaggyár. Iroda: Budapest IX., Ferenc József rakpart 27. Gyár: Budafokon. Telefon: József 448-43 és József 448-44.

Berger és Wirth kő- és könyvnyomdai festékgyár, hengeröntőde Budapest IX., Márton ucca 19. Telefon: József 306-35.

Michael Huber festékgyár, München. Állandó nagy raktárt tart magyarországi vezérképviseléténél: „Grafika” Gépkereskedelmi rt. cégnél, Budapest V., Csáky ucca 49. Telefon: Lipót 904-57.

Universál grafikai szaküzlet rt. Budapest VIII., Rákóczi tér 2. Telefon: József 348-12.

Offenberger Miksa grafikai szaküzlet, Budapest, VII, Kazinczy ucca 32. Telefon: József 423-95 és József 455-87.

KLISÉK

König és Bayer fotokémográfiai műintézet kliségyára Budapest VII., Wesselényi ucca 54. Telefon: József 359-91.

Kliséket méltányos áron és legjobb kivitelben készít a Pallas kemigrafija Budapest V., Honvéd ucca 10. Telefon: Teréz 205-67. 205-68.

SZAKÜZLETEK

Nagy raktárt tart mindenféle, a grafikai iparokban használatos gépekből és felszerelésekből a „Grafika” Gépkereskedelmi rt. Budapest V., Csáky ucca 49. Telefon: Lipót 904-57.

Universál grafikai szaküzlet rt. Budapest VIII., Rákóczi tér 2. Telefon: József 348-12. Új, használt és javított kő- és könyvnyomdai, könyvkötészeti gépekből és egyéb felszerelésekből, anyagból nagy raktárt tart.

Goldstein A. utóda Offenberger Miksa grafikai szaküzlet, Budapest, VII, Kazinczy ucca 32. Telefon: J. 423-95 és J. 455-87. Elsőrendű képviseltek.

NYOMDAGÉPEK

Schnellpressenfabrik Frankenthal, Albert & Cie AG. Frankenthal, Pfalz. Gyorsajtói és offsetsajtói világhírűek. Vezérképvisellete: Első Magyar Betűöntőde rt. Budapest VI., Dessoewffy ucca 32. Telefon: 223-70.

Reform-tégelynyomógép automatikus kirkással, 25 x 35 cm. kirkakó nélkül 36 x 56 mm nyomófelülettel. „Universelle” Maschinenfabrik, J. C. Müller & Co., Dresden-A. 24. Képviselet: Offenberger Miksa grafikai szaküzlet, Budapest, VII, Kazinczy ucca 32.

Rockstroh Werke AG. Heidenau. Képviselet: Tanzer Miksa grafikai szaküzlet Budapest VII., Akácfa ucca 50. Telefon: József 406-31.

Universál Grafikai Szaküzlet rt. Budapest VIII., Rákóczi tér 2. Telefon: József 348-12.

Winkler, Fallert & Co. AG. Bern, magyarországi vezérképvisellete: „Grafika” Gépkereskedelmi rt. Budapest V., Csáky ucca 49. Telefon: Lipót 904-57.

Offenberger Miksa grafikai szaküzlet, Budapest, VII, Kazinczy ucca 32. Telefon: József 423-95 és József 455-87.

HENGERANYAG

Berger és Wirth kő- és könyvnyomdai festékgyár, hengeröntőde Budapest IX., Márton ucca 19. Hengeröntést vállal a legjobb anyagból. Jobb és olcsóbb a házi öntésnél. Telefon: József 306-35.

Gödinger Béla hengeranyaggyára és hengeröntőde, Budapest VIII., Tánácsics ucca 7. telefon: József 424-23, szállítja a legjobb hengeranyagot, a végzi a legkitűnőbb hengeröntést.

GÉPJAVÍTÁS

Gépszerezlet, gépjavítást bárhol vállal a pontosan teljesít Klein Ernő, grafikai gépek és szerelvények gyára, Budapest VIII., József ucca 72. Telefon: József 372-39.

Mindenféle gépjavítást elsőrangú szakszerezők által végeztet a „Grafika” Gépkereskedelmi rt. Budapest V, Csáky ucca 49. Telefon: Lipót 904-57.

A GRAFIKAI IPARÁGAK FEJLESZTÉSÉT SZOLGÁLÓ

MAGYAR GRAFIKA

HAVONKINT MEGJELENŐ GRAFIKAI FOLYÓIRAT

UNGARISCHE GRAPHIK

CIMŰ NÉMETNYELVŰ MELLÉKLAPPAL

SZERKESZTI ÉS KIADJA BIRÓ MIKLÓS

FELELŐS SZERKESZTŐ WANKO VILMOS

FŐMUNKATÁRSOK: HERZOG SALAMON ÉS KNER ALBERT

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL

BUDAPEST VII, RÓZSA UCCA 25. SZÁM

BIRÓ MIKLÓS NYOMDAI MŪINTÉZETE ÉS KIADÓVÁLLALATA

A Magyar Grafika előfizetési díja Magyarországon:

Nyomdatulajdonosoknak, cégeknek és szakmán kívül állóknak egész évre 40 pengő, félévre 21 pengő
Egyes számok ára nyomdatulajdonosoknak, cégeknek és szakmán kívül állóknak 4 pengő

Nyomdatörténeti kiállítás

Az 1882-iki nagy könyvkiállítás meg az 1896-iki millenáris kiállítás óta nem volt olyan tárlatunk, amely annyira közel hozta volna szemeinkhez a magyar könyvnyomtatás multját, mint az a nyomdatörténeti kiállítás, amelyet az Egyetemi Nyomda háromszázötven-esztendő jubileumára rendezett a Nemzeti Múzeum csarnokaiban. *Czakó Elemér* dr., az újjászervezett egyetemi tipográfiának főigazgatója.

Az Egyetemi nyomda multja eddigelé bizonyos félhomályban állott még a történetében járatos emberek előtt is. *Telegdi Miklós* és *Pázmány Péter* éles körvonalú alakjain kívül alig is ismertünk más olyan férfiút, akinek az elmúlt századok folyamán jelentősebb szerepe lett volna a nyomda körül. Most, a kiállítás kapcsán, az elfeledett régi könyvnyomtatók és a nyomdát igazgató prefektusok egész sorával ismerkedhettünk meg. *Otmár Bálint*-nak, a nyomda első faktorának, *Pécsi Lukács* adminisztrátornak, a derék főigazgatóknak, *Szentiványi* és *Faludi Ferenc* uraiméknak, az ezermester nyomdász-művész *Falka Sámuel*nek egyénisége tisztán lép elénk a kiállít-

tott műveikből. Tiszteletreméltó alakjaik ott élnek ezentúl a magyar könyvnyomtatók lelki társaságában.

Az Egyetemi Nyomda háromszázötven-esztendő életkora minden fázisában a java tipográfiák közé tartozott, még pedig berendezkedés és technikai irányítás tekintetében egyaránt, s így

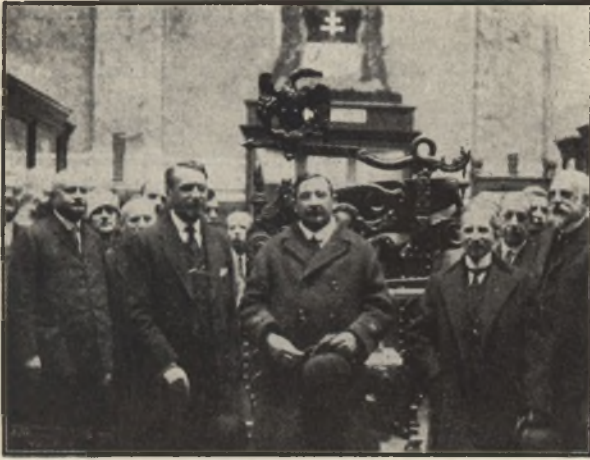
Az Egyetemi Nyomda legrégebb angol vassajtója 1827-ből

aki a világ könyvnyomtatásának a multjára kíváncsi: megbízható, tiszta képet kaphat itt a mi múzeumi tárlatunkból arra is, föltéve, hogy tud a nyomtatványok külsejéből, a betűk formájából, a metszetekből és egyéb tényezőkből a mult idők munkálkodási módjára vonatkoztatni és kiolvasni egyetmást. Mert bizony a londoni „chapel”-ekben és a párizsi „atelier”-ekben sem dolgoztak másképpen, mint a nagyszombati meg a pozsonyi öblös falazatú, komor atmoszférájú officinákban. A *Telegdi Miklós* püspök úr 1577-ben alapított kis nyomdája tehát hűséges tükrül szolgálhatott az azidőbeli themze-, szajna- vagy majnaparti tipográfiáknak is. Nem igen iramodott eléjük, de nem is igen maradt mögöttük. A bennük dolgozó tipográfus-mesteremberek is egyformák voltak mindenütt a világon: a Gutenberg-kultusz, a nyomdász-szolidaritás, az érzelmek, szokások közösége egyformává gyúrta a nyomdászembert itt is, ott is. Akár a diáknépet, amelynek egyforma volt a szokása, gondolkodása, mentalitása, akár Bécsben avagy Krakkóban, akár pedig Párizsban, Padovában avagy Heidelbergben szedegette magába az istenes tudományok ambróziáját.

Elismerés illeti *dr. Czakó Elemér* főigazgatót a kiállítás rendezése körül való munkásságáért és az Egyetemi Nyomda történetének szép és tüzetes monográfiájában való összefoglalásáért, amellyel nyomdászattörténetünk nem egy eddig kiderítetlen kérdésére vetett világosságot s hála neki azokért a szép és élvezetes előadásokért is, amelyeket ott — a múzeumi kiállítási csarnokban — tartott a nyomdászok sokfelől összeverődött csoportjai előtt.

De köszönet a Nemzeti Múzeum érdemes igazgatóságának is, amely a nyomdatörténeti kiállítás szerda esti nyitvatartásával módot adott arra, hogy a délelőttönként elfoglalt nyomdászok és másfoglalkozású emberek is nagyobb tömegekben épülhessenek régi íróink és tipográfusaink munkáján. Igen szép és igen demokratikus dolog volt ez, a jövőt illetően is föltöbblet kívánatos volna.

A jövőről lévén szó, legyen szabad remélnünk, hogy az Egyetemi Nyomda mostani értékes kiállítása

Kleblsberg Kunó gróf kultuszminister Czákó Elemér, Gevay-Wolf Nándor és Gróf Széchenyi Emil társaságában az Egyetemi Nyomda 350 éves jubileuma alkalmából rendezett Nyomdatörténeti kiállítás megnyitását

buzdításul fog szolgálni egyéb nyomda- és irodalomtörténeti kiállítások rendezésére is. Az efféle tárlatok annyi ösmeretanyagot, annyi kultúrbizonyítékot rejtegetnek magukban, hogy napjainkban egyik ilyen tárlatnak a másikat kellene követnie. Épülne belőlük a nyomdász, a lateiner, a kereskedő, talán még a gazdaember is, öreg és ifjú egyaránt, a szeretet meg tisztelet gerjedne szívében a mi hófehér kulturális multunk iránt.

Micsoda pompás tárlatot lehetne például csinálni „Magyarország és Erdély világosító lámpásának”, Debrecenек, a nyomdatermékeiből?! Avagy Kolozsváreból, Lőcséből? Vagy mit szólna a művelt magyarság egy, a hajdu-kuruc idők nyomtatványait és írott emlékeit elébe hozó tárlathoz, avagy egy, az 1848–49-es szabadságharc idejéből való mustrálatlan könyv-, ujság- és rölpapkiállításához?

Hogy talán kiharsonázna belőlük az „eb ura fakó”, illetőleg valami szonorikus republikánus hang; édes istenem, ez csak nem lehet most már akadály a mi független kis Magyarországunkon? A magyar psziché történetéhez mindenesetre ezek is éppen úgy hozzátartoznak, mint a Telegdi, Monoszlai meg Pázmány velős magyarságú, de Bécs felé hangfogós írásai. *Novák László*

Nyomtató-ereklyék között

A Nemzeti Múzeum dísztermének szépen elrendezett kiállítása nemcsak anyagával, de elrendezése módjával is kultúrát jelent. Aki a múzeum lépcsőházából, Pollák Mihály szépen felújított porticusából belép a kiállító-helyiségbe, egy végtelenül érdekes, tanulságos és szórakoztató kiállításba lép. Ereklyék közt jár, amelyek élnek. Minden történelmi kiállítás mai rendezésének az a főproblémája, hogy az anyagot könnyen áttekinthető módon és fáradságkeltés nélkül nyujtsa. Ez a kiállítás ilyen.

Első és legfőbb vonzóereje, hogy a pihenő multat adja, az élő, de nyugalomban élő multat. Gépeket látunk legelőször, faszjótakat és sárkánydíszes vasgépet, szedőszekrényt és rézlemezeket, a műhely régi alkatrészeit, a munka apológiáját. A kegyeletes kézzel összehordott mult itt az ő munkazubbonyában mutatkozik be s ez a sajtónak minden munkását örömmel tölti el. A kegyelmes és méltóságos urak, akik itt e tisztos multat megjubilálták, nemcsak a kultúra forrásához járultak pietással, hanem a munkásgéphez is, mondhatnók: a láthatatlan ólomporos kezekhez, melyek régi sírokban porladnak.

Hogyan dolgoztak egykor e kezek? El kell ismerni: a legtokéletesebbet adták, amit a maguk korában adhattak. Ha ötven évvel a mohácsi vész után, a felfordult ország legnyomasztóbb lelki és anyagi zavaraiiban a nagyszombati Telegdi-házból már ilyen nyomtatványok, szentkönyvek és evangélium-magyarázatok vándorolhattak szét az országba, akkor a mai magyarságnak is összeszorított ajakkal kell ezt a példát követnie. Ha a tudós jezsuiták officinájában már a németországi, németalföldi fa- és rézmetszők legjobbait foglalkoztatták a szép könyv érdekében, akkor a három és félszázados példákából le kell olvasni, hogy egy nemzet megújhdása a betűn és művészeren keresztül érlelődik elsősorban.

Igy hát történelem és serkentés van itt a levegőben. A könyvek szerelmese époly gondolatrajokat bocsát

Az Egyetemi Nyomda nyomtatványainak, irattári anyagának és üzleti könyveinek egy csoportja a 350 éves jubileumi kiállításon

az üvegtárlók kincsei közé, mint a történetfilozófus vagy a nyomdagép-energia, mûgond, szelídség, mellyel hajdan dolgoztak. Az első évszázad szentkönyveinek dedikált címlapjai, mint zárt, tömör egységek ritmusa, úgy vonulnak fel, nagy fekete betűikkel egy szigorúan fegyelmezett könyvszellemet tükrözve. Hány száz imádságos, zsolozsmás, vitázó és magyarázó szentkönyv, abban a finom lemondásban, mely az egyházi és világi magyarok akkori szegénységéből fakad? Már a tizenharmadik század nyomtatványain a barokk szegélydíszei, angyalkái, oltároszlopai és drapériái is ott libbennek, amint egyházi körmenetekben szokhatta meg a szem. Azután megint nagy komolyság a magyar közjog testes könyveiben. A politikus, a jogtudós, Werbőczy katonája Ausztria felé néz s nem érzelmes. De a könyvkötő olykor itt is színeket, aranyozást, csodásan préselt emblémákat ültetett a könyvre. Azután jöttek a tizenkilencedik század műzsájának,

klasszikus nyugalmának klasszikus üdvözlései: költők és regeírók, Bacsányi, Kisfaludy, Virág, Verseggy versesköteteikkel és műfordításaikkal. Öröm őket nézni. Ahogy a rézmetszet tisztaságával ragyog a könyv homlokán a betű. Ahogy a miniatűr puhaságával villan fel egy-egy allegorikus képcske vagy egy költőfej a cím mellett. És a többi közt: színes, tarka papirosok a múlt század elejének a divatja szerint. Bélés- és előzék-papírok, mint a brokát, mint a satinált selyem, olyik a régi bársonyok aranyszövedékét hordja a színeiben; másik — nyilván gyerekábécének szánva — ibolyacsokrot és tavaszi lehelletet szállított kis nebulóknak. És most finom biedermeier-dámáknak való almanachok következnek. Mind sóhajtásszerű puha bőrkötésbe préselve. Meg sok-sok imakönyv a népek... Latinbetűs, cirillbetűs, azután zsidó hágádák héber betűvel, török betűs Korán a balkáni mohamedánnak és szerzte mindenféle írások, nyomtatványok a Ke-

letnek, amelynek kapujában állott a Mária Terézia és a palatínus nyomdája... Legvégül pedig a felejthetetlen ritkaság: a budai nyomda betűmintakönyve. Hogy mit produkált a betűmetszők keze. Arról külön tanulmányt kellene írni, hogy mi van egy ilyen mintakönyvben repülő angyaloktól a tört oszlopokig és a mosolygó ábécétől a karddal átszúrt szívig.

Nagy élménye minden könyvbarátnak ez a kiállítás. Azért, mert itt nem írott malaszt, nem pohárköszöntő-frázis az, amit magyar kultúrának és nemzeti szellemnek szokás nevezni. Azért, mert itt is: kasszakönyvek és írott honorárium-szerződések közt dobban a magyar irodalom lelke, költőké, akik éheztek és írtak, munkásoké, akik megrokkantak, de lázzal dolgoztak. Itt összenéznek láthatatlanul.

Ki tudja, nem volna-e érdemes ezzel egy magyar könyvtörténeti múzeum alapjait lerakni? Hogy ez legyen a mienknél nagyobb nemzedékek arzenálja.

Nádai Pál dr.

Az Egyetemi Nyomda nyomtatványainak, írártári anyagának és üzleti könyveinek csoportja a 350 éves jubileumi kiállításon

A magyar levélborítékgyártás nagyszerű fejlődését

tapasztalhattuk a közelmúltban, amikor a cég szívességéből üzembem tekinthetünk meg a *Vasadi és Vértési papírneműgyár VI, Vörösmarty ucca 50. sz.* alatti üzemét. A magyar levélborítékgyártás valójában csak a háború utáni esztendőkbem indult nagyobb arányú fejlődésnek s e fejlődés élén haladt a fentemlített cég, amely nem zárkózván el a haladás modern eszközeitől, üzemét hatalmas méretekben fejlesztette és termelését modern alapokra helyezte. Az ötszáz négyzetméternél nagyobb, impozáns gyári helyiségben célszerűen elosztva működik körülbelül 40 papírfeldolgozó, levélboríték-, meg zacskógyártó gép. Kápráztató gyorsasággal működnek ezek az ötletesen megszerkesztett gépek, amelyeknek napi termelését 3,000.000 boríték készítésére is fel lehetne fokozni, ha ilyen mennyiségek magyar piacon való elhelyezésére mód volna. Ezzel nem azt mondjuk, hogy ez a modern üzem a magyar viszonyokhoz képest túl van méretezve, mert az a sajnálatos tény, hogy nálunk még nincs szükség napi három millió levélboríték kigyártására, egylegöre csak annyit jelent, hogy e gyár mai termelése a lehető legnagyobb gondnal, precizitás-

A Vasadi és Vértési levélborítékgyár Vörösmarty ucca 50. alatti új épülete

sal és kellő gyorsasággal megy végbe anélkül, hogy a gyártás folyamatát erőszakolnia kellene. Emellett természetesen egyéb fajtájú papírneműgyártás is nagyban folyik ebben az üzembem, aminek előnye, hogy a cég ezirányú munkálkodása nem kis

mértékben kezdi kiszorítani a külföldi gyártmányokat. A közönséges kereskedelmi borítékokon kívül készül ebben a gyárban ablakos levélboríték, tasak, de kitűnő minőségben gyártja a finomabb kivitelű, magán-célokra szolgáló levélborítékokat és levélpapírokat, közönséges és merített papírok s kartonok felhasználásával. Ezeket igen ízléses mappákban és dobozokban, mint díszlevélpapír-garnitúrákat hozza forgalomba. Ez utóbbi készítményei a cégnek, meggyőződé-sünk szerint, tökéletes és kiváló minőségű áru, amelyek minden tekintetben hivatottak arra, hogy az eddigi külföldi úgynevezett valódi angol és német árukat a magyar piacról teljesen kiszorítsák, aminek külkereskedelmi szempontból nem csekély jelentősége van. Szakmai szempontból pedig csak örülni tudunk annak, ha egy vállalat ilyen fejlődésnek indult, mert ez a könyvnyomtató szempontjából az anyagbeszerzés megkönnyítését jelenti s ezen túl magának a vállalatnak fokozza a versenyképességét és — ami a mai viszonyok közt szintén igen fontos — az eddiginél sokkal több munkaerőnek az elhelyezkedését, tehát tisztességes megélhetését is jelenti. A *Vasadi és Vértési* cég — amelynek egyedüli tulajdonosa különben *Vértési Aladár* — ma már közel 100 munkásnak és munkásnőnek nyújt megélhetést. A papírfeldolgozó iparok szempontjából különben az sem közömbös, hogy a cég kizárólag a viszonteladóknak, illetve a nyomdai üzemeknek szállít. A cég gyártmányairól tájékoztató új gyűjtemény mostanában jelent meg s azt a cég kartársainak, ha eziránt megkeresik, szívesen rendelkezésre bocsátja.

Gumizó gép a Vasadi és Vértési levélborítékgyár üzemébem

Novitzky N. László

A Magyarországi Könyvnyomdászok és Betűöntők Segélyző Egyesületének főtisztviselője, Novitzky N. László kolléga ez évben érte el harmincötödik évfordulóját az Egyesület szolgálatában. Ezt az alkalmat ragadta meg tisztelőinek, jóbarátainak serege,

hogy ünnepies keretben szeretetük és nagyrabecsülésük jeleivel halmozzák el őt. Ez november 6-án, vasárnap délelőtt, ünnepi díszgyűlés keretében improvizációs módon meg is történt.

Mi teljes lelkünkben átérezzük azt a kellemes kötelességet, hogy ebbe az ünneplésbe bekapcsolódjunk. De ez nemcsak kötelesség, hanem jog is. A jogot ehhez azon a címen reklamáljuk, hogy szakmafejlesztő lap vagyunk és Novitzky kolléga pedig elsőrangú szakíró. A Szakkör régi évkönyvei tanuskodnak róla, mennyit és milyen értékes cikkeket írt Novitzky kolléga ifjabb korában. Noha már harmincöt éve tisztviselő és idejét az egyesületben teljesen igénybe veszi az adminisztrációs munka, a szerkesztésében megjelenő Nyomdász Evkönyv és Uti Kalauzban még manapság is megjelennek szakcikkei.

A szakmafejlesztés, a szakképzés szószólója ma is. Megértő támogatója azoknak, akik szakmájukban tovább fejlődni akarnak. A Segélyző Egyesület megalakulásának félszázados évfordulójára szerkesztett „Egysült erővel” című fõmûvében sem tagadta meg szakírói voltát, mert az Egyesület történelét a könyvnyomtatás történelével vezeti be.

Az Omnia színház termében megtartott díszgyűlésen sokan vettek részt tisztelői és barátai közül. Az ünnepséget a 'Budapesti Könyvnyomdászok Dalkörének éneke nyitotta meg. Elsőnek Rothenstein Mór országgyűlési képviselő, az Egyesület elnöke üdvözölte az ünnepeltet, mint lelkiismeretes, jó tisztviselőt. Wiesenberger Vilmos, a nyomdászszervezet vezetője a szakszervezet tagjainak üdvözlétet tolmácsolta, míg Lerner Dezõ szűkebb munkatársai nevében halmozta el jókívánságaival. A három első fõszólaló értékes ajándékokat nyújtott át az ünnepeltnek. A Segélyző Egyesület nevében egy remek emlékalbumot is adtak át, amelybe a vezetőségi tagok neveiket írták bele és amelyet Dukai Károly mesterszedő rajzolt és díszített mesteri kézzel. Az egyesületi orvosok nevében Reich Lajos dr. hozta el szerencsekívánatait, a Szakszervezeti Tanács képviselétében pedig Peyer Károly fõtitkár, országgyűlési képviselő mondott szép üdvözlõbeszédet.

Brunner Mancsi színművészõ Szakacsits Árpádnak ez alkalomra írt szép versét szavalta el hatásosan. A beszédek elhangzása után a dalárda vegyeskara vette át szerepét és rázendített a Munka dalaira. Ezzel a helyszínen az ünnepség befejezõdött. Mi azonban ezúton néhány öszinte, meleg szóban új bekezdést csinálunk a pont után.

Ha Novitzky kollégát, mint lelkiismeretes tisztviselőt, mint volt szakszervezeti embert, mint hûséges munkatársat ünnepelték, akkor mi örömmel ragadjuk meg az alkalmat, hogy mint a legszorgalmasabb, a legkíválóbbszakírók egyikét üdvözöljük. Forró kézzorítással köszöntjük õt harmincöt éves szolgálati jubileuma alkalmából és kívánjuk, hogy sikerdús szakírói mûködését, amely jóval hosszabb tartamú egyesületi szolgálati éveinél, még sok-sok esztendőn át folytathassa.

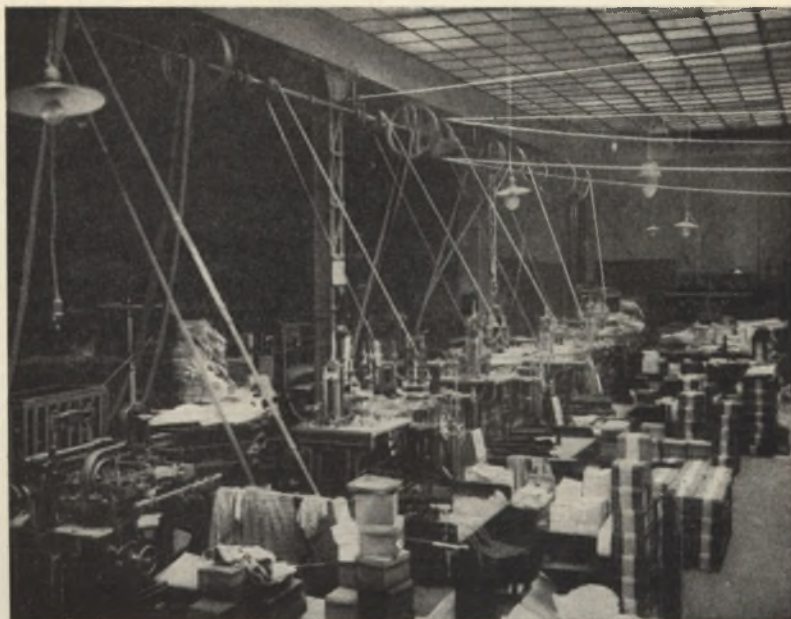
Diósgyõr

A magyar papírgyártás történetének kezdeti ideje visszanyúlik egészen a 16. század derekáig, amikor Braszóban felállították az elsõ papírmalmot, amelyrõl, mint ilyenrõl tudomásunk van. Ezen elsõ papírmalom fel-

állítását követõleg 1547-ben Honter János könyvnyomtató is papírmalmot rendezett be ugyanott és ettõl az idõtõl kezdve már gyakrabban találunk kultúrtörténeti adatokat, amelyek bizonyítják, hogy a könyvnyomtatásnak hazánkban való terjedésével párhuzamosan a papírmalmok szaporodása is lépést tartott. Errõl sok érdekes adatot olvashatunk Novák László és Freund Jenõ nemrégiben megjelent „Papíros a grafikában” címû könyvében, amely a „Grafikai Mûvészetek Könyvtára” VI. köteteként jelent meg. Itt olvashatjuk, hogy Schwartner szerint 1810-ben 40, 1817-ben 44 papírmalom mûködött a régi Magyarországon.

A mult század elején kezdett az addigi kézimûveletû papírkészítés gyári jelleget kapni, miután a kézi szitákat, amelyekkel a papírost meregették, vég nélküli szitával helyettesítették. Még nagyobb lendületet vett a papírgyártás irama a negyvenes években, amikor viszont a fa, illetve az ebbõl elõállított cellulóze használata vonult be a papírgyártásba.

A papírgyártás fejlõdésével azonban a papírmalmok fokozatosan elvesztették jelentőségüket és ezzel létjogosultságukat s így lassankint meg is szûntek, illetve egy részük gyári üzemmé alakult át, hogy a fokozottabb szükségletet fedezni tudja. A békekötés elõtti Magyarországon körülbelül

Részlet a Vasadi és Vértesi levélborítékgyár üzeméből

hús papírgyár működött. Azonban a trianoni békeszerződés olyan területeket csatolt át a szomszédos államokhoz, amelyek a magyar nyomdaipar szempontjából a lehető legnagyobb fontossággal bírtak. Nemcsak azért voltak fontosak nekünk ezek a területek, mert fogyasztópiacot is jelentettek a fejlettebb fővárosi sokszorosító-iparoknak, hanem azért is, mert nyersanyag-termelő vidékeket és üzemeket veszítettünk el elcsatolásuk következtében. Különösen a *papírellátás kérdését tolta előtérbe a felvidéki és erdélyi papírgyáraknak a csehszlovák, illetve a román imperium alá kerülése*. A hajdani Magyarország majdnem két tucatnyi papírgyárral rendelkezett, de a békekötés után ezekből, a régi diósgyőri papírgyáron kívül, egy sem maradt meg hazánk mai területén. Ilyenformán papírszükségletünk a háború utáni években kizárólag külföldről volt fedezhető; hogy milyen nehézségek és áldozatok árán, azt olvasóinknak nem kell részletesebben fejtegetni, hiszen a külföldi nyers- és félkész-gyártmányok mai beszerzése sem könnyű, hát még akkor, néhány évvel ezelőtt, amikor a külfölddel való kereskedelmi forgalom a lehető legrendezetlenebb volt. A megmaradt diósgyőri papírgyár a szükségletet nem fedezhette, mert arra egyáltalán nem volt még berendezve.

A *diósgyőri papírgyárat* 1782-ben *Csejtei Martini Sámuel* alapította s kezdetben kézzel merített, több egy hengersizítás gépen gyártott rongytartalmú, légen szárított papírokat. 1926-ban, tehát alig két évvel ezelőtt szerzett be a gyár egy teljesen modern síkszítós papírgyártó-gépet, amellyel termelését napi 7000—8000 kg-ra tudta fokozni.

Egyedüli papírgyárunk tehát most már nem kizárólag merített papírokat gyárt, noha ezeknek gyártása ma fokozottabb mértékben folyik. Két év óta — az új gépek üzembehelyezésével — a szürke fogalmi papirostól kezdve *mindenféle finomabb irodai és nyomdai papírost gyárt*, tehát simított nyomót, simítatlan, félfamentes és famentes regénynyomót, fehér famentes irodai és utánzótt merített papírokat, továbbá erősen szívós, nagy részben rongytartalmú értékpapírfajtákat is.

Ezek mellett természetesen a pénzügyminiszter szorgos ellenőrzése mellett tovább gyártja az Állami nyomda részére szükséges összes szigorú elszámolási papírokat is, mint például a posta-, okmánybélyeg, váltóürlapok, különféle zárójegyek és marhalevel-papírok, postai szállítólevelek és levelezőlapokhoz szükséges papírokat.

A valódi merített papírok gyártásán kívül specialitása a diósgyőri papírgyárnak még a bankjegypapírgyártás is, amennyiben tudvalevő dolog, hogy pengőbankjegyeink papirosa is ott készült tiszta rongyanyagból.

A diósgyőri papírgyár készítményeinek jósága kétségen felül állt eddig is, de a múlt évben eszközölt üzemfejlesztés csak öregbíti hírnevét.

A Magyar Grafika e számának papirosa is e gyár gyártmánya. Amint látjuk, az eddig használt külföldi papírral szemben is megállja a helyét.

Feljegyzések

Jubileumok. A Hungária nyomda személyzete október 16-án ünnepelte egyik szerény, csöndes munkástársának, *Schmiegner András* szedőnek fél-százados jubileumát. A nyomdai munkában eltöltött örven esztendő nagyob-bik részét az ünnepelt a Hungária nyomdában töltötte el, ahol az évekkel ezelőtt megszűnt „Neues Pester Journal” szedője volt. A MÉMOSZ-ban megtartott estélyt a Budapesti Könyvnyomdászok Dalkörének egyik különtménye nyitotta meg szép dalaival. A személyzet nevében Boros Béla, az igazgatóság nevében Bródy László dr. vezérigazgató köszöntötte fel az ünnepeltet és nyújtotta át az üzem ajándékát. A szervezeten megbízásából Bálint Ödön mondott hatásos beszédet, míg a Korrektor Kör üdvözlétet Haasz Vendel tolmácsolta. — Hódmezővásárhelyen december 4-én ünnepelték a hódmezővásárhelyi és környékbeli könyvnyomtatók Czutor Ede negyvenéves nyomdászságának fordulóját. A lelkes felköszöntők után az ünnepség jó hangulatban a késő éjjeli órákban ért véget. — Mind a két jubilánst mi is szívből üdvözljük.

A *dobozgyártás* nálunk is mind nagyobb fontosságra kezd emelkedni, ami szüksé-

gessé teszi, hogy szakmánk ez ágazatával is foglalkozzunk. Sajnos, rajtunk kívül álló okokból ezt eddig még nem tehetjük meg, de ez a törekvésünk a közel jövőben mégis meg fog valósulni. Ezúttal csak egy pompásan kiállított prospektusra hívjuk fel olvasóink figyelmét, amelyet a drezdai *Laube gépgyár* adott ki az általa készített dobozgyártó gépekről és mechanizmusokról. Ennek a prospektusnak az egyszeri átlapozásából is fogalmat alkothatunk magunknak a dobozgyártás szép iparáról, amikor egymásután látjuk felvonulni azokat az elmés szerkezetű gépeket, amelyek a dobozgyártásban nagy szerepet játszanak. A prospektust a gyár szívesen megküldi minden érdeklődőnek; címe: *Maschinenfabrik Laube, Dresden-A. 16, Blasewitzerstr. 68.*

A *Gebr. Jänecke & Fr. Schneemann, Hannover, festékgyár* egy nagyon izléses kivitelű füzetben gyűjtötte össze és adta ki a festékekkel kapcsolatos ismereteket és gyakorlati tanácsokat. A festékek általános ismertetésén kívül részletesen adja közre mindazokat a speciális tudnivalókat is, amelyek az egyes különleges festékekre vonatkoznak. Kimerítően foglalkozik a fekete és színes nyomtatásnál használatos különleges vegyszerekkel, amelyeket a gyakorlatban nem nélkülözhetünk. A hasznos kis füzet közvetlenül a cégtől szerezhető be.

A *G. Ruth vegyi gyártmányok* nálunk is meglehetősen jól ismert cikkek. Ezek közül főként a *Duratin-Electronor* az igen gyakran használt szárítóanyag, amelyet a festék gyorsabb száradásának előidézése kedvéért alkalmaznak. Ez az anyag feltétlenül megátolja a nyomatoknak egymásra-tapadását, ami sürgősen szállítandó munkáknál nem kis fontosságú. Egy másik anyaga a gyárnak az *Antisicca*, amelyet a hengerek konzerválására használnak s főként akkor tesz jó szolgálatokat a nyomdásznak, ha valami sürgős munkánál szárító anyagot tesznek a festékhez és a festéknek a nyomásszünetek alatti rászáradását a hengerekre akarjuk megakadályozni. Ilyenkor ezzel az anyaggal kell a hengereket bepermetezni. A *Goldol-paszta* a litográfiai rajzoknak a kővön való konzerválását mozdítja elő s ezenkívül a bronznyomásnál, helyesebben a bronzolandó nyomtatásnál használhatjuk fel előnyösen, mert a Goldol alkalmazása a bronz tapadását nagyban elősegíti. A negyedik, nálunk is ismert vegyszer a *Seccoprestol*, amely a festék száradásának gyorsítását hatványozottan fokozza, anélkül, hogy a nyomatok tisztasága szenvedne. A G. Ruth vegyi gyár magyarországi képviselőtét *Tan-czer Miksa* bírja, Budapest, VII, Akácfa ucca 50, aki prospektust és használati utasításokat szívesen küld.

A LEGJOBBAT A MÉLYNYOMÁS TERÉN

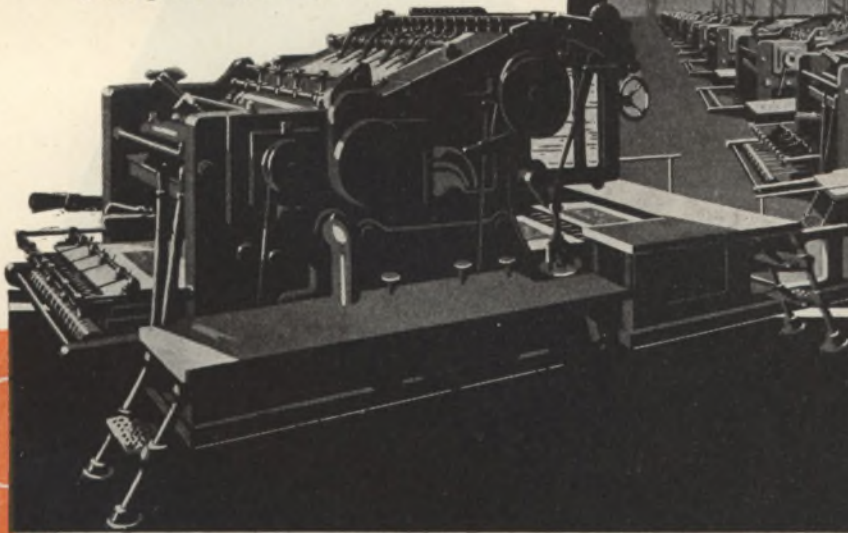
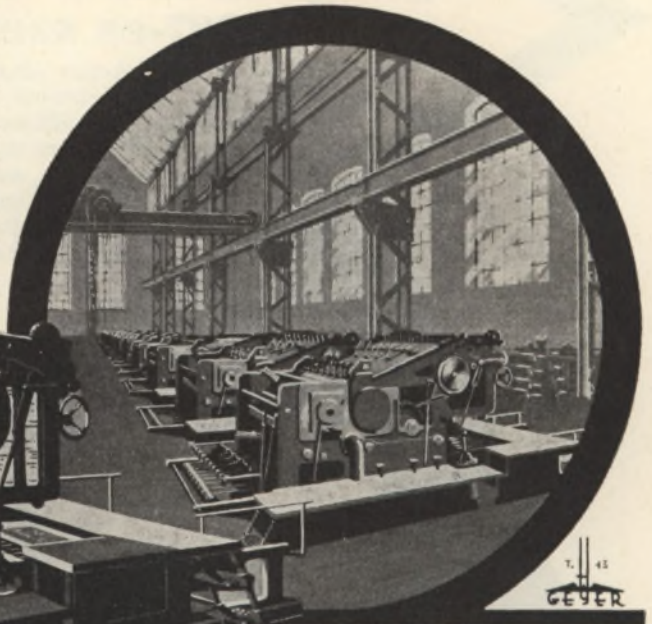
csak a sorozatokban 70×100 centiméter és 92×128 centiméter alakokra épített »PALATIA« nyújtja. Ezt bizonyítja megcáfolhatatlanul az állandó érdeklődés és az üzemben lévő gépeknek mindent túlszárnyaló száma. A számos szabadalommal védett gép hengerleszorító-szerkezete, amely a rézpalást egyszerű kicserélését szolgálja, továbbá a fehér papírszélek tisztaságát biztosító fűvószerkezet tökéletességében még ma is elérhetetlen és utánozhatatlan. A »PALATIA« kiforrott konstrukciója dacára, a technika legújabb vívmányainak tekintetbe vételével, azon állandó újításokat eszközölünk. Mint-hogy az összes forgórészek golyós csapágyakban szaladnak, a gép járása könnyű és zajtalan. Érdeklődőknek mindenkor készséggel szolgálunk felvilágosítással és ajánlással

**SCHNELLPRESSEN FABRIK
FRANKENTHAL**

ALBERT & CIE AG FRANKENTHAL

Vezérképvisellete:

ELSŐ MAGYAR BETŰÖNTÖDE R.-T.
Budapest VI, Dessewffy uccsa 32. sz.

T. 43
GERER

MANN

RIGINAL

MANN

FFSET

OFFSET

1927-es
modellű egy- és
kétszint, valamint elő- és
hátnyomást egyszerre végző **offset**
gyorssajtók óránként 6000 nyomás vég-
zésére alkalmas, pontos regiszter, utólérhetetlen
minőség mellett. E jellegzetes tulajdonságai a gépet
világszerte ismertté teszik.

**„Original Mann“ offset gyorssajtók
1927-es szerkezettel.**

E gépek alapvető gépszerkezeti alkotó elemeinek egyedül logikus elren-
dezése a kiszolgálást végtelenül megkönnyíti. Ha ön sikeresen
akar versenyezni, úgy állítson üzemébe „Original Mann“
offset gépeket. Kérjen még ma ajánlatot. Kedvező
feltételekről, gyors szállításról biztosítjuk.

Magyarországi képviselő: **Pusztall
Zsigmond** grafikai szak-
üzlet, Budapest V,
Tátra ucca

6

FEWY

GEORGE MANN & CO. LTD.

4 HENRY STREET, GRAY'S INN ROAD LONDON W. C. 1

A Magyar Grafika melléklete.
A Badenia A. G., Karlsruhe (Baden) műintézetének mélynyomása.

Lorilleux Ch. és Társa

négyszínnyomata

A kliséket
a Pallas kemigráfiaja
készítette

Nyomatott
az Augsburg-Nürnbergi Gépgyár rt.
„Terno“ gépén
Képviselő: Chatelet Alajos

A GRAFIKAI IPARÁGAK FEJLESZTÉSÉT SZOLGÁLÓ

MAGYAR GRAFIKA

HAVI FOLYÓIRAT • VIII. ÉVFOLYAM II-12. SZÁM • 1927 NOVEMBER-DECEMBER

SZERKESZTI ÉS KIADJA BIRÓ MIKLÓS

Egy nagynevű betűöntő halálára

Stempel Dávid, a frankfurti D. Stempel betűöntőde rt. vezérigazgatója, 1927 november 1-én elhunyt. Stempel Dávid nagy megbecsülésben részesült úgy a betűöntő-, mint a nyomdaiparban, mely megbecsülést kiváló szak-tudásával, alkotásainak hatalmas tömegével, de személyének kedves és nemes egyszerűségével mindenképpen ki is érdemelte. Egész kicsiny kezdetből alig három évtized alatt Európa egyik legnagyobb és legtekintélyesebb betűöntődjévé fejlesztette vállalatát, ami tudása mellett óriási akaraterejéről és munkabírársáról tanuskodik. Hogy hazai betűöntődénk, az Első Magyar Betűöntőde rt. ma már a legjobb német öntődék nivóján áll, Stempel Dávidnak köszönhető, aki a vállalat megszerzésétől kezdve messzemenő áldozatkészséggel vette gondjaiba e vállalatot és ellátta azt a legmodernebb felszereléssel. Stempel Dávid sokat áldozott a Gutenberg-história, a könyvnyomtatás és betűöntés multjainak kutatására. Óriási anyagot hordott e téren össze, alaposan tanulmányozta azt és egyik leg-tájékozottabb ismerője volt ezen történelmi anyagnak, melyet a frankfurti gyárban, magánmúzeumában gyűjtött össze. Boldog volt, ha nyomdászlatogatóit múzeumba vezethette, amely valóban rendkívül érdekes és tanulságos tárháza a könyvnyomtatás és betűöntés fejlődését mutató lenyomatoknak, könyveknek, betűeknek és eszközöknek s ahol munkatársaival együtt rekonstruálta a régi technikákat, hogy szemléltesse a régi idők munkáját.

Stempel Dávid élete a munka volt és alkotásai maradó emléket állítanak, amelyekre mindenkor tisztelettel fog a szakvilág tekinteni és kegyelettel fogja megőrizni szakmánk e kiváló egyéniségének emlékét.

Stempel Dávid, a Schriftgiesserei D. Stempel AG., Frankfurt am Main alapítója, 1869 szeptember 9-én Lambshaimban (Pfalz) született. A reál- és kereskedelmi iskolákat a szomszédos Frankenthalban végezte, amikor is egy bankházba került. Az 1889. év közepén lépett be az akkor tekintélyes Roos & Junge-féle offenbach-i betűöntődjébe, melyet még 1868-ban alapítottak és amely vállalatot 1915-ben az akkor már virágzó Stempel-féle betűöntőde megvásárolt. Ebben a betűöntődjében kezdte meg Stempel a pályáját és itt szerezte meg a betűöntőipar és üzlet első alapvető tudnivalóit. Már 1895 januárjában saját öntődét létesített Stempel a Majna melletti Frankfurtban, ahol eleinte csak kitöltő-anyagok öntésével foglalkozott, de nemsokára már berendezkedett betűöntésére is. Nagy önbizalom és vállalkozási kedv kellett ahhoz, hogy az akkori időkben, amikor már jó néhány öntőde működött Németországban és ezek között nem egy olyan, amely már világhírrevert szerzett, egy kezdő ember merészljen új betűöntődét alapítani. 1898-ban társultak ez új öntődéhez Cunz Vilmos mérnök, Stempel sógora és Scondo Péter kiváló betűöntő-mester, Stempel egyik legjobb barátja. A vállalat akkor már annyira fejlődésnek indult, hogy ugyanezen évben nyomdával és könyvkötéssel egészítették ki, hogy a betűmintafüzeteket saját kezelésben készíthessék; a rákövetkező évben pedig a fiatal cég már egy gépgyárat is alapított, mely az idők során óriási segítséget nyújtott és nagy szerephez jutott a Stempel-féle betűöntőde kiépítésénél. Kezdetben a gépgyár azzal volt elfoglalva, hogy az öntőde részére speciális gépeket, műszereket és szerszámokat ké-

szített, az öntőgépeket rendben tartotta, később már saját konstrukciójú gyorsöntőgépek gyártására tért át, mely gépek nagy haladást jelentettek az öntőtechnika terén. A technikai tökéletesítés mellett kiváló súlyt helyeztek arra, hogy a betűk a tipográfiai szempontoknak is minél jobban megfeleljenek. Már kezdettől fogva az volt Stempel Dávidnak a legfőbb törekvése, hogy a nyomdászok számára olyan mindenképpen megfelelő tipográfiai anyagokat gyártsion, amelyek a nyomda mindennapi munkáinál a legjobban használhatók. Az 1900. évben a Gutenberg-jubileum alkalmából Mainzban megtartott kiállításon a fiatal vállalat kiállítása már bebizonyította, hogy a vállalat aránylag igen rövid idő alatt életerős betűöntővé fejlődött ki.

Ez a kiállítás nyújtott igen jelentős alkalmat Stempelnek arra, hogy megismerkedjék Mayer Jaques-kal, aki az akkori időkben a Linotype szedőgépeket Németországban bevezette. Ez a találkozás és a két erős akaratú, világosfejű egyén megbeszélései oly tárgyalásokra vezettek, melyeknek eredményeként a Mergenthaler Setzmaschinen-fabrik, Berlin és a D. Stempel betűöntőde között szerződés létesítetett, amelynek alapján a Linotype-matricák gyártása a kontinens részére a D. Stempel betűöntődére ruháztatott át. Ez az együttműködés újszerű valami volt és a betűöntőipar szempontjából tulajdonképpen érdekellentétnek látszott. A következményei azonban azt bizonyították, hogy Stempel részéről ezt a lépést a helyes megfontolás, a viszonyok felismerése és a lehetőségek kellő felbecsülése diktálta.

A Stempel-betűöntőde kezdeti idejében Németországban egy új művészi törekvés lépett fel, mely a könyvnyomtatóiparban kereste érvényesülését és igyekezett ebben a művészi szempontokat a technikai tökéletesítés mellett érvényre juttatni. A betű volt a központja a könyv reneszánszának, a művészi alkotó akarat csiszolta, nemesítette ezek formáját és olyan megnyilvánulásokban tört elő, amelyek egy új kornak a kezdetét jelentették Németország nyomtató-művészetében. Néhány elsőrendű német betűöntőde mellett, a D. Stempel betűöntőde is igen tevékeny részt vett a tipográfia és könyvművészet újabb fejlődési processzusában és felismerve a törekvéseket és az ezek nyomán előálló szükségleteket, neves művészeket

hívott meg betűk és díszítmények tervezésére. Ettől kezdve egész a világháború kitöréséig a művészi és technikai követelményeknek egyaránt megfelelő betű- és díszítményalkotások hosszú sorozatát hozta piacra, amelyek a könyv-, reklám- és kereskedelmi nyomtatványok előállításánál vezetős szerepre jutottak. Ha végignézzük a Stempel-betűöntőde igen sokoldalú, — akár művészek tervezetei alapján, akár régi neves nyomatok mintájára készült — hatalmas betűsorozatait, megállapíthatjuk, hogy mindezen alkotásoknál az az állandó törekvés vezette Stempelt és munkatársait, hogy egyrészt kiválóan művészi értékű, másrészt pedig gyakorlatias termékeket hozzanak ki. Ebben a két fogalomban összpontosult Stempel Dávid vezetőgondolata, amikor vállalata termékeinek kiválasztásához, megalkotásához fogott, amihez még hozzájárult az is, hogy mint kitűnő szakember, határozott betűöntői érzékkel bírt annak a felismerésére, hogy az idők változásával mire is van szüksége a nyomdaiparnak, s ezt mindig a legjobban és kellő időre tudta megcsinálni.

STEMPEL DÁVID

Stempel vállalatának fejlődéséről az alábbi adatok nyújthatnak rövid képet. A Linotype-matricák gyártása mellett — mely bár a betűöntődei matrica-gyártással összefüggésben áll, mégis egész külön üzemet alkot, mert teljesen különleges gépberendezést igényel — csakhamar berendezkedett a vállalat a rézléniaák gyártására is, amely szintén teljesen

új gyártási ágazatot jelentett. A rézlénia-osztály mellett egy vésnöki osztály létesítetett a különféle rézdíszek és körzetek gyártására. Fokozatosan vezetett be a fabetűgyártás, a nyomdai faberendezések, szedőállványok, szekrények stb. gyártása, majd a kémigráfiai és galvanoplasztikai osztály. Itt említjük meg, hogy a vállalat már a háború előtt gazdag választékú orosz-, cirill-, héber- és arab-betűsorozatokat alkotott, ezenkívül azonban elkészítette bizonyos mérvben a holt nyelvek betűmatricáit is, úgyhogy ma abban a helyzetben van, hogy csaknem az összes élő és holt nyelvekhez szállíthat betűket.

Az az állandó fejlődés, amelyen a vállalat alapítása óta átment és azok a feladatok, amelyeket maga elé tűzött, az 1905. évben arra készítették a vállalat tulajdo-

nosait, hogy az addig korlátolt felelősségű társaságot részvénytársasággá alkossák át. Még a háború előtt sikerült a D. Stempel betűöntőde részvénytársaságnak az Első Magyar Betűöntőde rt. részvényeinek nagy többségét megszerezni. Ezzel a tényével nemcsak azt célozta, hogy üzleti tevékenységét Magyarországon és Ausztriában fokozhassa, hanem ki akarta építeni üzleti kapcsolatait a Balkán-államokkal, Törökországgal és Dél-Oroszországgal is. A világháború azonban gátat vetett ezen szép terveknek. Az idők során megvásárolta a D. Stempel AG a Roos & Junge offenbachi, a Heinrich Hoffmeister leipzig-i és a Drugulin-féle leipzig-i betűöntődéket. A Gebrüder Klingspor offenbachi betűöntődével érdekközösséget létesített. A folyó évben Berthold & Stempel G. m. b. H. cég alatt egyesítettet az Első Magyar Betűöntőde és a H. Berthold AG wieni fióköntődéje, amelyekbe még két régi wieni öntőde olvasztott be. Európa egyik legrégibb és igen jóhírnevű svájci betűöntődjével, a Haas'sche Schriftgiesserei baseli céggel alig néhány hónapja sikerült érdekközösségbe lépni.

A „Stempelwerk” G. m. b. H. Mainkurban (Frankfurt

am Main mellett) gyártják a Stempel-féle szabadalmra képező kettős-gyorsöntőgépeket és egyéb speciális gépeket, úgyszintén itt végzik a Linotype-matricák gyártásának egy részét. Ezt a gyárat is Stempel Dávid alkotóereje hozta létre.

A Linotype-társasággal nemcsak üzletileg állott kapcsolatban Stempel Dávid, hanem azon az úton is, hogy a nevezett társaság, Stempel kiváló szaktudásának megbecsüléseként, az 1925. évben megvásárolta őt a Linotype-Company New York nemzetközi nyomdászati tanácsának tagjává. Stempel a folyó év augusztus és szeptember hónapjaiban New Yorkban volt, hogy részt vegyen ezen tanács ülésein, amikor is megbetegedése a Németországba való visszatérésre készítette. A megérkeztekor rögtön foganatosított műtét sem tudta őt az életnek megmenteni.

Egy ritka munkáséletet szakított meg túlkorán a halál, egy olyan talpig ember életét, aki a frankfurti betűöntőipar régi törzsének egy új, egészséges hajtását alkotta és akinek munkája maradandó alkotásként fog világítani a betűöntőipar és a könyvnyomtatás fejlődéstörténetében.

Amélynyomás fejlődése és technikája dióhéjban

Gondolatoknak ábrázolás útján való közvetítése ősrégi eredetű. Az emberiség legrimitívabb értelmű ősei is használták és ebből a régi-régi korból sok érdekes ábrázolat maradt ránk köbe, sziklafalba vésvé.

Minket azonban most nem érdekelnék az ábrázolás történetjének eme nagyon érdekes régi lapjai. Ehelyett csak annyira akarunk az ábrázolással foglalkozni, amennyire ez a könyvillusztrációval összefügg.

A könyv szövegének illusztrálása már a könyvnyomtatás feltalálása előtt is nagy mértékben foglalkoztatta a könyvtörő és könyvdíszítő barátokat, ők is tudatában voltak az ábrázolás nagy jelentőségének, nem volt ismeretlen tény előttük sem, hogy az ábrázolás útján való gondolatközvetítés sokkal hatékonyabb eszköze a kulturális haladásnak, mint a betű maga, mert míg emezt csak az írni-olvasni tudók képesek megérteni, addig az ábrázolatot, a képet az analfabéta is megérti. Jőmagunk is tapasztalhatjuk a képek oktató hatását kicsinyeink értelmi fejlődésén, ha szemüket és agyukat képes könyvekkel foglalkoztatjuk.

Az ábrázolás fontosságát a kultúra szempontjából alig lehet megmérni. Az ábra a világ minden nyelvén érthető gondolatot közvetítő és gondolatot ébresztő eszköz, amelynek tökéletesítése már századok óta foglalkoztatta a sokszorosítással foglalkozókat.

A könyvnyomtatás feltalálása utáni időben az akkori kezdetleges technika csak a fametszetet tudta az illusztrálás céljaira felhasználni. A fametszet a könyvnyomtatás előtt is elterjedt volt; faráblanyomatokat készítettek ennek segítségével és ez az ipar a könyvnyomtatás feltalálása idején meglehetősen virágzott. Az „ördög bibliáját”

már akkor is ismerték és ilyen primitív fametszetekről nyomatták. A könyvnyomtatásban azonban csak 1461-ben jelenik meg először a fametszetű ábrázolás. A *Pfister*, a bambergi öskönyvnyomtató alkalmazta első ízben.

A könyvnyomtatás-korabeli első fametszetek természetesen csak egyszerű vonalas illusztrációk voltak, amelyeket azután kézzel színezték ki. Ennek a műveletnek az elkerülésére törekedtek a XV. század vége felé, amikor eltanulták a rézmetszők technikáját és a fametszeteket ehhez hasonlóan sűrűbb vonalas rajzokká képezték ki. Úgyhogy most már az árnyalatoknak sokaságát tudták belevarázsolni a fametszetekbe is és ekként a kézzel való színezést mellőzhették. Így lett a fametszet festőibb, művészebb hatású.

Maga az a tény azonban, hogy a fametszet-technikába átültették a rézmetsző-technikát, egyben a rézmetszet bevonulását is jelentette a könyvnyomtató-iparba.

A rézmetszet technikája ismeretes volt századokkal előbb, de nem mint sokszorosítótechnika. Addig csak használták és dísz tárgyakat ékesítettek ilyen technika segítségével. Ez a díszítő-rézmetszés a könyvnyomtatás feltalálása idején már meglehetősen jól kiművelt technika volt s ez a magyarázata annak, hogy 1477-ben Florenzben, 1478-ban Rómában és 1488-ban Lyonban nyomtatott könyvekben már találkozunk is rézmetszetekről nyomtatott illusztrációkkal.

Túlságosan hosszadalmas volna azonban a könyvillusztrációnak a fejlődését és történetét tovább kísérni. Állapodjunk meg a rézmetszettel és kísérjük ennek a fejlődését és metamorfózisát a mai mélynyomtatásig, illetve a mai mélynyomtató-formáig.

A mélynyomó formákat készítésük módja szerint három csoportba oszthatjuk. Az első csoportbeli nyomóformákat tisztán kézimunkával állítják elő, ilyenek a réz- és acélmetszet, a pontozás és poncolás segélyével nyert lemezek, továbbá a hántoló-eljárás, más nevén: mezzotinto.

A második csoportba tartoznak: a rézkarc és az aquatinta-eljárás. Ezeknél a nyomóformát félig mechanikai úton, kellő előrajzolás után maratással kapják.

A harmadik csoportba tartoznak azok a mélynyomó-eljárások, melyeknek nyomóformáit fotomechanikai úton nyerjük, tehát fényképezés és maratás segélyével, ezeknek az eljárásoknak a legjobban ismert és kultivált módja a heliogravűr és a mélynyomatás, vagy ahogy általában mondják, a réznyomás.

Tartsunk rövid szemlét e különböző mélynyomó-eljárások felett is.

A rézmetszet, mint már fentebb említettük, a könyvnyomtatással egyidőben merült fel. Az első dátummal ellátott rézmetszet az 1446. évszámot viseli. A rézmetszetű forma készítésének lényege az, hogy síma vörösrézlemezbe vésővel mélyítik a nyomandó részleteket, vonalas technikával. Az így megmunkált lemezt azután híg festékkel dörzsölik be, majd a síma felületről — tehát a nyomaton a legvilágosabb részleteknek megfelelő megmunkálatlan lemezről — a felesleges festéket eltávolítják. A lemez így nyomásra kész állapotba kerül, papírt fektetnek rá és erős nyomásnak teszik ki, miáltal a mélyedésekben meghúzódó festék átnyomódik a papírosra. Így magas művészi értékű nyomatokat kapunk. A rézmetszet, mint művészi eljárás, sokáig élte virágkorát s csak rövid időre szorította ki átmenetileg a mult század derekán az acélmetszet, amelyet különben még ma is használnak különösen a bankjegy- és bélyegnyomtatásnál. A rézmetszet igen nehéz és fáradságos művészi munka, amely művelőjétől a rajztudáson felül rendkívüli kézügyességet is igényel.

Réznyomatok céljaira alkalmazták a pontozást és a poncolást is, amelyeknél a vonalakat pontozással helyettesítették, illetve a vésőt kalapáccsal verték bele a lemezbe. Ezek az eljárások azonban nem igen terjedtek el. Sokkal inkább vált használatossá a mezzotinto-eljárás, vagyis a hántoló-eljárás, amelynél a rézlemez felületét horoló szerszámmal felborzolják és ezután hántolókéssel látnak neki a további megmunkálásnak, amely abból áll, hogy a kép világos részleteit a hántoló-késsel behúzzák, ekképpen a lemez érdességét ezeken a helyeken leszorítják. A mezzotinto, ellentétben a rézmetszettel, nem vonalakkal dolgozik, hanem felületekkel, amelyek a felborzolás következtében nem egységesen tömör felületek, hanem bársonyosan lágyak.

A második csoportba tartozó eljárások leggyakrabban használt művelete a rézkarc. A rézmetszet, elképzelhető, igen kemény munka lévén, azt a gondolatot szülte, hogy részben megkönnyíthessék. Ez el is érhető olyképpen, hogy a rézlemez felületét viaszkkal vagy más anyaggal vonják be, bekormozzák és ebbe a kéregbe tüvel bekarcolják a kívánt rajzot. Ezután vasklorid-oldatban fűrésztik a lemezt, amely a karcolás helyén meg-

támadja a lemezt és kimarja. A rézkarcnak művészi szempontból nagyobb a jelentősége a rézmetszeténél.

Az aquatintánál a megmunkálandó lemezt porzószerényben finom gyantaporral porozzák, úgyhogy ez egyenletes sűrűségben terüljön szét a lemezen. Ezután a lemezt kevésbé melegítik, hogy a gyantapor szemecskéi a lemezre tapadjanak. Ezután kezdődik a tulajdonképeni formakészítés. Elsősorban a kép legvilágosabb részleteit fedik be viaszkréteggel és a lemezt gyengén maratják, majd ezt követően a gyengébb világosabb részleteket s fokozatosan tovább a középtónusokat fedik le viaszkkal és újból és újból maratják, mindaddig, míg a kép legnagyobbfokú árnyékolásait is meg nem kapják.

A harmadik csoportja a mélynyomó-eljárásoknak a heliogravűrrel vette kezdetét. Ez már fotomechanikai eljárás és a fényképezést is igénybe veszi.

A fényképezés feltalálása tehát itt már bekapcsolódik a képsokszorosításba, amit egész természetesnek kell tartanunk, hiszen minden időök emberi törekvése volt, hogy az ábrázolni kívánt alakot vagy tárgyat az eredetihez minél tökéletesebb hasonlatosságban rajzolják meg.

A fotográfia feltalálása után nyomban foglalkoztak emberek annak a sokszorosítás terén való hasznosításával. Ezek között föl kell említenünk a bécsi *Anatom Berrest* és *Niepce de Saint Victort*, akik a Daguerrotípiái — legelső fotográfiai — lemezeket edző anyagokkal kezelték és ekként mélynyomó lemezeket nyertek. Még fontosabb fölfedezést köszönhetünk *Fox Talbot*-nak, aki enyvszerű anyagok kettőskrómsavas sókkal való vegyülékének fényérzékenysége jött rá és főként azt állapította meg, hogy az ilyen anyaggal bevont lemez megvilágítva hideg vízben duzzadóképeségét, meleg vízben pedig oldhatóságát elveszti.

Ez utóbbi fölfedezés képezi alapját majd minden fotomechanikai eljárásnak.

Talbot 1852-ben jelentette be szabadalmát s ugyanakkor acéllemezeket mutatott be, amelyek ilyen enyvszerű réteggel voltak fedve és a megvilágítás és az ezt követő maratás után metszetszerű nyomóformát mutatnak. Találmányát továbbfejlesztve, csakhamar rézlemezeket kezdett alkalmazni és rájött annak a szükségére is, hogy hengerelés útján előállított szemcsézés segélyével féltónusokat hozzon létre. Erre a célra később keresztvonalzást alkalmazott, amit úgy nyert, hogy gazéfátyolt tett a kopírozásnál a negatív és a lemez közé. Így kapta meg az első legkezdetlegesebb rasztert.

Ezen eljárást továbbfejlesztők között *Klics Károly* ért el korszaknyitó eredményeket. Ő zseniális módon foglalta egybe elődeinek eredményeit s ezeket a maga eredményeivel kifejlesztve, megvetette alapját a heliogravűrnek és az ebből fejlesztett mélynyomásnak.

A mult század hetvenes éveiben hivatásos fotográfusok sokat kísérleteztek olyan irányban, hogy hangulatteljes képeket állítsanak elő, amihez színezett krómzselatint használtak. Ezeket a szín- és árnyalatdús képeket pigmentnyomatoknak nevezték. *Klics* ezekkel a pigmentképekkel is foglalkozott és munkája közben fölfedezte, miszerint a krómzselatin megvilágítás után meg-

keményedik és a megvilágítás növelésének arányában mindinkább elveszti vízben oldhatóságát, de ugyanilyen arányban fokozódik ellenálló képessége a vaskloriddal szemben. Akkor már ismerték, hogy a vasklorid a maratáshoz használt választóvíznél sokkal jobb eredményt biztosít és különben is egyenletes, gőz- és szagmentes munkája alkalmazását kellemesebbé teszi. Klics tehát elsősorban oly irányban kezdett kísérletezni, hogy a fotografiai negatív alatt megvilágított pigmentképet vörösrézlemezre sajtolta és maratta. Az így nyert lemez azonban még nem volt nyomásra alkalmas, mert a maratató folyadék a pigmentkép erősen megvilágított részleteit csak igen kevésbé támadhatta meg, míg a meg nem világított részleteket erősen kimarta, miután amazoknál a pigment vastagabb és keményebb rétegén csak nehezen tudott áthatolni, míg emezeknél — a pigment itt vékony lévén — gyorsabban és hatékonyabban. Az így kapott lemez felülete tehát nem volt egyenletes és a befestékezés utáni letörlésnél a festéket nem volt lehetséges a lemez mélyebben fekvő részleteiben kellő düsan bentartani.

Ebből az eredményből kétféle irányú következtetést vont le *Klics Károly*. Először, hogy a kép egész világos részleteinek megfelelő pigmentrészletek ellenálló képességét a vaskloriddal szemben minél nagyobb mértékig fokozni kell, másrészt pedig, hogy a maratási felületet parányi részecskékkel meg kell bontani, hogy ezek segítyével a festéknek kitörlését meg lehessen gátolni.

Az első irányban Klics olyan újítást vezetett be, hogy a pigmentképet nem a negatív alatt másolta, hanem a negatívot egy krómzüsttel preparált üveglemezre másolta át és így kapott egy diapozitívot, amely a képet eredeti árnyalataiban mutatta. Az ilyen diapozitív képet pigmentezett és fényérzékenyített krómzselatinra másolta át s ekkor megkapta a kívánt eredményt: a kép áttetsző részletei a legkönnyebben engedvén át a fényt, a zselatin ezeken a részleteken a legerősebben cserződött, megkeményedett és később a maratáskor a vasklorid-oldatot a legnehezebben engedte át s viszont a sötétebb részleteknek megfelelő képrészletek helyén a fény nehezebben hatolva át, a zselatin-réteg ezeken a részein a megvilágítás arányában elvesztette ellenálló képességét a vaskloriddal szemben. Ilyenképpen a kép fotomechanikai átvitele a lemezre megoldódott.

A második irányban ugyancsak zseniálisan oldotta meg a problémát. Itt igénybe vette *Klics* az aquatintánál már említett eljárást, mely szerint a lemezt a kép rá-másolása előtt aszfaltporral porozta föl és a lemezt fölmelegítve, az aszfaltport rögzítette a lemezre. Ezután sajtolta csak a lemezre a diapozitív alatt megvilágított pigmentképet, amelyet később a *J. W. Swan* által tökéletesített pigmentpapirosra másolt át.

Az így előkészített lemezeket azután olyan technikával maratta, melyet nyilván maga eszelt ki s amely maratató-eljárás úgyszólván máig is változatlan maradt.

Ezzel a két lépéssel elérte *Klics* azt, amit célozott. Most már olyan lemezeket tudott előállítani, amelyeknek felületét a rátapadt aszfalt-szemcskék pontokra

bontották. E pontok az egész felületen egyenletesen oszolva el, mindenütt megátolták a lemez letörlésekor a festék eltávolítását az olyan helyekről, ahol azokra szükség volt, tehát a kép erősebb s gyengébb árnyrészleteinél. S emellett a kép hatása olyan volt, hogy szabadszemmel alig volt észrevehető, miszerint nem egységes felületet látunk magunk előtt.

Az ilyen úton-módon készített lemezek művészi szempontból kifogástalan eredményt nyújtottak és a *heliogravür*t a reprodukáló művészetek királyává avatták.

A heliogravürrel elért nemes eredmények serkentettek azután sok technikust arra, hogy az eljárás leegyszerűsítésével olcsóbbá tegyék és főként a gyors termelést is elősegítsék.

Ez irányban újból *Klics Károly*s kell utalnunk, mint olyan szerencsés emberre, akinek e probléma megoldása is sikerült, legalább is a legfontosabb részleteiben. *Klics* a múlt század végén Londonba költözött és ott a *Rembrandt Type Company* cégnél szerződött le, amely az ezirányú találmányait kiaknázza és gyümölcösztette. *Klics* e cégnél továbbfolytatta kutatásait és kísérleteit és itt kezdte elsősorban alkalmazni a heliogravürnél a szemcsézet helyett a szabályos pontrendszert, amely a mélynyomásos eljárásnak egyik legfontosabb kelléke.

Hogy *Klics* erre az eszmére hogy jött rá és miként készítette első raszterét, azt nem tudjuk, mert *Klics* találmányait illetőleg nagyszerűen tudta titkait megőrizni.

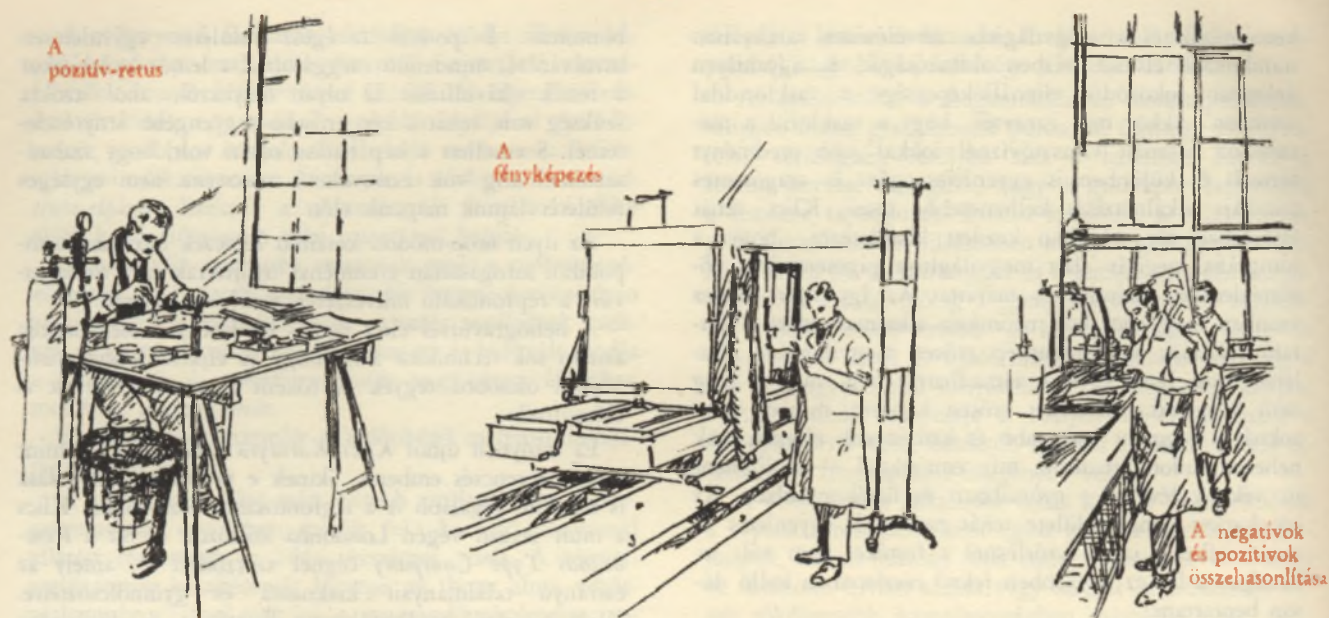
A hálózatos, szabályos vonalközökkel négyszögű pontokra bontott formákról nyomtatott mélynyomást most már gyorsajtókon végezték, amelyeket a litográfiai vagy fénynyomdai gépek alapján építettek meg, illetve amelyeket ezekből a gépekből átalakítás útján nyertek.

Ezt az akkoriban új eljárást már meglehetősen tökéletesség jellemezte. Elég gyors volt, a rasztert alig lehetett észrevenni, bársonyos fénytelen nyomásfelülete és tökéletesnek mondható árnyalatai a tömegtermelés céljaira is kiválóan alkalmassá tették.

1910 husvétján szenzációs és izgalmas meglepetésben részesített a *Freiburger Zeitung*, amely akkor jelentette meg első ízben lapját *képes melléklettel, amely mélynyomás útján készült*.

Ebben az egyszerűnek látszó tényben a meglepetések és szenzációk halmozott mértékben kerültek napvilágra, mert ebben az esetben *körforgó-mélynyomásról és egyben szöveges nyomásról* is volt szó, — *közönséges újságpapíroson!* Ugyanis az történt, hogy a szakvilágtól elzárkózva, *dr. Mertens* Eduard is foglalkozott a mélynyomás problémájával és néhány olyan újítást vezetett be, amelyek egyenesen hozzájárultak a mélynyomás tökéletesítéséhez. *Mertens* törekvéseinek első eredménye volt az említett újság képesmelléklete, amely a szó legszorosabb értelmében katasztrofális hatást gyakorolt a grafikai szakma terén. Az eredmény olyan csodálatosan jó volt, hogy a kémigráfiai ipar és a könyvnyomtató-ipar művelői a meglepetés kábulatában egyaránt veszedelmes konkurenciát sejtettek ebben az eljárásban.

Lássuk már most, hogy *Mertens* tanár miként jutott erre az eredményre.

Képek a Schnellpressenfabrik Frankenthal, Albert & Cie, AG, Frankenthal (Pfalz) mélynyomó tan- és kísérleti intézetéből

Mertens elsősorban az addigi lapos mélynyomóformát, tehát lemezt váltotta fel *hengeres* formával. A formát nem lemezekre maratta, hanem *vastagabb rézköppennyel borított hengerekre*. Ez az újítás tette tehát lehetővé a rotációs mélynyomást. A mélynyomás esetén való átalakítása azonban mulhatatlanul szükségessé tette, hogy az addigi primitív törölő eljárások, amelyekkel a mélynyomó formáról a fölösleges festéket kellett letörölni, gyorsabb és amellet biztosabb munkamenetben legyenek eszközölhetők. Mertens ezt a problémát is megoldotta az úgynevezett *levonókés (Rakel)* alkalmazásával.

Az igazság kedvéért meg kell azonban jegyeznünk, hogy Mertens, akár csak annakidején Klics is, más téren mások által elért eredményeket vett át eljárásába.

Mertens tanár az akkoriban már vígan dolgozó szövetnyomó gépeket vette alapul. Ezekben a gépekben hengeres formákról nyomtattak és ezeknél a festéktörölő készülék szerepét a fentebb említett *levonókés* töltötte be. Ezt a készüléket állítólag már a 18. század végén ismerték a kartonnyomó-iparban, 1830-ban pedig már általánosságban használták.

A *levonókés (Rakel)* semmi egyéb, mint egy rendkívül vékony finom anyagú acélszalag, amelyet részsúton, a hengersugártól eltérő szögben szorítanak a mélynyomóforma-hengerre, minek következtében ez a szalag a fölösleges festéket maradék nélkül letörli a hengerről.

Kis idővel a *rotációs mélynyomás* ilyen meglepő felbukása után a szakvilág első megdöbbenése és meglepetése természetesen megnyílt, hiszen mindinkább nyilvánvalóvá vált, hogy az új eljárásnak még sok apróbb hibája van, noha eredményei valóban korszakalkotóak.

A mélynyomó rotációs gép után alig néhány hónappal a nürnbergi *Kempewerk-gépgyár* piacra hozta az első igazi *mélynyomógyorsaját* is, amelynek nyomán a gépgyárak egymásra ontották az újabb és újabb gyorsaját-

típusokat és természetesen rotációs gépeket is, úgyhogy a háború kitörésekor már számtalan ilyen gép és gyorsaját működött úgy a kontinensen, mint a tengerentúlon. A képeslapoknak százai készültek ezzel a tökéletes illusztrációs eljárással és készültek milliószámra, ami a mindenkori emberi törekvésnek leginkább megfelelt és a kultúrának felbecsülhetetlen szolgálatot jelentett.

Lássuk már most a *mélynyomás technikájának* főbb munkaszakaszait is.

A mélynyomó munkája a reprodukálható objektum *fényképezésével* kezdődik.

Ez a munka lényegesen egyszerűbb a kémigráfusok fotográfiai munkájánál, mert szárazlemezek is igénybe vehetők és nincs szükség a kémigráfusoknál használt kolloidumeljárásra. Sőt a felvételnél még a képeknek hálózat (Raster) útján való pontokra bontására sincs szükség. Ha tehát olyan negatívokkal bírnak, amelyeket hivatásos fotográfus készítet, ezeket minden további nélkül felhasználhatjuk, feltéve persze, hogy nagyság dolgában megfelelnek a készítenő reprodukció nagyságának. A fényképezésnél, ha ezt nekünk kell készítenünk a mélynyomás számára, nem kell használnunk a fordító prizmat, amit a kémigráfusok használnak, miután a kép ilyen módon való színtelváltoztatása csak a diaposzítív készítésénél válik aktuálissá.

Ezt a *diaposzítívot* ugyancsak fényképező-kamrák segítségével készítjük. Az ilyen készüléknek az objektívlencse előtt újabb olyan harmonikás kamrája van, mint a lencse mögötti kamra, melyhez hasonlót a közönséges amatőr gépekről is ismerhetünk. A negatívot ezen lencse előtti kamra rájárába fogják be zselatinrétegével kifelé, miáltal a kép fordítása is megtörténik. A készüléknek a negatív felőli oldalán egy vakítóan megvilágított fehér mező áll, amely egyenesen világítja keresztül a negatívot és annak árnyoltjait a kamra lencséjén keresztül a hátsó

A szöveg és a képek összeszerelése

Képek a Schnellpressenfabrik Frankenthal Albert & Cie, AG. Frankenthal (Pflalz) mélynyomó tan- és kísérleti intézetéből

kamra elzáró kazettájában levő diapozitív-lemezre vetíti. Ezeknek a kamráknak a szerkezete olyan, hogy bármily nagyságú negatívot már a kellő nagyságra tudunk redukálni vagy nagyítani. A diapozitív-lemezek *előbívása*, *fixálása* vagy *szükségszerűen erősítése és gyengítése* ugyanolyan módszer szerint történik, mint azt általában ismerjük.

A felvétel után következik a diapozitív-lemezek *retusálása*, ami közönséges, ismert módon történik és főként arra szorítkozik, hogy a kép árnyrészleteit ceruzával megerősítsék. Ez a retusálás a diapozitívoknál a kép árnykrészleteinek erősítését jelenti, ellentétben a negatívlemez retusálásával, ahol a ceruzaretus a fényrészletek kiemelését segíti elő. A negatív- és a diapozitív-retus lehető megkönnyítése céljából már az eredeti képet is retusálni szokás. Ez az úgynevezett *pozitív-retus*.

A retusálás után következik a képeknek az *összeszerelése* a reprodukálható szövegsorokkal. Itt meg kell jegyezni, hogy a szöveg és a kép másolása és maratása a formahengerre többnyire külön-külön történik, de sok esetben ezt egyszerre kell végezni. Ha tehát az összeszerelés (Montage) munkáját megkezdjük, a diapozitívon kívül rendelkezésünkre kell hogy álljon a szöveg bronzpórral behintett levonata is áttetsző papirosan. A szöveglevonat bronzolása azért szükséges, hogy a másolásnál a fény át ne hatolhasson a levonata betűin.

A szerelő-asztal felső lapja homályos üveg, amelyre felragasztják a szövegsorokat a megfelelő helyekre s erre azután egy tükörüveglapot helyeznek, amelyre viszont a sokszorosítandó képek diapozitívjeit erősítik fel.

A szerelés munkáját követi a *kép átvitele zselatinkópiára*. Ekkor történik a képnek raszterszerű hálózattal való ellátása is. Elsősorban ezzel kell foglalkoznunk.

Az előzők során már eléggé hangsúlyoztuk, miért szükséges a mélynyomás szempontjából a képet pontokra

bontani. Itt csak ismételhetjük, hogy enélkül mélynyomás el sem képzelhető. Amennyire szükséges a raszterhálózat az autótípiánál az árnyalatok létrehozása céljából, annyira szükséges a mélynyomásnál a formának festékekkel való ellátása szempontjából. A mélynyomásnál ezek a pontok festéktartó szerepet töltenek be, mert meggátolják a festékeknek a kiemelését olyan mélyedésekből, ahol arra szükség van. A kémigráfiai raszter erre a célra nem alkalmas, mert ennél a vonalak feketék. A mélynyomásnál a rasztervonalaknak átlátszóknak kell lenniök, amit könnyen megértünk, ha arra gondolunk, hogy a mélynyomó forma pont az ellenkezője a magasnyomatásnál használt formának (autótípiának). A formahengernek e transzparens vonalak alatti részeit a maratás nem érinti, de a közbül levő pontocskákat maratja kis gödröcskékké, amelyekben később a festék elhelyezkedik és amely gödröcskék tulajdonképpen a kép színtoltjait képezik. Ezek a gödröcskék nem egyformán mélyek s így nem egyformán veszik fel a festéket, az árnykrészletekben sokat, a középtónusoknál kevesebbet, a fényfoltoknál pedig majdnem semmit sem. Miután pedig a festékezés következtében ezeken a rasztervonalakon a levonókés nagyszerű munkája dacára is maradnak festéknyomok és a nyomás következtében a festék a gödröcskékből is némileg kiszorul: a *rasztervonalzás a mélynyomásnál csak a középtónusoknál vehető észre nagyobb mértékben, a kép egész sötét részleteinél észre sem vehető*, ami magában hordja az előfeltételét annak, hogy a mélynyomat az eredeti tónusképhez a lehető legnagyobb mértékben hasonlít.

E kis kerülő után térjünk vissza a kép *átmásolásához*. Az erre a célra használt *pigmentpapiros* legtöbbször vörösesbarna színűre van megfestve és innen a neve is: pigmentpapír. Ez még nem fényérzékenypapiros, előbb azzá kell tenni, hogy a másoláshoz felhasználható legyen. A fényérzékenyítendő papirost káliumbichromat-oldatban

fürösztik és a fényérzékenyítendő zselatinozott oldalával egy abszolút tiszta tükörüveglapra préselik és sötétben megszárazítják és azután leválasztják a tükörlapról.

A másolás *pneumatikus másoló-keretekben* történik. Azért kell ezt a műveletet pneumatikus keretekben végezni, mert a másolandó szerelvénynek a pigmentpapírosra a legtökéletesebben kell rászorulnia. Ezt pedig semmiféle szorító, préselő művelettel elérni nem lehet, ha csak nem akarjuk magunkat kitenni annak, hogy a lemezek az egyenetlen szorítás hatása alatt összeropedezzenek. Ezért kellett erre a célra légnymós másoló-kereteket konstruálni, amelynek működése révén azután a szerelvény a pigmentpapírosra a legtökéletesebben tapadni is képes. A másolókeret üveglapja légmentesen van beerősítve, erre helyezendő a raszter vagy a másolandó szerelvény és a pigmentpapíros és végül ezekre gumikendőt is borítanak, amelyet széleinél fogva ugyancsak légmentesen szorítanak le. Most üzembe helyezik a motoros légpumpát, amely a másolókeret üveglapja és a gumiborítás közötti levegőt a legtökéletesebben kiszivattyúzza, aminek következtében a külső légnymós a gumikendőt nagy erővel szorítja a másolókeret üveglapja felé. Ezután a másolókeretet függőleges vagy vízszintes helyzetbe állítják és a *másoló fényforrások* hatásának teszik ki.

A megvilágítás a mélynyomó-forma készítésénél mindenkor kettős művelet. Vagy a rasztert másolják át először a pigmentpapírosra, vagy a szerelvény segítségével a képet, avagy megfordítva, először a képet és csak azután a rasztert. Míndegy, melyik metódust választják.

A zselatinkópiát a másolókeretből a megvilágítás után kivéve, egy nagy, hideg vízzel telt tálba helyezik, hogy simulékonyabb legyen és elveszítse a felgöngyölödéssé váló hajlamát. A vízhez kevés szeszt is lehet önteni.

Most következik a *pigmentkópia átvitelének és előhívásának* tulajdonképpeni művelete. Az előzőleg tisztára, zsírtalanra törölt vörösrézhangert (nyomóformahangert) egy teknő fölé helyezik egy bakra olyképp, hogy munkaközben, nagy súlya ellenére is, aránylag könnyen lehessen emelőszerkezetek segítségével a teknőben levő meleg vízbe mártogatni, illetve abban megforgatni. A formahengeren e munkát megelőzőleg már meg kell jelölni a regisztronalakat, hogy a kópiát a megfelelő helyre illeszthessük. Ezután a kópiát a megnedvesített henger megfelelő helyére illesztve, ráborítjuk és gumiszorítókkal lenyomogatjuk, hogy a víz minden irányban kiszoruljon a pigmentkópia és a henger közül.

A papírosnak a zselatinrétegtől való elválasztása úgy történik, hogy a fentebb leírt művelet után a formahangert a felerősített pigmentkópiával a teknőben levő 45—60 fokos melegvízbe merítjük és abban forgatjuk, hogy a papíros a víz behatása alatt tökéletesen átitatódjék. Ha ez bekövetkezett, a papíros óvatosan le kell választani a hengerre tapadt zselatinrétegről. Ezután a hengert kiemeljük a vízből és először meleg vízzel leöblítve, minden tisztátalanságtól megszabadítjuk, majd hideg vízzel is leöntögetjük és ezt követően a hengert hagyjuk megszáradni, amit spiritusszal való leöntéssel siettethetünk.

BÁLI MEGHÍVÓIM

legújabb mintagyűjteménye
december hó végén fog megjelenni
s minden olyan magyarországi nyomdának,
mely a Magyarországi
Grafikai és Rokonipari Főnökegyesületnek tagja,
készséggel küldöm meg
ingyen és bérmentve

AZ UTÓDÁLLAMOK NYOMDÁINAK

szives figyelmét szintén
felhívom meghívóimra
s mintagyűjteményem megkeresésre
szintén ingyen és bérmentve
áll rendelkezésükre,
az árakat és a szállítási feltételeket
tartalmazó árlapokkal
együtt

KNER IZIDOR
könyvnyomtató
GYOMA

Kupfertiedruckbeilage der Firma F. Ruckelshausen & Co., Farbenfabrik Eppstein (Taunus) · Seit 1869

RUCO

Magyarországi vezérképviselő: Győrfi Lajos Budapest VII, Wesselényi uccá 54. szám. Telefón: József 414-45

MEGHÍVÓ

A Gyomai Sport-Egyesület műkedvelő ifjúsága
1927 május hó 15-én, az Erzsébet-ligeti pavillon
tánctermében, színpadi felszerelési alapja javára

KABARÉELŐADÁST ÉS TÁNCMULATSÁGOT

rendez, melyre címzett urat és kedves családját
mély tisztelettel meghívja a Rendezőbizottság

Belépődíj személyenként 2 pengő
Az előadás kezdete pontosan este nyolc órakor
Kabarészműsor előadása alatt az ajtók lezáratnak
A zenét Farkasinszki Imre zenekara szolgáltatja
Részletes műsor a belső oldalon

Meghívó

A Mezőtúri Aranyifjúság
1927. évi március hó 30-án, vasárnap,
a Központi Szálloda kis- és nagytermében,
a Levente-Egyesület javára, zártkörű

TÁNCVIGALMAT

rendez, melyre kívül címzett urat és
kedves családját mély tisztelettel meghívja
a Rendezőség

Kezdeté este fél kilenc órakor
A zenét Farkas Pista zenekara szolgáltatja
Belépődíj személyenként 2 pengő
Családjegy három személyre 5 pengő
A meghívó kívánatra felmutatandó

Meghívó

A Hódmezővásárhelyi Kereskedők Köre
1927. évi február hó 27-én, a kör összes helyiségeiben,
saját pénztára javára, zártkörű

JELMEZBÁLT

rendez, melyre címzett urat és kedves családját
tisztelettel meghívja a Rendezőség

Kezdetre este kilenc órakor
Éjfélnélkor farsangi bálkirálynő-választás
Belépődíj személyenként 4 pengő, álarcosoknak 2 pengő
Felülfizetéseket köszönettel fogadunk
és hírlapilag nyugtázunk

A zenét Vajda Marci zenekara szolgáltatja

A meghívó belépésnél felmutatandó

834. szám

BÁLI MEGHÍVÓ
FIORA MARGIT EREDETI RAJZA UTÁN
NYOMTATTA KNER IZIDOR KÖNYVNYOMDÁJA,
GYOMÁN

A
GRÁCIA
TÁNCINTÉZET
1927 december hó 6-án,
este fél 9 órai kezdettel,
a Fővárosi Vigadóban, a
legújabb modern táncok
bemutatásával műsoros

TÁNCPRÓBABÁLT

tart, melyre címzett urat
és kedves hozzátartozóit
tisztelettel meghívja a
Táncintézet Vezetősége

*

Műsor a belső oldalon
Elsőrangú jazz-band
zenekar játszik
Belépődíj
2 P

DIÓSY

840. szám

BÁLI MEGHÍVÓ
DIÓSY ANTAL EREDETI RAJZA UTÁN
NYOMTATTA KNER IZIDOR KÖNYVNYOMDÁJA,
GYOMÁN

ZSEBNAPTÁR 1928. ÉVRE

HUNGÁRIA
HIRLAPNYOMDA R.-T.
nyomása

Tervezte
KNER ALBERT

A négy évszak vignettáját
csabai Ékes Lajos
rajzolta

Szedte Apfel Sándor
Nyomta
Gábrici Gusztáv

Az előhívási művelet következtében a pigmentkópia megvilágított részei a hengeren megmaradnak és annak síkjából reliefszerűen kidomborodnak, a meg nem világított részek a meleg vízben feloldódnak és a papír eltávolítása utáni öblögetés következtében teljesen eltávolíthatók a hengerről.

A formahenger megszáradása után megkezdjük az előmunkálatokat a *maratás*hoz. A formahenger nem maratandó részeit, nevezetesen a margókat aszfalttal fedjük le, mert így kellően védjük a marató szerek hatása ellen.

Ezen előkészítés végeztével veszi kezdetét a maratás. A marató anyag a vasklorid, amelyet négy-ötféle töménységben használunk. A tiszta vasklorid 10 kg-jához kb. 5 liter vizet vegyítünk és ennek tökéletes elvegyülése után kg-ként még 20—25 gramnyi tiszta és zsírtalan rézforrást teszünk hozzá. Az így koncentrált oldatból készítjük a maratáshoz szükséges fürdőket, amelyeket további vízzel való hígítás útján kapunk meg. Általában normális

körülmények között a 42, 40, 38, 36 és esetleg a 34 Beaumé-fokos oldatok teljesen megfelelnek célunknak és kifogástalan tónusmaratást idéznek elő. Az oldatnak legalább 15 foknyi langyosnak kell lennie. A maratást a legnagyobb lelkiismeretességgel kell lefolytatni, hiszen ettől függ a nyomat tökéletessége.

A maratást a legsűrűbb, vagyis a legerősebb fokú vasklorid-oldattal kezdjük, leöntvén ezzel az egész hengert, melyet most már állandóan kell forgatni, hogy a maró-folyadék egyenletesen terüljön szét a hengerfelületen. Minél töményebb a vasklorid, annál lassabban hatol át a pigmentrétegen, minél hígabb, annál gyorsabban. A 42 fokos oldat tehát csak a legvékonyabb pigmentréteket marja át és kezdi ki az ezek alatti vörösréz-henger-részleteket. Ezután tehát már jelentkeznek a kép első nyomai, aminek megállapítása után a második töménységű oldatot vesszük elő, tehát a 40 fokosat és ezzel folytatjuk a maratást, amikor is a vastagabb pigmentrézle-

ELSŐ MAGYAR BETŰÖNTÖDE RÉSZVÉNYTÁRSASÁG BUDAPEST VI, DESSEWFFY UCCA 32. TELEFÓNSZÁM 223-70

Visegrád * **VILÁGOS REFORM GROTESZK** * Esztergom

Perltől 4 cicerőig 14 fokozatban

Isaszeg * **FÉLKÖVÉR REFORM GROTESZK** * Kispest

Gyémánttól 4 cicerőig 15 fokozatban

Miskolc * **KÖVÉR REFORM GROTESZK** * Eperjes

Nonparelltől 8 cicerőig 17 fokozatban

Szekszárd * **KESKENY KÖVÉR REFORM GROTESZK** * Dombóvár

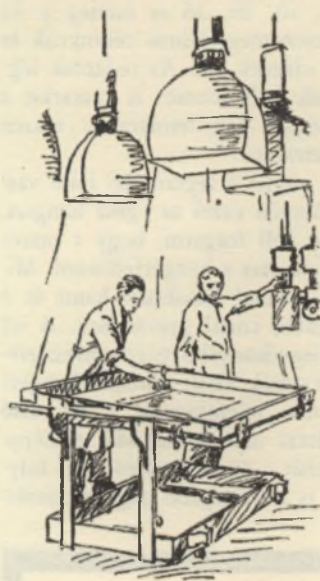
Petitől 8 cicerőig 14 fokozatban

DÍSZES REFORM GROTESZK

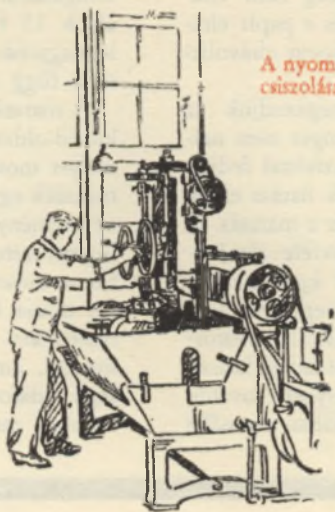
Csak verzális, terciától 5 cicerőig 7 fokozatban

KÖZPONTOK:

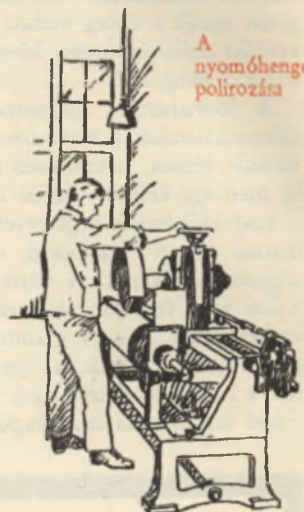
H. BERTHOLD AG, BERLIN ÉS D. STEMPEL AG, FRANKFURT AM MAIN

A raszter, kép és szöveg másolása

A nyomóhenger csiszoló

A nyomóhenger polírozás

Képek a Schnellpressenfabrik Frankenthal, Albert & Cie AG, Frankenthal (Pfalz) mélynyomó tan- és kísérleti intézetéből

teken is áthatol a maratófolyadék. S így folytatódik a maratás munkája, amíg csak a leggyöngébb vasklorid-oldattal befejezést nem nyer.

A szövegforma maratása nem ilyen körülményes s ahhoz rendszerint csak a legnehezebb vasklorid-oldatot használjuk.

Leöblögetés után a hengert terpentín vagy benzollal lemosunk és krétamasszával ledörzsöljük. Az első a viszsamaradt aszfaltlakkot, az utóbbi a még odatapadt zselatinrészecskéket távolítja el a hengerről. Ezután még csak hígított ciankálium-oldattal és más vegyszerrel kell bedörzsölni a hengert, hogy a klorid és az oxidáció minden nyomát eltüntessük és a henger nyomásra kész állapotban áll előttünk.

Amint látjuk, a mélynyomós forma előállítására nem egyszerű munka. Igen nagy szakismeretet, gyakorlatot igényel, mert mindenképpen pontosan és gondosan kell eljárni, ha jó eredményt akarunk elérni. Az ezzel foglalkozóknak abszolút biztonsággal kell dolgozniuk, mert a legkisebb mulasztás is súlyosan megbosszulja magát. Ne felejtjük el, hogy a forma sikerültét csakis az első levonat után állapíthatjuk meg, munkaközben próbanyomatok nem készíthetők és az ellenőrző felügyeletnél csak szemünk gyakorlott ítélőképességére vagyunk utalva. S ezenkívül nem szabad azt sem szem elől tévesztenünk, hogy korrekciók a hengeren csak a legritkább esetben vezetnek eredményre.

Nem nagyboldogság, hogy a mélyformát készítő szakember, legyen az a leggyakorlottabb is, izgalommal várja az első levonatot, amely igazolni van hivatva, hogy munkáját tudással, lelkiismeretességgel végezte és kifogástalan munkát produkált.

A kész nyomóformát most már emelőszervezetekkel a gépbe emelik és minden előzetes egyengetés nélkül megkezdődhetik a nyomás. A mélynyomásnál tehát a gépek

kellőképpen kihasználhatók, mert a formakészítés teljességgel a gépen kívül történik.

A nyomás műveletének csak igen rövid leírását kell adnunk, hogy cikkünk teljes képét adja a mélynyomás technikájának. A nyomóforma, amint az már általánosságban tudott dolog, festékbemerülve forog, avagy a festéket bőven feladó, bársonyhuzatú hengerekkel érintkezik és így befestékezve, a levonókéssel kerül érintkezésbe, amely letörli a felesleges festéket a hengerről, aminek megtörténte után a formahenger azonnal a papírosra nyomódik s a mélyedéseiben visszamaradt festéket rányomtatja a papírra.

Ez így leírva nagyon egyszerű műveletnek látszik, de hát ennek is vannak fortélyai, amelyeknek alkalmazása a munka sikerét biztosíthatja. Sok függ a festéktől, sok a papírtól, de leginkább a levonókés abszolút kifogástalan működésétől. Ha a levonókés nincs jól beszabályozva, vagy már nagyon letompult, bizony a nyomatokon vizsontlátjuk ennek nyomait. Aki megfigyeli a mélynyomatokat, mindig észrevehet kisebb-nagyobb mérvű sávokat a képen keresztül, vagy a margón, amelynek teljesen tisztán kellene kikerülnie a gépből. Ezek a levonókés nem tökéletes működésének a nyomai, amelyeket kiküszöbölni a gépmester dolga.

Az itt leírt műveleteken kívül persze még sok más mellékművelet is játszik közre a mélynyomás előkészítésénél. Ezeknek legfontosabbja talán a formahengerek csiszolása és polírozása. Ezekről másutt emlékezünk meg.

Ezzel befejeztük volna kissé hosszúra nyúlt részletes beszámolóinkat. Mélynyomógépeink ismertetésétől eltekintünk és egyelőre csak a géprendszeret fogjuk egy másik közleményünkben ismertetni, fentartván magunknak, hogy a mélynyomógépekről más alkalommal részletesebben számoljunk be.

A pigmentmáslat
átvitel
a formahengerre

A pigmentmáslatok
előhívása

A nyomóformahenger
maratása

Képek a Schnellpressenfabrik Frankenthal, Albert & Cie AG, Frankenthal (Pfalz) mélynyomó tan- és kísérleti intézetéből

E közleményünkhöz a következő munkákat használtuk fel forrásmunkák gyanánt: A Bugra hivatalos lapjának mélynyomásra vonatkozó közleményeit. — A „Deutscher Drucker“ (Deutscher Buch- und Steindruck) 1922., 1924., 1925., 1926. és 1927. évi 12. számait, melyek mélynyomószámok gyanánt jelentek meg; ugyanezen folyóirat 1924. évi októberi kémigráfiai, 1926. évi októberi reprodukálétechnikai különszámait, valamint az 1926. évi karácsonyi számát, (ezek beszerezhetők a lap kiadójában: Berlin SW 61, Hagelbergerstrasse 49.) — Felhasználtuk forrásként Gondos Ignác kollégánknak a Kempewerk „Der Stereotypneur“ című házilapjának 1910-ben megjelent Tiefdruck-Sondernummer-je alapján a Grafikai Szemle részére készített, de ott meg nem jelent

cikkének adatait is. — R. Russ: *Handbuch der modernen Reproduktionstechnik II. kötetét*, kiadója: Verlag von Klimsch & Co, Frankfurt am Main. — Artur W. Unger: *Die Herstellung von Büchern, Illustrationen, Akzidenzen usw.* Kiadója: Wilhelm Knapp, Halle a. S. — Otto F. W. Krüger: *Die Illustrations-Verfahren*, kiadója: Verlag von F. A. Brockhaus, Leipzig. — Felhasználtuk továbbá Löwy László okl. gépészmérnök úrnak megjelent erre vonatkozó cikkeit. Löwy mérnök úr egyébként is kezünkre járt e szám anyagának összehordásában és felülvizsgálásánál, hasonlóképpen Tausz Sándor igazgató úr is, a Pallas cinkográfájának és mélynyomdájának vezetője is. Mindkettőjüknek ehelyütt is hálás köszönetet mondunk.

Wanko Vilmos

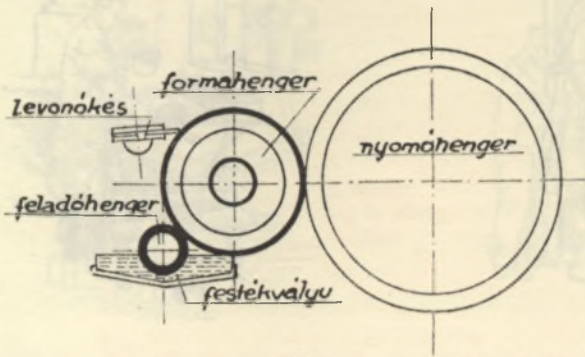
A mélynyomógépről

A nyomás fogalma alatt a sokszorosító-ipar minden ágánál, a mélynyomást kivéve, két egymástól élesen elválasztható munkálattal értünk. T. i. az egyengetést és a tulajdonképpeni nyomást, vagyis a gép mechanikai munkáját. Miután pedig — mint később látni fogjuk — a mélynyomás nyomóformája vagy egy tömör henger, vagy egy acélhengerpalást, amelyek abszolút merevek és deformálhatatlanok, egyengetésről a mélynyomásnál szó sem lehet. De nem lehet azért sem szó, mert a nyomó- és formahenger között fellépő igen nagy erő vagy illuzóriussá tenne minden egyengetést, vagy annak túlerős fogaratosítása esetében a hengerpalástot úgy deformálná, hogy annak további felhasználása lehetetlenné válnék. Pedig egy hengernek 10—20 formát kell kibírnia.

Ha tehát az egyengetés elesik — pedig ez képezi a nyomás kényesebb részét — marad a gép mechanikus munkája, amely egy eljárásnál sem túlkomplikált, de a mélynyomásnál a primitívség egyszerű (1. ábra).

Adva van ugyanis egy henger, amelybe a nyomandó forma van kisebb-nagyobb mélyedések alakjában negatív relífszerűen maratva. (A relifek azonban nem mint a mélységek összefüggő felületét, hanem a hálózattámasztékok (raszterstégek) alkotta kis edénykék rendszerét kell elképzelni). Ezen formahengert egy festékvályuba merülő feladóhenger festékezi be, bőven, könnyen folyó, híg festékkel és annak lenyomása előtt egy a hengerre feszülő hajlékony acélkés — az ú. n. levonókés — távolítja el róla a fölösleges festéket.

A nyomás már most úgy történik, hogy az ívfogókkal ellátott nyomóhenger a papírt a két henger között átvezeti, ami által a formahenger mélyedéseiben fekvő festékrészek a papírra nyomódnak. A nyomás megtörténte után a nyomóhenger az ívet egy kivezető szerkezetnek adja át. A most vázolt egyszerű szerkezet elegendő volna a nyomás elvégzésére, de minthogy a mélynyomás aránylag sok festékkel dolgozik, gondoskodni kell a nyomtat mechanikus *megszáritásáról* is, amely kérdés kü-

1. ábra

lönben fontosságot illetőleg egyenrangú a nyomással. A szárítóberendezések ma már annyira a mélynyomógépek szerves alkotórészét képezik, hogy a gép ismertetését két részletben kell hogy eszközöljem. Először is a *nyomóműről* fogok megemlékezni és azután a *szárító kirakó-szerkezet* ismertetésére térek át.

A gép működésének és főbb részeinek ezután következő leírásánál kizárólag az egyes *rendszerek* összehasonlítására fogok szorítkozni s példaképpen a Frankenthali Gyorssajtógyár Albert & Cie AG, Frankenthal „Palatia” mélynyomógyorssajtóját (2. és 3. ábra, az utóbbi a 459. oldalon) fogom venni.

A nyomóművel kapcsolatban, annak három legfontosabb alkotórészét fogjuk megismerni:

1. a nyomó- és formahengert *együtt*, mint a nyomást végrehajtó gépelemek egymáshoz való viszonyát,
2. a formahengert, mint a nyomóalap hordozóját,
3. a festékező szerkezetét.

1. A nyomó- és formahenger egymáshoz való relatív helyzete adja a mélynyomógépek két különböző csoportját.

Az első a Frankenthali Gyorssajtógyár „Palatiája” által képviselt konstrukció, amelynél a forma- és a nyomóhenger tengelyei egy *vízszintes* síkban fekszenek (2. ábra).

A másik a Johannisbergi Gépgyár gyorssajtója, amelynél a fentemlített két henger egy *függőleges*, illetve attól kevésbé eltérő ferde síkban van (4. ábra, 455. old.).

Minthogy az utóbbinál a hengerpalást kicserélése alkalmából az egész formahenger csapágyastól kiemelendő, a felette fekvő nyomóhenger elhelyezése konstruktív szempontból nem volt másképp megoldható, mint az oldalfal szabadon előrenyúló kiképzése által (4. és 5. ábra a 455., ill. a 461. oldalon).

Már pedig a nyomóműnél fellépő hatalmas erőket tekintetbe véve, ez a mód nem biztosítja azok defor-

mációmentes elosztását, ami a vízszintesben fekvő hengerek szisztémájánál a megszakítás nélküli tömör oldal-falak következtében inkább megvan.

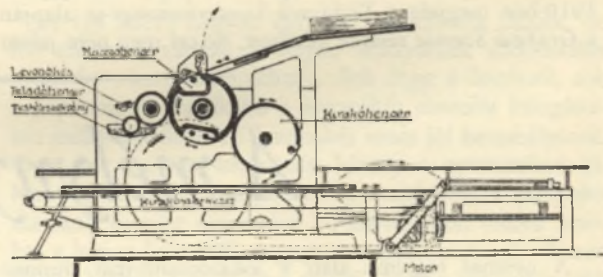
A gépkonstrukció legújabb törekvései arra irányultak, hogy a gép kiterjedését nemcsak a vízszintesben, hanem a függőlegesben is redukálják. Ez esetben nem annyira a hely kérdése játszott közre, mint inkább az a tapasztalat, hogy a súlyos forgórészek okozta rezonancia erősen nő a gép építési magasságával s így a vízszintesen elhelyezett hengerek előnye a függőlegesben fekvőkkel szemben vitán felül áll. A legújabb amerikai express-rotációs gépek nyomóművei az alaphoz egészen közel vannak építve.

Alátámasztja ezt a megállapítást még az a régi, nemcsak a mélynyomásnál tapasztalt tény, hogy a felső nyomóhengerről leváló apró papírrészek, por stb., a formahengeren lerakódnak és egyrészt a mélyedéseket eltörik, másrészt a maratás rajzát rongálják és így a forma időközönkénti lemosása folytán, esetleg a gép működésére zavarólag hat.

A papírvezetés szempontjából sem nevezhető előnyösnek az a tény, hogy a papír a berakást követő úton a nyomásig a függőlegest megközelítő helyzetet veszi fel, miután egy gyöngébb papír a meglevő vezetékek és görgők ellenére is a gyűrődésre hajlamos.

2. A *formahenger* a gép azon része, amely köré az összes többi mechanizmusok csoportosítva vannak és amelynek szerencsés konstrukciója az egész gép használhatóságára kihatással van. Nem csodálható tehát, hogy éppen a formahenger ment a legtöbb változáson keresztül és áll még ma is az érdeklődés központjában.

A gép ezen legfontosabb alkotórészének most következő leírásánál látni fogjuk, hogy az egyes típusok közötti eltérést mindenkor az a szempont imputálta, hogy a henger súlyát messzemenően redukálva, azok kezelését és szállítását egyszerűsítse.

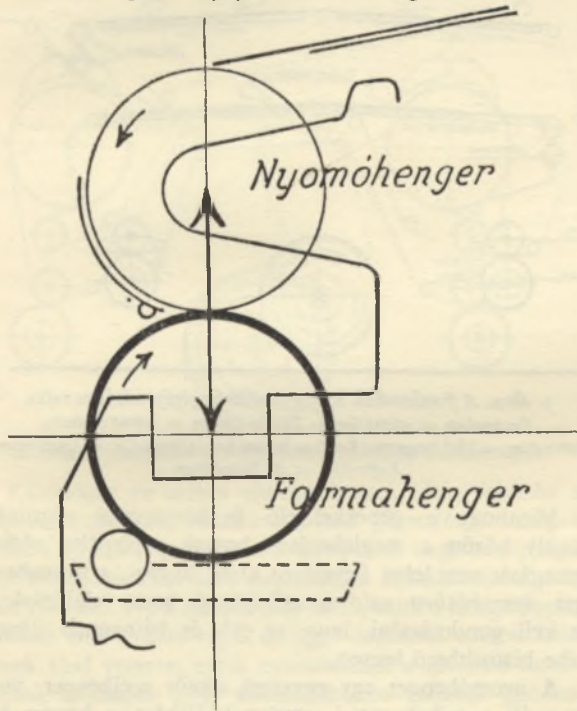
2. ábra

A masszív formahengerre hidraulikus úton sajtolt vékony rézköpeny tekintendő a legrégebb, de egyszersmind a legkedvezőtlenebb megoldásnak, miután a 6–800 kg súlyú henger kezelésével járó nehézségekhez még az is hozzájárul, hogy a rézköpeny a hengerre gyakorolt nagy nyomás alatt könnyen deformálódik.

Valamivel kedvezőbb a helyzet azoknál a hengereknél, amelyek rézborítását galvánfürdő útján nyerjük, miután annak anyaga abszolút homogén és előállítására aránylag egyszerű. Miután a hengerek súlya itt is akadályozza a könnyű kezelést, alkalmazásuk csakis a végnélküli papír-

ról nyomó mélynyomó-rotációsánál indokolt, ahol ugyanis a formahengert ritkábban cserélik és a nyomómű alacsony fekvése és könnyű megközelítése szállító kocsi-val, a henger beemelését automatikus úton teszi lehetővé. Az ívnyomógépnél ugyanaz nem volna másképp megoldható, mint emelőszerkezettel, miért is ma már a fenti hengerkonstrukció ezeknél a gépeknél alig található.

Az alumíniumhengerekkel tett tapasztalatok azért nem kielégítőek, mert a galvanizált réz nem jól köt az alumíniummal, melynek szilárdsága és deformációmentessége sem felel meg a mélynyomásnál szükséges feltételeknek.

4. ábra

Ezekután közelfekvő volt a gondolat, hogy a rézborítást nem közvetlenül, hanem *közvetve* kell a hengerre vinni, vagyis egy acélhengerköpenyt galvanizálva, az úgynevezett hengermagra tolni és azon minden elmozdulás ellen biztosítani.

A galvánberendezést megtakarítandó, először tiszta rézhengerköpennyel kísérleteztek, amelyet már kiszorított a majdnem kizárólag használatban levő, *szilárdságában és tartósságában utólérhetetlen acélhengerköpeny*.

A hengerköpeny elterjedtségének indítóoka azonban főképp abban találja magyarázatát, hogy ezek alkalmazásánál *a nehéz formahengert nem kell a gépből kiemelni*, mert az úgynevezett *hengerleszorító* szerkezet segítségével a hengerpalástot oldalról a hengermagra lehet tolni, azon megrögzítve rövid percek alatt a gép nyomásra kész állapotba hozható (6. ábra a 460. oldalon).

A formahenger baloldalán a meghosszabbított tengelyvéget leszorító feszítőszerkezet az egész hengert a baloldali csapágy segítségével úgy egyensúlyban tartja, hogy a jobboldali csapágyat kiemelve, a hengerköpenynek a formahenger magjára való felhúzása, illetve eltávolítása

percek alatt keresztülvihető. Az acélhengerpalástok csekély súlyuknál fogva könnyen kezelhetők és a befektetett tőke szempontjából is sokkal előnyösebbek, mint a tömör hengerek.

Maradna még a hengerre feszíthető vékony *rézlemez*-nek nyomóalapként való felhasználása, amelyet legideálisabb megoldásnak kell elismerni, miután használata a mélynyomás drága mellékberendezéseit, a csiszoló- és polírozógépet, valamint a galvánfürdőt tenné fölöslegessé. E kérdést legközelebb egy másik cikkem keretén belül ismertetem részletesebben s így erre e helyen nem térek ki.

3. A nyomómű másik része a *festékezőszerkezet*, amely a levonókésből, a feladóhengerből és a festékvályúból áll, tehát annyira egyszerű, hogy az eltérést az egyes géptípusok között csakis a kezelést és az állításokat illetőleg találunk, amelyek azonban nem lényegbevágóak.

E helyen akarok megemlékezni a mélynyomás egyik olyan karakterisztikumáról, amely nem könnyen érzékelhető és bizony sokszor ad félreértésre okot. Tudvalevő dolog, hogy a mélynyomás is hálózattal dolgozik, amely csak erős nagyító alatt válik láthatóvá és igen finom halvány vonalak négyzetes hálózatát tárja fel, melyek által határolt kis négyzetek a tulajdonképpeni nyomóelemek. E hálózat szerepe a mélynyomásnál egészen más, mint pl. a könnynyomásnál, vagyis az autotípiánál. Ez utóbbinál ugyanis a képelemek *egy síkban* fekszenek s így az árnyalatok közötti különbség (vagyis a rajz) úgy jut kifejezésre, hogy az egész képet a hálózat segítségével *nagyobb és kisebb pontok rendszerére bontja*, amelyek sűrűsége adja a tónust. A kép tehát sohasem képez egy összefüggő felületet.

A mélynyomásnál erre azért nincs szükség, mert az árnyalatokat a formaalapba maratott mélyedések adják és amit az autotípiánál *közvetve* a pontok és így a festékmennyiség sűrítésével, illetve ritkításával tud elérni, az a mélynyomás *közvetlenül* a mélységek közötti különbségek által valósít meg. Eszerint hálózatra a kép létrehozatala céljából a mélynyomásnak nem volna szüksége.

Ha a hengert közelebbről megvizsgáljuk, úgy azt fogjuk látni, hogy a hálózat a formát apró, *egyenlő nagyságú, de különböző mélységű* edénykéik rendszerére bontja, amelyek nélkül a könnyen folyó festék szabadon közlekedne a mélyedésekben, aminek folytán soha elérhető nem volna, hogy a festék a maratás mélységének megfelelő vastag rétegben jusson lenyomásra. Látjuk tehát, hogy a *hálózat elsősorban a festék rögzítésére szolgál*.

Van azonban ezenfelül egy másik szerepe is. A fentebb leírt edények festékkel csak úgy telíthetők meg tökéletesen, ha a formahengert úgyszólván festékbe merítjük és a fölös mennyiséget a *levonókés* segítségével eltávolítjuk. Ezen acélszalag működése csak úgy biztosítja a festék egyenletes elosztását, ha annak *vezetése* a henger egész hosszában lehetséges. Ezt a célt szolgálják a *hálózatátmasztékek* (raszterstégek), amelyek egyszersmind a formát a késokozta kopástól megóvják.

A *szárítóberendezés* a nyomómű kiegészítő részét képezi, de — különösen a racionális termelés szempontjából — fontosságát illetőleg azzal teljesen egyenrangú.

Közismert dolog, hogy már a könyvnyomtatásnál is, ha egy nehezebb autotípia-forma vagy többszínű klisé nyomásáról van szó, speciális festékek használata, belövés és más mesterfogások az ív kivezetésénél, voltak szükségesek a festék lehúzóadását megakadályozni, illetve annak szárítását elősegíteni. Képzeltető, hogy a mélynyomásnál, amely hasonlíthatatlanul több festékkal dolgozik, mint a könyvnyomás, milyen alapvető követelmény a nyomtatás megszáritása.

A természetes úton való szárításon kívül a mesterséges szárítás két válfaját veszik a géptervezők igénybe. Az egyik a fűtőtestekkel és hevítő lemezekkel, a másik a különböző légszekrényekkel és dobokkal való szárítás.

A hevítéses szárítás gyors és intenzív, de a papír erős zsugorodásával jár és így többszínnyomásnál az elkerülhetetlen illesztékkülönbségek miatt kvalitásos munkára alkalmatlan.

Miután pedig a festék felszívódása a papír anyagába az idő rövidsége folytán nem lehetséges, annak természetes oxidációja sem mehet végbe. Az ilyen nyomatot a festék könnyen elmázolódó voltáról ismerhetjük fel.

Ezek után magára a szárítószerkezet megbeszélésére térve át, a „Palatia” vázlatát követve (2. ábra a 454. oldalon), azt látjuk, hogy a megnyomott ív egy légszekrény fölött halad el, ahol a festék első szárítása történik. Ennek célja a könnyen illanó oldóanyagok fölöslegének eltávolítása. A nyomóhengeren fekvő ívek vezetését a kivezetődob veszi át és rakja le nyomással felfelé az alatta fekvő szalagszerkezetre. Ez az ívet előreviszi és átadja az ezalatt elhelyezett kirakószerkezetnek, amely a ívet egészen hátra transzportálja és rendbe lökve rakja le.

Ellenére a gép nagy teljesítőképességének — s így gyors járatának — ez a kombinált kirakó-száritószerkezet, amelynél egyidejűleg 7 ív van úton, lehetővé teszi a nyomatnak hevítés nélküli, majdnem természetes szárítását, ami annak kvalitatív munkájával egyértelmű.

A nyomat gyors szárításának legfontosabb előfeltétele természetes, a fentebbieken kívül, a jó festék és oldóanyag, amelyre más helyen bővebben találunk utalást.

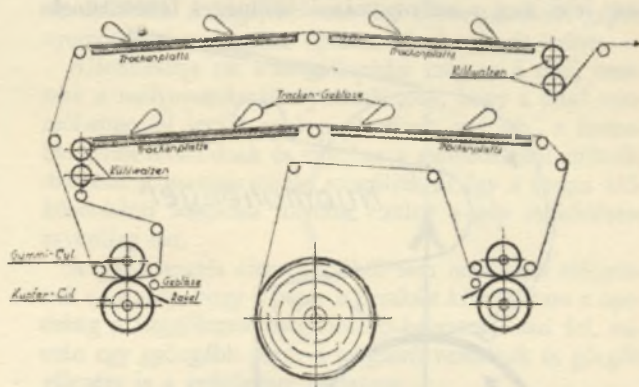
Záradékkul pedig egy olyan miniatűr szárítószerkezetet fogunk még megismerkedni, amelynek a papír szárításával alig van dolga.

Megfigyelhető ugyanis, hogy a formahenger azon részein, melyek nincsenek maratva, amelyek tehát a nyomópapír színét adják, a levonókésnek a fölösleges többletet eltávolító működése után is marad egy lehelletszerűen finom festékréteg vissza, amely a papírra lenyomódva, annak fátyolos külsőt kölcsönöz és a tónusok közötti ellentéteket csökkenti. Ennek megakadályozása egyszerű módon történik. A formahenger hosszában egy cső van elhelyezve, amelyen keresztül levegőt fujtatunk a hengerre. Ez a légáram felszárítja a kis festékrétegeket és így azok lenyomását megakadályozza.

Sok mást lehetne — és talán kellene is — még az ívnyomógéppel kapcsolatban elmondani, amelyek azonban még az eddigiekénél is fokozottabb mértékben tartanak igényt speciálisan gép- és nyomástechnikai előismeretekre s így ettől eltekintek.

A vég nélküli papírról nyomó körforgógépeknél megtaláljuk mindazon elemeket — esetleg még egyszerűsítettebb alakban, ha ezt a munka minősége megengedi —, melyeket az ívnyomógépeknél láttunk. Vonatkozik ez elsősorban a festékezőszerkezetre, de a hengereknél sem találunk nagy differenciákat.

Formahenger gyanánt itt nagyobbára a már említett galvanizált hengereket használják, amelyek szállítására és beemelésére szolgáló mechanikai berendezések adják az ívnyomógéptől való eltérések jelentős részét.

7. ábra. A frankenthal mélynyomókörforgógép vázlatos rajza

Trockenplatte = szárító lemez; Trocken-Gebälse = szárító fűvócső;

Kühlwalzen = hűtő hengerek; Rakel = levonó kés; Gummi-Cyl = Gumihenger;

Kupfer-Cyl. = réz formahenger

Mínt hogy e gépekkel elő- és hátnyomást végzünk, amely között a meglehetősen hosszú papírpálya oldalmozgását sem lehet figyelmen kívül hagyni, a formahenger üzemkészen való tengelyirányú finom elállításáról is kell gondoskodni, hogy az elő- és hátnyomás illesztése biztosítható legyen.

A nyomóhenger egy egyszerű tömör acélhenger, vulkanizált gumibehuzattal, amelynek állítása, a henger átmérőjének a csiszolás folyamán történő csökkenése, de még inkább a formahenger beemelésé következtében meglehetősen tág határok között szükséges.

A mélynyomó rotációs az egyetlen körforgógép-típus, ahol a változtatható alak a nyomóműnél semminemű komplikációt nem okoz, miután annak nyomóhengere nincs fogaskerekekkel a formahengerre kapcsolva, hanem kizárólag a közöttük levő erő által — amely azonban igen tekintélyes — nyeri meghajtását.

Az ívnyomógépnél még megvalósítható természetes szárítás itt többé nem lehetséges, de nem is szükséges, miután a munka minősége ezt nem követeli meg. A szárítás első fokán a megnyomott papiros egy légszekrény alatt fut el, amit az elektromos ellentállással hevített fűtőtestek rendszere követ, amely a festék gyors beszáradását eredményezi. A fűtőtestek fölé szerelt légszáritók ezt a hatást egyrészt fokozzák, másrészt a szárításnál elszabaduló gázokat vannak hivatva elűzni és levegővel keverni, hogy ezáltal azok meggyulladásának elejét vegyék. (7—8. ábra.)

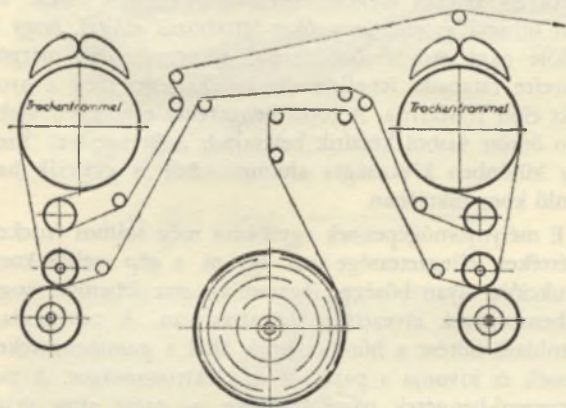
A szárítással egyidejűleg természetes hűti is a felhevített papírt. Ez a hűtés azonban nem lenne elegendő,

mert a fűtőtestek által megszáritott papír hőmérséklete oly magas, hogy ha ezt további hűtés nélkül a második nyomóműbe vezetnők, úgy a formahenger fokozatos felhevítése következtében a festék egy része már a formán beszáradna, de magának a henger anyagának is ártana.

Ezen okok következtében a papírpályát *hűtőhengereken* vezetik át.

A mélynyomókörforgógépnek is számos változata van. Lehet állandó vagy változtatható alakú, egyszerű és más eljárásokkal kombinált, egy- és többszintnyomó gép.

8. ábra. A johannisbergi mélynyomókörforgógép vázlatos rajza

Különösen ez utóbbi okozott hosszú ideig fejtörést a gépszerkesztőknek, miután a színek *illesztékkülönbség* nélküli egymásranyomása a mélynyomás nagymennyiségű festékszükségletével járó papírnyúlás következtében nem volt kivihető. Nem maradt más hátra, mint a hengerpapírt *nyomás előtt* ívekre vágni és így ívfogókkal ellátott hengerek által vezetve, egyik nyomóműből a másikba továbbítani, miközben nagy szárítódobokon történik gondoskodás a festék megszáritásáról.

A mélynyomógép kiegészítését képezik a hengercsiszológép s a hengerpolírozógép.

Amikor a formahenger tökéletes körkeresztmetszete, símasága és egyenletessége alapfeltétele minden további munkának és az ennél elkövetett hibák helyrehozhatatlanul jutnak a nyomásnál kifejezésre, akkor nálunk a henger csiszolásával és polírozásával szemben olyan rideg elzárkózottságot tapasztalunk, amely már mulasztászámba megy. Hiába áldozzák legjobb tudásukat a fotográfus, marató és gépmester, ha egyszer a hengeren a csiszolástól származó foltok, karcolások és sávok maradtak vissza, amelyeket ők a munka folyamán eltüntetni nem tudnak.

A *csiszológép* ma már teljesen az automatikus megmunkáló gépek példáján épül fel úgy, hogy a formahenger és a csiszolókö beállítása után maga végzi munkáját.

A csiszolófejbe fogott kő lapjával (és nem kerületével) fekszik a hengerre, amelynek hosszában kapja váltakozó irányú kapcsolását. A csiszolótelegy fordulatszám szoros összefüggésben van a váltás mozgássebességével. A csiszolás természetes nedves úton történik különböző finomságú csiszolókövek igénybevételével. (9. ábra a 459. oldalon.)

A *polírozógép* puha filclapokból készült korongok kerületével, megfelelő paszták segítségével, fényesíti a hengereket tükörfényesre. (10. ábra a 459. oldalon.)

Mindaz, amit a mélynyomógépekről és segédgépeiről vázlatosan elmondottam, csak igen kis részét képezi azon sokoldalú és terjedelmes ismereteknek, amelyek nélkül a mélynyomás racionális, kvalitatív és kielégítő üzeme el sem képzelhető.

Ha tehát mi *olyan* mélynyomást akarunk produkálni, amely az eddig ismert sokszorosító eljárásoknak *méltó versenytársa* legyen, úgy elsősorban minden energiánkat és tudásunkat a szükséges speciális ismeretek elsajátításának kell szentelni, minthogy egy mélynyomóüzem vezetéséhez nem elegendő a munkálatok tökéletes ismerete, de ezenfelül olyan áttekintéssel és önállósággal kell bírni, amelynek segítségével az üzem speciális szükségletének megfelelő fogások, úgy a munkálatokban, mint pedig azok organizációjában megvalósíthatók legyenek.

Löwy László okl. gépészmérnök

A modern mélynyomógép-gyártás

A Schnellpressenfabrik Frankenthal Albert & Cie. AG, Frankenthal cég 1927-ben is folytatta az előző években megkezdett tökéletesítő munkáját és egész sorát vezette be az olyan szabadalmazott újításoknak, amelyek a mélynyomógép-gyártás szempontjából a legnagyobb jelentőséggel bírnak. E gyár a 70×100 cm papír nagyságú „Palatia I” jelzésű gépe mellett nagyban gyártja az újabb „Palatia II” jelű mélynyomógépeket, amelyek 92×128 cm nagyságú papíralakok befogadására alkalmasak. Ez újabb típusok az önberakó és a kirakó kiszolgálására olyan emelő-, illetve süllyesztő-asztalokkal vannak ellátva, amelyek oldalról is eltrávolíthatók, illetve helyükre tolrathatók. Több ilyen géptípus az úgynevezett Tandem-elrendezésben kettő-, három-, illetve négyszínynyomásra össze-

építve a „Tandem-Palatia” mélynyomógéptípust alkotja. E típus pedig több ilyen tologatható asztallal bír a nyomandó papír felrakására, illetve a kinyomott ívek kirakására s ezeknek szerkezete olyan, hogy akár egész napi produktumra való papírmennyiséget is befogadhatnak.

A nyomandó ív minden szín nyomása előtt *újlag* kerül berakásra, ami a pontos regisztert, főként az e típusnál először alkalmazott láncívfogó-továbbító szerkezet révén, feltétlenül biztosítja. Miután a frissen nyomott ívek viszonylag hosszú utat tesznek meg minden szín nyomása után, megvan a lehetőség a nyomatoknak a *szabad levegőn* való megszáradására. Ez az újítás annál jelentőségtejtesebb, mert a „Tandem-Palatia” gépeken az egyébként nem mindig előnyös mesterséges, sőt erő-

szakolt szárítóberendezést teljesen mellőzték. Tudott dolog, hogy a minőségmunkák előállítása szempontjából a mesterséges szárítás nem felel meg a kívánalmaknak, miután a természetes oxidációt és az abszorpciót, vagyis az utóbb nyomott színnek az előző színbe való elmerülését, felszívódását nagy mértékben gátolja. Az erőszakolt szárításnak egy további nagy hátránya a festék átütése a felhalmozódás alkalmával, amit ez a természetes szárító-folyamat teljesen kiküszöböl. S végül egészen káros jelenséggé mutatkozott a mesterséges szárításnál a színes nyomás alkalmával az ívek összehúzódása is, ami a pontos regisztert illuzóriussá tette.

A körforgógépeken előállított tömegnyomtatványoknál az erőszakos szárítás szükséges valami, de káros következményei nem is igen hívják ki annyira a kritikát, mint ez a minőségmunkáknál előfordul, mert emezeknél lágy középtónusokat követelnek meg a jobbérékű szak-
férfiak. Ezt pedig csak a természetes úton való szárítás és az ívekben való nyomtatás útján érhetjük el.

A „Tandem-Palatia”-nál nagyfontosságú újítás az, hogy az összeépített három „Palatia” mélynyomógép egyenként is, vagy pedig a kettő közülük együttesen kétszínnyomásra használható fel és az utóbbi esetben a harmadik gép az egyszínű nyomásra is felhasználható. Az egyes gépeknél az egyik nyomástól a másikig nem kevesebb, mint hét ív járja a szárítás útját, a kétszínű nyomásnál pedig pláne kilenc ív van úton az egyik nyomástól a másikig. Amint az I. ábra mutatja, mindegyik gépnek speciális önberakó készüléke van, amelynek működése elismerten kifogástalan. (Az e cikkhez tartozó összes ábrákat a 459—461. oldalakon közöljük.)

Többszínnyomásnál a munkamenet a következő: az ív első ízben a hátsó gépen kerül nyomásra és azután egy ferdén álló pályán lefelé csúszik és felbukkanása pillanatában a láncívfogók segítségével a második illesztékhez kerül, ahol pneumatikusan berakva megkapja a második nyomást, aminek lefolyása után újból kezd az előbb leírt utat. Egyszínnyomásra használva e géptípust, a láncívfogót egyszerűen átállítjuk s ez esetben az ívet nem a második gép illesztékéhez viszi, hanem a kirakóasztalra.

Nem szorul méltatásra az a nagy előny, hogy háromszínnyomást e gépen egy munkamenetben lehet lebonyolítani, ami a legpontosabb regisztert adja. A kombinált gépeknek eddig az volt a hátrányuk, hogy nem volt lehetséges azokat teljes mértékben kihasználnunk, miután ilyeneket csak bizonyos célokra építettek. Ezekkel szemben a „Tandem-Palatia” előnye, hogy szükség esetén a kombinációt alkotó három gép bármelyike önállóan is felhasználható.

Egészen új szerkezetet a „Palatia II” és a „Tandem-Palatia” mélynyomógépeken a gyakorlatias formahenger-váltó berendezés, melynek lényegét a II. ábra mutatja.

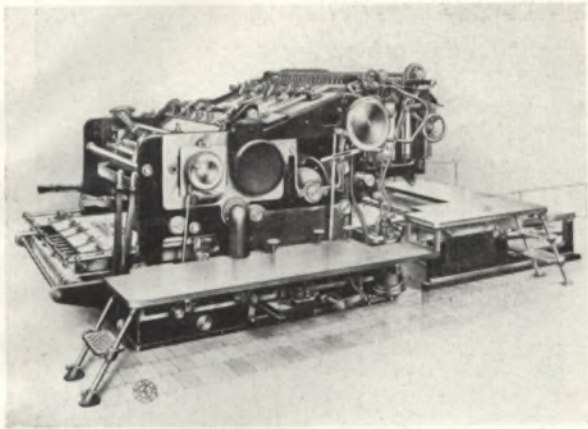
A fentemlített gyorsajtógyár az előbb ismertetett ívnyomó rotációs gépeken kívül épít még mélynyomó-körforgógépeket végnélküli papírra való elő- és hátnyomásra, avagy kombinált mély- és magasnyomásra, változtatható és állandó papíralakokra, hajtogató készülékkel, vagy ívekben való kirakásra.

A Schnellpressenfabrik Frankenthal AG. új típusú végnélküli papírra nyomtató körforgógépein a rendkívül masszív építés mellett a legfontosabb mechanizmusok könnyű hozzáférhetőségét sem hagyta figyelmen kívül, amint azt a III. ábrán láthatjuk. A papírhengerek kivétel nélkül az alaphoz közel kaptak helyet, úgyhogy cseréni nem szükséges ezeknek magasra emelése. A formahengerek olyan szerkezettel bírnak, hogy az oldalregiszter nyomás közben is igazítható (IV. ábra). Az elő- és hátnyomás után nem egy hűtőhenger van beépítve, hanem kettő. A formahengeren alkalmazott szabadalmazott fűvő-szerkezet értékes kiegészítésként üdvözölhető, mert ez van hivatva a fehér margókat létrehozni azáltal, hogy a belőle nagy erővel jövő levegő a formahenger margórészeire rátapadó lehelletszerű festékréteget még a nyomás előtt felszárítja. A formahengereket e gépeken újabban öntött vasból készítik belesajtoló acéltengellyel. Ezeket különben kívánságra alumíniumból is gyártják hasonló konstrukcióban.

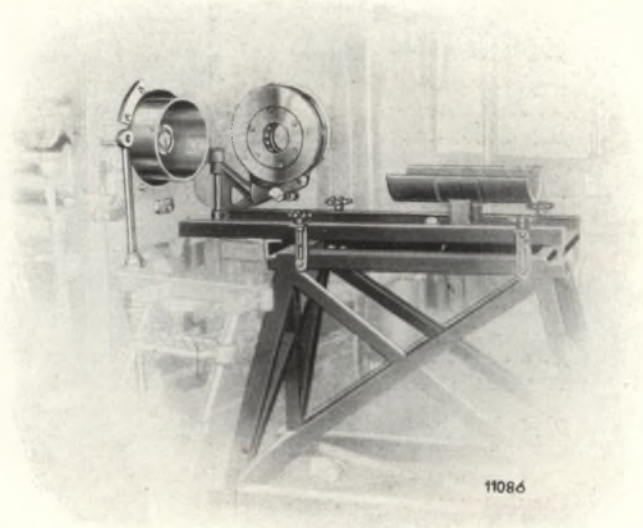
E mélynyomógépeknek egyébként még számos érdekes s értékes jellegzetessége van. Így pl. a gép szellős konstrukciója olyan bőséges légáramlást tesz lehetővé, hogy a benzolgázok elvezetése biztosítva van. A papírszalag kétoldalú hűtése a hűtőhengerek által a gumihengereket kíméli és kivonja a papírból az elektromosságot. A papírvezető-hengerek nagy átmérője a papír síma útját biztosítja. A gumihenger nagy átmérője viszont a gumi törődését és átmelegedését van hivatva meggátolni. A bársonyhuzatú festékfelhordó-hengerek kiküszöbölése a formahenger maratását kíméli, a nyomószervezetre szerelt szabályozók viszont lehetővé teszik a nyomóerősség állandó ellenőrzését. A rövid, de a legelőnyösebb papírvezetést, továbbá a melegítő-lemezeket és a forgatható fűvőszervezeteket (amelyeket minden szögben lehet beállítani: a papírpályával egy irányban, vagy ezzel ellenkezőleg) a 456. oldalon látható 7. ábra sematikus rajza világosan mutatja.

A pontosan kiszámított és takarékos papírvezetés megakadályozza a frissen nyomott papír törését, gyűrődését. A golyóscsapágyaknak majdnem kizárólagos alkalmazása az indításnál, az összekötő kerekeknél, a papírvezető-hengereknél, a hajtogató-szerkezetnél a frankenthal mélynyomó gépeket teljesen nyugodt, egyenletes járású gépekké avatja. Még a forma- és nyomóhengerek is teljesen védett golyóscsapágyakban szaladnak. Az ezáltal elért könnyű és rázkódásmentes mozgás nagy mértékben kíméli a formahengerek maratását is, tehát a tulajdonképpeni nyomóformát is. Egy további újítása e gépeknek, hogy papírszakadás esetén automatikusan ható kikapcsolók révén a gép megáll (V. ábra). A VI. ábra a frankenthal mélynyomó körforgógépek levonókését is bemutatja.

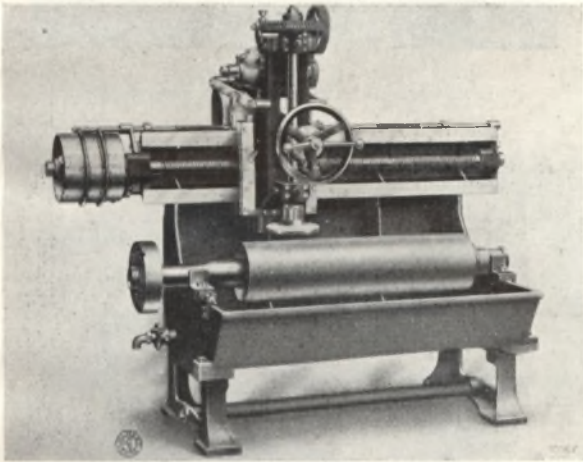
Rendkívüli előnye ezeknek az egyhengeres, egyszínnyomó frankenthal mélynyomó-körforgógépeknek ama sajátága, hogy újabb nyomóművek hozzáépítése által egyszerűen átalakíthatók többszínnyomó többhengeres rotációs gépekké. Itt azonban figyelmen kívül nem hagyható az a tény, hogy az így utólag többszínnyomó-

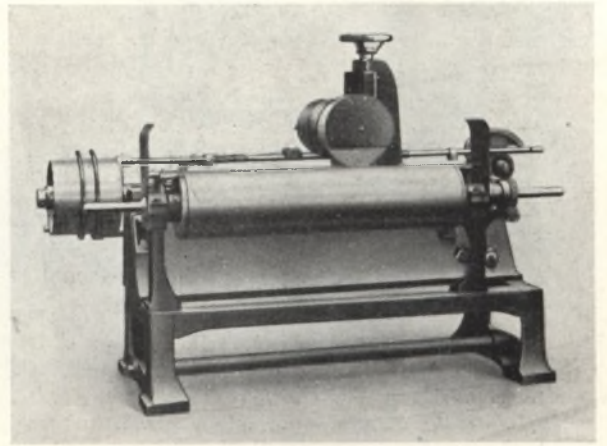
3. sz. ábra. „Palatia” mélynyomó-gvorrssajtó

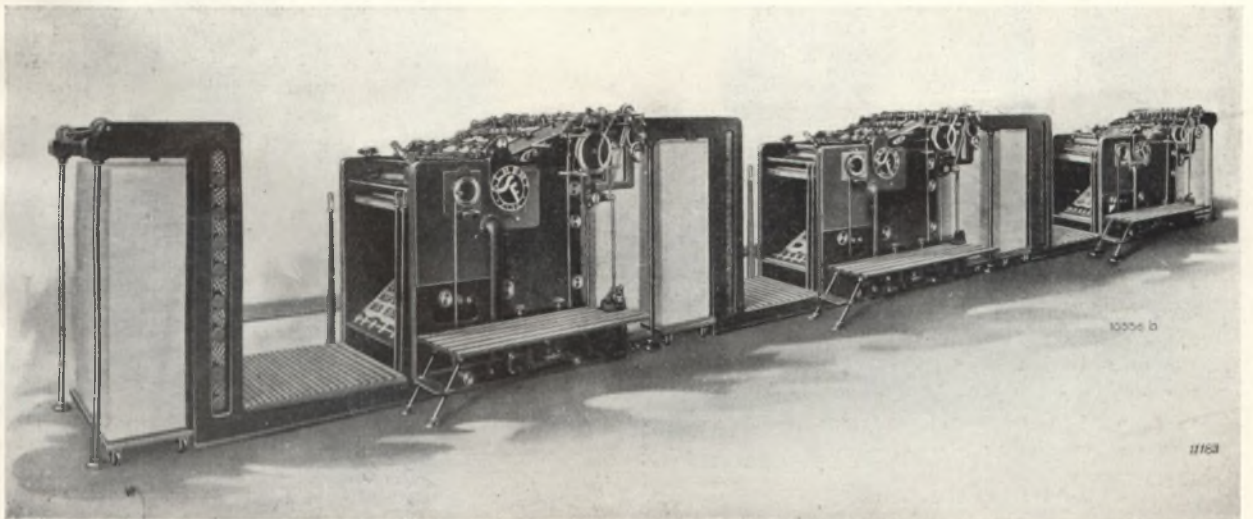
II. sz. ábra. A formahenger váltására szolgáló berendezés

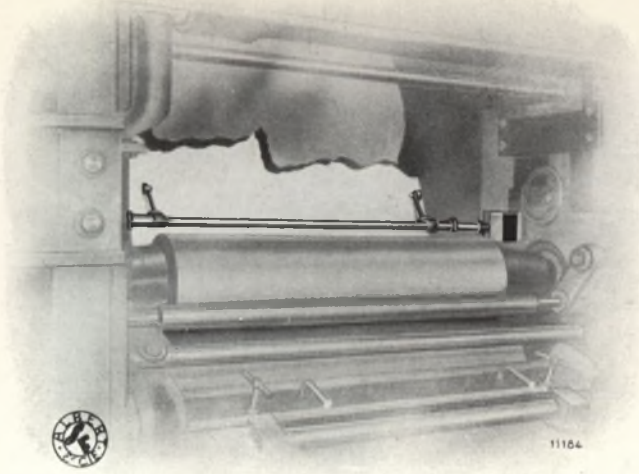
9. sz. ábra. Csiszológép

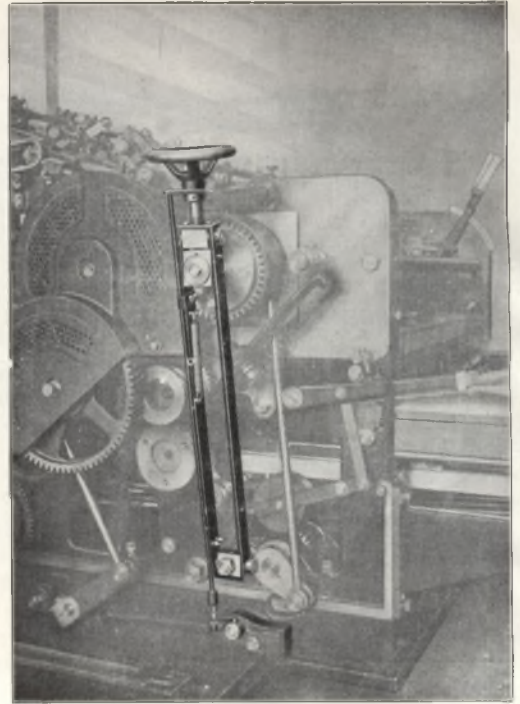
10. sz. ábra. Polírozó-gép

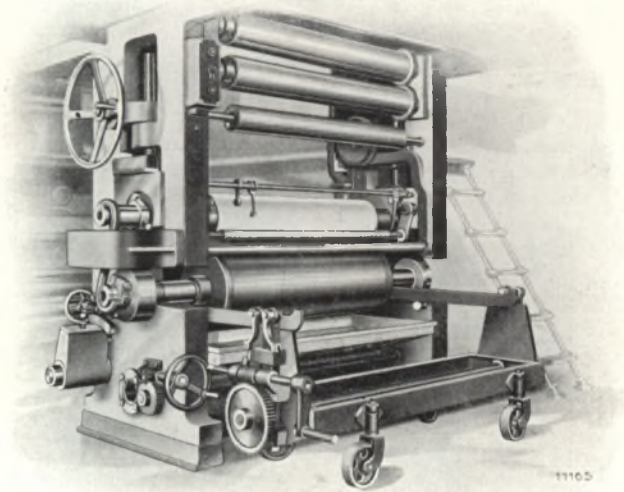
I. sz. ábra. „Tandem-Palatia” a Schnellpressenfabrik Frankenthal, Albert & Cie A. G. Frankenthal mélynyomógépei

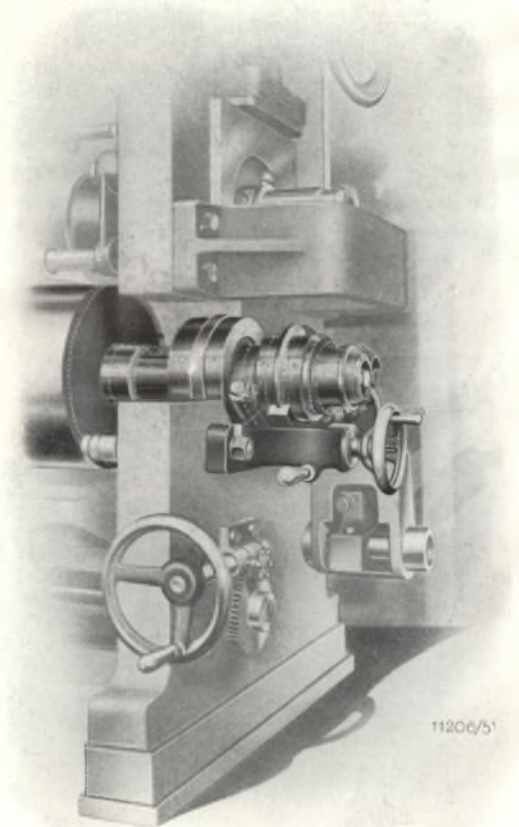
V. sz. ábra. Automatikus kikapcsoló papírszakadás esetében

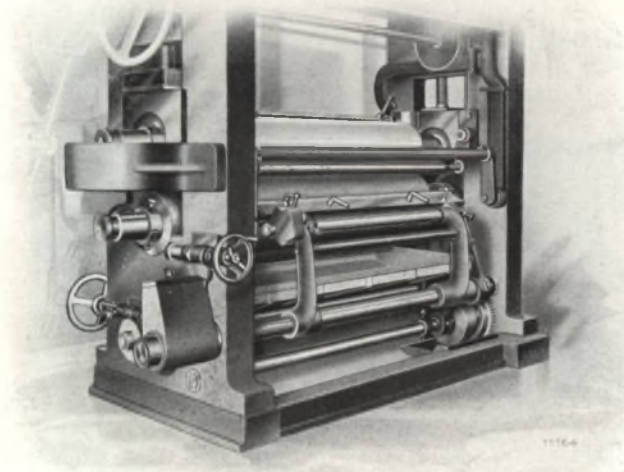
6. sz. ábra. A „Palatia” hengerleszorítószerveze

III. sz. ábra. A formahenger beemlése

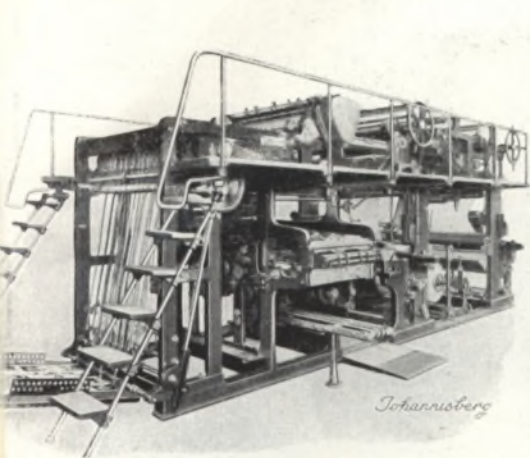

IV. sz. ábra. Az oldalregisztert állító szerkezet

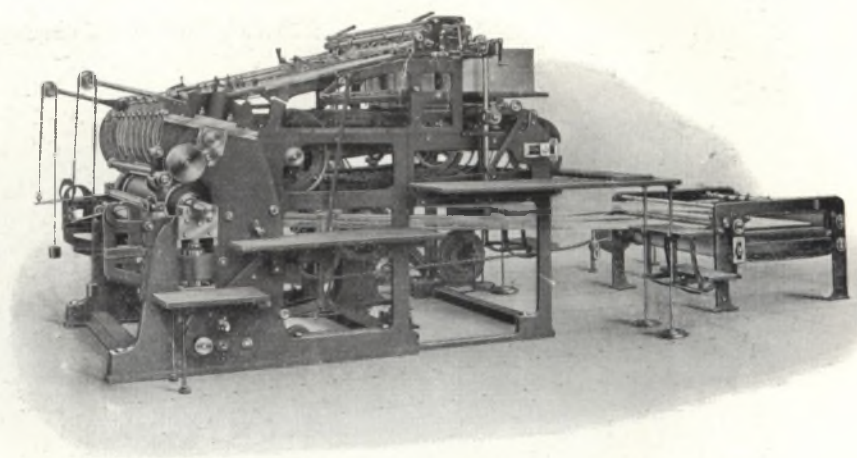

VI. sz. ábra. A levonókés

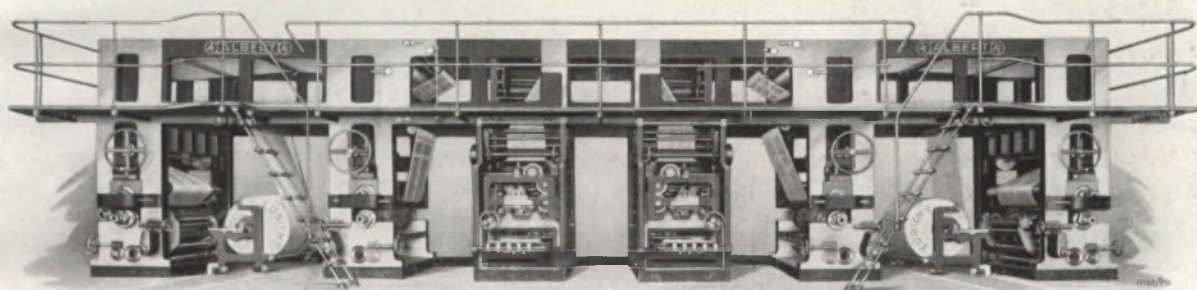
A Schnellpressenfabrik Frankenthal, Albert & Cie A. G. Frankenthal mélynyomógépei

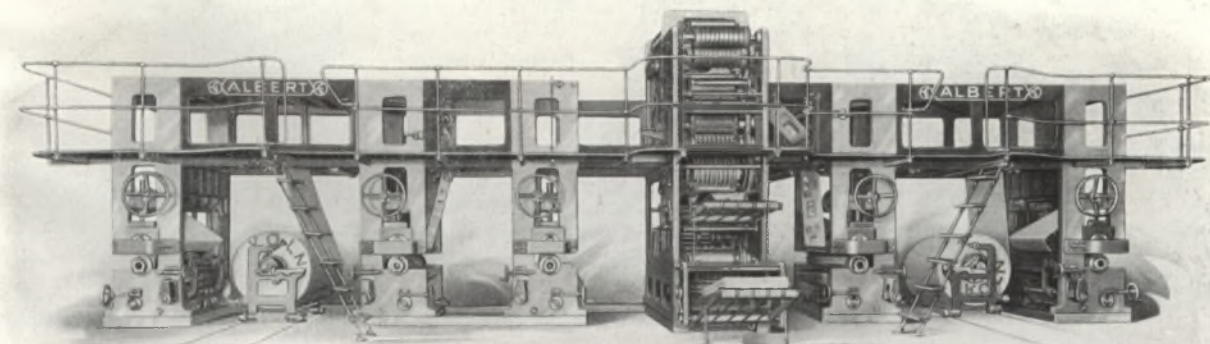
A Johannisbergi Gyorssajtógár mélynyomó-körforgógépe

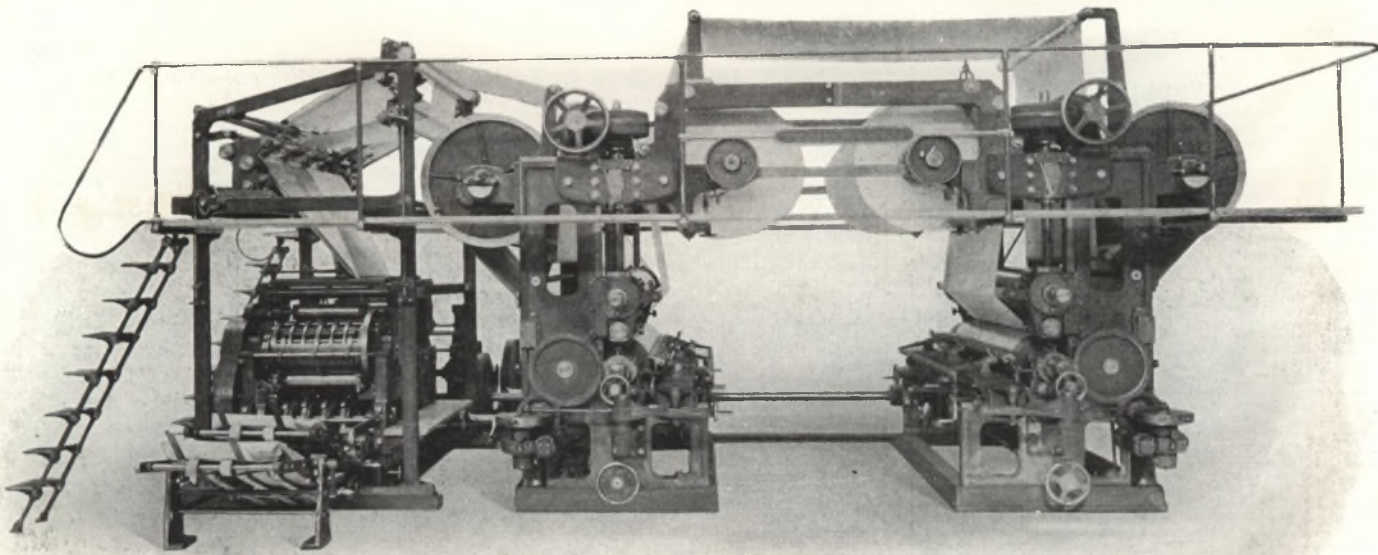
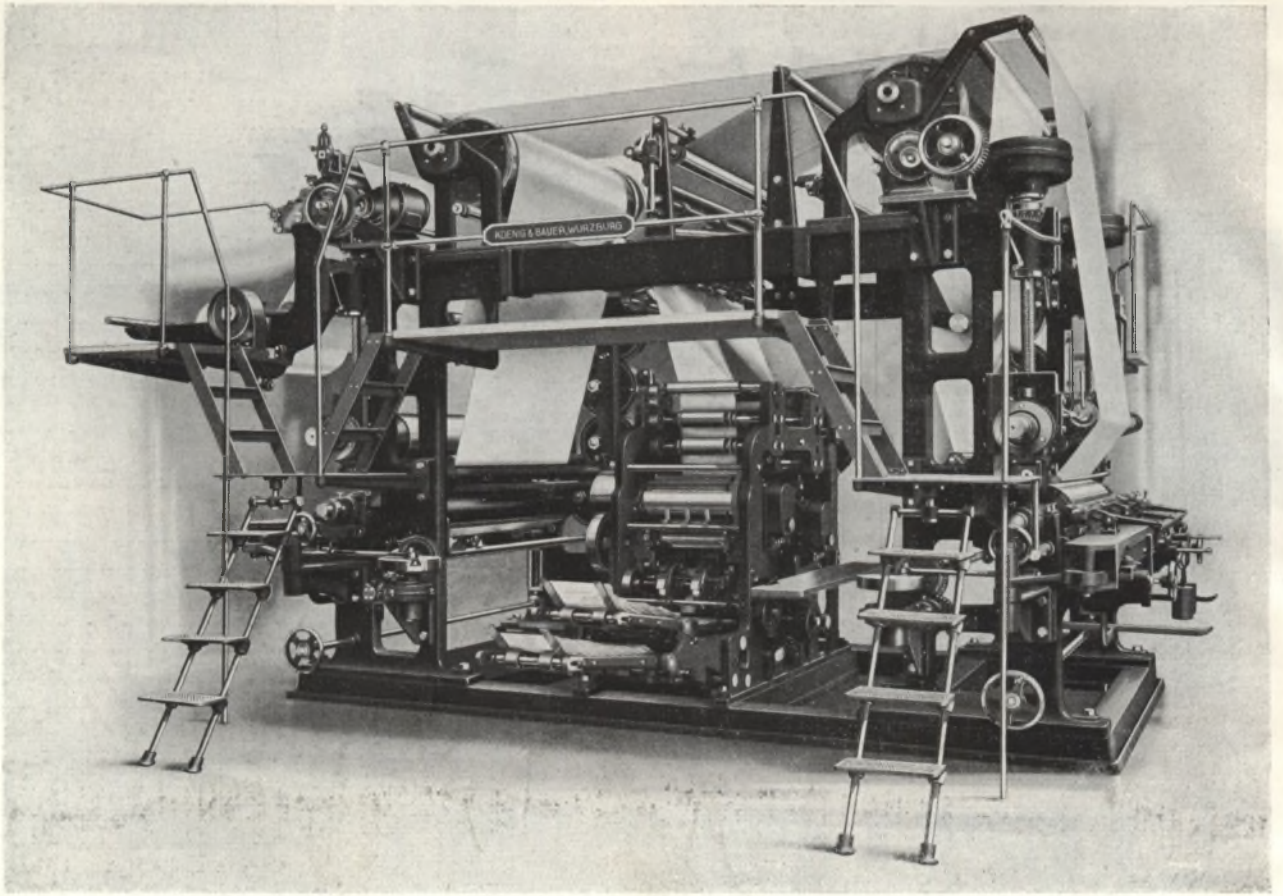
5. sz. ábra. A Johannisbergi Gyorssajtógár mélynyomó-gyorsajtója

VII. sz. ábra. A Schnellpressenfabrik Frankenthal, Albert & Cie A. G. Frankenthal 32 oldalas mélynyomó-körforgógépe

VIII. sz. ábra. A Schnellpressenfabrik Frankenthal, Albert & Cie A. G. Frankenthal 64 oldalas mélynyomó-körforgógépe

A König & Bauer A. G. Würzburg (Tiefdruck-Syndikat G. m. b. H. Berlin), mélynyomó-körforgógépei

gépekké átalakított művek nem azonosak e gyár különleges konstrukciójú ilyen gépeivel, miután ez utóbbiak — amint azt lapunkban már régebben ismertettük is — a papírszalagot még a nyomás előtt ívekre vágják. Végül utalunk a VII. és VIII. ábrákra is, melyek a frankenthal

gépgyárban legutóbb épített 32 oldalas kéthengeres, változtatható alakú mélynyomó-rotációsgépet, illetve egy 64 oldalas ugyancsak kéthengeres mélynyomó-körforgógépet ábrázolnak. Mind a kettő az elő- és hátnyomást egy színben egyszerre végzi. W.

Gyakorlati tanácsok a mélynyomóforma készítéséhez

A rézmetszet és a rézkarc évszázadok óta porladó feltalálói sohasem képzelhették, hogy a több évszázadon keresztül alig fejlődött mélynyomtatási eljárás alig két évtized alatt mai magas fokát érheti el.

A mélynyomtatás feltalálásának első éveiben ezt az eljárást főleg különleges illusztrációk sokszorosításához alkalmazták, néhány mélynyomtatásban megjelenő heclicap kivételével. Ma azonban egyre szélesbedő körre kezd terjeszkedni annyira, hogy a legtipikusabb litográfiai vagy könyvnyomdai kereskedelmi nyomtatványok készítésére is felhasználják.

A mélynyomóforma hengereinek előállítását fototechnikai úton történik. Sokan egy egész könnyű, néhány hét alatt megtanulható mesterségnek gondolják. Pedig a szakma tökéletes elsajátítása alapos képzettséget igényel.

A nagyobb mélynyomógépgyárak jól berendezett mélynyomóüzemmel rendelkeznek, hol kiváló munkaerők mutatják be, vagy tanítják a mélynyomtatás technikáját az újonnan felszerelendő mélynyomó-üzemek kiküldöttjeinek. Néhány heti gyakorlat után kész szakemberként bocsátják útjukra ezeket. Minthogy munkájuk ott a gyakorlatműhelyben látszólag eredményes volt, abban a nyugodt hitben hagyják el az üzemet, hogy megtanulták a szakmát. A gyakorlatműhelyben a munka menete hosszú tapasztalatok után kipróbált, begyakorolt és csaknem sablonos annyira, hogy ha a munkamenet egyes fázisait mutatják az érdekeltnek, úgy az a látottakat utánóva, ott ugyanazt elvégezheti. Másként fest azonban a dolog egy újonnan berendezett üzemben, hol a fotografálás és másoláshoz szolgáló villanyfény az áramerő emelkedése vagy csökkenése szerint változik, a fényérzékeny lemezek, a másoláshoz való pigmentpapír, a felhasználandó vegyszerek nem ugyanazok. Esetleg a hőmérséklet is más. E tényezők bármelyike megakasztja a munkamenetet és bizony tanácstalanul áll e mizériákkal szemben az, aki nem bír kellő gyakorlattal és előképzettséggel.

A mélynyomtatás terjeszkedésével nem áll arányban az a kevés tanonc, ki e szakmát tanulja és a növekvő munkásszükségletet a tanoncokkal fedezni nem lehet. Atképzettséggel kell pótolni a szakmunkásokban való hiányt.

A fényképezéshez olyan fényképészt kell venni, aki kellő laboratóriumi gyakorlattal bír. A negatív és pozitív retusálásához rajzolni tudó fényképész-retusőr vagy ennek hiányában, jól rajzoló fiatalember alkalmazandó. A retusálás technikája könnyű és az az egyén, ki rajzolni tud, ezt könnyen elsajátíthatja. A nyomóforma összeállításához és maratásához legalkalmasabb a könyvnyomdai átnyomó vagy kémigráfus. Az átnyomó gyorsan meg-

tanulja a forma összeállítását, a helyes kilövést; a kémigráfusnak pedig a pigmentpapírra eszközendő másolás és a nyomóhengernek maratása közelálló. Gépmeisterül olyan nyomdai gépmestert vegyünk, ki jó színérzékeléssel bír és ízlése van a kép helyes valószínű megítéléséhez és a nyomdai forma képeinek legjobban megfelelő szín megválasztásához.

Ha ma mélynyomtatásról beszélünk, akkor a rotációs rendszerrel nyomtatott rendszeres Rakel-mélynyomást értjük. Korunk embere a mélynyomtatás fogalma alatt ezt érti. A németek a Rakeltiefdrucknak, a franciák roto-gravurenak nevezik. Nekünk nincs olyan kifejezésünk, mellyel a többi mélynyomtatási eljárástól megkülönböztetve nevezhetnénk meg, ehelyett a más rendszerű mélynyomtatásokat definiáljuk. Magyarban tehát a mélynyomtatás meghatározás a német Rakeltiefdruck fogalmát fedi.

Mélynyomtatás sokszorosításra minden olyan rajz, fénykép, szöveg vagy tárgy alkalmas, amelyik más fotografikus úton eszközendő klisé reprodukálására alkalmas.

Tehát nem felel meg például egy nyersebb vázlat, kezdetleges rajz, rossz nyomtatás, amilyen fametszőnek vagy litográfusnak megfelelő, mert ezeknek úgyszólván újra kell ezt rajzolniok.

Műszaki cikkek, gépek, gyenge reprodukciók, életlen és erőtlén, részletnélküli eredetiek ártetusálandók, mielőtt azokat mélynyomtatásba reprodukálnánk. Figyelembe kell venni még, hogy a szöveg — különösen apró írásoknál feltűnő ez — veszít élességéből, mert a mélynyomtatású nyomóforma minden részében rászter van.

A mélynyomtatású munkamenet első fázisa az eredetieknek fotografiai reprodukálása. A fényképezéshez használandó fényérzékeny lemezek érzékenységi foka kisebb, mint az általánosságban használatos fényérzékeny lemezeké.

A magas érzékenyséű lemezek azért kevésbé alkalmasak, mert az eszközendő felvétel exponálási ideje olyan rövid, hogy a helyes exponálástól való kis eltérés is zavaró különbségeket okozna a felvételekben.

A mélynyomtatású technika céljaira gyártott lemezek hosszabb exponálási időtartama lehetővé teszi a fényképészek hosszabb vagy rövidebb exponálás által elérhető különböző fokozatoknak megfelelő alkalmazását.

Minden felvételnél figyelembe veendő a sokszorosítandó kép eredeti karaktere, mert az exponálás ideje nem sablonosan egyforma. Sötét képet hosszabb, világosabb képet rövidebb ideig kell exponálni. Az exponált lemez előhívásánál ítélni lehet meg, hogy a felvétel exponálásának ideje megfelelő volt-e.

A röviden exponált kép lassan fejlődik az előhívóban, míg a túlexponált túlgyorsan jelentkezik.

Röviden exponált felvétel lemezén a mély árnyékok részletei nem jönnek ki. A röviden exponált felvételeket rendszerint hosszú előhívással próbálják használhatóvá tenni, többnyire ez sem segít, mert a röviden exponált felvételen az árnyékok részletei nem idézhetők elő. A hosszú előhívás következtében az ábra világos helyein levő részletek túlfejlődtek és elvesztek. A felvétel az eredetinek nem megfelelő kemény negatívot eredményez.

A túlexponált felvétel előhívását még annak teljes kifejlődése előtt meg kell szakítani, miáltal a negatív erőtlenné lesz. A felvételt mégis inkább hosszabban kell exponálni mint röviden, mert a túlexponált felvétel előhívásánál a hívóba tett brómkáli-oidattal ellensúlyozhatjuk az árnyékos részek gyors kifejlődését. Röviden exponált felvétel azonban egészen megfelelően nem korrigálható akkor sem, ha azt erősítéssel korrigáljuk.

A negatívok vagy diapozitívok előhívása után megállapítható, hogy azok nem teljesen egyenlők tónusértékben, holott egy nyomóformába alkalmazandó ábráknak összhangban kell lenniük. A negatívok valójában egy nívóra való hozását a felvételek erősítésével vagy gyengítésével eszközlik. A túlfedett negatívok vagy diapozitívok gyengítését a felvételnek, illetőleg az ábra karakterének figyelembevételével kell végezni. Ha a kép árnyékos részeiben kívánatos a fokozottabb gyengítés, úgy a Farmer-féle rézlúgsós gyengítőt kell alkalmazni. Ha ezzel ellenkezően a felvétel kemény, úgy a világosabb részleteinek gyengítése kívánatos, tehát az ily célra alkalmas ammónium-perszulfát gyengítő alkalmazandó. Minden negatívon vagy diapozitívon eszközölhető részbeni gyengítés vagy erősítés. Ugy a gyengítésnél, mint az erősítésnél nagy óvatossággal kell eljárni. A gyengítésnél figyelembe kell venni, hogy a gyengülési folyamat a lemeznek a gyengítőből való kiemelése után a lemez mosásánál sem szűnt meg, mindaddig, míg a lemezen levő zselatin-rétegből a gyengítő oldat tökéletesen ki nem mosódott. Az erősítésre szoruló lemezekenél különösen arra kell ügyelni, hogy azok az előhívó-, illetve fixáló-oldattól mentesek legyenek, különben foltos és egyenlőtlen lesz az erősítő hatása.

Autotípiái reprodukciók, részletszegény képek, vagy túlsötét eredetiek mélynyomásban való sokszorosításánál már a felvételek és diapozitívok észszerű kezelésénél ellensúlyozhatók az eredetiek hiányosságai, főként azonban negatívokon és diapozitívokon eszközözendő retussal fokozottan korrigálhatók a kiütköző hibák.

A negatívok, valamint a diapozitívok a fényképszórtól retusáláshoz kerülnek. A retusór a felvételek negatív lemezeit matt lakkal vonja át, az irónokkal vagy grafit-al eszközözendő retust a matlakkrétegen végzi, amelyen intenzíven fog az irón vagy grafit.

A negatívon kell az esetleges folytonossági hiányokat és a gyöngye vagy hiányos plasztikát adó fényeket a lemezbe retusálni.

A kiretusált negatívról készítik a diapozitívokat.

A diapozitívok, azok megfelelő korrekciója után ha-

sonló eszközökkel retusáltatnak, mint a negatív retusa történt, azonban ezeknél nem az ábra fényeit, hanem az árnyékos rész hiányosságait, vagy a hiányzó tónusos rajzokat retusálják.

Mélynyomás útján nyomandó szöveget többnyire a zselatin-átlátszó papírra eszközölt nyomatról kopírozzák. A szöveg nyomtatást intenzív fekete festékkel átlátszó papírra kell nyomni, amelyet aztán bronz- vagy grafitporral porolnak be, hogy intenzivitását átlátszatban a testekre tapadó grafit- vagy bronzporral fokozzák.

A nyomtatóforma összeállítása és kilövése az adott szöveglevonatnak és a diapozitívoknak egy, a formának megfelelő nagyságú üveglemezre montírozzák.

A felmontírozott formáról fényérzékenyített pigmentpapírra készítenek másolatot.

Itt ki kell térnem a kopírozáshoz felhasználandó anyagok, a kálium bichromat és a pigmentpapír tulajdonságainak rövid ismertetésére.

A kálium bichromat a krómok egyik válfaja. A króm-sóknak az a sajátosságuk, hogy az anyagokat, amelyeket vízben feloldott krómos oldattal preparálunk, néhány nap alatt megkeményítik. Ha száradás után világosságnak tesszük ki, percek alatt folyik le a keménycserződés folyamata. Ha enyvébe, zselatinba, gumi-arabikum oldatába krómot teszünk, száradásuk után ezen anyagok elvesztik ragadóképeségüket és vízben oldhatatlanná válnak. A zselatin, vízbe helyezve, teleshívódik vízzel, megduzzad; ha azonban ezt előzőleg krómosvíz oldatában fürdettük meg és száradása után napfényben 2—3 percig megvilágítottuk, így vízbehelyezve, már nem duzzad, a víznek áthatolhatatlanná lett. A megvilágítást nem nyert zselatinban azonban a króm kioldódik a vízben és itt a zselatin normális képességeivel bír. A krómos oldattal preparált anyagokból megvilágításuk után azért nem oldódik ki a króm, mert megvilágításkor a króm dioxiddá változik, ez pedig vízben oldhatatlan. A krómnak, jelen esetben a kálium bichromatnak ezt a sajátosságát használják fel a mélynyomású forma kopírozásához.

A pigmentpapír, melyre a másolást eszközlik, egy erős papír, mely enyvé- és zselatinréteggel van bevonva.

A pigmentpapírt tehát kálium-bichromatos oldatba helyezve, néhány percig fürdetik, míg az jól megszívódik a folyadékkal, azután tiszta üveglapra vonják rá, eltávolítván róla a fölösleges folyadékot.

Azután szárító-szekrénybe helyezik, hol ventilátor, jégűtés vagy klórkálium igénybevételével körülbelül 4 óra alatt megszárad. A preparált papírnak a száradását gyorsítani nem szabad, éppúgy nem száradhat hosszú ideig, mert mindkét eset vegyi elváltozást okoz az anyagban. A pigmentpapírra való további munkát: másolást és ennek átvitelét a rézhengerre bevezető cikkünkben részletesen ismertettük, ehelyütt a maratással összefüggő fontosabb szakkérdésekre fogunk kitérni.

A henger maratása a vörösrezt oldó vasklóriddal történik. Mint cikkemben említettem, a krómmal preparált zselatinréteg, annak megvilágítása alkalmával oldhatatlan króm-dioxiddá változik és a krómmal preparált zselatin-

tinréteget megcserzi, folyadéknak áthatolhatatlanná teszi. A zselatinréteg áthatolhatatlanságának fokozata a megvilágítás mérvével arányban áll fenn. Képzeljük el, hogy egy tájképet ábrázoló diapozitívot másoltunk a fent leírt módon. A diapozitívon levő képen a tájkép sötétebb részei, például: sötét fák árnyékai a legfedettebbek, míg a tájkép levegője, egy-két felhőtől eltékelve, csaknem üvegtisztán átlátszó. Természetes, hogy a tájkép ábrájának levegőrészelete sokkal több fényt bocsátott keresztül a megvilágítás alkalmával, mint az árnyékosabb részek s így sokkal áthatolhatóbb lett a fényérzékeny pigmentpapír zselatinrétege, mint a diapozitív fedettebb részein. Mikor tehát az ábrákkal kopírozott és vörösréz-hengerre tapadó zselatinrétegre a rezet oldó vaskloridot ráöntjük, a vasklorid elsősorban a diapozitív legsötétebb részein, azaz a zselatinpapír legkevesebb világítást ért részleteit támadja meg, mert ott hatol keresztül legelőbb. A vasklorid tehát oly mértékben hatol keresztül a zselatinrétegen, amely mértékben a fény által a zselatinban képződött króm-dioxid ellentálló sűrűsége azt megengedi.

A rézhengerek maratása nem sablonos munka. Minél hígabb a vasklorid, annál gyorsabban folyik le a maratás processzusa. Rövid ideig tartó maratásnál a henger nem maratódik elég mélységűre, erőltet nyomatot ad. Hosszú maratásnál az árnyékok összefolynak. Sűrűbb kloriddal kezdik meg a maratást, melyet aztán a képek karakterének megfelelően mindenkor a maratási folyamathoz alkalmazkodva, hígabb vaskloriddal folytatnak.

A maratást újabban némely helyen hígítás helyett különböző hőfokú kloriddal eszközlik. Minél hatékonyabbban kívánják a maratás menetét, annál melegebb kloridot használnak a maratáshoz.

A rézhenger maratása normális körülmények között körülbelül 15—24 percnyi időt vesz igénybe. A kép sötét részeiben való maratás 3—4 perc multával indul meg és a kép tónusai szerint fokozatosan halad a világosodó árnyalatok felé. A legvilágosabb részeken a maratási folyamat az utolsó 1—2 percben megy végbe.

A mélynyomató-géppel való nyomtatás az összes nyomtatási eljárások körül a legegyszerűbb. Ezalatt magát a nyomtatást és a forma beigazítását értem. A beigazítás a mai modern gépeken alig vesz időt igénybe, főleg a nyomás erősségének szabályozásából áll. A nyomtatás megindulásáig a gépmesternek a következő teendői vannak: Az első nyomat elkészülte után, ha a nyomatot sötétnek találja, a festéket hígítania kell, ellenkező esetben sűrítenie. Elesebben köszörült és erősebben a hengerhez szorított penge alkalmazása keményebb és a fényeket világosabban adó nyomatot eredményez.

A festék sűrűségének helyes megállapítása, a nyomatnak keményebbé vagy lágyabbá tételének megítélésén kívül, még az ábrák karakterének legjobban megfelelő színnek keverése is a gépmester feladata. Többnyire csak illusztrált lapok nyomtatása történik előre megállapított színnel.

A mélynyomató-henger elkészültéig sok, csekélynek látszó körülmény zavarhatja meg a munka eredményét.

A pigmentpapír preparálása után annak gyors vagy

lassúbb száradása a papír fényérzékenységre van befolyással. Meleg hőmérséklet mellett a krómmal preparált papír krómtartalma megbomlik. A frissebben preparált papír kevesebb fényérzékenységu, mint az 1—2 napig állott papír.

E körülményekből előállott hibákat megállapítani csak a gépben eszközölt, elkészült hengerről való nyomat megszemlélése után lehet, hol már ezeken segíteni lehetetlen.

Azért fontos, hogy minden üzem a saját gyakorlata szerinti egyforma módszer mellett maradjon. A pigmentpapírok zselatinrétege, azok klasszifikálása szerint, vékonyabb vagy vastagabb. Más karakterű diapozitív és a krómmal eszközölt preparálás kell a vékony rétegű vagy a vastagabb rétegű pigmentpapírhoz. A kopírozás időtartama is a pigment zselatinrétegének vastagsága szerint növekvő. Epúgy befolyással bírnak az eredményre a különböző gyártmányú vegyszerek és az időváltozásokkor beálló hőváltozások.

A háromszín-rendszerű mélynyomtatás, ha az sikerült, olyan plasztikus és olyan pompás színezésű képet ad, amely más, ma ismert technikával meg nem közelíthető. Szándékosan használtam azt a kifejezést, hogy ha az sikerült, mert ma, az ismert és a mélynyomásban használt háromszín-rendszerben alkalmazott eljárások mellett csak a kész hengerről készített össznyomaton állapíthatók meg a hibák. Jó esetben 2—3 sorozat henger elkészülte után lehet a színes széria kliséit elfogadhatónak mondani. Vannak esetek, hogy 10—20, vagy ennél is több hengert rontanak el, míg a megfelelőt elérik. Kísérletek folynak oly irányban, hogy a háromszín-diapozitívok helyes színelosztását ellenőrizni lehessen anélkül, hogy nyomóhengereket kelljen előbb készíteni.

Mínt hogy mégis megvan a lehetősége annak, hogy kiváló háromszín-mélynyomású reprodukciókat lehet előállítani, hiszem, hogy rövid néhány év alatt a mostaninál célszerűbb módszerrel készített színes mélynyomások tömege fogja ellátni a szükségletet a kémigráfiai, az offset és a litográfiai kivitel rovására.

Tansz Sándor

A mélynyomó-festék

Tekintettel a mélynyomtatásnak a képeslapok és katalógusok nyomása terén való térfoglalására, szükségesnek tartjuk az alábbiakban a mélynyomó-festékekről is egyet-mást elmondani. Ezeket a technikai tanácsokat még a nagyobb gyakorlattal rendelkező mélynyomók is szívesen vehetik.

A tapasztalat azt bizonyítja, hogy a legnagyobb gond és figyelem ellenére is egyik-másik munkánk nem sikerül úgy, amint azt szeretnők és a sikertelenség oka rejtély marad előttünk. Ilyen rejtélyeknek okát sok esetben a mélynyomó-festékekben kell keresni.

Elsősorban le kell szögeznünk azt, hogy a mélynyomtatáshoz szánt festékeknek a lehető legtisztább állapotban kell a festéktartóba kerülni és gondoskodnunk kell arról

is, hogy annak az üzemhelyiségnek, amelyben a mélynyomógép működik, a falai és a padlója olajfestékkel legyenek mázolva és gyakran tisztogatva. Ezzel elérjük, hogy a helyiség pormentes lesz. Ezenkívül azonban kívánatos, hogy a festékraktár szintén pormentes legyen.

A festékeket a gyári dobozokból a tartályokba való kitöltésekor ajánlatos szőrszítán keresztülszűrni, hogy minden tisztátalanságtól teljesen megszabadítsuk, mert a festékekbe a lehető leggondosabb gyári vagy pedig nyomdai raktári kezelés mellett is tisztátalanságok kerülhetnek bele és ezek a nyomásnál sok kellemetlenséget idéznek elő.

Ha a mélynyomógép nyomásra készen áll és a festéktartók meg vannak töltve, akkor előzőleg néhány próbanyomatot készítünk. Ezekről a próbanyomatokról láthatjuk, hogy szükséges-e a festéket világosabbá tenni? Igen mély tónusok esetében a legtöbb festék nem alkalmas a további nyomásra, mert a tónusok mély részletei rendkívül sötéten jelentkeznek és a finom, lehetséges tónusok is maszatosak. Az ilyen festékeknek dús pigment-tartalma az ilyen mélytónusú formák nyomására nem alkalmas. Ilyen esetben a festéket keverő-fehérral kell világosítani mindaddig, amíg csak a nyomat tisztábban nem jelentkezik. Ha a festék lassan szárad, tiszta toluolt kell hozzákeverni; ha gyorsan, akkor kristályolajat.

Téves telfogás, hogy a sötéten ható mélynyomófestéket különböző hígítószerrel, például xilollal, lehet világosítani. Ha a nyomó ilyen úton akarja a világosabb színt elérni, úgy ez a festék tömörségének a rovására megy. Ezen műveletnél alaposan kell mérlegelni azt a körülményt, hogy a nyomatnak kívánatos megjelenése szempontjából a festék a keverő-fehérral való világosítás kívánja-e, avagy a festék konzisztenciájának tömörségét kell-e megváltoztatni.

Ha a mélynyomó-festék ragadós, úgy ajánlatos valódi

tiszta terpentínolajat hozzákeverni, amelynek a xilollal szemben az az előnye, hogy a festék száradását nem befolyásolja. Erősen szívóképes papírok alkalmazásánál ajánlatos gyöngö-kencét keverni a festékhez. Az itatószerű papíroknál viszont a gyors felszívódás tapasztalható, ami miatt a nyomat szétszaggyagott és durvább. Lenolaj-kence hozzáadásával ezt megakadályozhatjuk.

Hangsúlyozzuk azonban, hogy a keverő-fehér és a hígítószer alkalmazása csak bizonyos gyakorlat után jár sikerrel. Ha a festékbe sok xilolt kevertünk, akkor a nyomó észreveheti — különösen kemény papíroknál —, hogy a nyomat gyöngyözött. Ezt csak úgy tudjuk megakadályozni, ha a mélynyomógépet lassabban járattuk, vagy pedig a papírost nedvesítjük. Miután azonban ezek a korrekciók nem rendszeresek és időtráblók is, sokkal ajánlatosabb a festékeket feljavítani, illetve újratekerni.

Igen gyakori jelenség az is, hogy a festék a formába beleszárad, ami annak a következménye, hogy a nyomóhenger útja a levonókéstől a nyomás megkezdéséig túl hosszú és a festék száradása rendkívül gyors. Ezen a kellemetlenségen úgy segítünk, hogy a gépet gyorsabban járattuk, vagy ha ez nem lehetséges, illetve ha ez nem vezet eredményre, úgy kristályolajat kell a festékhez keverni, amely az időelőtti megszáradást akadályozza.

Fényes mélynyomófestékkel való nyomáskor a fényeséget növelhetjük, ha mélynyomókencét keverünk a festékhez. A másásra, lerakódásra hajlandó festéket szintén ezzel a kencével óvhatjuk meg. A mélynyomó kencét csakis festékgyárártól szerezzük be.

Ha nyomásközben azt tapasztaljuk, hogy a mélynyomó formahenger megfeketedett — ami annak a jele, hogy a festék káros hatást gyakorol a rézre —, akkor azon nem sokat segít a hengernek benzinnel vagy benzollal való tisztogatása, hanem ehhez a művelethez ciankálít kell használni és a festéket kicserélni. W.

A könyvnyomtatók új betűi és díszei

Mint minden esztendőben, úgy ezidén is karácsonyi számunkban tartunk szemlét a betűöntődék ezidei új termékei felett. Előljáróban le kell szögeznünk, hogy az előző két esztendőhöz képest az idej új termés nagyon gyenge. Ez nem vonatkozik a termékek művészi kvalitására, hanem csak az új típusok számára. Megállapíthatjuk azt is, hogy az idej termés semmiféle betűtípus vagy díszítőanyagot nem vetett fel, amely a szedés-technika mai stílusainak változását volna hivatott előidézni. A betűöntődék művészei nem vittek be munkáikba újabb grafikai stílust, talán mert ilyen az elmúlófélben levő esztendőben nem is merült fel.

Egy figyelemreméltó jelenséget azonban az aránylag gyenge terméskből is megállapíthatunk: az új betűk és főként a díszek a konstruktív vagy az elementáris tipo-

gráfia néven ismert szedésiránynak kedveznek. Úgy látjuk, hogy a betűöntődék, úgyszólván kivétel nélkül, mind ennek az iránynak megfelelő betűk és díszek termelésére helyezték a hangsúlyt, ami azt mutatja, hogy ez az irány, minden ellenzés dacára is térhódító jellegű és rövidesen teljességgel a felszínre fog kerülni s a lehető legszélesebb körzetben fog uralomra jutni.

E helyütt csupán röviden vagyunk kénytelenek regisztrálni az újdonságokat, fenntartván magunknak a jogot, hogy a közeljövőben mindezekre szedés-példákkal kapcsolatosan még visszatérjünk.

Beszámolóinkat kezdjük meg a betűöntődei piac terén leghatalmasabb alakulással ismert *H. Berthold AG.—D. Stempel AG.-konzern* újdonságainak felsorakoztatásával. E konzernnek keretébe nem keve-

sebb, mint tizenhárom betűöntőde tartozik.

Ezek közül az *Aktiengesellschaft für Schriftgiesserei und Maschinenbau, Offenbach am Main*, cég két újabb típusát mutatjuk be az 535. oldalon. Az egyik betűfajta a *Vesta* kártyaírás, amely a klasszikus szedésmodor keretében nagyon jól használható verzális és ezenkívül kitűnően pótolhatja a hajdan nálunk annyira kedvelt mágnásírásokat, amelyek hazánkban csak azért mentek ki a divatból, mert a háború hosszú ideje alatt tönkrementek és újakkal nem pótolhattak. E betű petittől ket-tősmittelig hat fokozatban készül. A betűöntőde másik betűje már a reklámszedést szolgálja. Régebben már ismertettük és méltattuk ez öntőde *Messe groteszk* betűjét, amely egy széles kövér verzálisból és egy keskenyebb kurensbetűs változattól áll. Ezekhez kiegészítésként most hozták

forgalomba a széles kövér verzálisokat közeppen alkalmazott fehér vonáskával; hivatalos neve: világos vágású Messe groteszk. Divatos alkotás, csak kár, hogy az alapbetű metszését nem alakították át egyes betűknél a vonás előidézte optikai csalódásnak megfelelően. Amint a mintasort is megfigyelhetjük, az *M, S, U* betűk szembezőkően vastagabban ütköznek ki az egy sorba szedett betűk sorából, ami mindenesetre korrekcióra szorul. (Megjegyzendő, hogy ez a jelenség csak a kisebb fokozatokban ilyen szembezőkő.) Ez a különben jól használható típus hét fokozatban öntetik, terciától hat ciceróig.

Lapunk egyik legutóbbi számában megemlékeztünk a fentebb említett konzern egy másik tagjának, a *Gebr. Klingspor, Offenbach am Main*, betűöntőének újabb betűiről, a *félkövér Tiemann antikváról* és a *kövér Koch antikváról*, amelyeket most ismételtelen mintasorokban is bemutatunk az 522. oldalon. Annak idején — az augusztusi szám 361. oldalán — megemlégettünk volt, hogy a könyvbetűk terén mindazokhoz a típusokhoz, amelyeket a mult nagy betűöntőinek alkotásai nyomán rekonstruáltak, rendszerint csak az antikva alaptípust és ennek kurzívját hozták forgalomba a betűöntődék. Ez a szokás annak a regisztrálása, hogy a régi mesterek sem ismerték a kenyérbetű kövér vagy félkövér változatait és hogy egyébként a modern könyvszedés nélkülözhetetlen ezeket a változatokat. Az akcidencia azonban hiányát érezte ezeknek a típusoknak és ezért figyelhetjük meg mostanában, hogy a betűöntődék sorjában metszettek meg ez új, klasszikus írásfajtáknak félkövér és kövér változatait. Ezekhez tartozik a *Tiemann antikva félkövér* és a *Koch antikva kövér* garnitúrája. A félkövér Tiemann antikva nagyjából megtartotta kenyérbetű kiegészítő jellegét. Tizenöt fokozatával nagyon szerencsésen egészíti ki ezt az igen értékes és magas iskolázottságra valló betűalkotást. Nem így a kövér Koch antikva, amely az artisztikusan finom alapbetűvel a legélesebb ellentétben, hatványozottan domborítja ki az egész kövér betű jellegét. Az a körülmény, hogy ebben a típusban az alapbetű egynemely sajátossága elveszti lényegét és kevésbé érvényesül, misem von le a betű értékéből, mert egészen önálló alkotásnak is tekinthetjük, amely nem feltétlenül kell, hogy az eredeti Koch antikva családtagjaihoz számítsanak. Ez a típus kifejezetten reklámbetű és mint ilyen egyszerűen alkalmazható. Vastag vonalai ellenére is tisztán olvasható betű még az egészen kicsiny nomparell és petit fokozatokban is. Ez a típus nomparelltől 6 ciceróig 14 fokozatban készül. A Klingspor betűöntőde azok közé a kevés öntődék közé tartozik, amelyek a legkevésbé reagál-

nak a grafikai művészeti extrémítások és az ezek nyomán keletkező betűöntődei divattermék-termelés hatásaira. Most mégis egy újabb betűje, mintha azt bizonyítaná, hogy a divat ezúttal kissé befolyásolta. A mai tömeges groteszk-betű termelésnek nyomdokain e cég is piacra hoz egy sok tekintetben újszerűen ható groteszk betűt. *Leichte Kabel* — *vékony Kabel* név alatt. Ennek két sorát is bemutatjuk és megállapíthatjuk, hogy e betű teljességgel megfelelhet a Bauhaus-stílus híveinek, mert amint a mintafüzet bevezetéséből kivesszük, tisztára vonallal és körzővel megkonstruált betűvel állunk szemben. Vékony vonalai, kellőképp kihangsúlyozott arányai mindenképpen az *artisztikus groteszk betűk* közé állítják e fajtát, amelynek — a névből következtetve — a közeljövőben kiegészítő típusaihoz is lesz szerencsénk. E betű különben szintén Koch tanár alkotása.

A *D. Stempel AG, Frankfurt am Main* cég ezidei terméséből a *félkövér Garamond antikvát*, a *teljes törzsre öntött világos és kövér Säculum-kurzívot*, a *Kleukens Scriptura* nevű írott betűhöz való *disz-kezdőbetűket*, az *egész kövér Ratio Lateint* és a *Garamond betű újabb öntésű nagy fokozatát*, nemkülönbön az új *tollvonásokat* és az *elementáris díszítődarabokat* mutatjuk be az 517. szövegoldalon. Mindezekből látjuk, hogy ez az öntőde ezúttal főként meglévő garnitúráinak kiegészítésére szorítkozott és ezirányú munkája a lehető legkedvezőbb eredménnyel járt. A *Garamond antikva* 6 cicerós fokozatának megöntésével nagyon is érzett hiányt pótol és ilyennek vehető a *félkövér Garamond* piacra bocsátása is. A *Säculum kurzívok* teljes törzsre való öntésével a betűnek ujságszedésben való felhasználhatóságát igyekezett alátámasztani, mert a teljes törzsre való öntés révén ez a kurzívbetű úgynevezett *Kalanderfest* vagyis kalanderezést (matrica-sajtólast) is kibíró kurzív betűvé vált, ami minden betűnek, amellyel az ujságszedésben való felhasználhatóságra pályáznak, elsőrendű kelléke. Ugyancsak értékes kiegészítést jelent a *Ratio garnitúra kövérral való teljessé tétele*. Ehelyütt kell megemlékeznünk e betűöntőde, amely az *Első Magyar Betűöntődével* való szoros kapcsolata folytán a magyar piac szempontjából leginkább jön mostanában számításba, ez évben kiadott nagyszerű mintafüzeteiről is. *Qualitäts-Schriften für Qualitätsdrucke* címet viseli az egyik, amelyben felvonultatja e cég mindazon betűit, melyek a modern könyvnyomtatás szempontjából, mint akcidens- és könyvbetűk figyelembe jöhetnek. Ehhez csatlakozik az *Omega reklámbetű* mintakönyve és a *Nap-tár-vignetták* mintafüzete. Mind a három pallérozott ízléssel készült munka, amelyekben a modern nyomdász iskolapéldáit

láthatja a legmodernebb szedéseknek. Ötletes és nálunk kissé szokatlan amerikai ízü mintafüvet mutatja be a cég a *Baskerville antikvát és kurzívot*, amelyet legközelebb önállóan fogunk a maga értékének megfelelően méltatni.

E konzern tagjainak terméséből ki kell még emelnünk a *H. Berthold AG, Berlin* cég *Fanfara* néven forgalomba hozott reklámbetűjét, amelyet azonban — a mintasorok lapzártáig nem érkeztek be — ezúttal csak megemlítünk és méltatására még visszatérünk.

Az 518. oldalon sorakoztatjuk fel a *Bauersche Giesserei, Frankfurt am Main* cég újabb betűit. Ezek a *vékony Bernhard antikva és kurzív*, a *félkövér Bodoni*, a *kövér antikva*, a *vékony és félkövér Futura* és a *széles háromnegyedikövér Vénusz groteszk* betűk és a cég újabb *sportvignettáinak* három darabja. Ezek közül az első négy antikva típus, meglévő betűcsaládok kiegészítője, míg a *Futura groteszk* egészen új alkotás. Ugyancsak kiegészítő típus az új *báronnegyedikövér Vénusz groteszk* is. Amiután megállapítjuk, hogy a kiegészítésként megjelölt típusok nemcsak hiányt pótló betűk, hanem abszolút értékű betűtípusok, amelyekkel a meglévő garnitúrák értéke csak hatványozódik, áttérünk a *Futura groteszk* méltatására. Ezt a betűt is az elementáris tipográfia segítette életre. Konstruktív betű és megszerkesztettsége egész más jellegzetességeket varázsolt e betűbe, mint a Klingspor-féle Kabel-be. E betű rendkívül nyílt formái és arányai nem domborítanak ki artisztikusságot, mint az előbb említett betűnél, de igen jól olvasható típusá avatják, amely keresetlenül egyszerű formával hat. E betűöntőde ezen betűvel kezdte meg a Futura jelzésű elementáris anyag készítését, most már piacon van a hasonló díszítő-anyag is, mely kevés figuráival ugyan, de igen hatásosan tesz szolgálatot azoknak, akik e stílust kedvelik. Felemlítjük még e cég idei mintakönyvei közül a *Weiss-Fraktur* kötetét, amely a hasonló betű- és díszítő-anyag felhasználását van hivatva demonstrálni. Szépen, gonddal kiállított füzet, amelynek igen nagy értékét abban látjuk, hogy itt egybefoglalva sorakoztatták fel az ehhez a betűhöz való *Weiss-diszkek* légióit. E diszkek a klasszikus, régieskedő díszítési modort szolgálják igen eredményesen. Egy másik szép füzet a cégnek 80 szedéspéldával demonstrálja a cég négyféle írott írásának, a *vékony és erősebb vonalú Litográfának*, a *Batardnak* és a *Bernhard-szépírásnak* sokoldalú és izléses felhasználását.

A *Genzsch & Heyse AG, Hamburg*, betűöntőde *Alster* és *Basalt* betűit mutatjuk be az 535. oldalon. Az *Alster* tollvonásos rondírásféle, amely a hasonló jellegű régi

betűket modern felfogásban alakítja át. A *Basalt* betű kifejezetten reklámbetű, meg lehetőségen vastag vonalakkal, amelyek azonban nem befolyásolják károsan a betű olvashatóságát. Amint a mintakönyvben levő szedéspéldákból látjuk, e betűt a konstruktív tipográfiában kívánja a cég alkalmaztatni és amint a példákban látjuk, sikerrel bizonyítja, hogy nem feltétlenül szükséges ehhez a tipográfiai irányhoz a groteszk betű, mert erre a célra más jellegű típusok is nagyon jól — sőt e példák bizonyítják — sokkal jobban is megfelelnek. E betűt nemparelltől 7 cicerőig 12 fokozatban készüli. Megemlíttjük még e cég régebbi betűit is, így az *Elzeviret*, *Heyse antikvát*, a *Genzsch antikvát* és a *francia metszésű Fridericus antikvát* is, mint olyan típusokat, amelyek a mai modern ízlésnek megfelelnek.

A frankfurti *Benjamin Krebs Nachfolger* betűöntőde ezidei ujdonságai (l. 516. oldalt) közül kiemelkedik szépségével a *Firmin Didot antikva* és ennek *félkövérje*, amelyet e cég az ugyancsak frankfurti Ludwig és Mayer betűöntődével közösen hozott piacra. E betű az utóbbi évek klasszikus betűinek egyik legszebbje és teljesen a nagy francia betűöntő alapítványai nyomán metszetett. Krebsék egyéb betűi közül bemutatjuk még a *Phänomen reklámkurzívot*, amely szintén teljes törzsre lévén öntve, az újsághirdetés-szedéshez is figyelembe jöhet. Szép és kifejezésteljes a *félkövér Epoche kurzív* és az *Ideál írott írás III. metszése*.

A *Ludwig & Mayer, Frankfurt am Main* betűöntőde ezidei ujdonságaiból legfrissebb a már előbb is említett *Firmin Didot antikva és félkövér*, amelyhez azonban e cég készítményeiben a *kurzív* is csatlakozik. Ez utóbbi ugyan még csak a kenyérbetűs fokozatokban van meg és csak most fog a piacra kerülni. E betűk nemes metszésével vetekedik a cég másik egyszerű betűcsaládjának, az *Erbar groteszkek* népes csoportja is. E betűről már több ízben nyilatkoztunk az elragadtatás hangján, ezúttal csak ismétlésekbe bocsátkoznánk, ehelyett utalunk az 536. oldalon bemutatott mintasorokra. Ugyancsak új betűje a cégnek még a *Jost mediaeval* betű és ennek a kurzívja. E betűt szép és klasszikus formái úgy mint könyvbetűt és mint akcidentsbetűt is egyaránt az első közértemmel. Erőtéljes, de finom vonalait, gömbölyű, nyílt formái mind az olvashatóságát fokozzák, ami minden jó betűnek legfőbb ismérve. Új akcidentsbetű a *Pharos*, amely a kettősvonalú antikvatípusok közül szabad formái révén tűnik ki. E betűöntődének ez évi újabb készítményei közül kiemeljük még a *Werbespitzen* nevű díszítőanyagot, amely sugárkérés és nyilasrajzú figuráival egy közömbös és masszív körzetanyagot

alkot. Ennél az anyagnál azonban sokkal szerencsésebb megoldás a *Werbeklötze* nevű elementáris anyag, amely megszokott figurákon kívül néhány olyan figurával is bír, amelyek negatív nyilakkal, kérdőjellel vagy felkiáltójellel vannak ellátva, ami a napilaphirdetések keretében való alkalmazhatóságát nagyon növeli.

A *Schriftguss AG, vorm. Brüder Butter, Dresden*, betűöntőde ezidei ujdonságainak mintasorait az 515. oldalon mutatjuk be. Ezek közül *Klinger-Type kurzívja és félkövérje* újabb keletű. Kenyérbetű, amely újszerű, inkább akcidentsbetűnek megfelelő jellegzetességeivel tűnik ki. Igen szép betűje a cégnek a *Butterfly körlevélbetű*, amely szép vonásaival, egyszerű gömbölyű formáival egyike a legjobb körlevélbetűknek, amelyek hivatva vannak pótolni a békebeli rond- és hasonló széles tollal írt betűfajtákat, amelyek az idők során a legtöbb nyomdában amúgy is kipusztultak. A betűöntődei piac újabb időben sajátos kreációi között erőteljesen vannak képviselve a kettős vonalú groteszkek és a negatív betűk, amelyek a betűtörzs kockájába metszettek. Ilyen betűi a *Schriftguss AG*-nak a *Dreschler verzálisok* és a *Schaeffer verzálisok*. Az első kettősvonalú groteszk a megszokottól eltérő szélesebb belső fehér vonással, ami a betűnek a képét nagymértékben gyengíti, masszívosságát enyhíti, összesen 11 fokozatban van meg, nemparelltől négy cicerőségig, teljesen hűsüléküli öntésű, ami csak gazdaságilag jelent előnyt, mert e betű tömörebb foltokban amúgy sem alkalmazható, bizonyos szellős elrendezést kíván meg. A *Schaeffer verzálisok* a negatív betűk családjához tartoznak, hátterük azonban nem tömör folt, hanem 2—5 pontos vonalas raszterszerű kombináció, aminek előnye, hogy az elkerülhetetlen kopás nyomai az egysorba szedésnél nem látszódnak meg. E betűvel lapunk szedéspéldáinál gyakrabban fogunk találkozni.

A *Wilhelm Woellmers Schriftgiesserei, Berlin*, betűöntőde főként groteszk betűket hozott forgalomba a mostan záruló esztendőben. Ezek közül kiemelendők a vékonyvonalas kártyaírásnak minősített *Feodora*, az árnyékolt kikképzésű *Trumpf* és a félzéles vékony és kövér *Splendid* groteszk, amelyek kivétel nélkül jól alkalmazható betűk. Igen szép és erőteljes metszésű betűje a cégnek a *Stabil reklámbetű*, amelynek esetvonalai értékét, szépségét nagyban emelik.

A betűöntődék készítményeinek felsorolásával végeztünk volna. Föl kell azonban említenünk a plakátbetű-gyárak természetét is, mert ez iránt nálunk is érdeklődéssel viseltetnek a nyomdák, sajnos, anélkül, hogy ennek az érdeklődésnek gyakorlati következményei volnának. A modern plakátbetű a betűművészeti szempontból kifogás-

talán betűöntődei betűk nyomán alakul át modern plakátbetűvé. Ebből nem sokat látunk a hazai nyomdákban készült szedésről nyomtatott plakátokon. Pedig a *Roman Scherer A.-G., Luzern*, a *Sachs & Co. A.-G., Mannheim*, a *lipcsei Schelter & Giesecke betűöntőde jabetűgyára* — egyre-másra hozzák piacra a legszebb plakátbetűket, olyanokat, amelyeknek betűművészeti értékük is van. Sok közöttük a negatív betű, ami az elementáris tipográfia fölvetődésének a következménye, de még többet látunk olyant is közöttük, amelyek igen alkalmasak arra, hogy az egyszerűbb plakátoknak a készítését a litográfiától visszahódítsa a nyomda részére. A magunk részéről igen melegen ajánljuk a fentebb elsorolt plakátbetű-gyáraknak termékeit. Bemutatásuk lapunk keretében nehézségekbe ütközik s így az érdeklődőknek maguknak kell kérniök az erre vonatkozó inpozáns mintakönyveket, amiket a cégek készséggel megküldenek. *Wanko*

Szakoktatás

Előadás a nyelvhelyességről. November 27-én délelőtt nagyon tanulságos és élvezetes előadást tartott *Balassa József dr.*, a „Magyar Nyelvőr” szerkesztője a Korrektorok Köre és a Hírlapszedők Köre együttes rendezése folytán. Az előadó főképpen a sajtóban napról napra található hibákra figyelmeztetett, amelyeket a szedő és a korrektor is kijavíthat munkája közben. A példák sokaságát említette meg, amelyek közül mi csak a leggyakoribbakat ismertetjük. Csak az előadást megelőző napon látta az előadó egy délután megjelenő lap nagybetűs címében: *előadásták* elodázni (odább tenni) helyett. Oda: költemény. Ilyen hibás, amint azt szintén látta, a többes *torzok* szó torzók helyett. *Torz* is más, *torzónak* is más a jelentése. (Utóbbi csonka műemlék.) Megemlíttette az előadó a németes *leépít* szót *lebont*, *cökkent* helyett, a divatszókát és a gyakori magyartalanosságokat: *elkezelni* (a jegyet), *leigazoltatni*, *kivizsgálni*, *leállítani* (a munkát), *betartani* (a szabályokat), *bebeszélni* (valakinek valamit), *kicsinált* (dolog), *kézenfekvő*, *kiút*, *ki van zárva*, *nem létezik* stb. Az előadó nyomban megmondta a felsorolt németes szavak magyaros alakját is. Elkezelni helyett *kezelni*, hiszen el-

kezelné mást jelent; leigazoltatni helyett igazoltatni; kivizsgálni helyett megvizsgálni (az ügyet), betartani helyett megtartani, követni, végrehajtani (a törvényeket, rendeleteket); bebeszélni helyett elbitetni valamit valakivel; kicsinált dolog helyett előre megbeszélt vagy elhatározott dolog; kézenfekvő (auf der Hand liegend) helyett nyilvánvaló, világos; kiút helyett kibúvó, megoldás; ki van zárva, nem létez(ik) helyett azt mondhatjuk: lehetetlen, olyan nincs stb. Kifogásolható, ha így írunk vagy beszélünk: aggódik, gondoskodik, bosszankodik, örül valami fölött. Magyarul az ember nem valami fölött, hanem valamin örül, bosszankodik stb. Helytelen a gyakran látható és hallható javaslatba hoz: javasol helyett; határozatba hoz: határoz helyett; tudomására hoz: értesít helyett. Kerülendő a német ieren végű cselekvőszók mintájára csinált frappíroz, adresszíroz, telegrafíroz, telefoníroz, gruppíroz stb. Egyszerűen: telegrafál, telefonál, adresszál és frappíroz helyett magyarul meghökken, meglep; gruppíroz helyett csoportosít stb. Az egy határozatlan névmást a magyar nyelvben csak ritkán használjuk. Nem helyes ilyen esetekben: Bethlen egy olyan ember, aki...; ennek hallatára egy szomorú érzés fogott el; ez nem egy olyan eset stb. Az egészséges nyelv-érzékű ember mingyárt megérzi, hogy a főnti esetekben az egy szócska hibás. Az -e kérdő szócskát is nagyon gyakran használják hibásan. Például: nem-e volna helyes: nem volna-e helyes helyett; el-e ment: elment-e helyett; nem lett-e volna jó: nem volna-e jó helyett stb. Sokan össze- tévesztik az ért célhatározót a miatt okhatározóval. Lapcímeiben láthatjuk: *Elítélték sikkasztásért*: sikkasztás miatt helyett. Nagyszerűen jellemezte ennek helytelen voltát az egyik közbeszólás: „Kávémérés halálesetért előadó.” — Tudjuk, hogy az előadottakon kívül még nagyon sok magyartalanság vegyül a magyar nyelvbe, de egyetlen óra kevés ahhoz, hogy az előadó valamennyit fölserolhassa. Hogy csak még egy-kettőt megemlítsünk: El lesz halasztva, meg lesz tartva, meg volt írva stb. elhalasztják, megtartják, megírták helyett. Kifogás alá esik:

munka, fölmondás alatt van stb. kifogásolják, munkában van, fölmondásban van helyett. Az előadást élvezettel hallgatták meg. i.

A festékek gyártásának útja. A Magyarországi Gépmesterek és Nyomók Köre december 4-én délelőtt rendkívül tanulságos előadást rendezett a festékek gyártásáról az Omnia mozgószínházban. Csuvara Ferenc volt az előadó, akinek szavait magyarázó vetítettképek követték a vásznon. A Gebr. Hartmann ammendorfi (Halle a. S. mellett) festékgyára pedig az előadás szemléltetővé tétele céljából nagyszerűen sikerült filmeket bocsátott a Gépmesterekör rendelkezésére, amelyek minden részletre kiterjedő, hűséges felvételeikkel csodálatba ejtették a szépszámú hallgatóságot. Az előadásnak a Gutenberg Társaság zenekara nyitánya adott ünnepies külsőt. Ez a zenekar kísérte különben a film pergését is. Az előadó a festékkészítés történetében visszanyúlt az ókorba, amikor a barlanglakók telefestették lakásuk falait különféle színes alakzatokkal. Bemutatta: a régi könyvnyomtató hogyan készítette még három és fél századon át Gutenberg találmányának nyilvánossággrakerülése után is maga a festékeit és a kencét, amellyel a festéktestet leköttette. Szakszerűen magyarázta a színelméletbe vágó ismeretek főbb tételeit, amelyeket vetítettképekkel tett könnyen érthetővé. A különféle festékek gyártását a bányászástól, illetve növényi vagy állati termékek kivonásától kezdve végignézhetette a néző a filmen egészen addig, míg készen csomagolva el nem szállítják. A festékgyártás legkisebb fázisát is a leg gondosabban rögzítette le a film. A korom készítését, a laboratórium munkáját, a festék- és agyagföld bányászását, fuvarozását és szárítását, őrlését, megfestését, a finom ásványi festékek törését, dörzsölését, lenolajkencével való vegyítését, a kence főzését, a festékes, kormos munkások és munkásnők szerepét a festékgyártásban, a szállítási, raktározási és csomagolási munkában. A Hartmann Testvérek hatalmas méretű festékgyára imponánsan tárult fel munkaközben a hallgatóság előtt. A festékkészítés részleteibe e rövid tudósítás keretében

nem bocsátkozhatunk és terünk sincs arra, hogy az előadást bővebben ismertessük. A Magyar Grafika festékszámában az elmúlt évben részletesen ismertette a festékgyártást és Walter Ernő, Novák László: „A színek világa” (Grafikai Művészetek Könyvtára, V. kötet) című művéből mindenki megismerheti a festékgyártás módját. Csuvara kolléga érdekes előadását hatalmas tapssal fogadta a lelkes hallgatóság. Az előadásért elismerés illeti a költségeket nem kímélő Gépmesterkört is. h.

Előadás az újságszerkesztésről. Dr. Laczkó Géza, a kiváló író és hírlapíró rendkívül értékes és kedves előadást tartott október 23-án a Korrekto- rorok Köre és a Hírlapszedők Köre együttes rendezésében. „Bepillantás a modern újságszerkesztés műhelyébe” volt a címe előadásának, de nem a modern újságírással kezdte, hanem a hírszolgálat legkezdetlegesebb formáinak ismertetésével, a helység pletykáit terjesztő postamasteri és patikáriusi szobákba behozott és onnan továbbadott hírekről. A könyvnyomtatás terjedésének és fejlődésének arányában keletkeznek és letűnnek a kezdetleges sajtó- termékek, a krónikás énekek, az éven- kint megjelenő naptárak, a havonkint, majd a hetenkint megjelenő egy-két oldalas „újságok”. A modern újságnak ezek az ősei. Érdekesen világított bele az előadó az úgynevezett világlapok készítésének műhelyeibe és a műhelyen kívül folytatott hírszerzési munka sokszor veszélyes vállalkozásainak homályába, például Stanley hírszerző kutatásába a legsötétebb Afrikában. A külföldi hírek beszerzésére ma már külön irodákat tartanak fenn közösen a lapok, vannak közös lap- tudósítók, hírszerzéssel foglalkozó gazdag ügynökségek. Mindamelllett a nagyobb lapoknál a hírlapírók egész se- regét alkalmazják, hogy a modern lap hírszolgálat minél tökéletesebb, minél megbízhatóbb legyen. A világ sajtójával való összehasonlításban az előadó szerint leginkább a magyar lapok közelítik meg elevenség és élnökség tekintetében a híres amerikai nagy lapokat, míg az angol és francia lapok kevésbé veszik igénybe a külföldre is kiterjedő széles hírszolgálatot. A né-

met lapok alapos, komoly hírszolgáltatásukkal válnak ki. Mi természetesen csak nagy vonásokban vázolhatjuk ezeket az előadásokat. Latzkó Géza előadását meg kell hallgatni, hogy a hallgató közvetlenül élvezhesse azt a könnyed, szellemes beszélgetést, melylyel a két Kör rendezésében már másodízben oktatta szórakoztatta a szépszámú hallgatóságot.

A *szaktanfolyamok* november elején megkezdődtek a Segélyező Egyesület égisze alatt és így ebben a tekintetben a múlt évvel szemben visszaesés nincsen. Sőt új tanfolyamok is nyíltak. A *Kun, Spitz* és *Wanko* tanfolyamain kívül *Dukai Károly* olomtszemézi előadásokat tart, *Schwartz Armin* nyelvtani és ortográfiai szemináriumán kívül *Herzog Salamon* szédéstechnikai előadásokat tart.

Vidéki szaktanfolyamok. A továbbképzés iránt örvendetes érdeklődést tapasztalunk a vidéki városok nyomdászköreiben. Tudomásunk szerint *Kaposvárott Goór József* vezetésével igen szép sikerrel működik az ottani tanfolyam. Más városokban most folynak előkészületek tanfolyamok szervezésére. Így Győrött is, ahol a Segélyező Egyesület választmányja megbízásából *Wanko Vilmos*, lapunk szerkesztője irányítja a tanfolyam szervezési munkálatait. Eddig 43 hallgató jelentkezett s az előadássorozatokat január 8-án kezdik meg. A 4—5 előadásból álló sorozatokat *Wanko* fogja bevezetni 2—2 előadással s a további vezetést egy ottani rajztanár veszi át tőle. A győri tanfolyam vázlatkészítési előadásait *Herzog Salamon* a helyesírásról, *Bauer Henrik* a színharmóniáról, *Utasi Rezső* a szedőgépezésről szóló előadásai fogják kiegészíteni.

Irodalom

Rövid levél a szerkesztőhöz. Kedves barátom, örömmel teszek eleget annak a felhívásodnak, hogy újra irogassam lapodba azokat a rövid irodalmi tájékoztatókat, amiket néhány évvel ezelőtt egyéb munkáim miatt kénytelen voltam félbehagyni. A nyomdászkörokből azóta tartott előadásaimon nagy örömmel láttam, hogy széles rétegekre terjed ki az irodalom iránt való érdeklődés s azok, akiknek munkássága

oly szorosan összefügg a betűvel, szeretnek megismerkedni a betű mögött lakozó szellemmel is. Eppen mert nincs idejük és módjuk hozzá, hogy gyakran vegyenek egész, kész könyvet a kezükbe, szívesen fogadják azt, aki a válogatás munkáját megkönnyíti nekik s egy-egy igazán értékes irodalmi műre vagy érdekes irodalmi eseményre felhívja figyelmüket. Ezt a szerepet, amíg Te és olvasóid jónak látják, a régi szeretettel és lelkesedéssel fogom betölteni a Magyar Grafika hasábjain. Öszinte barátsággal üdvözöl *Benedek Marcell*

*

Huszonöt év. 1927 szeptemberében volt 25 éve annak, hogy egy rosszul elzárt gázcsap — megölte *Zola* Emilt, a világ egyik legtöbbet támadott és legtöbbet olvasott regényíróját. Huszonöt estendő elég nagy idő, hogy az utókor véleményét mondjon... ha nem is az író halhatatlanságáról (ez igen nagy szó, talán nagyobb, semhogy értelme lehetne), de arról, hogy alkotott-e az író valami igazán maradandót. *Zola* esetében azért érdekes ez a kérdés, mert az az irodalmi irány, a naturalizmus, amelynek harcias vezére volt, már az író életében megbukott. Voltaképpen nincs is igazi naturalizmus, mert az életet nem lehet a maga zürzavarosságában irodalomba áttenni. Maga *Zola* sokkal romantikusabb képzelettel megáldott író volt, semhogy valójában megfelelhett volna saját elméleteinek. És itt derül ki, hogy nem az elmélet a fontos, ami körül annyi verekedés folyik, csak egy fontos: az író művészete. A naturalizmus meghalt és *Zola* él. Ha kevesen akadnak is, akiknek ideje megengedi, hogy harminc vaskos kötetet átrágnak magukat: valamit mindenki igyekszik elolvasni tőle. Híres *Rougon-Macquart*-ciklusából, mely húsz kötetben mondja el egy francia család különböző ágainak történetét, a mai olvasót legjobban megragadja a *Germinal*. Ebben a bányászok életét, szenvedéseit, szociális küzdelmeit írja le *Zola*. Csodálatosan mozgatja a tömegeket s megeleveníti, jelképes értelemmel ruházza fel a kenyéradó és vészívó *Bányát*. Munkások a hősei a magyarra különböző címen fordított *L'Assomoir*-nak is (A pálinka, Az emberirtó, A patkányfogó), arról szól, hogyan zülleszt el, hogyan gyilkol meg egy munkás-családot az alkohol.

A *Pénz* akár a mai napokra is ráillő rajza egy konjunktúra-lovag sikereinek és méltó bukásának. *Zola* későbbi ciklusai (A három város, az Evangéliumok) elnyújtott és sokszor prédikáló stílusú művek; de azért az egyikből *Lourdes* és *Párizs*, a másiktól a *Munka* még így is megérdemli, hogy elolvassuk.

*

Karinthy Frigyes. Negyven éves sincs még és már összegyűjtött munkáit hirdetik... Persze ezt a dicsőséget nem érte volna meg ilyen fiatalon, ha ma nem volna könnyebb tíz-húsz kötetet „részletre” eladni, mint egy könyv megvásárlására becsalni az olvasót a gyepesküszöbű könyvesboltba. De bármi legyen is az oka a dolognak: annyi bizonyos, hogy nincs ma élő magyar író, aki több joggal tarthatna számot erre a dicsőségre, mint *Karinthy*. Sőt vele szemben egy nagy igazságtalanságot tesz jóvá a gyűjteményes kiadás. *Karinthy*t későn kezdték komolyan venni, sokan még máig is felkacagnak a neve hallatára. *Karinthy*, a komoly művész, a mély gondolkozó, kénytelen bünhődni azért, mert egyben nagyszerű humorista is. A humorista — mondotta egyszer *Karinthy* beszélgetés közben — olyan ember akiről mindenki azt hiszi, hogy szabadon viccelődhet vele. Nos, *Karinthy*val nem szabad viccelődni. Ő azért nagy humorista, mert senki sem látja nála jobban az életnek keserűen torz vonásait, a dolgok ijesztően groteszk, másnak eszébe sem jutó összefüggéseit. Mi nevetünk ezeken, amikor ő megmutatja, de mit értett ő, amikor meglátta s amikor megírta? Bizonyos, hogy az *Igy írtok ti* irodalmi karikatúráin nagyszerűen lehet mulatni, de az egyes írók stílusbeli sajátosságait, hibáit, ferdeségeit jobban megismerjük ebből a könyvből, mint akármilyen nagyképű irodalomtörténetből vagy kritikai kötetből. A *Capillaria*, a *Faremido* fantasztikusan keserű satírái az emberiségnek; a *Gyilkosok* novelláiban egy vergődő lélek ijesztő mélységei nyílnak meg s a *Jelbeszéd*, a *Harun al Rasid*, a *Krisztus vagy Barabás* s még néhány kötet kis novella, mind többet mutat meg *Karinthy*ből, mint amennyit a kacagók sejtenek benne.

ÚJÉVI ÜDVÖZLŐ KÁRTYA
KOZMA LAJOS
TERVE UTÁN

*

NYOMTATTA
KNER IZIDOR KÖNYVNYOMDÁJA
GYOMÁN

*

A belső oldalak fametszeteit Körner és Laufer fametsző intézete, galvánóit az Első Magyar Betűöntőde Részvénytársaság, ólomalapnyomatlemezeit Kner Albert készítették, Budapesten. A külső oldalak a Kner-nyomda Kozma Lajos által tervezett és az Első Magyar Betűöntőde Részvénytársaság által kivitelezett saját nyomdai díszítőanyagából vannak szedve.

PESTI MAGYAR KERESKEDELMI BANK SZEGEDI FIÓKJA

• 1841. • OKTÓBER 14-ÉN • KÉLT • KIRÁLYI • SZABADALOMLEVÉL • ALAPJÁN •

JANUÁR		FEBRUÁR		MÁRCIUS		ÁPRILIS		MÁJUS		JUNIUS	
Nap	Róm. kath. naplár	Prot. naplár	Nap	Róm. kath. naplár	Prot. naplár	Nap	Róm. kath. naplár	Prot. naplár	Nap	Róm. kath. naplár	Prot. naplár
1	A. Újvári	A. Újvári	1	Ignác p. v.	Ignác	1	G. P. Palmarum	G. P. Hago	1	R. Fülöp, Jakab ap.	R. Fülöp
2	Jézus sz. neve	Abel	2	Országyász.	Karolin	2	Paul. Per. hv.	Aron	2	Atanáz p.	Zsigmond
3	Országyász.	Benjamin	3	Balazs vt.	Balazs	3	Bárád p. hv.	Kereszt R.	3	Irina, hercegi hit.	G. Szendrői
4	Touzez p.	Leona	4	Körz. András	Rakel	4	Flórida p.	Flórida	4	Mim. Flór	Kerezy
5	Telezfor p. v.	Simon	5	A. Hervé v.	A. Agota	5	Nagygyűl. p.	Vince	5	V. P. V. p.	Bonifác p.
6	Vízkereszt	Vízkereszt	6	Dorothy sz. vt.	Dorothy	6	Nagygyűl. p.	Nagygyűl. p.	6	G. J. F. Csizsari	G. J. F. Csizsari
7	Lúcia vt.	Amia	7	Domonád apát	Tóbor	7	Apollonia vt.	Apollonia	7	G. J. F. Csizsari	G. J. F. Csizsari
8	A. S. Sz. László	A. S. Sz. Marcel	8	Math. Ján. hv.	Math. Ján.	8	Agostóné Tam.	Tamás	8	M. K. M. M. M.	Napoleon
9	Vilmos p.	Molnár	9	Alex. Cirill p.	Absgal	9	Cs. János p.	Cs. János	9	M. K. M. M. M.	Gyula
10	Hugó p.	Agota	10	Sz. István p.	Elvira	10	Franciska	Franciska	10	Nas. sz. Gergely	Gergely
11	Arad vt.	Vadai	11	László Sár	Bernold	11	U. J. Ocsai	U. J. Ocsai	11	M. M. M. M.	M. M. M. M.
12	B. Veronika	Agota	12	A. H. H. H.	A. Lilla	12	G. J. G. J.	G. J. G. J.	12	M. M. M. M.	M. M. M. M.
13	Hilár p.	Bodog	13	B. Katalin sz.	B. Katalin	13	Leó pápa	Leó	13	M. M. M. M.	M. M. M. M.
14	A. S. Pál rem.	A. S. László	14	Bálint vt.	Bálint	14	C. O. P.	C. O. P.	14	M. M. M. M.	M. M. M. M.
15	Marci p. v.	Gusztáv	15	Fazstín vt.	Fazstín	15	L. Ben. Józ.	L. Ben. Józ.	15	M. M. M. M.	M. M. M. M.
16	Antal rem.	Antal	16	Júlia sz. vt.	Júlia	16	H. Ben. Józ.	H. Ben. Józ.	16	M. M. M. M.	M. M. M. M.
17	Pir sz. b. Marg.	Proksa	17	Donát p. vt.	Donát	17	A. S. K. S.	A. S. K. S.	17	M. M. M. M.	M. M. M. M.
18	Kelet kir.	Sara	18	Simon p.	Simon	18	József	József	18	M. M. M. M.	M. M. M. M.
19	Falkus sz. v.	Fab. Seb.	19	A. F. F.	A. F. F.	19	C. S. K.	C. S. K.	19	M. M. M. M.	M. M. M. M.
20	Agnes sz. vt.	Agnes	20	A. F. F.	A. F. F.	20	József	József	20	M. M. M. M.	M. M. M. M.
21	A. S. V. K.	A. S. A.	21	E. E.	E. E.	21	B. Ben. Józ.	B. Ben. Józ.	21	M. M. M. M.	M. M. M. M.
22	P. Remond	Tade	22	H. H.	H. H.	22	E. E.	E. E.	22	M. M. M. M.	M. M. M. M.
23	Timó p. vt.	Tade	23	H. H.	H. H.	23	E. E.	E. E.	23	M. M. M. M.	M. M. M. M.
24	Sz. Pál ford.	Sz. Pál ford.	24	H. H.	H. H.	24	E. E.	E. E.	24	M. M. M. M.	M. M. M. M.
25	Polikáry	Sz. Pál ford.	25	H. H.	H. H.	25	E. E.	E. E.	25	M. M. M. M.	M. M. M. M.
26	Arany sz. Ján.	Létha	26	H. H.	H. H.	26	E. E.	E. E.	26	M. M. M. M.	M. M. M. M.
27	Nagy Károly	Károly	27	H. H.	H. H.	27	E. E.	E. E.	27	M. M. M. M.	M. M. M. M.
28	A. S. Sz. P.	A. S. A.	28	H. H.	H. H.	28	E. E.	E. E.	28	M. M. M. M.	M. M. M. M.
29	Márton sz. v.	Márton	29	H. H.	H. H.	29	E. E.	E. E.	29	M. M. M. M.	M. M. M. M.
30	Nikolaus Péter	Virgília	30	H. H.	H. H.	30	E. E.	E. E.	30	M. M. M. M.	M. M. M. M.

JULIUS		AUGUSTUS		SEPTEMBER		OKTÓBER		NOVEMBER		DECEMBER	
Nap	Róm. kath. naplár	Prot. naplár	Nap	Róm. kath. naplár	Prot. naplár	Nap	Róm. kath. naplár	Prot. naplár	Nap	Róm. kath. naplár	Prot. naplár
1	M. J. J.	M. J. J.	1	Vasas sz. Pet.	Vasas Péter	1	H. B.	H. B.	1	M. M.	M. M.
2	Sz. Bold.	Ottokár	2	Liguri Alfonz	Lehel, G.	2	Orangyok	Orangyok	2	M. M.	M. M.
3	Sz. Pál	Kornel	3	Hermina	Hermina	3	Helga	Helga	3	M. M.	M. M.
4	Urv. p.	Urv.	4	Domonkos hv.	Domonkos	4	Ferenc	Ferenc	4	M. M.	M. M.
5	Zakari. Antal	Erasz	5	Urv. hv.	Urv.	5	Auréli	Auréli	5	M. M.	M. M.
6	Iszák profeta	Erasz	6	B. B.	B. B.	6	Bruno	Bruno	6	M. M.	M. M.
7	Cs. S. Metód	Cs. S. Metód	7	B. B.	B. B.	7	Bruno	Bruno	7	M. M.	M. M.
8	E. E.	E. E.	8	B. B.	B. B.	8	Bruno	Bruno	8	M. M.	M. M.
9	Veronika sz.	László	9	B. B.	B. B.	9	Bruno	Bruno	9	M. M.	M. M.
10	Amália	Amália	10	B. B.	B. B.	10	Bruno	Bruno	10	M. M.	M. M.
11	P. P.	P. P.	11	B. B.	B. B.	11	Bruno	Bruno	11	M. M.	M. M.
12	Guabert János	János	12	B. B.	B. B.	12	Bruno	Bruno	12	M. M.	M. M.
13	Anaszt. p. v.	Anaszt.	13	B. B.	B. B.	13	Bruno	Bruno	13	M. M.	M. M.
14	Bonaventura p.	Ezsa	14	B. B.	B. B.	14	Bruno	Bruno	14	M. M.	M. M.
15	H. H.	H. H.	15	B. B.	B. B.	15	Bruno	Bruno	15	M. M.	M. M.
16	Karmel. B. A.	Váther	16	B. B.	B. B.	16	Bruno	Bruno	16	M. M.	M. M.
17	Erk.	Erk.	17	B. B.	B. B.	17	Bruno	Bruno	17	M. M.	M. M.
18	Kamill hv.	Frigyek	18	B. B.	B. B.	18	Bruno	Bruno	18	M. M.	M. M.
19	Paula Vince	Emília	19	B. B.	B. B.	19	Bruno	Bruno	19	M. M.	M. M.
20	Jeromos hv.	Ilés	20	B. B.	B. B.	20	Bruno	Bruno	20	M. M.	M. M.
21	Praxedis sz.	Daniel	21	B. B.	B. B.	21	Bruno	Bruno	21	M. M.	M. M.
22	H. H.	H. H.	22	B. B.	B. B.	22	Bruno	Bruno	22	M. M.	M. M.
23	H. H.	H. H.	23	B. B.	B. B.	23	Bruno	Bruno	23	M. M.	M. M.
24	H. H.	H. H.	24	B. B.	B. B.	24	Bruno	Bruno	24	M. M.	M. M.
25	H. H.	H. H.	25	B. B.	B. B.	25	Bruno	Bruno	25	M. M.	M. M.
26	H. H.	H. H.	26	B. B.	B. B.	26	Bruno	Bruno	26	M. M.	M. M.
27	H. H.	H. H.	27	B. B.	B. B.	27	Bruno	Bruno	27	M. M.	M. M.
28	H. H.	H. H.	28	B. B.	B. B.	28	Bruno	Bruno	28	M. M.	M. M.
29	H. H.	H. H.	29	B. B.	B. B.	29	Bruno	Bruno	29	M. M.	M. M.
30	H. H.	H. H.	30	B. B.	B. B.	30	Bruno	Bruno	30	M. M.	M. M.
31	H. H.	H. H.	31	B. B.	B. B.	31	Bruno	Bruno	31	M. M.	M. M.

BETÉTEKET A LEGJOBBAN GYÜMÖLCSÖZTETÜNK * KÖLCSÖNÖKET A LEGJUTÁNYOSABBAN FOLYÓSÍTUNK FOGLALKOZUNK A BANKÜZLET MINDEN ÁGÁVAL

FALINAPTÁR A
PESTI MAGYAR KERESKEDELMI BANK
VIDÉKI FIÓKJAI ÉS LEÁNYINTÉZETEI SZÁMÁRA
A FEJLÉCEKET ÉS DÍSZEKET CONRAD GYULA RAJZOLTA
NYOMTATTA KNER IZIDOR KÖNYVNYOMDÁJA, GYOMÁN
EREDETI NAGYSÁGA 50X55 CM.

CONRAD GYULA NAPTÁRFEJLÉCEI

AZ ELŐZŐ OLDALON BEMUTATOTT NAPTÁRHOZ

*A fametszeteket és a kicsinyített melléklet kliséjét Körner és Laufer,
a fametszetekről a galvánókat az Első Magyar Betűöntőde Részvénytársaság,
a vörös lécek negatív vésését Szeiler József vésnök intézete
készítette Budapesten*

DRUCKFARBENFABRIKEN GEBR. JANECKE & FR. SCHNEEMANN, KOMMANDITGES. AUF AKTIEN, HANNOVER

REPRÄSENTANZEN IN:

UNGARN: Universal Graphisches Fachgeschäft A.-G.,
Budapest VIII, Rákóczi-Tér II

„AUS ALT - HANNOVER“

GEDRUCKT MIT TIEDRUCK FARBE BRAUN 43 428

BULGARIEN: Boris Iw. Popoff, Sofia, Kn. Klementina, 25
TSCHECHOSLOWAKEI: B. Fr. Zrnka, Prag II, u. Pujcovny 4, Postfach 170
JUGOSLAVIEN: A. Almoslino, Belgrad/Serbien, Zmajica od.

DIAMANTEN U. A. E. I. E. I. B. I. C. D. S. T. 7

Nr. 8 = 10

Ankét szakmánk legfontosabb kérdéseiről

Ha figyelemmel kísérjük az angol, főként azonban a nálunk olvasottabb német nyomdai és grafikai szakirodalmat, meglepődve állapíthatjuk meg annak rendkívüli sokoldalúságát. Ezt a sokoldalúságot nem abban látjuk kikristályosodni, hogy a német szakmai irodalomban külön folyóiratokkal szerepelnek a könyvnyomtatás, a litográfia, offset, a tömöntés, a kémmigráfia stb., hogy külön lapjaik vannak a korrektoroknak, a gépmestereknek, a rotációs gépek körül foglalkozkodóknak s hogy tucatjával jelennek meg évenként a szebbnél szebb, tartalmasnál tartalmasabb szakkönyvek a grafikai szakma minden ágazatának technikai kérdéseiről és hogy mindezek megkoronázásául a művészeti folyóiratok sokasága jelenik meg angol és német nyelven, amelyek a képzőművészet, iparművészet, műipar, fametszés, gyakorlati grafika és a reklámművészet stb. népszerűsítésével nagyban hozzájárulnak a gyakorlati nyomdászok ismeretkörének hathatós bővítéséhez.

Hangsúlyozzuk, nem erre a sokoldalúságra gondolunk, mert ennek igen egyszerű magyarázatát főként e két nemzet nyelvének tekintélyes elterjedtségében találjuk meg. A németeknél ezenfelül közrejátszik a szakirodalmi tevékenység felfokozásánál az imponáló és nagyratörő nemzeti öntudatból fakadó nemzeti fölény is, amely a német ipar, kereskedelem, művészet szolgálatába állít minden valamire való tehetséget, hogy közös akarattal és munkával predominálon nélkülözhetetlenné tegye a német nemzet termékeit és ezeken keresztül a maga technikai fejlettségének irányító erejét nemcsak a kontinensen, hanem a távoli tengerentúli területeken is érvényesítse.

Ezúttal arra a sokoldalúságra gondoltunk, amely az egyes szaklapokat jellemzi. Majd minden német szaklapnak a szakírók légioja áll rendelkezésére, akik a folyóirat olvasóit közelről vagy távolabbról érdeklő témákat a legváltozatosabb szempontokból boncolgatják és fejtegetik. Egy német folyóirat több mint ezer oldalnyi ter-

jedelmű évfolyamának tartalomjegyzékében alig találkozunk egy-egy szakíró nevével többször, mint 3—4-szer, ami világosan amellett tanuskodik, hogy német szaktársaink soraiban nagyon sok a szakíró-ember, aki, ha ritkábban is, de szívesen áll rendelkezésére a szaklapoknak és szívesen vesz részt az ily módon való oktató-munkában.

Ezzel szembeállítva a magyar viszonyokat, csak sajnálattal állapíthatjuk meg, hogy egyedüli szaklapunk, a *Magyar Grafika* hasábjain is minduntalan, számról számra ugyanazokkal a szakírónevekkel találkozunk. Ez részben ugyan azt is bizonyítja, hogy a mi szakíróink nagyon termékeny emberek, akik mindig találnak tárgykört, amelynek fejtegetését sokszorosítóipari közérdekből szükségesnek és fontosnak találják és amelynek feldolgozásában örömeiket is lelik. Sajnos, azonban ez a helyzet a szakirodalom szempontjából a lehető legkedvezőtlenebb, mert úgyszólván lehetetlenné

ezenfelül azonban tucatjával akadnak olyan szaktársak is, akik szakírói készségük ellenére — itt nem nyilvánítható okokból — sem hajlandók a tudásukból lesűrhető következtetéseket papírra vetni és a szakirodalomban közreadni.

Ez pedig mindenképpen baj, mert szakirodalmat néhány ember ambíciójából fejleszteni nem lehet. Elengedhetetlenül szükséges, hogy mindenki, aki az átlagnál magasabb szakműveltséggel rendelkezik, tapasztalatairól néha a nyilvánosságnak is beszámoljon. Ezt *parancsolja a kollegialitás is*, de leginkább *a szakma egyetemes érdeke*.

Mindnyájan nagyon jól tudjuk, hogy olyan univerzális tudású szakember, aki a sokszorosító szakma minden ágában tökéletesen otthonos volna, még Németországban sem igen akad, annál kevésbé nálunk. De a mi kisded magyar nyomdászcsaládunkban igen sokan vannak, akik szakmánk egyes ágazataiban valóságos speciálisták és még többen akadnak olyanok, akik az átlagnál jóval többet tudnak és mindegyik hivatott arra, hogy szakismereteiket nemcsak munkakörük betöltésénél gyümölcsöztesék a maguk és munkaadójuk javára, hanem *oktassanak is, egy újabb, az átlagnál magasabb tudású generációt neveljenek a magyar sokszorosító iparnak*.

Ezt el lehet úgy is érni, hogy a vezetése alatt álló egyének nevelésére fordít nagyobb gondot, de ez semmiképp sem elegendő. Szakmánknak fejlesztését csak úgy tudjuk fokozottan előmozdítani, ha a nagyobb tudás megszerzésének lehetőségét minél nagyobb körre terjesztjük ki. Így leszünk képesek a szaktudást szélesebb körben terjeszteni, szakmánk színvonalát emelni.

Ez a szempont lebegett szemünk előtt, amikor elhatároztuk, hogy a szakmánkat igen közelről érdeklő kérdésekről ankétot rendezünk és megszólaltatunk mindenkit, aki e tekintetben a magyar nyomdaipar vezető egyéniségei és szakírói közül számbavehető. Négy, általános érdekű kérdésre kértünk feleletet.

Kner Albert: Exlibris

teszi, hogy a magyar szakirodalom is olyan sokoldalú legyen, mint a németeké.

Szomorúan kell leszögeznünk azt a tényt, hogy nagyon kevés magyar szakember van sorainkban, aki gyakrabban venné kezébe a tollat, hogy tapasztalatainak tárházát a magyar nyomdászcsalád közkincsévé tegye,

E kérdések a következők:

1. Milyennek látja a nyomdai par fejlődését szak szempontból?
2. Milyen jövőt jósol az offsettechnikának?
3. Milyen jelentőséget tulajdonít a mélynyomatásnak?
4. Mi a véleménye az akcidentszedésben felmerült újabb irányokról?

A felhívott 180 szakember közül — elég kevesen — 41-en küldték be véleményüket, amelyeket kérdésenkint csoportosítva alább közlünk.

Előjáróban és kapcsolatban a bevezetésben mondtakkal, azonban rá kell mutatnunk arra a körülményre, hogy e válaszok is igazolják ama felfogásunkat, miszerint egyetlen tárgykörrel is hihetetlenül sok szempontból lehetséges véleményt adni. Ha végigolvassuk e véleményeket, látjuk csak igazán, hogy majdnem minden választadó más és más szemszögből nézve írta meg véleményét, aszerint, ahogy a feladott kérdés közelebről vagy távolabbról érdekl.

Ezt látva, önként tolu tollunk helyére a kérdés, milyen csodálatosan sokoldalúvá válna a magyar szakirodalom, ha az érdekeltek válaszaikat kimerítően is feldolgoznák? A szak tudás kincsesárát nyújthatnók a tanulnivaló olvasóknak és ezt korlátlanul bővíthetnók a szakmai technikában és a szakmai életben általában minduntalan felszínre vetődő újabb és újabb általános érdekű kérdésekkel és az ezekre adható tömören fogalmazott feleletekkel, amelyek így is okulásul szolgálnak a figyelmes olvasónak, de sokakban újabb gondolatokat fakasztanak, újabb kérdéseket keltenek, újabb válaszokra és fejtegetésekre serkentenek.

Az anketunkon résztvevő kartársainknak ehelyütt is köszönetet mondunk ama reményünk kifejezése mellett, hogy az anket során felvetett újabb kérdések teljesebb megvilágításában segítségünkre lesznek. A beküldők névsora a következő:

Augenfeld M. Miksa, üzemvezető, Hamburger és Birkholz rt., Budapest, — Bauer Henrik, a Világosság rt. géptermi művezetője, a sokszorosítóipari szakirányú tanonciskola előadója, —

Fiora Margit: Exlibris
Fába metszette: Kner Albert

dr. Bródy László, a Hungária nyomda igazgatója, Budapest, — dr. Czako Elemér, a Királyi Magyar Egyetemi Nyomda főigazgatója, — Csuvára Ferenc gépmester, Hornyánszky V. rt., — Deutsch Dávid, a Világosság nyomda rt. igazgatója, — Dukai Károly mesterszedő, tanfolyami szakoktató, Világosság nyomda rt., — Elek Pál, a Wodianer F. és Fiai cég művészeti vezetője, — Fekete Géza, a „Fébé” nyomda művezetője, —

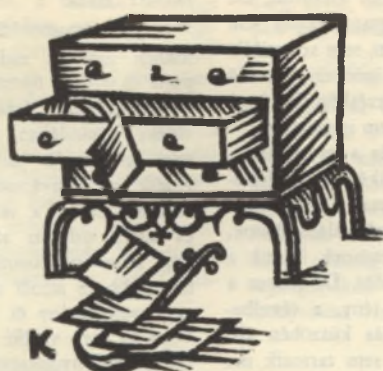

Fiora Margit: Exlibris
Fába metszette: Kner Albert

Freund Jenő, a Világosság nyomda rt. igazgatója, — Fröblich Samu, gépmester-szakíró, Világosság rt., — Geyer Raoul szakíró, Páris, — Havas Mór, a Globus nyomda rt. igazgatója, — Herzog Salamon korrektor, a M. G. főmunkatársa, — Hubert Adolf művezető, Bíró Miklós nyomda, — Illyész István gépmester, szakíró, Világosság rt., — Janovits Ferenc nyomdaigazgató, — Juhász Béla, Szentés, — Kner Imre nyomdatulajdonos, szakíró, Gyoma, — Korinek F. József, szakíró, Prága, — Krizsó Kálmán, az Almachul Tipografilor szerkesztő-kiadója és a Magyar Grafika kolozsvári fiókiadóhivatalának vezetője, — Laupál Antal gépmester, szakíró, Kosice-Kassa, — Lengyel Sándor nyomdatulajdonos, szakíró, Cluj-Kolozsvár, — Lengyel Vilmos, a Thália-Kultúra rt. igazgatója, — Markovits Kálmán, a Magyarországi Grafikai és Rokoniparosok Főnökegyesülete igazgatója, — Müller Sándor művezető, a budapesti sokszorosító szakirányú tanonciskola szakoktatója, — Neufeld Dezső nyomdatulajdonos, — Novák László, szakíró, a Grafikai Művészetek Könyvtára szerkesztője és kiadója, — Priner Arnold mesterszedő, Athenaeum rt., — Rasoszky Árpád nyomdatulajdonos, — dr. Schmidek Oszkár, az Európa rt. igazgatója, — Schopp János, a sokszorosítóipari szakirányú tanonciskola szakoktatója, az Egyetemi Nyomda tisztviselője, — Szabó Róbert, a Magyar Királyi Alalmnyomda osztályvezetője, a sokszorosítóipari szakirányú tanonciskola szakoktatója, — Szabó T. István, a Királyi Magyar Egyetemi Nyomda igazgatója, — Tausz Sándor, a Pallas rt. mélynyomó és kémigráfiai intézetnek igazgatója, — Tevan Andor nyomdatulajdonos, Békéscsaba, — Ujváry Imre, a Vrema nyomda igazgatója Beograd, — Várakozó Gábor Ferenc, Debrecen, — Walter Ernő, a Berger és Wirth festékgár igazgatója, — id. Wandra Lajos nyomdaigazgató, Athenaeum rt., — Werner Jenő, a Slovenská Grafika szerkesztője, Bratislava-Pozsony.

Első kérdésünkre: „Milyennek látja a nyomdai par fejlődését szak szempontból?”, a következő válaszokat kaptuk:

Kozma Lajos
Könyvdíszek

Olomba metszette
Kner Albert

Bauer Henrik:

Több mint egy évtized óta a nyomdaiparban fejlődés nincs, ha történetek is egy-némely irányban kísérletek, valami újszerű, valami alapjaiban átalakító újítás meggyökeresedni nem tudott. Például itt vannak a „Renck-Rapid” celluloid-klisék, a fénynyomás nyomdai gépen vagy a körforgógépeken nyomott napilapok képei, amelyek mindennek nevezhetők, csak képeknek nem, mert a klisé a nyomásra való alkalmassátételével eltorzul s a papír struktúrájához mért ritka raszter a képet felaprítja. És hasonlóan van minden más kisebb-nagyobb újítással is. A nyomógépek építésénél pedig egyenesen visszaesés tapasztalható, mintha meghazudtolva lenne minden szabály, minden törvény, amit a nyomástechnika racionális lebonyolítása követel. S történet mindez a leegyszerűsítés, a tér- és anyagmegtakarítás jegyében, ha ez mindjárt a gépkezelés rovására is ment.

Bródy László dr.:

A magyar nyomdaipar lassan-lassan kezd a háború és a háború utáni idők tespedéséből kiszabadulni. Nem mintha a nyomdák anyagi helyzete javult volna és a konjunktúra tenné a nyomdáknak lehetővé a fejlődés útján haladni, hanem a megrendelőknek növekvő igénye kényszeríti az elpusztulni nem akaró nyomdákat a fejlődés útjára. Ez az oka annak, hogy a nyomdai termékek kvalitása javul és az emelkedő igények magukkal kell hogy hozzák a nyomdaiparban a gazdasági helyzet javulását is és ezáltal egy tovább fejlődő gazdasági lehetőséget. Éppen ezért a nyomdászág egyik legfontosabb célja kell hogy legyen odahatni, hogy a megrendelők minél szélesebb rétegeit áthassa ez a jobb kvalitás felé való törekvés, mert csak ez képezheti alapját iparunk fellendülésének.

Czakó Elemér dr.:

Azok a találmányok, amelyek bennünket ámulatba ejtenek — a vegyi ipar titkai,

a fény és elektromos hullámok csodái — kétségen kívül bele fognak kapcsolódni a nyomdászatba is. Ugy, hogy a fejlődés útján lemaradnak mindinkább a mechanikai műveletek s a sokszorosító iparban átveszi a vezető szót a kémigráfia és az optika.

Csuvara Ferenc:

A nyomdaipar a mai viszonyok között a nagy elhanyagoltság és nemtörődömség mellett nem fejlődik, de nem is fejlődhet. A mai állapotok pusztulásba viszik a világ legszebb iparát. Ezt a szomorú folyamatot a művezetők és főgépmesterek 95%-a nagy mértékben előmozdítja.

Deutsch Dávid:

Az utolsó évtized technikai vívmányai a nyomdaipart sem hagyták ki az ipari fejlődés sorából. Elég utalnunk ezen vívmányok közül azokra, melyek a szedő- és nyomógépek egyre fokozódó és még be nem fejezett tökéletesítésére vezettek. A kultúra állandó előtörése mind nagyobb és nagyobb tömegeket hódít meg a betű és könyv számára és a fentemlített technikai vívmányok az üzemeket azon kedvező helyzetbe fogják hozni, hogy termékeiket szebb kivitelben és a nagy példányszámuk folytán olcsóbban és a nyomdák részére mégis gazdaságosabban fogják majd előállítani.

Freund Jenő:

Örvendetes jelenségnek tartom, hogy a fogyasztók mindig jobban és jobban kívánják a szép nyomtatványt. Ez fogja a nyomdaipart arra kényszeríteni, hogy szép és még szebbet alkosson, ami természetesen maga után vonja a szakmafejlést is. A szép nyomtatvány jó üzlet lesz — tehát megindul a verseny, ami a szakmai fejlődés gyors tempóját fogja jelenteni.

Geyer Raoul:

A legistább arány az, ami számokkal kifejezhető. A nyomdászati fejlődése és kü-

lönösen fejlődésének lehetőségei meghatározhatatlanok. Az őskínaiak és Gutenberg is csupán az írott gondolat sokszorosítását, népszerűségét akarták megkönnyíteni, ma pedig — paradoxonnak fog hangzani — az egyszerű sokszorosítás legmagasabb köbét, legnagyobb lehetőségét keressük. Tehát: az erre szolgáló minden módot, minden eszközt, — minden móddal, minden eszközzel egyszerűsíteni. Ez egyszerűsítésre való törekvésnek ma már egész tudós-, laboráns-, mérnök- és amatőrgenerációja van; irodalma könyvtárnyi; és eredményei azok a perfekciós készülékek, titkos vegyületek, gépkolosszusok, melyek titokzatosságait felfogni csak részletekig bírja a nem beavatott és melyek fejlődésversenyükben valóságos iparháborút eredményeztek.

Az őskínaiak? Gutenberg? Senefelder? A fejlődés azóta? Mintha csak összehasonlítanánk az első rendszeres london—bombayi postahajójáratot a drótnélküli telefontal a drótnélküli távolbafényképezéssel. A fejlődés ezután? Vajjon ki tudná megmondani ...?

Havas Mór:

Sivárnak látom a nyomdaipar fejlődését szakszempontról. Hogy miért? Mert egy-egy jobb nyomtatvány elkészítésénél folyton tekintetbe kell venni a mélyen lenyomott, lekonzurált árat, s így a nyomdász főgondját nem az képezi, hogy hogyan lehetne a munkát tökéletesíteni, hanem hogyan mászik ki a csávából ráfizetés nélkül.

Herzog Salamon:

Ha a szakszempontról a nyomdaipari termékek tipográfiai kivitelét kell érteni, akkor általában — a lapok és művek szedéstechnikáját illetően — a multtal szemben nagy visszafejlődést állapíthatunk meg. A korrektúrára nem fordítják a kellő gondot és a régi tipográfiai szabályokat (helyes elválasztás, szép tördelés, a szóközök egyen-

letes beosztása, a címek elhelyezése, harmonikus beosztása, helyes margóviszonyok, kimenetek stb. stb.) teljesen figyelmen kívül hagyják. A merkantil- és akcidents-nyomatványok készítésénél már bizonyos nyugodt megállapodottság észlelhető, ami elsősorban a szakoktatásnak, másodsorban — a tárgyilagos kritika jótékony hatása alatt — a túlzott modernség: kubizmus, dadaizmus, futurizmus, expresszionizmus stb. „izmus” elavulásának köszönhető.

Hubert Adolf:

A nyomdaipar fejlődését szak szempontból biztatónak látom, mert bár a rossz gazdasági viszonyok nyomasztólag hatnak az iparra, úgy a munkásokban, mint a főnökökben megvan a kedv és a készség a szakma továbbfejlesztésére. Ezt megerősíteni látszik az is, hogy a lefolyt év szakfejlesztő megmozdulásain mind többen és többen vettek részt, sőt egynehány tanulmányi kirándulás lebonyolításával mindkét részről tanúságot tettek áldozatkészségük-ről is.

Megvan tehát a morális alapja a továbbfejlődésnek s hiszem, hogy a gyakorlati oktatásra ráterve, a fejlődés az eddiginél sokkal nagyobb lendületet vehet.

(Üdvös lenne, ha az oktatás az eddigi fakultatív módtól eltérően kötelezővé tétetnék mindazokra, akiket egy vizsgálóbizottság erre utasít.)

A gyakorlati oktatásnak azonban az ipar minden ágában meg kell indulnia s különös gond fordítandó arra, hogy a gyakorlati oktatás keretén belül a hallgatósággal megismertessenek a nyomdatechnika új eszközei és gépei is.

A fejlődésnek többféle kiterjedésének kell lennie s így a jóra és szépre való törekvés mellett fokozottan arra is ügyelnünk kell, hogy a munka ritmusát minél gyorsabbá és zavartalanabbá fejleszthessük. Ez utóbbi követelménye a ma uralkodó viszonyoknak. Meg kell ismernünk azokat a technikai eszközöket és módszereket, amelyek a hármas cél elérését biztosítják, hogy lépést tarthassunk a nálunknál sokkal fejlettebb nyugati államok nyomdaiparával.

Illyésy István:

A magyarországi nyomdászat lépést tart a külföldi államok nyomdászatával. A nyomdatechnika újításai újrendszerű gépei csakhamar átszármasznak hozzánk; az újabb-irányzatú képzőművészeti felfogásnak csakhamar nyoma jelentkezik nyomtatványainkon is, jeléül annak, hogy nálunk is vannak megértő, szakkultúránkat hivatottsággal ápoló egyéniségek és intézmények. Az bizonyos, hogy nyomástechnika terén nem tudnánk olyan szemképrázató kollekciót összeállítani saját munkáinkból, mint amilyent a gépmesterkör ez év elején Németország-

ban készített színes képekből kiállított. De az is bizonyos, hogy Magyarországon sem az ipar, sem a kereskedelem, sem semmiféle élettartási ágazat nem igényel hasonló reklámszükségletet, következőképp ily irányú fejlődést nyomdászatunk nem is vehetett.

Ha pedig a fenti kérdés a nyomdászatnak a jövőben várható és elképzelhető fejlődését célozza, akkor erre csak a szabadjára engedett fantázia segítségével válaszolhatok, melyben természetesen kevésnek látszik a realitás, soknak a képzelődés. De hiszen a távolbahallás megvalósult tény, a távolbafényképezés a megvalósult küszöbön áll, a távolbálátás lehetősége sem tartozik ma már az álmok országába. Ezeknek nyomán a csodák sorozata lép mindennapi megszokott munkálkodásunk helyébe, új lehetőségek új módozatokat diktálnak s nem lehetetlen, hogy Gutenberg és Senefelder évszázadokon át uralkodott módszere előbb-utóbb a történelemé lesz.

Janovits Ferenc:

Ha csupán a tipográfiára vonatkozik ez a kérdés, úgy azt kell mondanom, hogy a könyvnyomatóipar már elérte, sőt már régen elérte fejlődése legmagasabb fokát, mert betű, gép, festék, papíros s minden egyéb anyag oly nagy tudományos előkészület után kerül piacra, hogy a legtökéletesebb eredményt lehetne elérni minden munkával, ha a könyvnyomatóipar művelőinél — tisztelet a kivételnek — kissé több volna az idealizmusból s kevesebb a merkantilizmusból. A simítatlan papiroson

Kner Albert: Exlibris. Fajetszet

való elfogadható autotípia-nyomás (pláne: körforgógépen) még hiányzik. Sem a szedő-, sem a nyomógép már nem tökéletesítheti a tipográfus munkáját, mert úgy az egyik, mint a másik csak a termelés gyorsabb tempóját célozza, anélkül, hogy a tipográfiára már régen megszabott esztétikai törvények érvényesülését elősegíthetné. A gép rideg és külön, megmásíthatatlan törvényei vannak.

Jubász Béla:

Nagyon szomorúak. Én fejlődésről különben nem is tudok. Eltekintve egyes pesti és vidéki nyomdától, a szakma nagy általánosságban visszafejlődött. A legtöbb vidéki nyomdában még mindig 20—30 éves géppel és anyaggal dolgoznak. A vidéki nyomdavárosokban a helyzet borzasztóan rossz, a szennykonkurencia nagy és azért vidéken szép nyomtatványokkal alig lehet találkozni. A fő, hogy minél hamarabb és minél olcsóbban készüljön el egy nyomtatvány és azért már ott tartunk, hogy ha szép vidéki nyomtatványt akarunk látni, régi nyomtatványokat keresünk elő.

Kner Imre:

a) Külföldön örvendetes tisztulását és fejlődését látom a szakmában érvényesülő művészeti és technikai törekvéseknek. Művészeti szempontból igen örvendetes, hogy a könyvekből eltűnik a festői szemlélet s hogy a reklámgrafika és a tipográfia stílusban is elkülönül egymástól. Ez azt mutatja, hogy a szakma művelői igyekeznek tisztázni munkásságuk szempontjait és stílusra törekszenek. Mindezek igen biztató jelenségek a szakma jövője szempontjából. Technikai téren pedig azt tapasztaljuk, hogy a rengeteg újítást és a sokszorosító-eljárások szaporodása mellett is egyre jobban utat tör magának a racionalizálás gondolata. A gépgyárak egyre kevesebb formátumot építenek, hogy a „Serienbau” előnyeit kihasználhassák. A betűöntödékek egyre kevesebb kézbe való tömörítése lehetővé teszi a megjelenő betűfajta számának csökkentését, de viszont a betűcsaládok szervezettebb kiépítését. A normalizált formátumok bevezetése nemsokára a külföldön éreztetni fogja a hatását, s lehetővé fogja tenni az anyaggyártkodás és üzemvezetés terén az anyag- és energiaelkallódás jelentős csökkentését. A munkabeosztás és üzemgyártkodás terén is egyre jobban érvényesül az átfogó, racionalizásra törekvő egység és felfogás.

b) Itthon mindebből jóformán semmi sem látszik. A művészeti téren jelentkező új törekvésekről alig egy-két üzem vesz tudomást. A tipográfiai és festői szemlélet szempontjait nem választjuk el eléggé egymástól. A könyvben és a tiszta tipográfiai munkákban mindenütt a festői és reklámgrafikai szempontok jelentkeznek. A piacra kerülő nyomtatványok igen nagy része igen nagyfokú technikai és művészi tudatlanságot árul el. Ahol néha egy-egy jobb törekvéstre mutató munka lát napvilágot, ott is legtöbbször a dilettantizmus és az idegen munkák *külsőségeinek* utánzása állapítható meg, mert a munka nem egyszerű szempontok szerint készült és nincs szervesen felépítve. A racionalizálás és normalizálás terén semmi sem történik, s dacára annak, hogy jelentős önálló papír-

ipar van kiépülően, a szakma többsége vagy teljesen közömbösen, vagy ellenségesen áll szemben a normalizálás gondolatával. Üzemszervezési és vezetési téren nem jelentkeznek új törekvések, s egyre jobban igazolódik, hogy a versenynek tisztára az árrontás terére való áttolása, a minőségi szempontok teljes mellőzése a szakma igen nagyfokú leromlására fog vezetni. Sajnos, nem látható sem technikai, sem üzemszervezési téren egy modernebb, képzetesebb, tájékozottabb és elevebb új, fiatal generáció készülődése.

Krizsó Kálmán:

A nyomdaipar fejlődése szakszempontról igen sok kívánnivalót hagy maga után, amit különösképpen a jobb szakerők mellőzésének is tudhatunk be, másrészt a nyomdatulajdonosok és nyomdai igazgatók szűk látókörének, valamint a nyomdai művezetők ambíció-hiányának terhére írhatunk.

Laupál Antal:

A nyomdaipar fejlődését szakmaszempontról a legkedvezőbbnek látom mindannak ellenére, hogy a többi sokszorosítási, illetve grafikai iparok a rohamos fejlődésükkel és átalakulásukkal arra törekednek, hogy vele szemben versenyképessé váljanak, sőt amennyire lehetséges, kiszakítsák a produktivitás teréről. Szilárd meggyőződés azonban, hogy ez soha sem fog bekövetkezni, mert a könyvnyomdai iparnak nemcsak anyagi, technikai és kereskedelmi oldalai vannak, hanem művésziek is, amelyek pszichológiailag olyan mélyen fekvők, hogy azokat semmi néven nevezendő átalakulás nem lesz képes alapjukban megdönteni. Mint ahogy a fametszet mellett kialakult a kémigráfia és fotokémigráfia, a kézzel merített papiros mellett a fényes és fénytelen kromópapiros és más egyéb, a rézkarc, rézmetszet és acélmetszet mellett a rotációs mélynyomatás, anélkül, hogy az előbbieket a nemes anyagszerűségükben rejlő művészi hatásuk szempontjából megközelítette vagy éppen séggel kiszorította volna, éppen úgy a könyvnyomdai úton készült könyvvel és kisebb alkotásokkal sem fog az soha megtörténni, annál is inkább, mert napról napra jobban adódik az, hogy azok utólrétegetlenek legyenek, amiben óriási részük van a betűöntődéknek, papiros- és festékgyáraknak azzal, hogy a körülményekhez képest elég kedvező feltételek mellett válik lehetségessé abszolút művészi becsű alkotásokhoz és nemes anyagú papirosokhoz és festékekhez jutni.

Ezek mellett nem marad más hátra, mint a szakoktatás egyöntetűvé tétele, hogy ezeket az adott lehetőségeket a legnagyobb sikerrel ki tudjuk használni. Ha ez megtörténik, akkor semmi ok sem lehet az aggodalomra, de ha ez a megoldás so-

káig késik, akkor bizony egyes tekintetekben nagy hézagok fognak létrejönni

Lengyel Sándor:

A gépipar és kémia fejlődése folytán a nyomdászat e században megváltozik. Az offset- és mélynyomás szűkítik munkakörét. A már megjelent könyveket nem szedik ki még egyszer — lefotografálják. Nagyobb irodákban és gyárakban ma már nincs szükség körlevelekre, — az irodai segédgépeken elvégzik ezeket. Sőt kisaszonyokkal házi nyomdácskákat tartanak

egyedül a művészi nívó emelése az árnívó emeléséhez vezető út.

Ha szem előtt tartjuk, hogy minden nyomtatvány, annak előállításánál is reklám kell hogy legyen, már megjelöltük a nyomdaipar fejlődésének útját.

Markovits Kálmán:

Arra a négy körkérdésre, melyet megválaszolás céljából hozzám is eljuttattak, úgy gondolom, csak a hazai viszonylatokra vonatkozóan várja a t. Szerkesztőség a válaszokat. A magam szerény nézeteit a fölött kérdésekre, alantikban közlöm.

A nyomdaipar fejlődése szakszempontról magán viseli a gazdasági nehézségek bélyegét. Ez a bélyeg nem a teljes stagnáció kifejezője, hanem egy lassú és igen szűk korlátok közé szorított, talán inkább kísérletezés, semmint haladás, melynek mértékét három tényező szabja meg. E tényezők elseje a felszerelés, a technikai felkészültség, mely átlagban a mai fejlettségtől elmaradt. A második a nyomtatványfogyasztók igénytelensége, helyesebben arra való törekvése, hogy a minőség kérdését háttérbe szorítva, a nyomdaterméket legolcsóbban szerezhessék meg. A harmadik az a multtal szemben retrográd tünet, mely általánosságban úgy a munkás, mint a munkaadóban fejlődött ki és amely abban nyilvánul meg, hogy iparát csak a kenyer megkeresésére szükséges rossznak tekintti.

Ha e három tényezőt közelebbről nézzük, meg kell állapítanunk, hogy mind a háromnak csak gazdasági háttere van.

A technikai felszerelés elmaradottsága azon idők teherterele, melyekben a nyomdaiparban elharapódzott a szennyverseny, az a munkálkodás, mely a nyerskiadásokon felül, csak igen kis megélhetési költségekért teljesített, elsősorlag áldozván fel az utánpótlás reszítetélet. Általánosságban ez volt a helyzet és tehát nem volt fedezet még arra sem, hogy a leromlott felszerelés karba helyeztessék vagy pótolassék, még kevésbé tehát arra, hogy a technika modernizálódásával lépést tartsanak az üzemek. Nem mondom, hogy nem voltak ez alól kivételek, de az általános helyzet ez volt. A legutóbbi időkben, mikor már minden lerongyolódott az üzemekben, történt e téren valamelyes javulás, de csak annyi, amennyit a nagy muszáj diktált. Gépek, modern gyorsjárású és precíz munkát végző sajtók beszerzésére azonban még ma sem lehet gondolni, ezeknek nagy beszerzési árára való tekintettel és így legtöbb helyen, ahol investálni tudtak, a betűkészlet felújítása következett be. A nyomógépeken azonban kínlódnak az üzemek, hogy egy-egy feljavítás, csapágyösszerelés segélyével még ki legyen hozható a bár lassú, de elfogadható nyo-

Gróf József: Szignett.

üzemben. Ahogy eltűnnek a kézi lapszedők, úgy eltűnnek a laggépszedők. Egy szerencsés ötlet, a rádió, morsejelek és a Monotype-szedőgép szalagrendszerének összeházasításából — és a gép diktálás után szedi a hasábot! Mi marad a tipográfusnak? A családi nyomtatvány és az üzleti (reklám) grafika. A lefotografált könyvoldal csak a régít adja, az irodai segédgépek a szép nyomtatványt nem kultiválják, mert nem szakemberek kezelik. Egy bizonyos amerikai sablonstílus fog itt kialakulni, míg a hivatásos nyomdászok részére fenmaradt munkakör (a létezőt való küzdelem miatt) a rajzszerűség jellegét fogja felelelni. A főgond a betűk szépségében, a sorok és térelosztás arányos elhelyezésében, a precíz nyomtatásban fog kicsendülni és tarka lesz, színes lesz egyideig, míg a közhangulat valamelyik szint nem választja ki a lelkihangulat heroldja gyanánt.

Lengyel Vilmos:

Igyekezünk a nyomtatványrendelő ízlését nevelni szép nyomtatványokkal, mert

más. Fejlődés csupán a szedőgépek terén volt észrevehető. Mivel azonban a felszerelési tárgyak nem a minőség előnyét szolgálják, jelentőségük csupán rentabilitási szempontból volna értékelhető és szolgáltatásuk legtöbb esetben nem bírálható el a szakmai fejlődés azon szempontjából, melyet a tudás, a nem technikai értelemben vett fejlődés szab meg.

A nyomtatványfogyasztók azon pillanatban fellépő igénytelensége, amidőn a minőségmunka árképződése szembekerül az a célnak még megfelelő nyomtatvány árával, ugyancsak gazdasági okokra vezethető vissza. Hiszen nem egyszer állapítható meg, hogy a meglévő józólést az anyagi tehetetlenség szorítja háttérbe. Maga pedig az a körülmény, hogy a megrendelő nem szorgalmazza, nem igényli a nívós nyomtatványt, nincs meg e téren az a kereslet, amely a nyomtatványkészítőt arra sarkalja, hogy üzemét ily munkák elkészítésére készenlétbe helyezze és tartsa.

A munkaadó és munkásnak a multban tanúsított fejlődési akarásának elmaradása összefügg fenti két okkal is, de fokozza ezt az a körülmény, mely a munkaadónál a tevékenysége ellenértékének elmaradása folytán, annak minden gondolatát az anyagiak előteremtésére koncentrálnia, nem hagyván időt arra, hogy miként a multban, gondolatban és áldozásban szolgálja a fejlődést. A munkás ambíciója is alábbhagyott, mert egyrészt mintegy rendszerré vált a munkabér-uniformizálás, másrészt addig, míg a megrendelő mai igénytelenségi tünete formált és nem válik általánossá a minőségmunka iránti törekvés, nincs sok érvényesülési terepe a képzetebb munkásnak, tehát nincs meg a képzettség felé való törekvés.

Mindezek ellenére a nyomdaipar mégis fejlődött e nehéz idők folyamán is. Lelkes munkaadók egynehányan, szakmaszeretettel fejlesztik üzemét és áldozatok árán termel sokszor oly esetben minőségmunkát, midőn azért csak a normálnyomtatvány árát számítja fel, mert gusztust akar csinálni, mert fejleszteni kívánja a megrendelőtől ízlését. Lelkes és szakmaszerető munkások egynemelyike nem veszítette el bizalmát egy szebb jövő iránt és tudását megbecsülést érdemlő szorgalommal fejlesztik.

E kérdés prognosztikumaként szeretném az, hogy a gazdasági viszonyok fejlődése fogja a nyomdaipar fejlődését diktálni és a már meglévő szaktudás meg fog tudni felelni azon követelményeknek, melyeket a fejlődés megkíván. Arról azonban éppen a javuló helyzetnek és a vállalkozói észretérésnek kell majd gondoskodnia, hogy a megfelelő szaktudás munkaeszközei is megfelelőkké váljanak. Azon kevesek, kik e téren nem maradtak el, mindenesetre előnyben lesznek az átmeneti időkben.

Müller Sándor:

Szakmai szempontból a magyar nyomdaipar fejlődése nem a legbiztosabb, mert az érdekeltég mindkét oldalán olyan jelenségek mutatkoznak, amelyeknek elsimításához egyik fél sem akar kezdeményező lenni. A háborúszülte okozatok e kérdésben még nem szüntek meg teljesen és így pusztán egynehány lelkes nyomdászember önzetlen munkája az, ami egy kis reményt nyújt azoknak, akik kétségbeesetten nézik ezt a kedvezőtlen és szomorú helyzetet. Nincs egység, nincs kez-

Kner Albert: hirdetés.

deményezési komolyság, nincs áldozatkészség, nincs akarat; így nincsenek meg a lehetőségek a fejlődésre sem az egyénnél, sem a szakmánál. A szakmáját szerető nyomdász azonban bízik és hisz!

Neufeld Dezső:

Tavasszal Lipcsében jártam és alkalmas volt a legújabb gyártmányú gépeket megtekinteni. A bemutatott offset- és mélynyomógépekről nem beszélek, ezeknek ugyanis értéküket jóval felülmúló reklámot csináltak a készítőik, de a könyvnyomdai gépekből csupa kisebb típusúakat és gyorsjáratúakat láttam kiállítva. A robosztus alakú gyorsajtókat kivesznek, azok helyét a rotációsok veszik át. Nagy a fellendülés szedőgépekben is. A betüöntők műhelyeiben is nagyban folynak a termékenyítő kigondolások. Egymást akarják lefőzni az újabb típusú betűkben és mindent elkövetnek, hogy sokoldalú díszítéseikkel, az iparunkban immár túltengő — legtöbbször csak amatőrökösödő — rajzoltságokat elenyelűzzék.

Iparunkban, szakmai szempontból véve,

nagy határozatlanságot, bizonytalanságot és kapkodást látok. A szakma minden művelője érzi, hogy a kultúra lendülete, a reklám óriási kifejlődése nehéz feladatok elé fogja állítani iparunkat már a közeljövőben, de még nem találták meg azokat az utakat, amelyek határozottan el lehetne indulni.

Ha a speciális magyar nyomdaviszonyokat nézzük, tekintetünk szomorúan fordul el az agyonnyomott betűktől és a rozoga gépekről. Pedig a magyar nyomdászokban, úgy a főnökökben mint a munkásokban, van invenció, szakmaszeretet, amit mutat az, hogy ellenére lekopott berendezéseinknek, a magyar nyomdai munkák nagyobb része felveszi a versenyt bármelyik külföldivel, sőt nagyon sokszor ezeket jóval felülmúlja.

Novák László:

Milyen lesz a nyomdászat jövője? Offset- vagy mélynyomtatás, avagy valami közvetlen fotográfiai vagy elektrikus eljárás lesz-e a sokszorosítás égének jövőbeli uralkodó planétája? Ki tudná mindezt teljes bizonyossággal előre megmondani!

Bármennyire érdekes is ez a kérdés, egyelőre nem aktuális. Különösen nem az a mi szegény Magyarországon, ahol a nyomtatványok átlagos példányszámának alacsonyága miatt a legnagyobb szerző sokszorosítótechnikai találmány is csak igen lassú tempóban juthatna érvényesülésre. Nagyobbarányú vállalatunk akkorá tökéletesebbé válna, ha a legújabb gépekbe, nyomtató gépkolosszusokba, hogy a sokszorosítás mai módjához évtizedekig ragaszkodniok kell, még abban az esetben is, ha valami igazán tüneményes újítás jelentkezne a grafika terén. Erre pedig nem sok kilátásunk van. A gépszedés tempóját például nem lehet gyorsítani; a mechanikai lehetőség talán megvolna hozzá, de nincs meg a pszichomechanikai: a szedő agya elvégre csak korlátozott munkaképességű emberi agy, s nem lehet tőle kívánni, hogy tizenöt-húszszernyi betűnek megfelelő kéziratanyagot dolgozzon föl óránként, aperciálva annak minden szavát, tipografizálva, ortografizálva minden mondatát. Szedőgépeink mostani teljesítménye közel jár az elérhető maximumhoz.

A nyomtatás mennyiségét lehetne fokozni, de kinek? minek? Gyönyörű, speciális sajtóinkat, kéttúrás gépeinket amúgy sem használhatjuk ki. Az átlagos egyezes példányszámokkal aligha.

De ha mennyiség tekintetében nem is, minőség dolgában annál több reform volna lehetséges sokszorosító iparunkban. Valahogyan el kellene mélyíteni a „nyomdász” szó értelmét. Egyrészt a tudományok, másrészt a művészetek felé nyulésnek kell lennie a nyomdásznak, az orto-

gráfia hivatott őrének, aki csiszoló, formázó munkát képes végezni minden írásművön. Tótfalusi Kis Miklós szellemétől megihletett ember legyen mindenki, aki az ólomtípushoz hozzáisimul.

E tudományos, nyelvi tekintetben való elmélyítés mellett ott van a másik föladatunk: a nyomdászatnak iparművészeti értelemben vett fölmagasztosítása. Ahhoz már kétség sem fér, hogy minden legcsekélyebb nyomtatványra nézve megvan a művészi kiformázásnak beláthatatlanul sok lehetősége. Mégis: miért nem szemet-lelket gyönyörködtető, kis remekmű most a tipográfus munkája, úgy mint az volt négyszázötven évvel ezelőtt a könyvnyomtatás olaszainál, németeinél, budavári Hess Andrásánál?

Errefelől kellene minden törekvésünknek irányulnia, főnökökének csakúgy, mint a segédekének. Törekedni arra, hogy mindannyian lelkiileg is, szívünk minden dobbanásával, nyomdászok legyünk. Mert a „nyomdász” titulus igen magasztos valami; a nyomdásztársadalom krémje a világnak; aki azonban csak úgy ímmel-ámmal tölti be a hivatását: arra igen-igen csunya szót mond Schiller Frigyes, a németek legnagyobb költője.

Prüner Arnold:

A nyomdaipar általános fejlődését mindenkor a nyomtatványszükséglet mennyisége és minősége szabja meg. Röviden így foglalható össze a fejlődés multja, jelene és jövője: *A mult:* jó papír, szép szedés és tiszta nyomás. *A jelen:* olcsóság és gyors szállítás. *A jövő:* a mult és a jelen irányelveinek észszerű összeházasítása.

Rasofszky Árpád:

Amennyiben a gazdasági depresszió nagyobb katasztrófát nem zúdít ránk, úgy a magyar nyomdaipar fejlődése szakmai szempontból lassan, de fokozatosan haladásnak indul.

Az a körülmény, hogy a szakma fejlesztése szempontjából megindultak a kellő akciók, értve: a szakirányú tanoncoktatást, a továbbképző tanfolyamot és ezek kiállításait, a most felkarolt törekvést: a nagyközönséggel a nyomdaipari kiállítás útján megismertetni a szép nyomtatványt, reményt nyujtanak, hogy a rohanó idők kényszerítő hatása alatt mi is — a modern technika minden vívmányát felhasználva — becsületes helyet biztosítunk a magyar nyomdaiparnak nemzetközi viszonylatban is.

Bár nem hallgathatom el e helyütt is azt a szomorú tapasztalatot leszögezni, hogy a továbbképző tanfolyamok csekély látogatottsága, a kétoldalú áldozatkészség ellenére, ezeknek fentartását veszélyezteti.

Schmidek Oszkár dr.:

A nyomdaipar a szellemi termékek mezőgazdasága. Ahogyan a mezőgazdaság tudománya egyre fokozni akarja az élet fentartásához szükséges javak termelését, úgy a mi iparunk körül csoportosult technikai tudományok célja és kötelessége a legfőbb szellemi tápláléknak leggyorsabb

*Könyvdísz. Kozma Lajos munkája.
Ólomba metszette Kner Albert*

és legolcsóbb termelését elérhetővé tenni. A Betű hatalma megdönthetetlen. Ez a biztosítéka annak, hogy a világ fejlődésével mindig párhuzamosan fog haladni iparunk, amelynek örök fejlődését úgy szólván természeti törvénynek tartom.

Schopp János:

Ha magyar nézőpontból ítélem meg a kérdéseket, melyeket hozzám is intéztek, igen röviden azt az egyéni véleményemet mondhatom, hogy a nyomdaipar fejlődését szak szempontból haladónak gondolom. Mert a gazdasági melypontról, melyben éveken át kínlódtunk, valószínűleg emelkedni fogunk és a nyomdaipar magyar művelői között mindig akadtak elegendő számban — ha az anyagiak is adva voltak, — akik műipari, valamint technikai szempontból oly magasan tartották nyomdaiparunkat, hogy nemcsak közeli, de távolabbi szomszédainkkal is sikeresen állták a versenyt.

Szabó Róbert:

A nyomdaipar fejlődését szak szempontból hazánk határain túl nagyjelentőségűnek és hatalmasnak látom. Hazánkban fej-

lődés — sajnos — csak szórványosan fog mutatkozhatni, mert az általános fejlődést korlátozzák a hazai állapotok. A tőkét, amely a berendezésnek a kor színvonalán való tartásához szükségeltetik, mindinkább nehezebb lesz előteremteni, azután meg sértés ne essék: itt volna az idő az alkotó munkaerő kiképzéséhez, átképzéséhez és mindenek felett a továbbképzéshez.

Szabó T. István:

A nyomdaipar jövőbeli fejlődésének Magyarországon nem annyira a nyomdász, mint inkább a megrendelő fog irányt szabni, akinek a mai súlyos gazdasági körülmény is siet segítségére lenni. A művelet egyszerű: a nyomdászathoz amúgy sem sokat értők, áron alul dolgozók, kopott berendezésük tömegét a megrendelők otthagyják. Pont. Sajnos! drága az új felszerelés.

Tausz Sándor:

A nyomdaipar nagyarányú fejlődésének küszöbén állunk. E fejlődésnek lendületét a fototechnikának szakmánkba való és egyre növekvő arányú bekapcsolódásától várom. Már ma is ismerünk számos többé-kevésbé tökéletes fotomechanikai gépet és fototechnikai eljárást, amelyek igénybevételével túlszárnyalják a multban elért eredményeket. Nemcsak a könyvdai, hanem a könyvnyomdai sajtók építésének rendszere elég elavult ahhoz, hogy egy, a mainál egyszerűbb mechanikával felépített és más nyomórendszerű sajtók kerülhessenek az üzemekbe.

Ujváry Imre:

Nem tartom egyenlőnek a nyomdaipar fejlődését a kultúra előhaladásával. Értem ezalatt a nyomdagépek, kémiai eljárások, nyomdai anyagok stb. tökéletesítését. Amerika ezen a téren messze elhagyott bennünket. Még beláthatatlan ideig a szedők, nyomók stb. ötletessége és kezűgyessége fogja a nyomdaipart dominálni.

Várakozó Gábor Ferenc:

A nyomdaipar fejlődésében ma elérkeztünk ahhoz a ponthoz, ahol kis pihenésre kell megállanunk, nemcsak azért, mert az utóbbi években az iram igen heves volt, hanem hogy vissza is tekinthessünk arra a gyönyörű haladásra, amivé a tipográfia a Mester útnakindítása óta nőtt; egyben azért is, mert az újabb technikai vívmányok olyan csodás perspektívát nyitottak meg, amely a fejlődés lehetőségének a taglalását már szinte lehetetlenné teszi. A fotoszedőgép, az offset- és a mélynyomtatás technikájának az előretörése s ezeknek tökéletesítése, ha nem is végcélként mutatkoznak, de a nyomdaipar fejlődésében olyan lehetőségeket nyitottak meg,

amelyek elszakítják attól a terepnumtól, ahova eddig lenyűgözve volt s mintegy felszabadítják a munkálkodást az eddigi megkötöttség alól. A nyomdaipar fejlődésében új szakasz nyílt meg s a fejlődés csak ezután lesz az igazi.

Walter Ernő:

Általában javulást látok és ha az idén felállított sokszorosítóiipari tanonciskolában a szakmabeli tanórák majd szaporíttatnak, valamint egy jól berendezett tanműhely áll rendelkezésre, mihamarabb egy képzettebb generáció fogja szakmánkat szolgálani, mely tanonckorában szokván meg a tanulást, segéd korában is kedvét fogja látni a továbbképzésben. A fejlődéshez azonban más is kell. Jó gépek, szép betűk, szakértő vezető, aki ment minden gazdasági gondtól és ráér és ért is hozzá a keze alá kerülő munkát a céljának megfelelő papíron, a megfelelő betűkkel, rajzzal, klisékkel, sokszorosító eljárással előállítani, hogy a

szemben. Azelőtt a szép munkák előállításával versenyeztek egymással a nyomdák, s ezt a rendelő is elősegítette azzal, hogy nem riadt vissza a költségektől. A nyomdák is új és szép betűkkel és jobb nyomógépekkel álltak az ügy szolgálatába. Ma azonban, sajnos, a szép másodrangú tényezővé vált. A gazdasági depresszió következtében a nyomtatványszükséglet megcsappant, inkább az olcsó és gyors szállítás az, amit a rendelő előtérbe helyez, — természetesen, hogy ez a precizitás és a szép hátrányára történik.

Werner Jenő:

Az állandóan forrongó nyugtalan világ-gazdaság egyetlen országot sem engedi a gazdasági béke stádiumába jutni. Ennek az állapotnak következtében a tönkremenettel rémétől üzve, hallatlanul erős gazdasági fegyverkezés lesz. Minden üzem, ha élni akar, arra fog kényszerülni, hogy gyorsan termelő gépeket és eljárásokat

Második kérdésünk: „Milyen jövőt jósol az offset-technikának?” Látszólag nem érdekli a könyvnyomtatókat, de a feleletekből nyilvánvalóvá válik, hogy az offset-kérdés meglehetősen foglalkoztatja a tipográfusokat is.

A válaszok:

Bauer Henrik:

Az offset-technika sokoldalúsága, vagyis hogy már eddig is közel 25 eljárással lehet célhoz jutni, mutatja, hogy jövője nagy, még mintha csak egyes simítások volnának megoldandók a forma átnyomása és a cinklemezzre való rögzítése körül. Az offset eddig ugyan még nem mért számbavehető csapást a magasnyomásra, de térhódítási lehetősége napról napra kedvezőbb lesz. Egyes munkákhoz már most is a legalkalmasabb sokszorosítási eljárás. Az offset-gépek építése pedig egyenesen előrehaladottabb, mint maga az offset-technika. Fűрге, könnyen mozgó s áttekinthető gépek minden segédeszközzel felszerelve, ami a pontos és kifogástalan nyomáshoz szükséges. A nyomdászok az offsettől egy kissé irtóznak, mert még nem ismerik annak előnyös technikáját.

Bródy László dr.:

Az oly nagy aplombbal és oly nagy ígérettel beharangozott offset-eljárás a gyakorlatban nem tudja a nagy várakozásokat valóra váltani. Technikai téren az alkalmazási lehetőségek meglehetősen szűk térre szorítkoznak, művészileg pedig a technika-okozta elsekélyesítés miatt nem kielégítő. Éppen ezért a jövőjét sem látom nagyon rózsásnak, mert ha technikai tökéletesítések lehettek is, a művészi lehetőségek mindenkor korlátozottak maradnak. Nagyobb jelentősége csak bizonyos munkák költségének leszorításánál van, megfelelő példányszám esetén, ezért versenyképes is fog maradni a litográfiával szemben, de gyakran a művészet rovására.

Czakó Elemér dr.:

Az offset élni fog ott, ahol takarékos-ságot jelent: a merkantil-grafika bőkezű színtoltjainál, a nagy példányszámnál és amikor zsírlenyomatot kell eltenni egy későbbi kiadás számára. Minthogy azonban ez az eljárás lágyít és maszatol, az éles vonal és pontrendszeréknél nem ad szabatos eredményt, — a legóvatosabb állásfoglalás vele szemben semmiképpen sem indokolatlan.

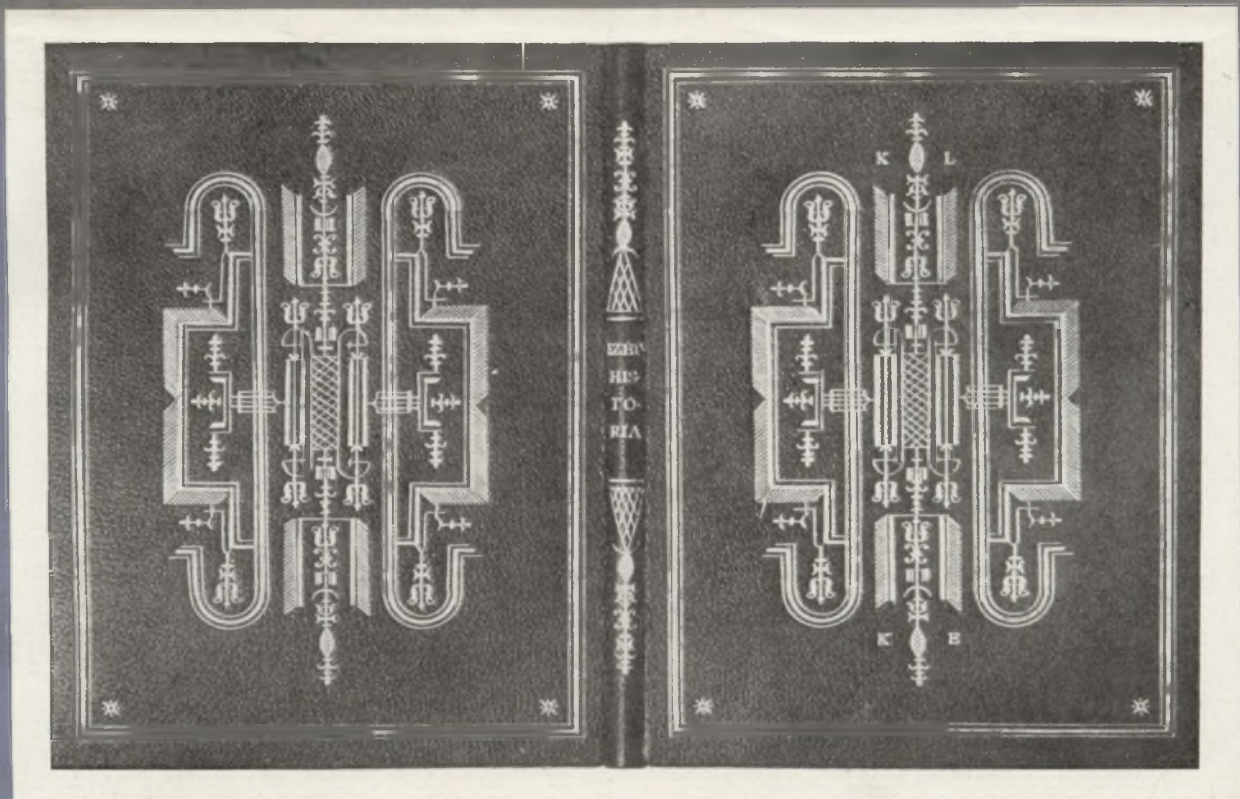
Csabai Ékes Lajos: Célgártya

rendelő is örömet lelje, a magyar nyomdászat is emelkedjék s hamarosan utánzókra találjon. De ennek alapja a szennyverseny kiküszöbölése és olyan áron való munkavállalás, hogy maradjon a berendezés felújítására, modernizálására és a használható szakerők jobb javadalmazására.

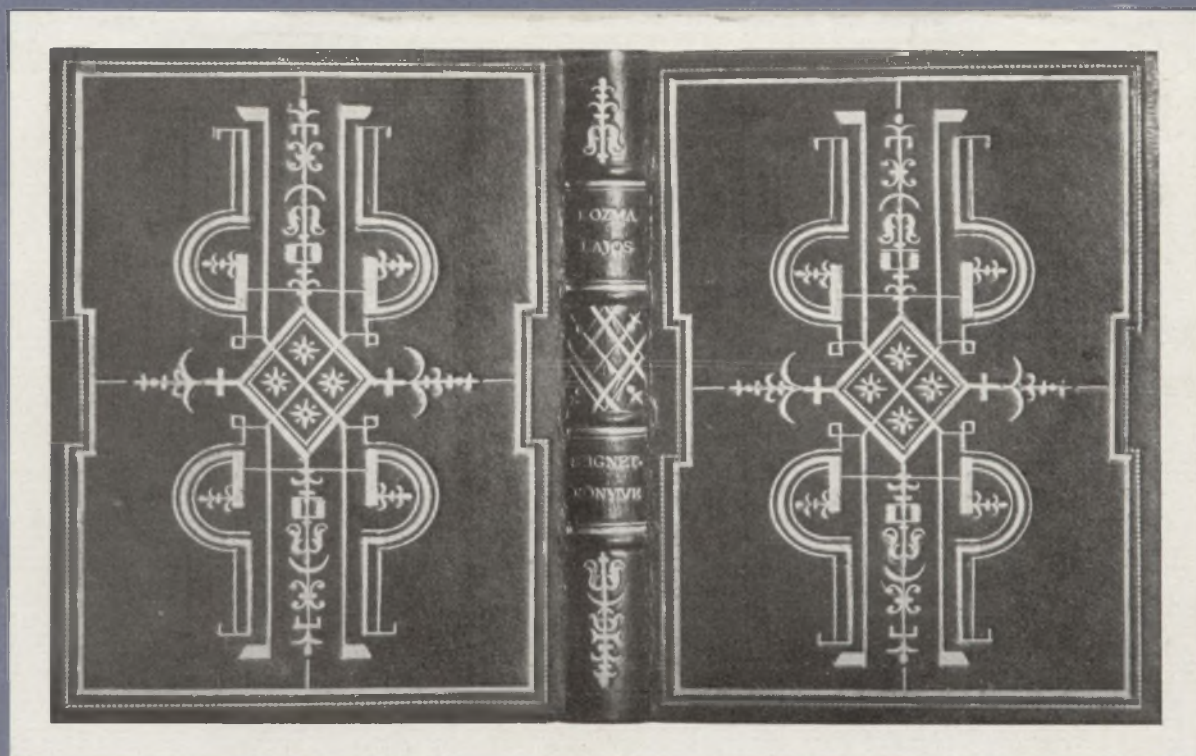
Wandra Lajos id.:

A nyomdaipar fejlődésének mai iránya nagy eltérést mutat a háború előttivel

szerezzen meg. De a gyors termelés egy-magában nem lesz elegendő a küzdelem sikeres befejezéséhez. A gyorsaság, azaz kvantum kiaknázása után, az okosabbnál már amellet is beleviszik a harcba az intelligenciát is. Tág teret biztosítanak a jól képzett nyomdászoknak arra, hogy jóízűsét és tudását a siker érdekében érvényesítse. Az iparosmunka háttérbe fog szorulni és a Czakó-iskola magas nivójú nyomdászatának renesszánsza várható.

Piros chagrinbőr-kötés kéziaranyozással, Kozma Lajos terve után

Festett borjúbőr-kötés kéziaranyozással, Kozma Lajos terve után

EGÉSZBŐRKÖTÉSEK KNER ERZSÉBET KÖNYVKÖTÉSZETÉBŐL
BUDAPEST V, ALKOTMÁNY U. 20. I.

KUPFERTIEDRUCK

Farbenfabriken Michael Huber, München

Vezérképviselet és raktár:
»Grafika« Gépkereskedelmi Rt.
Budapest V, Csáky u. 49
Telefón: L. 904-37

ILLÉS ÉS HERMANN

TEXTILÁRUK GYÁRTÁSA

GYÁRI KÉPVISELETEK
BUDAPEST, V, BÁLVÁNY-UTCA 14. SZÁM
TELEFON: 274-32

EM. FEUERSTEIN & CO.
HOŘICE – POLIČKA
SZÖVŐGYÁRAINAK
VEZÉRKÉPVISELETE
ÉS LERAKATA

*
SURGONYCIM:
HERMATEX, BUDAPEST

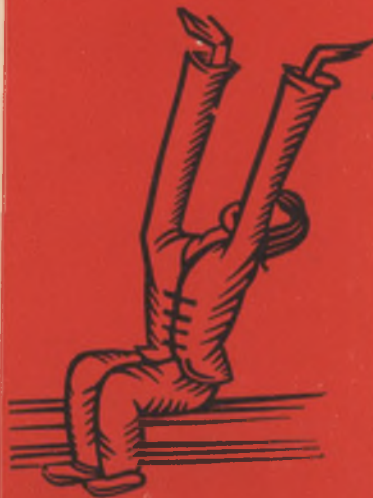
*
FOLYÓSZÁMLA:
HERMES MAGYAR ÁLTALÁNOS
VÁLTÓÜZLET R.-T.-NÁL

*
M. KIR. POSTATAKARÉKPÉNZTÁRI
CSEKKSZÁMLA 11354

**GELLÉRT
OSZKÁR**

**AZ
UTOLSÓ
DALÉRT**

**AZ IRÓ
KIADÁSA
BUDAPEST
1928**

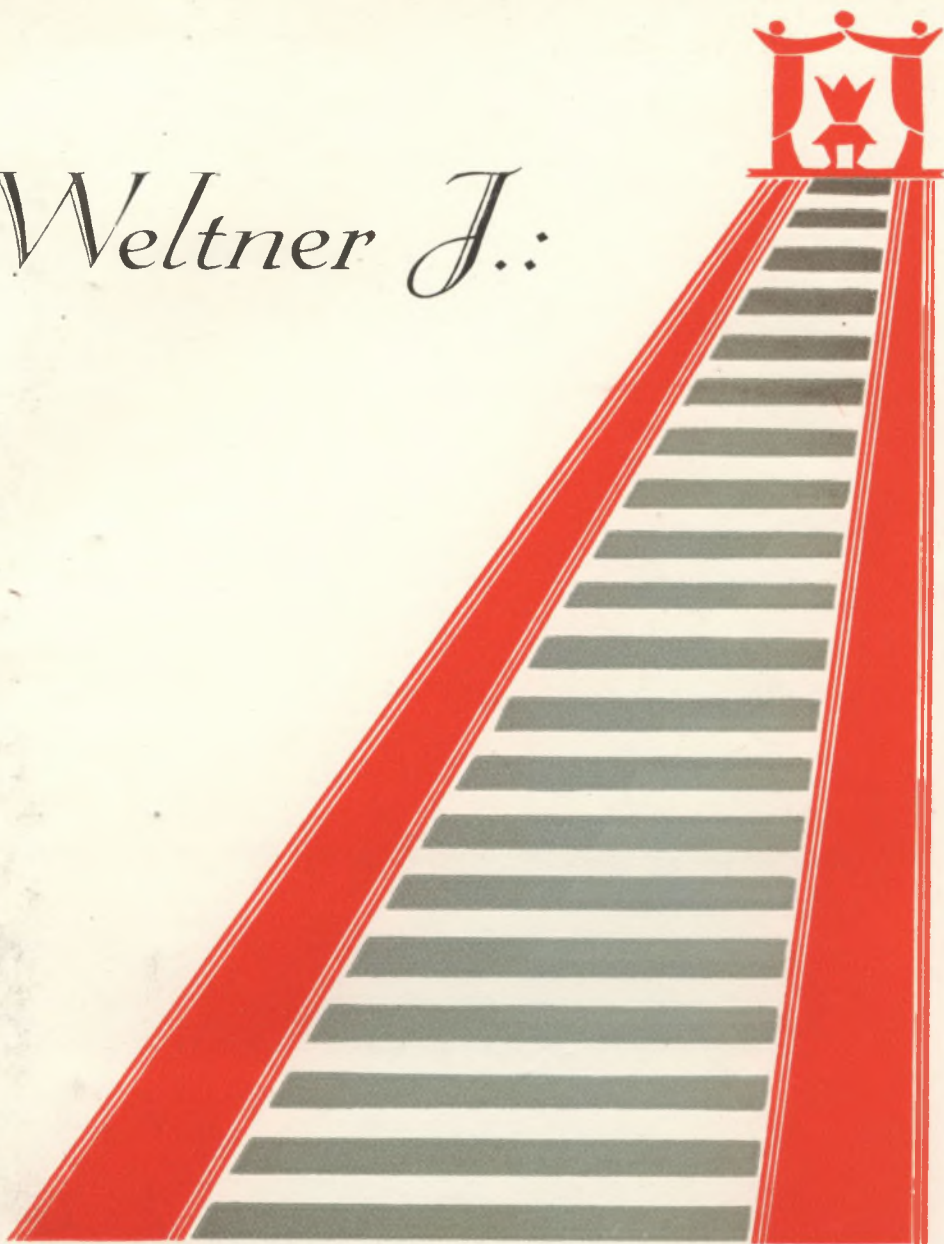

*Könyvfedőlap Kozma Lajostól
Levélpapír Kner Alberttől*

*
HUNGÁRIA
HIRLAPNYOMDA R.-T.
nyomása

*
*A könyvfedőlap vignettáját ólomba vágta
KNER ALBERT
Szerkte Apfel Sándor
Nyomta Fried Gyula*

Weltner J.:

„Milliók egy miatt”

KÉSZULT A VILÁGOSSÁG-NYOMDÁBAN
TERVEZTE ÉS ÓLOMBA VÉSTE DUKAI K.

A Magyar Grafika melléklete

Csuvara Ferenc:

Az offset-technikának még igen nagy jövője lesz, amilyen mértékben a fotomechanika, ugyanolyan mértékben fog az offset technikája is fejlődni.

Deutsch Dávid:

Az offset-nyomásnak csakis olyan külföldi államokban van jövője, ahol a példányszám a 100.000-nél kezdődik, viszont ahol s mint nálunk is, e csonka országban, ilyen nagy és gyakran előforduló példányszámok a mesék birodalmába tartoznak, ott az offset-technikának jövője nincs, nem is lehet, különösen nem nálunk akkor, amikor az offset-gépek terén már most is túlprodukción mutatkozik, úgyhogy kénytelenek egymás árának letörésével hadakozni.

Fekete Géza:

Az offset-technika kimagasló előnyeit, sajnos, még nem élvezhetjük, mert nagyon drága; minket, kisebb nyomdákat csak akkor érdekel majd igazán, ha olcsóbb berendezéssel a mindennapi nyomtatványszükséglet előállítására is alkalmas eljárásá fejlődhetik. Így azután szép jövőt jósolhatunk neki.

Freund Jenő:

Ha az offset-technika a nyomóforma átvételét jelentékenyen le tudja egyszerűsíteni, akkor az offset-nyomás óriási mértékben fog elterjedni, addig azonban csak a nagy mennyiségben készülő nyomtatványoknál használható fel gazdaságosan.

Fröhlich Samu:

Az offset-nyomatás jövőjét már megmutatta a megjelenésénél, hogy csakis ott fog tudni létezni és fejlődni, ahol tömegmunkát kell előállítani. S egyben bizonyos az is, hogy ott, ahol ezek a tömegmunkák hiányzanak, az eljárás sokoldalúságánál fogva a könyvnyomatást nem fogja tudni egyhamar legyőzni.

Havas Mór:

Az offset-eljárásnak a tömegmunkák tekintetében nagy jövőt jósolnak. Az újrendszerű kétszínű eljárást nem tartom még tökéletesnek, épúgy a Schön- és Widerdruck-eljárást sem. A jövő fogja eldönteni

és az fogja az utolsó szót kimondani abban az internacionális szakpörben is, hogy az offset-eljárás nem a litográfiai szakhoz tartozik és hogy azt époly joggal be lehet állítani és kezelteni a könyvnyomdai gépteremben.

Herzog Salamon:

Jós ugyan nem vagyok, de szerény véleményem szerint a nyomtatástechnika más irányban való rohamosabb fejlődése elhagyja majd az offset-nyomatást. Különösen a mi példányszámú hazánkban. Ennélfogva csak szép *jelene* van még, míg *jövője* bizonytalan. A nagyvilágban is.

Illyés István:

A sokszorosítás közeljövőbeni meszerű fejlődésénél, a bizakodás szemüvegén nézve, az offset-technika is csak epizódnak tűnik fel a fejlődés folyamatában, melyet önmagában talán nem is lehet joggal új találmánynak nevezni; csak újításnak, amennyiben a régi gépet a termelés mennyiségének fokozása érdekében újabb rendszerű géppel cserélték fel. Senefelder találmánya összes kellékeivel alkalmazást nyer az offset-technikában, azzal a különbséggel, hogy kőlap helyett cinklapra nyomják át a formát, mely szépen alkalmazkodik a nyomóhenger idomához. Újabb tí-

pusú litográfiai gépről van tehát szó, tökéletesről, amennyiben a régi viszonylathoz mérten a termelés mennyiségét nagyban növeli, anélkül, hogy a minőség nivóját lerontaná. Az offset-technika ezen előnyös tulajdonságával a könyvnyomdászati területre hozta, versenyképessége a könyvnyomdászati rováására erősödött és talán főtényező abban, hogy a folyton fejlődő könyvnyomdászattal szemben a litográfia prosperitását a jövőre is meg tudja őrizni.

Janovits Ferenc:

Az offset-technika ugyanaz a litográfiaiban, mint a szedőgép a tipográfiaiban. A munka előállításának a lehetősége meggyorsult, amivel újabb és erős lendületet adott a versenynek, következképp az esztétikai követelmények itt is kezdenek háttérbe szorulni. Kis országban, mint nálunk, kevés enivalóra talál az offset-gép s ezért van, hogy olyan területekre is szeretne átcsapni, ahol pedig igen kevés szakmányra talál. A szöveg és autotípia nyomásánál aligha fogja maga alá gyűrni a tipográfiaét, ha csak engedményeket nem teszünk a tökéletesebb rováására. Ott, ahol az offset-technikát a tipográfiai munka előzi meg, az előkészítési munkája megdrágul, tehát kisebb alakú és kisebb példányszámú munkánál a tipográfia előnyösebb is, jobb is. Sajnos, Magyarországon ez utóbbi téren egyelőre nem sok félni valója van a tipográfia-nak az offsettől. Mire pedig az összes nehézségek az offset-eljárásnál legyőzhetőek lesz-

Kolozsvári Sándor: Exlibris

Fába metszette: Kner Albert

nek, akkorára — úgy hiszem — az offset „túlhaladott álláspont” lesz.

Jubász Béla:

Az offset-technika olyan bonyolult és annyira a kezdet stádiumában van még, hogy komoly jóslatot talán még azok sem tudnának adni, akik vele foglalkoznak. Az offset-technikának még nagy átalakuláson kell keresztülnie, hogy szélesebb körben elterjedjen. A műveltebb országokban mindazonáltal már tömegesen alkalmazásba vették, mert ott nagyobb a nyomtatványfogyasztó-közönség és mert az offset-gép elsősorban csak ott alkalmazható, ahol nagy példányszámokról van szó. Hol tartunk mi ettől? Néhány száz vagy néhány ezer példányok nyomására nem alkalmas ez a gép és azért nálunk nem is terjedhet el belátható időn belül.

Kner Imre:

Ugy az offset-, mint a mélynyomó-technika művészi jelentősége a külföldi eredmények alapján óriási. Így igen fontos a kellemetlen fényű és igen drága kréta- és papírosok kiküszöbölése s a reprodukció hűsége terén elért nagy haladás. Mindkét eljárás ezenkívül a termelés hatalmas gyorsítása révén lehetővé teszi az igazi kvalitás olyan olcsóbbítását, mely az alsóbb néposztályok művészeti nevelése terén igen nagy jelentőségű. Annak a hatalmas fejlődésnek, amely például a németországi tömegek életszínvonalára és életigényeire terén s különösen a tömegek ízlésében tapasztalható, bizonyos szociális okokon kívül, egyik jelentős tényezője a roppantult fejlődés s egyre művészebb színvonalú reklámgrafika is. Itthon mindezek terén nagyon kevés haladás észlelhető s a forgalomba kerülő nyomtatványok színvonala sem sok jóval biztat. Az offsetben például egyesek olyan csodaszert vártak, amely minden reprodukciós bajunkra orvosság lesz. Holott előrelátható volt, hogy amíg megfelelő technikai képzettséggel bíró művészeink és jobb reprodukciós technikusaink nincsenek, addig az offset révén sem érhetünk el komoly művészi eredményt, mert az az Unterlage, amelyet az offset számára nyújtunk, eleve kizár egy jobb eredményt. Nézetem szerint az offset- és a mélynyomás kihasználási lehetősége csak bizonyos példányszámoknál kezdődik, amelyek azonban egy 8 milliós nemzet életében s a ma adott kulturális, szociális és gazdasági viszonyok között igen korlátozott mennyiségben fordulnak elő. Az az érzésem, hogy a magyar offset- és mélynyomási apparátus az adott lehetőségekhez képest erősen túl van méretezve s további fejlesztése felesleges. Ehelyett okosabb lenne e téren is a minőségi szempontok erősebb fejlesztése, a tehetséges fiatal grafikusgenerációk az üzemekbe való bevonása s annak lehetővé

tétele, hogy mennél több művész rajzolja maga köre plakátjait, amint ez a külföldön mindenütt így szokás. A fiatal művészcsoportok technikai képzettsége ugyanis — megfelelő foglalkoztatás híján — nem elegendő s ez sajnálatosan érzik egész grafikai produkcióikon. Ha a minőséget céltudatosan fokozzuk s ha gondosan megválasztjuk, hogy milyen feladat melyik technikára alkalmas, sikerülni fog talán az offset- és a mélynyomás számára újabb munkaterületeket szerezni, de egyelőre ezen eljárások fejlesztésére Magyarországon az adott viszonyok között sok lehetőség nem látok.

Korinek F. József:

Az offset-technika, az egyébként hatalmasan tökéletesített, de nehézkes litográfiaival szemben olyan előnyöket mutathat fel, hogy egyáltalán nem lehet csodálkozunk azon, miszerint a modern offset — különösen a színes nyomtatványelőkészítés terén — újabb és újabb területeket hódít meg. Ma tulajdonképpen nem is tudjuk megjósolni, hogy az offset-technika diadalútja valójában hol fog befejeződni...

Exlibris. Hans Gotschalk, Nürnberg
fajetszete.

Mindenesetre sajnálatos, hogy a csak bizonyos lehetőségekre alkalmas guminyomást olyan feladatok megoldásánál is igénybeveszik (pl. autotípiák nyomásánál), mely feladatok megoldására egyáltalán nem alkalmas s melyekre az utóbbi időben hatalmasan tökéletesített mélynyomatás — versenytárs nélkül — sokkal alkalmasabb.

Krizsó Kálmán:

Az offset-nyomatásnak ma még beláthatatlan jövője van, amit színskálában és

művészi szépségekben gazdag offset-termékek már is bizonyítanak. A különféle sokszorosítóipari találmányok összeházasítása révén pedig gazdag perspektívákat nyújthat.

Laupál Antal:

Az offset-technikának a mai modern kereskedelmi élet berendezkedése mellett, a további fejlődést és átalakulást is figyelembevéve, elfogulatlanul a legnagyobb, sőt beláthatatlanul nagy jövőt látok, amit ennek az eljárásnak alapelveiben rejlő adottságok tesznek lehetővé. Véretekben, a színek tobzódásában és intenzitásában, az 1—4 színt egyszerre nyomó gépeknek építésében rejlik már a jelen időben is a versenyen felüli helyzete a nagy kvantumok nyomtatásánál, de csak technikailag, mert termékei művészi szempontból a legcsekélyebb művészi jelleggel sem bírnak. Síma, lapos mindenütt, a legcsekélyebb kontraszt nélkül, a szóráselhátróztatásig tökéletes minden pontjuk és vonásuk s talán éppen ezért hiányzik belőlük a művészet meleg lehellete és lelke, továbbá az anyagszerűségben rejlő hatalmas ereje.

Én szerintem tévednek azok, akik az offset-technika további fejlődésétől várják a művészi jellegnek a kifejlődését, mert ha az az első pillanatokban nem jött létre önmagától, vagyis az alapelvei megoldásának az erejével, mesterségesen és injekciókkal azt nem lehet életre hozni, az továbbra is megmarad egy utólráthatatlan technikai tökéletességnek anélkül, hogy a könyvnyomdai iparra veszélyt jelentene.

Meggyőződésem továbbá, hogy egy offset-eljárással készült könyvnek a hatása még annak a könyvnek a tartalmát is ridegen befolyásolja és nem hiszem, hogy volna esztétikus, aki egy offset útján készült könyvet egy könyvnyomdai úton készült könyvvel szemben előnyben részesítene.

Lengyel Sándor:

Az offset főelőnyét abban látom, hogy tüzes és mély színeit a magasnyomású technika festékei még ma sem pótolhatják, nyomása gyorsabb, de a tipográfianak konkurrenciát nem csinál, mivel kolumnák nyomására nem alkalmas, csak nagy színfoltokra s így a litográfianak munkakörét korlátozza. Az offset csak metropolisokban és oly országokban terjedhet, hol tömegnyomatványra van szükség, mert a 4—500-as auflagnál nem fizetődik ki. Jövője tehát csak a soklakosú nemzetek között van s itt csak nagy színfoltjaival, erős kontúrjával tud kifejezően munkálkodni. S ha a jövő tudásadalmának a plakát lesz a mindennapi tanácsadója, az uccára száll a freskó, hogy megmondja neked, mit tegyél holnap, milyen legyen a világnézeted, — akkor az offset egy különös stílust fog megteremtteni a grafikában, mely

a színével, formakincsével túlharsojga az ucca forgatagát. Erre a célra az offset hivatott és a legalkalmasabb. Ellenben festőművészeti remek népszerűsítésére nem alkalmas. Hiszen sejtethetjük, hogy a szaklapjainkban megjelenő s a festékgyárosok által közzétett műmellékletek mind sziszifuszi fáradsággal „kihozott” képek, melyeket a megrendelő közönség közül senki sem tud megfizetni, de nincs is szíve hozzá. Ezért tehát az offset a közel társadalmának uccai harsonája lesz.

Lengyel Vilmos:

Ha a fotoszedő-írógép térhódítása az ujság technikai előállításához bevezetést talál, úgy az offset-technika még szélesebb keretek között fog terjedni, az offset-rotációsok felállításával. Ezzel lépést haladna az ólomanyag teljes kikapcsolása az ujság előállításánál, ami rengeteg anyagpocsékolást és az eddig ólomba fektetett tökefelhalmozást fogja megszüntetni, más téren történő eredményesebb felhasználhatóság javára.

A nálunk még ismeretlen fotoátnyomási precíziós-gépek és eljárások az angol és német nyomdaiparban már ma is óriási lépésben vitték előre az offset-üzemek versenyképességét úgy minőség, mint ár tekintetében, amit az előmunkálati idő gyorsításával értek el. Eddigi orientációnk ez irányban a nagy tökeinvestíció miatt megdőlt. Egy célirányos kooperációra, egy közös intézmény felállítására szóló felhívásom is eddig eredménytelen maradt. Pedig az offset-üzemek racionális munkateljesítményéhez ez a fotoátnyomási intézet nélkülözhetetlen segítőtárs lenne.

Markovits Kálmán:

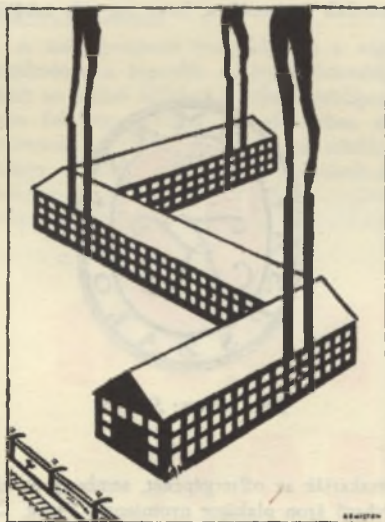
Az offset-technika jövője nálunk ma még litográfus-kérdés és e téren, a hazai viszonylatokban, megállapíthatóan túlfellett kérdés a forgó szükséglettel szemben, — megint csak gazdasági szempontból, amely azonban technikai térre is kihat. Kihat annyiban, hogy azon perspektívák alapján, melyeket a még mindig fejlődő offset-technika megnyit, az offset-gépek annyira elterjedtek, hogy azoknak munkával való ellátása oly munkakörre is kiterjeszkedik, amely eddig a könyvnyomda egyedüli birtokállományát képezte. Ez a körülmény viszont, ha e tünetek el fognak szaporodni, oda fognak vezetni, hogy a könyvnyomdának fel kell majd venni a versenyt e téren, amit pedig csak ily gépek berendezésével tehetnek meg.

Az offset-technika ily elterjedésű jövője nem kívánatos és talán a mai offset-tulajdonosok érdeke elsősorban, hogy ez be ne következék. Jövőt jóslani azonban nehéz, mert a jövőt e téren az fogja megszabni, hogy tud-e az offset-eljárás abba az irányba is fejlődni, hogy ne csak a nagy példány-

számok elkészítésére legyen az alkalmas, mivel ily példányszámok nálunk tudva-levően nem gyakoriak és éppen ez az oka annak, hogy máris több országunkban az offset-gép, mint amennyire a szükséglet azt megkívánja.

Müller Sándor:

Magyarországon az offset jövőjét illetőleg komolyan nem szabad jóslásokba bocsátkozni, mert az offset-kérdésnek legfontosabb szükségessége nálunk hiányzik. Ugyanis fejlődés nálunk lehetetlen, mert

A Strathmore Paper Company cég plakája
Rajzolta MacGregor Ormiston

az offset-technika kihasználása csak akkor válik rentábilissá, ha a nyomandó példányszám olyan, hogy az offset-technika előzetes proceduráiért kárpótlat nyújt; már pedig ez a mi speciális nyelvzetünk és országunk kicsinysége miatt a legritkább esetben fordul elő. Azután egy nagyon fontos tényező is hiányzik nálunk ahhoz, hogy az offset-technika igazi szépsége jelentkezék; hiányoznak azok az egyének, akik az offsetnek rajzolni is tudnak, mert rajzbelileg nem mindegy, hogy offsetnyomással milyen munka kerül kivitelre.

Neufeld Dezső:

Ami az offset-technika jövőjét és a mélynyomás jelentőségét illeti, e kérdésekhez nem sokat értek. Én ezeket az eljárásokat a nyomdaipar hasznos segítőeszközének tekintem, épúgy, mint a szedőgépet és egyes speciális munkáknál, különleges papírnál, meg nagyobb példányszámmal, sikeresen és hatásosan felhasználhatók. De sohasem fogják kiszorítani sem a litográfiát, de legkevésbé a könyvnyomdászatot.

A könyvnyomdászati önmagában is alkalmas a legszebb nyomtatványok előállítására és egyszerűségénél fogva kisebb példányszámú munkáknál versenyen kívül áll.

Prüner Arnold:

Az offset-technika térhódítása a jövőben kétségtelen. Ez azonban inkább a könyvnyomás hátrányára mutatkozik, mert technikája hasonlósága mellett racionálisabb a termelése. A könyvnyomtatás technikájával, nyomás-tisztaság szempontjából már kevésbé veheti fel a versenyt. A jövőben, úgylátszik, a kö- és könyvnyomtatással való nexusa teljesen megszűnik és egészen speciális iparágá válik.

Rasofszky Árpád:

Az offset egy fejlődő technika, mely átalakulásokon megy keresztül. Hazánkban az investíciós költségek magassága miatt, továbbá az e célra alkalmas, nagy példányszámú munkaszükséglet hiánya folytán, igen lassan fog tért hódítani. Bizom azonban abban, hogy kiforrottan átalakítva, főképp kisebb alakban — a jövő gépe lesz, már csak azért is, mert magában foglalja a nyomtatvány kiállításához szükségesített tökéletesített és összesített tényezőket.

Schopp János:

Az offset-technika nálunk aligha nőhet nagyon terebélyesre, amennyiben hiányzanak hozzá azok a nagyobb példányszámok, amelyek ezt a különben életrevaló eljárást megfelelően kifizetőddé tennék és állandóan foglalkoztathatnák. Bizonyos mértékű elterjedését azonban valószínűnek vélem.

Schmidek Oszkár dr.:

Az offset-technika beláthatatlan meglepetéseket tartogat még számunkra. Korántsem tartom azonban egyelőre annak a mindent eltipró „gözhenger”-nek, amelynek a gyárosok az feltüntetni igyekeznek. Az offset-technika egy zseniális gyermek, akinek fejlődését sok figyelemmel és gondnal kell kísérni.

Szabó Róbert:

Magának az offset-technikának valami igen nagy jövőt nem jósok. Nem pedig azért, mivel mindazoknak a munkáknak nagy része, amely erre a technikára alkalmas, hiányzik s viszont amelyik meg lenne, csak részben alkalmas az offset-eljárásra. Az offsetnyomás üzemi kialakulásához különben mindezeideig meglehetősen hiányzanak a megbízható kalkulációs tételek úgy kvalitás, mint kvantitás szempontjából. Hogy ez nincs még ma meg, az a dolgom természetében rejlik. Ezért nem látom az offset jövőjét korszakalkotónak.

Szabó T. István:

Az offset-eljárás sokféle műveletnél siet a nyomdász segítségére lenni, különösen ott, ahol többféle technika egészíti ki egymást. Az eljárás egyébként artisztikus. Áránylag olcsó és művészi. Berendezésére azonban csak a nagy- és esetleg középnyomdák gondolhatnak vagy pedig kisa-játítják maguknak a litográfiával bíró üzemek. Csonka-Magyarországon ez is elég lesz!

Tausz Sándor:

Az offset-nyomatásnak már ma is igen nagy szerepe van iparunkban. A multban a könyomdai sajtón végzett munkáknak 60—70%-át ma már offsetgépeken állítják elő és már a könyvnyomdai sajtókon végzett munkáknak is egész jelentékeny mennyiségét hódította el az offset-nyomatógép.

Tekintettel a fotomechanikai eljárások fejlődésére és az offsetgépek nagy teljesítőképességére, remélhető, hogy az offset-nyomatás térhódítása még hosszú évekig nem fog megállni.

Tevan Andor:

Az offset-technikáé a jövő. Persze nem egészen úgy, ahogyan a lelkes offsetisták jósolják. Őszerintük az offset hatása alatt az egész könyvnyomdászati átalakul. Véleményem szerint csak a litográfiát s az ezzel rokon eljárásokat fogja kiszorítani. A tónusos illusztrálásban feltétlenül az offset kerül ki minden technika közül győztesen. A Hochdruckot (a könyvnyomtatást) azonban nem fogja befolyásolni. A fehér és fekete, akár betű, akár illusztráció, csak a Hochdruckban nemes és valódi. Épp ezért, bármily zseniális találmányokról olvasok az offsettal kapcsolatos könyvnyomtatás terén, nem hiszek abban, hogy a szorosan vett könyvnyomtatás technikájában — akár az offset hatása alatt is — változás állna be.

Ujváry Imre:

Az offset-technikának akkor lenne jövője, ha sikerülne egyszerűsíteni és a gépek beszerzési árát leszállítani; így az üzembentartásuk alig fizetődik ki.

Várakozó Gábor:

Az offset-technikának a jövőjét majd még csak ezek után tartom megjósolhatónak. Ma, amikor még az eljárás, illetve a technika sok kívánni valót mutat, mikor még nem olyan tökéletes, hogy azt mondhasuk: már teljesen tökéletes, a jövőt megjósolni igen nehéz. S én úgy gondolom, hogy az offset-technikának a jövője attól fog datálódni, amikor a fotoszedőgép technikája is tökéletes lesz s a kettő együtt, esetleg a mélynyomatási technikával együttesen, végleg bevonul az officinákba. Ekkor nyílik majd meg az offset-technika jövője is.

Walter Ernő:

Az offset-technika nagy elterjedésében nem igen hiszek, mert nálunk nem szentelnek ilyen új eljárás kiépítésére kellő gondot, figyelmet. Hisz Budapesten főleg azért vették a gépeket, mert a) nem kell rajta egyengetni; b) a legrosszabb papírra is szépen lehet nyomni; c) csak harmadrész festék kell. Összegezve az egészet: mindent olcsóbban lehet majd szállítani. Az eredmény: egy nagy csalódás. Mindenki rávetette magát a nagy folthatású színes plakátok nyomására, de mert nálunk az ilyen munkák rendelési csak korlátolt számban vannak, egy-kettőre úgy le volt e munkák ára szorítva, hogy ma már inkább

Kner Albert: Szignett.

letakarják az offsetgépeket, semhogy az elérhető áron plakátot nyomjanak. Pedig, ha tanulmányoznák, miként lehetne kompressz munkákat offseten nyomni, autotípiát, finom vonalas klisést a gumihenger által precízen visszaadni, ez eljárásnak még nagy jövője volna, hiszen a manapság majd mindenütt gépszedéssel előállított kemény formát sokkal puhábban, bársonyosabban adná vissza, mint a magas nyomás. Ott van a sok napilap, amely ma már mind képekkel illusztrálva jelenik meg. Menynyivel szebb nyomást adna az offset. Persze meg kellene még oldani az utolsó oldalak gyorsabb elkészítését a nyomásra és néhány kisebbzerű nyomástechnikai kérdést és az offset új alkalmazási teret nyerne.

Wandra Lajos id.:

Ha az offset technikája odáig fog fejlődni, hogy a mai könyvnyomdai három- és négy színnyomás technikáját is felöleli, úgy azt lehet mondani, minden igényeket kielégítő lesz a jövője. A könyomdai iparban, mint tömegtermelő, gyors technikájú eljárás, ma is eredményeket produkál; a további fejlődés ebben a szakmában, csak újabb eredményeket hozhat.

Werner Jenő:

Minden oldalról erősítetik, hogy az offsetnek fejlődési lehetősége nincsen, mert

fejlődésének csúcspontját már elérte. Ebben azonban én nem hiszek, mert a napról napra jelentkező eredmények másról győznek meg. Az offsetnek időleges visszaszorulása sok mindenben található magyarázatát, de bizonyosra vehető, hogy a maga speciális területén még sok meglepetést fog szerezni és jelentősen befolyásolni az egész grafikai ipart.

Harmadik kérdésünk, mely a sokszorosítás jövőjének kérdését tolja előtérbe, a következő: „Milyen jelentőséget tulajdonít a mélynyomatásnak?”

Ime a válaszok:

Bauer Henrik:

Minőségben és mennyiségben a legalkalmasabb eljárás képek nyomására. Térhódítási lehetősége éppoly nagy, mint az offset-eljárásé. A mélynyomógépek ezideig vagy mint önálló gépek, vagy mint a nyomdai körforgó-géphez hozzacsatolt gépek szerepelnek. De történnék már kísérletek abban az irányban is, hogy mint a Miehle-gépek „Upham“-Werkje bármely kéttűrés gépre, egy mélynyomómű beépíthető legyen. Egyelőre a mélynyomást gazdaságilag előnyösen csak oly nyomdai intézetekben lehet bevezetni, amelyek fotomechanikai berendezéssel is bírnak.

Bródy László dr.:

A modern nyomdatechnikai eljárások között feltétlenül a mélynyomást tartom úgy technikai, mint művészeti téren a legfejődésképesebbnek. A magyar nyomdász-ság szempontjából a legnagyobb hátránya a mélynyomási eljárásnak a berendezés rendkívül drága volta és ez belátható időn belül lehetetlenné teszi a mélynyomás nagyobb mérvű elterjedését Magyarországon. Ezen eljárásnál is a rentabilitásnak a legfontosabb tényezője a magas példányszám, nálunk hiányzik és igazi elterjedtségre csak akkor számíthatunk, ha nagy példányszámú lapjaink ugyanúgy megkezdik a mélynyomású mellékletek kiadását, mint ez a külföldön történik. Az igen nagy hozzáértést és tapasztalatot igénylő technikai kivitel miatt is még évekig fog tartani, míg megfelelő tudású és számú munkás fog rendelkezésre állni. A mélynyomásban még sokat kell tanulni.

Czakó Elemér dr.:

A mélynyomás is szétbontja a finomabb tónusértékeket. Nagyobb fényt és nagyobb árnyékot produkál mint kellene. Aztán szintén megvan a maszatoltságra hajló mellékzöngéje. Úgy, hogy a sík (offset) és a mélynyomás mellett még végképpen nem merünk lemondani a magasnyomásról sem. Sőt esetleg epedve várjuk a vegyileg kikészített papíron előállítható fényiratos nyomást is.

Csuvara Ferenc:

A mélynyomatás szintén még a fejlődés stádiumában van és ha tovább fejlődik, még nagy jelentősége lesz a nyomdaiparban.

Deutsch Dávid:

A mélynyomás nálunk jelenleg még gyermekcipőben járkal, de amint gyermekcipőt rendszerint felnőtt-cipővel szokunk felcserélni, úgy itt is megvan a jogos remény arra, hogy az egyre finomuló technika mellett a mélynyomás is ledobja gyermekcipőit és hétmérföldes csizmalépésekkel fog győzelmesen a jövőbe berobogni.

Fekete Géza:

A mélynyomatás is kívül esik érdeklődési körünkön; nem közelíthetjük meg annyira, hogy gyakorlati megbeszélést folytathassunk róla.

Freund Jenő:

A mélynyomatás jelentősége ma már vitathatatlan. Véleményem szerint azonban technikailag még nem érte el azt a fokot, amely az általános elterjedést lehetővé tenné.

Fröblich Samu:

Ellentétben az offsetnyomással, a mélynyomatásnak a jövőben igen nagy szerepet jósolhatunk. Tekintve, hogy a szemléltető újság, folyóirat, prospektus stb. az egész világon mind nagyobb tért hódít, a jövő újságját el sem lehet képzelni mélynyomású képek nélkül. A legutóbbi időkben láthattunk igen szép három-, sőt négy-színnyomású mélynyomásokat is, melyek minden igényt kielégíthetnek.

Havas Mór:

A mélynyomás illusztrációs nyomtatványoknál nagy szerepet játszik már most és folyton tökéletesíteni fogják. Csak az kár, hogy ott, ahol illusztrációt szöveggel együtt kell nyomni, a szöveg nem tökéletes. Az auto-eljárásnál mindenesetre tökéletesebbnek tartom.

Herzog Salamon:

Szakemberek véleménye alapján mondhatom, hogy a mélynyomatás az, amely megálljt kiált az offset-eljárásnak. De akinek alkalmá van a többszínű mélynyomatványokban gyönyörködni, mint nekem is volt erre módom, az szép jövőt jósol a mélynyomatásnak, mert fejlődőképes.

Illyés István:

A mélynyomás, mely ezelőtt alig kultivált ágazata volt a sokszorosító iparnak, ma, Mertens újítása révén igen jelentős szerepre emelkedett. És méltán. A hajdani rézkarc, réz- vagy acélmetszet és az ezen családhoz tartozó egyéb mélynyomású eljárások végtelen hosszadalmas és pepecselő munkálatait, a fotomechanika igénybevéte-

lével készült forma és a rotációs-rendszerű mélynyomógép váltották fel. E ténnyel az eddig csaknem kizárólag művészi célokat szolgáló mélynyomás kilépett exkluzív légköréből s a mindennapi életszükséglet ki-elégítésének szolgálatába állt. Fő jellemvonása, hogy nagy produktivitása mellett, megfelelő munkanemben, — mint illusztrált lapok, képeskönyvek és árjegyzékek — tökéletes szépet állít elő. Ha ez újítás a többszínű képek nyomására is berendezkedik, akkor eléri fejlődésének csúcspontját és a szépen illusztrált tömegmunkák előállításánál mindenkor vezetős szerepre hivatott.

Janovits Ferenc:

A mélynyomatás technikájának a vég-eredménye a legszebb és legtökéletesebb, amit az utolsó időkben a sokszorosítóiparban felmutatni lehet. Ezt elsősorban az illusztrálásra értem, bár láttam egy telefonkönyv részletét is, amely mélynyomással készült s meglepő azon a vékony papiroson a tisztaság, a festékezés egyenlősége

s mindenképp a festék kellemesen tompa és mégis mély fekete bársonyossága, ami épp ennek az eljárásnak a sajátossága. De egy kis hiba van, ott, ahol kép és tipográfiai betű egymás mellé kerül. A mélynyomású kép a heliogravür hatását adja, annak puhaságával, bársonyosságával; emellett a merev alakban, éles határvonalakkal rajzolt betűk szembeszökő ellentétet mutatnak, különösen, ha a szövegben sok a fehér folt a kép zárt, tömör tónusaival szemben, valahogy itt hiányzik az összhang. Ha a mélynyomatató eljárásnál az előkészítés munkáját elfogadható rövid időre redukálni, olcsóbbá és így a hétköznap számára is hasznosíthatóvá tudják tenni, bizonyára erre a kérdésre is rá fognak térni. Azonban attól tartok, hogy ez még hosszú időbe fog telni. Pedig e kérdés mögött sok olyan lehetőség szunnyad, amit a sokszorosítóipar egyetlen ágával sem lehet olyan tökéletesen életrehozni, mint a mélynyomatással. Erősen hiszem, hogy a mélynyomatással fog eljutni a sokszorosító művészet az új renesszánszhoz.

PANTHEON

NAPTÁR

1
2
3

Fedőlap

Fiora Margit munkája

Korinek F. József:

A modern mélynyomatás — amelynek lényegét annak idején a vele kísérletező műintézetek évekig titokban tartották — a legújabb időkben olyan szokatlanul nagy lépésekkel haladt a tökéletesedés és gyors termelési lehetőségek felé, mely haladás páratlan a grafikai szakmában. Általában áll az, hogy a mélynyomatás a legideálisabb illusztrációs eljárás és ahol eddig klisényomatást nagy mértékben kultiváltak, ott a mélynyomatást előnyben részesítik. A napjainkbeli mélynyomatással végre elértük azt, hogy a „kép valóban élhető” és a leggyorsabban állítható elő, pl. még rotációs nyomtatásban is. A mélynyomatás fotografikus pontossággal sokszorosít természetű mélységekkel és világos részletekkel, de ezenfelül a vonalás rajzok, sőt betűk sokszorosítására is alkalmas, úgyhogy az idő nincs messze, amikor az illusztrált lapok és az egyéb képes nyomtatványok (pl. árjegyzékek, katalógusok, áruminták, finom propaganda- és reklámanyomtatványok), túlnyomó részben ezzel az eljárással fognak sokszorosíttatni. Az eljárás különben ma már aránylag kisebb áldozatokkal is bevezethető a korról haladni szerető műintézetek által. Súlyosan esik latba a mélynyomatás jövőjének méltatásánál az a körülmény, hogy silányabb papíron is ugyanolyan szépen és kifogástalan tónusokkal dolgozik, mint a drágább fajtákon, ami szédületes lehetőségeket nyit meg a képzőművészeteknek — ezeknek az elsődrendű néprévelő és ízlésnévelő tényezőknek — a legszélesebb néprétegekben való népszerűsítésére.

Krizsó Kálmán:

A mélynyomatásos rendszer a képes folyóiratok előállítására révén rendkívül fontos tömegnevelő eszköz s mint ilyenek nagy jelentősége s jövője van.

Laupál Antal:

A mélynyomatásnak úgy technikai, mint művészi szempontból föltötte nagyobb jelentősége van, dacára annak, hogy technikailag nem olyan mesterkélte. Itt már az alapvető megoldásból fakad egy bizonyos művészi jelleg. A mélynyomatás különben egy olyan technikai átalakuláson megy keresztül, hogy tényleg és joggal lehet beszélni arról, hogy a mélynyomatás alapelvében rejlik művészi jelleg alatt a további kifejlődésnek a lehetőségei megvannak, ámbár azt a fokot sohasem fogja elérni, amellyel például egy rézkarc, rézmetszet, acélmetszet vagy az ezekhez közel álló heliogramok vagy mezzotinta rendelkezik.

A rotációs mélynyomatás különben is a legszorosabb összeköttetésben van a mélynyomatással, mivel a természeténél fogva csak az illusztrált lapok nyomtatására szorítkozik, tehát olyan dolgokra,

amelyeknek az alapjuk anyagi szempontból meg van vetve és így lehetővé válik a mélynyomatás technikai berendezkedésével járó nagy anyagi befektetésnek a gyümölcsözötése.

Lengyel Sándor:

Sokkal kedvezőbb ítéletet mondhatok a mélynyomásról. Itt a gép olcsó, a festékezés a legszerencsésebb megoldású és kiadás, színe bársúlyosan puha. Ezt a mélységet és világos tónust semmiféle más festékkel, semmiféle más eljárással ki nem hozhatják. A betű vonalrajzai kidomborodnak élesen a papír síkjából. Egy és ugyan-

Kner Albert: Könyvdísz. Fámetszet.

azon képen el tud olvadni, mint a lányka szíve, simulékony tud lenni, mint a bársúly, halvány, mint a rózsaszírom; de ha kell, ugyanott markánsan, élesen kidomborodik, mint egy haragvó Herkules, hogy megrendül a lelke bele. Épp ezért a műkincsek reprodukálására, képeskönyvek, levelezőlapok, képes folyóiratok nyomására kiválóan alkalmas. Ott lesz a gyerek pufókacsói között, a szerelmes lány szíve fölött, a férfi íróasztalán s az öreg imára kulcsolt kezében. Ez az a „Messiás”, amelyet az összes sokszorosítóiparban igazának mondhatunk, a „Heuréka”, a megtalált.

Lengyel Vilmos:

A tökéletes képnymás, egyedül a mélynyomás technikájával érhető el. Az általános elterjedést meggátolja a súlyos rézhengerek kopírozása és maratása, ami házon kívül nehezen eszközölhető, saját külön berendezkedés pedig óriási költséget jelent. Mindaddig úgyszólván facipőkben jár ez a technikai nyomási ág, míg a mérnökök abbéli munkája eredménnyel nem jár, hogy az offset-lemezekhez hasonlóan, könnyen kezelhető és egyszerűen gépbe zárható vékony lemezekben legyen a nyomólemez előállítható.

Markovits Kálmán:

A mélynyomó-eljárásnak is az a hibája a mi viszonyainkban való alkalmazhatása tekintetében, hogy csak nagyobb példányszám elkészítésénél rentabilis. Ez a nagyobb példányszám természetesen csak

hazai fogalmakat fedően nagy. Anglia, Németország, Amerika stb. nagy államok kiterjedt nyelvterületén a mi nagy példányszámjaink egyáltalában nem tekintetnek ilyeneknek, így tehát ezekben az államokban a mélynyomás mindjobban terjed. A mélynyomás igen szép reprodukciókat eredményez és ezáltal alkalmas arra, hogy elterjedjen, habár e téren, be kell vallanunk, idehaza még nem értük el a tökéletes eredménynyújtás fokát. A mélynyomási eljárás azonban említett karakterisztikus tulajdonsága miatt nem igen tud Magyarországon elterjedni, mindaddig, míg alkalmassá nem válik oly példányszámok elkészíthetősére is, amelyek nálunk az átlag-példányszámokat teszik.

Müller Sándor:

Nagy és értékes jelentőséget tulajdonítok a mélynyomatásnak. A nyomdászat jövője, különösen illusztrált lapoknál. Ebben a kérdésben azonban a döntőszerep a kémigráfusoké, akik ezideig húzódoznak attól, hogy a szükséges berendezésekkel bővítsék ki üzemüket. Ha lesz több hengerrel előállított üzemünk, akkor a mélynyomás jelentőségét érezni lehet majd nálunk is. Gazdaságosabb és szebb is, mint az offset. Persze ha képzett egyének végzik a szükséges munkát.

Prüner Arnold:

A mélynyomatás a könyvnyomdai illusztrációnyomást sok tekintetben túlszárnyalta. Főként nagy példányszámú képes nyomtatványoknál rentabilis. Hátránya — és az elterjedésének legfőbb akadálya, — hogy berendezése nagy investálást és magas üzemköltséget igényel.

Rasofszky Árpád:

A mélynyomatás magyar vonatkozásban csupán a most is meglévő lapmelléletek kiállításában jöhet egyelőre számításba. Maga a technika egy új rendelkezéskört igényel, melyet nevelni kellene. Piacot kellene teremteni például képeslapoknak, műmelléleteknek, képes albumoknak stb.

Amíg ezekre tőke nem jelentkezik és kitartó propaganda nem áll rendelkezésre, addig jelentőségteljesen erről a kérdésről írni nem is lehet.

Schopp János:

A mélynyomatás az illusztrált szépirodalmi folyóiratok előállításánál máris jelentős helyet kényszerített ki magának nálunk is s azt hiszem, ezt nemcsak teljesen uralni fogja a jövőben is, hanem újabb hasonló vállalkozások létrehozására szolgál serkentőül. Sőt más területeken, mint kevés szövegű illusztrált, jelentős példányszámú árjegyzékek és hasonló előállításánál fog valószínű jelentőségre szert tenni. Mindezekre nagy nehézséget jelent a formák előállításának körülményessége, költséges volta s a hozzá való munkaerő és felszerelés hiánya.

Schmidek Oszkár dr.:

A nagyközönség egyre jobban kezdi kedvelni a képekben, illusztrációkban bővelkedő folyóiratokat, „ingyen melléklet”-eket. Minden új eseményről szóló tudósítás értéke megsokszorozódik, ha ahhoz képekkel is szolgálunk. A mélynyomtatás útján ezidőszerint nagy tömegekben is a legszébb képeket tudja kihozni a nyomdász.

A mélynyomtatásnak már a legközelebbi jövőben nagy fellendülést jósolok.

Szabó Róbert:

A mélynyomásnak ezidőszerint hazánkban még nincsenek meg azok az adatai, melyek után indulva a mélynyomás jelentősége analizálható volna. Egyelőre csak különleges esetekkel állunk szemben. Mindazonáltal, amit e téren mint eredményt a külföld nekünk mutat, bátorításul szolgálhat. Hangoztatnom kell e helyütt is, hogy legfőképpen tehetséges munkaerők kiképzéséről kell gondoskodni, ha e téren eredményt akarunk elérni itthon.

Szabó T. István:

A mélynyomtatás egyelőre drága, de szép. Abszolút finom érzékű, disztíngválni tudó, több irányban képzett szakembereket követel magának még nyomás előtt! Nagyon fog lendíteni rajta a fényszedőgép, valamint azok az újítások, amelyek már küszöbön vannak. Úgy érzem, hogy ezé a jövő, mert egy szépen és jól illusztrált kínai könyvet még én is elolvasok, pedig nem tudok kínaiul.

Tausz Sándor:

A mélynyomtatás jelentőségét csak az utolsó néhány év óta kezdik méltányolni olyan mértékben, mint ahogy ez a kétség-telenül nívós és praktikus nyomtatási eljárás azt megérdemli. Azonkívül kezdik felismerni, hogy a mélynyomtatás nem csupán speciális illusztrációk sokszorosítására, hanem a kereskedelmi életben szükséges mindennemű ábrás nyomtatványok végzésére, sőt egyszerűbb kommersziális munkákra is alkalmazható, tehát a legnagyobb arányú fejlődés a sokszorosítóipar mélynyomású ágazatában fog bekövetkezni. Hiszem, hogy a mélynyomtatás technikája rövid idő alatt kialakul annyira, hogy a legkényesebb színnyomatú munkákat is könnyen fogják mélynyomtatásban előállíthatni.

Tevan Andor:

A mélynyomásnak sokkal kisebb jelentőséget tulajdonítok, mint az offsetnek.

Ujváry Imre:

Abban látom a mélynyomás jelentőségét s egyben jövőjét is, hogy az eddig könyvnyomdai úton készült illusztrált folyóiratok és könyvek előállításánál folyton nagyobb mértékben veszik igénybe a teteszetesebb mélynyomást.

Várakozó Gábor Ferenc:

A mélynyomtatás jelentőségét ma már vitatni igen nehéz. Az újabb technikai csodák között a mélynyomtatás, mondhatni, a legtokéletebb s így jelentősége napról napra fokozódik. Nincs a tipográfiai munkálkodásnak olyan ága talán, ahol a mélynyomtatást alkalmazni ne lehessen. S ez emeli a jelentőségét is.

Walter Ernő:

A mélynyomás egyik legszebb, legnemesebb reprodukciós eljárás. Mióta gyorsajtóra alkalmazták, a művészi rész egy kissé szenvedett. Szerkesztő úr nem is arra kíváncsi, mi a véleményem a kézi sokszorosításról, hanem a gyorsajtóiról. Eddig ebből nem sok szépet láttunk hazánkban, de a külföldön, Bécsben, Berlinben stb. is elég sikerülden napi- és hetilapot, műmellékletet kapunk szemünk elé még manapság is. Pedig míg művésziesen szépet, tökéleteset ez eljárással nem alkotunk, nehezen fog elterjedni. Az eljárás amúgy is csak inkább képek visszaadására alkalmas, mely munkákra Magyarországon még nem sok a munkaalkalom. De azért jól tenné egy-két ideális, hozzáértő nyomdász, ha berendezkedne rá, azzal a határozott szándékkal, hogy a *sikerült* mélynyomtatással megkedveltesse a fogyasztókkal e reprodukciós eljárást. Egy-ketten megélhetnének belőle. Amint többen lesznek, jön az olcsó ajánlat, a rossz papír, olcsó festék, olcsó és rossz cinkográfia, retus nélküli fotográfia és a lehető legcsúnyább produktum, amely még azokat is elijeszti, akik tán már megkedvelték. Ezért nem terjedhet.

Wandva Lajos id.:

A mélynyomtatás magasan fölötte áll a könyvnyomdai illusztrációnyomásnak. Jelentőségét különösen nagy példányszámú illusztrációk nyomásánál már fényesen igaz-

olta, kvalitása más eljárással úgyszólván utánozhatatlan. Hátránya, hogy nagy investálást és nagy üzemköltséget igényel.

Werner Jenő:

Amíg a mélynyomásnak súlyos technikai nehézségeit meg nem oldják, de főként amíg a berendezésnek és üzemben tartásnak horribilis nagy költségeit nagyon jelentősen mérsékelni nem sikerül, a mélynyomás nem lehet aktuális kérdés.

Negyedik kérdésünk általános tipográfus-kérdés: *Mi a véleménye az akcidens-szedésben fölmerült újabb irányokról?* Az erre kapott válaszok, ellenére annak, hogy az akcidencia ma nem a legfrekvenciáltabb munkaágazata a könyvnyomtatóknak, a legnagyobb fokú érdeklődésről és megfigyelésekről adnak bizonyosságot. Az alábbi véleményeket kaptuk:

Czakó Elemér dr.:

A divatos akcidens-szedéssel úgy vagyunk, mint a dzsessz-benddel s a csarlsztonnal. A tömegszugesztióval bele lehet sodródni. De éppen úgy ki fog menni a divatból, mint a flóta és a hopszpolka kiment. Ellenben mindig szépek maradnak a görög vázák táncosainak vonalai s a nagymesterek melódiai, ritmusai és harmóniai. Az akcidens-szedésben a helyes arány, az értelmi tagozás és a jól felépített szerkezet egyensúlyát nem fogja soha végérvényesen feldőnteni az epileptikus elrendezés, a vonalba stilizált gyomorgörcs s az ájulásig rikoltozó színek.

Deutsch Dávid:

Az akcidens-szedés szeretete az ifjabb generációban, mely újra kezd komolyan törődni a szakmájával, mind nagyobb tért hódít. Ebbeli dícséretes törekvéseit legnagyobb elősegíti az immár három év óta fennálló továbbképző-tanfolyam, úgyhogy minden remény megvan arra, hogy a közeljövőben egy egészséges irányzat fog kifejődni ezen a téren.

Dukai Károly:

Nálunk bajos újabb irányról beszélni, mert ilyen — nincs. Ami újszerű a magyar szedéstechnikában fölbukkan, az in-

A modern könyvnyomtató plakátbetűi. A[®] Roman Scherer AG, fabetűgyár, Luzern új betűiből

SCHERER

kább egyéni. Hogy egyéni is marad, annak főoka, hogy nem szemléltetjük a különböző nyomdák termékeit mellékletek útján, úgy mint az régebben történt. Az expresszionista irány föltétlenül hagyott mélyebb nyomokat maga után és artiszti-kusan finomodott. A németek „elementáris” tipográfiája már kevésbé lesz ilyen népszerű.

Elek Pál:

Az egész világ egy megrázkódtatás után az újraépitendő életnek megfelelő alapjait keresi. Az életlehetőségeknek, a régivel meghasonlott, új atmoszférát kereső életnek jelenségei tükröződnek vissza nemcsak a gazdasági konszolidálatlanságban, hanem a művészet, iparművészet, stílust, utakat keresésében is. Az akcicens-szedésben felmerült irányok, vagy helyesebben mondva ötletek, mert hiszer, kiforrott stílusról még nem lehet beszélni, csak kisugárzásai annak a zenében, festészetben, belső építőművészetben, de legfőképpen és főleg talán legkitartóbban az építészetben utat törő kifejezőmódnak, amelyet a legpregnánssabban a németek fejeznek ki: Sachlichkeit. Az építészetben, lakberendezésben, tipográfiában a dessaui Bauhaus képviseli és propagálja ezt a stílust, amely az építészetben lemond minden díszítésről és csak a merőleges síkok és vonalak harmóniájával dolgozik és szépít; a tipográfiában száműzi a való kifejezőmódot és a soroknak, betűnagyságoknak a klasszicizmusban feloldott harmóniáját. A különböző antikvák és mediavelek helyébe a groteszk lép, a maga állandó és egyforma egyszerűségében, oszlopokkal éles derékszöget alkotva és legfeljebb egy kövér, telt, vörös léniával vagy körrel dekorálva, mintegy a gép-élet egyhangúságában és egy-két kiabáló, brutális szenzációt akarva érzékeltetni.

Mire a Bauhaus-adta kifejezőmód eljutott a nagy Németország és Középeurópa nagy és kis nyomdáinak szedőszekrényeihez, felszívódott az egyes nemzeti temperamentumokban, alkalmazkodott a gazdasági élet különös követelményeihez, szóval átférmálódott. Az üzleti élet nem tud és nem is hajlandó lemondani a különböző betűtípusok használatáról sem mint könyvkiadó, sem mint üzem vagy üzlet. Még Németországban sem, ahol tudvalevőleg iparművészeti áramlatokat sokkal nagyobb érdeklődéssel és megértéssel fogadnak, mint például nálunk. Magyarországon ezeknek az áramlatoknak az ideérkezése egybeesik a nyomdai akcicens-munkák új feltűnésé-

vel. Az utolsó évek nővtánsága után a reklámszedésbe stílust akarnak nálunk is belevinni. Ennek az új életreélesztésnek a bábája az a lap, amelynek hasábjain e sorok is napvilágot látnak. A letargiából való felélesztéshez talán nem volt alkalmas a biztos érzéket és nagy önfegyelmet követelő klasszikus szedésirány. Megteremtődött tehát a Magyar Grafika által mindmáig becsületesen propagált tipográfia, el nem rejthető nyugati hatásokkal egybeolvadva. Ez a szedésirány elhivatottságának fényes tanujelét adta: felkeltette, felrázta az érdeklődést, akcicens-szedést teremtett újra. Vindikált magának kifejezőmódokat,

Újévi üdvözlő lap. Hoffman Mária rajza.

amelyek nem illetik meg: az építészet konstruktív tömbjeit és a grafika szabad vonalait. Biztos, hogy ehhez a tipográfiának nincs joga és végeredményben nincs megfelelő eszköze sem. Sorsa: élni fog, de feloldódva a klasszicizmusban.

Fekete Géza:

Örömmel látom, hogy az utóbbi évek kilengései után komoly megállapodáshoz közeledünk. A nyomdai fejlődése szempontjából azonban mégsem volt hiábavaló a különleges irányoknak adott hódolat; mert — ha néha szörnyűkódtunk is — el kell ismerni, frissítő hatással voltak mindnyájunkra.

A rajzszzerű szedések s ezeknek jól-rosszul való utánzása olyan törekvések voltak, amelyek veszélyeztették az igazi tipográfiát. Szüksége van a tipográfiának arra, hogy olyan területekre kalandozzék át, ahol a legjobb esetben is csak a technikát csodálják, hogy pl. betűöntődei anyagból figurát tudott csinálni, de ezért feláldozta

nemes, művészi jellegét?! Viszont pedig azt látjuk, hogy művész-grafikusok rajzaiban is tipográfiai megoldást keresnek. Maradjunk meg a szedésben annál az iránynál, amelyet az adott anyag stílusa megenged: művészt, maradandót csak így tudunk alkotni. Örömmel üdvözlöm a klasszikus irány újból való programbevételét.

Freund Jenő:

Erre a kérdésre nagyon nehéz röviden válaszolni. Eszembe jutnak azok az idők, amikor Ady Endre versei először megjelentek. Mennyi gúny, kacaj és megnemértés fogadta azt — és ma Ady elismert nagyság, ellenben utánzóit elfeledve tűntek el. Így vagyunk az akcicens újabb irányjaival is. A fejlődést megállítani nem lehet. Az újabb stílusok nemesebb megnyilatkozásai tért fognak hódítani, míg az utánzók, a szélsőség felé hajlók el fognak tűnni.

Fröhlich Samu:

Az akcicens-szedés iránya a háború utáni időktől kezdve, ha végiglapozzuk a megjelent szaklapokat, azt lehet mondani, hogy csodálatos metamorfózison ment át. Ebben a csiszoló-munkában, ha jól megfigyeljük a külféle országok szakfolyóiratait, a mi kis országunk a legelső közt van. Érdekes, hogy a szakmailag jobban fejlett országokban (és ez különösen Németországra vonatkozik) igen szép akcicens-munkákat láthatunk, de ezeknek stílusa mintha tőlünk származott volna át oda. Sőt — úgy látom egy-egy újszerű változatosságot egyenesen innen vettek át.

Geyer Raoul:

Az új akcicensszedés-irányokat magamnak két főcsoportra szoktam osztani. Az egyik csoport a világos megoldásra törekvő, tehát nagy foltokkal dolgozó, a másik a tömör értelmezésű technikás, vagyis a nagy homogén képfelületeket alkalmazó szedésmodor. Az elsőnek klasszikus és mondhatnám a monotonitásig ismétlődő, egyszerűsködő példája az angol-amerikai iskola, amelyek nem leszármazottja, de — minden modernségre való törekvése ellenére is — szinte ikerestvére a régi, ósdi angolszász szedésnek. Száraz, hideg, zárkózt, józan nyomtatvány. A másik a német-szláv iskola, a lelkiéletüket motívumokban kiélő népek nyomdászainak iskolája. Úgy, amint lelkeik és értelemeik fejlődnek, úgy fejlődnek motívumai és értelemei. Nem tagoló, nem méricskélő, mérlegelő, nem fontoskodó, hanem bátor és

Herbert

.Mdr. Steyl

Herbstzauber im Buchenwald.

„DREIFARBENTIEFDRUCK gedruckt mit Normalfarben der
SIEGWERK - IND. G. M. B. H., SIEGBURG RHLD.
Farbenfabrik. Weltbekannte Spezialität: Tiefdruckfarben.“

O K T Ó B E R

1	Hétfő	Malvin	Zsid. 4, 12
2	Kedd	Petru	János jel. 22, 3, 4
3	Szerda	Helga	János 21, 17
4	Csütörtök	Ferenc	Máté 11, 6
5	Péntek	Aurél	Márk 14, 38
6	Szombat	Brúnó	Lukács 1, 50
7	Vasárnap	Amália	János 11, 9, 10.
8	Hétfő	Etelka	Lukács 12, 47
9	Kedd	Dénes	Máté 10, 24, 25
10	Szerda	Gedeon	János 15, 10
11	Csütörtök	Brigitta	Máté 25, 1
12	Péntek	Miksa	János jel. 11, 15
13	Szombat	Kálmán	Máté 24, 4
14	Vasárnap	Helén	Zsid. 5, 16
15	Hétfő	Teréz	Máté 16, 18
16	Kedd	Gál	János jel. 1, 8
17	Szerda	Hedvig	János jel. 1, 5
18	Csütörtök	Lukács	Ján. 20, 28
19	Péntek	Lucius	Luk. 19, 9
20	Szombat	Iréne	Ján. 17, 24
21	Vasárnap	Orsolya	Máté 7, 1, 2
22	Hétfő	Előd	Máté 5, 45
23	Kedd	Gyöngyike	Ján. 15, 18
24	Szerda	Salamon	Ap csel. 4, 34, 35
25	Csütörtök	Blanka	Máté 17, 2
26	Péntek	Dömötör	Lukács 18, 27
27	Szombat	Szabina	Ján. 11, 3
28	Vasárnap	Simon	Luk. 6, 45
29	Hétfő	Zenó	Márk 9, 50
30	Kedd	Kolos	Ján. jel. 14, 6
31	Szerda	Ref. eml. ü.	Ap. csel. 15, 11

N O V E M B E R

1	Csütörtök	Marianna	Zsolt. 82, 3
2	Péntek	Achill	Jósué 22, 29
3	Szombat	Győző	Dániel 2, 20
4	Vasárnap	Károly	III. Mózes 19, 17
5	Hétfő	Imre	Ésaiás 53, 9, 10
6	Kedd	Lénárd	Ésaiás 49, 3
7	Szerda	Rezső	II. Krón. 14, 10
8	Csütörtök	Gottfried	Dániel 12, 2
9	Péntek	Tivadar	I. Kir. 2, 2, 3
10	Szombat	Luther	Zsolt. 68, 4
11	Vasárnap	Márton	Zsolt. 39, 10
12	Hétfő	Jónás	Józsue 1, 9
13	Kedd	Szaniszló	IV. Mózes 18, 20
14	Szerda	Klementina	Dániel 2, 44
15	Csütörtök	Lipót	Jónás 2, 9
16	Péntek	Ottmár	Jer. sir. 3, 31—33
17	Szombat	Hortense	Ésaiás 41, 9
18	Vasárnap	Ödön	Zsolt. 107, 9
19	Hétfő	Erzsébet	Zsolt. 113, 5, 6
20	Kedd	Jolán	Jeremiás 20, 11
21	Szerda	Olivér	Zsolt. 22, 12
22	Csütörtök	Cecília	Zsolt. 145, 3
23	Péntek	Kelemen	II. Mózes 15, 2
24	Szombat	Emma	Habakuk 2, 6
25	Vasárnap	Katalin	Ezékiel 48, 35
26	Hétfő	Milos	II. Mózes 19, 2
27	Kedd	Virgil	Jeremiás 29, 12
28	Szerda	Stefánia	I. Sámuel 15, 22
29	Csütörtök	Noé	Dániel 6, 28
30	Péntek	András	I. Kir. 6, 13

D E C E M B E R

1	Szombat	Elza	Máté 1, 23
2	Vasárnap	Aurélia	Lukács 4, 18, 19
3	Hétfő	Olivie	Ap. csel. 10, 28
4	Kedd	Borbála	Máté 9, 13
5	Szerda	Vilma	Máté 7, 8
6	Csütörtök	Miklós	Ján. 11, 28
7	Péntek	Ambrus	Ján. 11, 29
8	Szombat	Mária sz. f.	Máté 3, 12
9	Vasárnap	Natalia	Lukács 12, 35, 36
10	Hétfő	Judit	Máté 24, 14
11	Kedd	Árpád	Márk 8, 38
12	Szerda	Gabriella	Zsid. 12, 15
13	Csütörtök	Luca	Máté 21, 5
14	Péntek	Szilárdka	Lukács 24, 44
15	Szombat	Johanna	János jel. 3, 5
16	Vasárnap	Albina	János jel. 3, 20
17	Hétfő	Lázár	Máté 6, 19, 20
18	Kedd	Auguszta	János 12, 46
19	Szerda	Viola	János 12, 31
20	Csütörtök	Teofil	Lukács 17, 20, 21
21	Péntek	Tamás	János 17, 3
22	Szombat	Zenó	Zsid. 2, 11
23	Vasárnap	Viktória	Lukács 11, 31
24	Hétfő	Ádám, Éva	Lukács 1, 78
25	Kedd	Karácsony	Lukács 2, 14
26	Szerda	István vt.	Lukács 2, 17
27	Csütörtök	János	Lukács 2, 25
28	Péntek	Kamilla	Máté 25, 10
29	Szombat	Dávid	János jel. 22, 20
30	Vasárnap	Zoárd	János 11, 25
31	Hétfő	Szilveszter	Máté 24, 35

Tervezte Fekete Géza. Amerikai tégelysajtón nyomtatva.
Lutrov Ede. „Fébé” Evang. Diakonissza Anyaház.
Nyomda Budapest, VII., Damjanich-utca 28b szám.

SZINES PAPIROK

GRÓSZ ÉS VIDOR

Der Zwinger

Öl-Tiefdruckfarbe Violett 5629

FARBENFABRIKEN BERGER & WIRTH / LEIPZIG

BERLIN, BARMEN, HAMBURG, AMSTERDAM, BUDAPEST, LENINGRAD, PRAG, RIO DE JANEIRO

Aus „Farbige Raumkunst“ 4. Folge, Verlag Julius Hoffmann, Stuttgart.

VIERFARBENDRUCK AUF KUNSTDRUCK 2049 W DER FIRMA
J. W. ZANDERS, PAPIERFABRIK, BERGISCH GLADBACH
GENERALVERTRETUNG UND FABRIKLAGER: JOSEF STIASSNY, WIEN I.
HEGELGASSE 19, TELEFON: 77-2-91.

NÉPSZAVA NAPTÁR

KÉSZÜLT A VILAGOSSÁG-NYOMDÁBAN
TERVEZTE ÉS ÓLOMBA VÉSTE DUKAI K.

élénk, színes és vonzó képek keresése. A kettő között áll egy habozó, ingadozó irány: a síkot vonalakkal és dekorációval segíteni akarók csoportja. En őszintén a másodikok híve vagyok, azoké, akik a síkban a feladathoz viszonyított, megoldozható és megoldható anyagot látjuk.

Havas Mór:

Az akcidens-szedés terén egynéhány év előtt rohamszerűen tért foglalt futurista és egyéb kilengések, hála Istennek, visszafejlődtek. A szedéstechnika visszakerült a rendes kerékvágásba, amelyből fokozatosan lehet majd haladni a tökéletesség felé. A mai tömbszedés-rendszert alkalmasnak tartom, hogy úgy a konzervatív, mint a haladó szellemű megrendelő ízlésének megfeleljen.

Herzog Salamon:

Az 1. kérdésre adott válaszból kitűnik, hogy az újabban követett és a klaszicizmushoz visszatért irány jobban tetszik nemcsak nekem, de általánosságban is. A legújabb, úgynevezett „elementáris” stílus — noha nagyon terjed — megint visszatetszést fog szülni, mert vagy a nyomtatványt, vagy a fejet kell jobbra-balra fordítani, ha a szöveget el akarjuk olvasni. Van, aki inkább el sem olvassa. Akkor meg minek csinálják?

Janovits Ferenc:

Az akcidens-szedésben fölmerült újabb irányok talán nem is irányok. Inkább lehetne egyéni akarásoknak nevezni, vagyis követi a művészeteket, mint azelőtt. Ha irány volna, lenne benne valami egységeség. Miután pedig ezen a téren is az a törekvés, hogy a másik ne csinálja azt, amit az egyik, jogosan csak az egyéni ízlés szabadságának lehet őket nevezni. Hogy túlsúlyra jutott a díszítő elem, az bizonyos, amivel velejár a szöveg elrendezésének, hangsúlyozásának a sokfélesége is. Mindez híven tükrözi vissza a mai forrongó, küzdő, majdnem kaotikus életet, tehát for-

mák, szabályok közé szorítani a robbanás veszedelme nélkül nem lehet. De talán nem is volna tanácsos. Az idő bizonyára elfogja végezni a filtráló munkát. El kell fogadni azt, hogy ami megkap, tetszetős és könnyen érthető is, az már a lelkehez férközött és így létjogosultsága van. Csak ne adjanak fel rejtvényeket, mert a megfejtésére a ma emberének nincs ideje. Azután meg: a betűvel, kivált a tipográfiai betűvel ekvilibrirozni nem lehet, nem is szabad. Hogy a mai akcidencia drága? Drága, mert sokszínű. De hát az igazi akcidencia mindig is csak csapátek volt a rendelő ellen kivetett horgon.

Juhász Béla:

En nagy gyönyörűséget találok a szemlélésében, de nem lesz maradandó. Maradandó csak az az akcidens-stílus lesz, melyet gyorsan és olcsón lehet csinósan és ízlésesen a fogyasztó részére elkészíteni.

Kner Imre:

Külföldön újabb irányt most nem látok, mert az úgynevezett konstruktivizmus nem nevezhető már egészen újnak. Az utrechti tipográfiai iskola léniakonstruktói nem tudnak igazán terjedni, s az efajta komplikált építkezés a praxis számára túlságosan drága. Az egyes német nyomdák és művészek által ápolt úgynevezett konstruktív tipográfia részben igen szép eredményeket produkál, de részben igen nagyfokú dilettantizmus nyomait mutatja. Amíg megmarad a szedés technikai törvényei által megszabott határai között s a logikus, egyszerű és áttekinthető szövegrendezésre törekszik, határozottan megvan a maga jogosultsága s ebben a mértékben nem új, hanem az utolsó 25 esztendő alatt már ismételtelen jelentkezett s a különféle irányzatok váltakozása során, bizonyos ellenkező irányú tendenciák reakciójaként gyakran fog még jelentkezni. Más, szélsőségsé-
sebb kísérletei azonban egészen játékosak s ha a szedéskonstrukciót közelebről megvizsgáljuk, azt is megállapíthatjuk,

hogy — saját programjukkal szemben — csak a szedés technikai törvényei és lehetőségei ellenére valósíthatók meg, sőt: sok esetben a nyelv törvényeit sem respektálják s így reklámszempontról sem értékesek. Ez az irányzat éppen olyan reakciójelenség, mint pl. a szecesszió volt s maradandósága ugyanolyan lesz, mint ezt bizonyos jelekből meg lehet állapítani. A haladás menete azonban sohasem egyenes, hanem ilyen kilengéseken keresztül jut előre s egy bizonyos egységes irányvonal lassanként kezd már magának utat törni. Korunk átmeneti korszak és mint ilyet, sokféle irányzat egymás mellett való jelenléte jellemzi.

Itthon újabb akcidens-szedési irányzatokat nem veszek észre. Itthoni üzemeink és akcidens-szedőink nagyobb része nem rendelkezik azokkal a művészi és technikai eszközökkel, amelyek egy tudatos célkitűzést és irányválasztást lehetővé tesznek. Az eddigi két irány, amelyet ilyennek lehetne nevezni, a Magyar Grafika volt és e sorok írójaé. A Magyar Grafika, úgy látom, már elejt bizonyos olyan dolgokat, amelyek ellenkeztek a szedés törvényeivel és a hajlított és ferde sorok helyett a függőleges és vízszintes tendenciák hangsúlyozására törekszik, mint amelyek a szedés technikájának és alaptörvényeinek jobban meg is felelnek. Hogy hova vezet ez az újabb kísérlet, ki kell még várni. Ami e sorok írójának eddig művelt irányát illeti, az inkább csak felkészülés volt újabb feladatokra s azért fordult a mult felé, hogy a tradíció megszakadt fonalát újra megkeresse, felvegye és tanulságait magáéva tegye. Ebből kiindulva volt szándéka egy, a tradícióra támaszkodó, de modern irányzat kifejlesztése, amely azonban nehezen halad előre, mert a szakma terén kialakult árnívó mellett kvalitásos munkák vállalása szinte lehetetlen s így kevés a munkaalkalom, már pedig egy új tipográfiai irány kifejlesztése csak modern feladatok alapján lehetséges. Ami egyébként

A SCHRIFTGUSS AG., VORM. BRÜDER BUTTER, DRESDEN, BETÜONTÖDE ÚJ BETŰI

Kurzív és félkövér Klinger betű

SCHUMANN-FEIER
Musiker und Komponist

Butterfly

Elegante Kostüme und Pelze für Theater und Gesellschaft
Letzte Pariser Mode-Schöpfungen

Dreschler verzálisok

ZEMENT-UND BETONHOCHBAU
BERG-INGENIEUR

FEDERZEICHNUNG
Holzschnitt und Pastell

Schaeffer verzálisok

TECHNIKUM
RADIO

a többi jelentkező „irányokat” illeti, sajnálatos kell megállapítani, hogy ilyenek itthon alig vannak. Egyetlen egy budapesti nyomda van, amelynek saját iránya, egyéni tipográfiája van és ez a „Világosság” nyomda, amely tiszta, egyszerű betűtípusokkal és egyszerű, abszolút tipográfiai díszítő-eszközökkel igyekszik feladatait megvalósítani s emellett nyomtatványai tisztán, élesen és jó festékezéssel vannak nyomtatva s így az elgondolás a kivitelben is jól érvényesül. Az egyetlen hibája a „Világosság” nyomtatványainak az, hogy ha figurális vagy ornamentális elemekhez nyúl s túlmegy a tipográfiai anyagon, akkor ezek az elemek nem mindig tisztára tipográfiai szerkezetűek és szemléltetűek. Többi nyomdáink tipográfiai irányáról azért nem lehet beszélni, mert ezekre a kapcsolódó, a dilettantizmus jeleit viselő termékekre semmiféle határozott „irány” jellemvonásai nem illenek rá. Ezek csak kísérletek, mégpedig, mint a közel jövő meg fogja mutatni, *terméketlen* kísérletek, mert nem a tipográfiai technika és tradíció igazi talajából nőttek ki.

Kovinek F. József:

A grafikai iparban ma divó stílus — akárcsak a háború előtt — arra a szedésirányra támaszkodik, amely irány Németországban divatos, miután betű- és díszítőanyagunk nagy részét innen szerezzük be. Örvedetes jelenség, hogy e tekintetben inkább a józan (amerikai) és szolid irány van felszínen, noha az utóbbi években Oroszországban propagált konstruktívista iránynak sem szabnak gátat nálunk — „Európa egyéb részeiben”. Sőt azt is kell hinnünk, hogy ennek az új iránynak igazi tobzódása éppenséggel csak küszöbön van. Egy előrelátó tipográfus azonban minden bizonnyal ez új irány kultiválásánál is ki tudja mutatni szakmabeli készségét. Mint ama felfogás meggyőződéssé hirdetője, hogy a napjainkbeli grafikus arra való, hogy nemcsak a klasszikus irány barátainak, hanem a legszélesebb néprétegeknek tetszését és ízlését kielégítő nyomtatványokat alkosson, mindenkor a leg-

nagyobb figyelemmel kísérem a sokszorosítás terén feltűnő újabb és újabb irányokat épűgy, amint hogy azt — akár akarjuk, akár nem — tennünk kell pl. a ruházatkodási divattal szemben. Még a szabó sem hűnyhat szemet valamely — talán nyilvánvalóan csak átmeneti jellegű — új divat felett! Még kevésbé teheti ezt meg a könyvnyomtató, aki a haladás híve! Mert: a divattal haladni, tulajdonképpen annyit jelent, mint mindig csak előrehaladni, amit — én legalább úgy hiszem — mindnyájan akarunk.

Krizsó Kálmán:

Az akcidenciában manapság divó szedésstílusok ingadozó és határozatlan talajra vezették a szedővilágot, ami főleg onnan ered, hogy festőgrafikusok, továbbá, hogy úgy mondjam: rajzosemberek propagálják ezeket. Igen kevés köztük a nyomdászgrafikus. A szedővilág nagy tömege nem tud egyáltalán rajzolni s innen van aztán az, hogy kellő térérzék és ízlés hiányában ezeket az új szedésirányokat meg sem érti, tehát alkalmazni sem tudja. Hozzájárul a kivétel nehézségéhez az is, hogy a nyomdák, ha anyagfelfrissítésre kerül a sor, sem a megfelelő szaklapokat nem böngészik át, — pedig ma ezek bő tájékoztatót nyújtanak megfelelő betű- és díszítőanyagrendelés tekintetében — sem a szedőszemélyzet ambíciós részének véleményét nem kéri ki. Megfigyelésem szerint, igen kevés költséggel, szinte félvényként frissíthető az akcidens-anyag, hiszen a divatos és hatásos nyomtatványokat előállító anyagból nem szükséges sokat rendelni. Összefoglalásként leszögezhetem, hogy az új szedésirányok *szépek, érdekesek és hatásosak*, de hogy ezeket szélesebb körben művelhessük is, mottóink ez kell legyen: *az egész vonalon tűzzel-vassal rajzolni tanítani és tanulni!*

Ez alatt a rajzolni tanítás alatt persze csak olyan mérvű rajzoktatást értek, amelyre egy nyomdásznak szüksége van, hogy az akcidenciában jól felépített, arányosan elosztott és színezésben harmónikus munkákat tudjon előállítani.

Laupál Antal:

Az akcidens-szedés terén megnyilvánuló újabb irányokat határozottan a legszebb szellemi megnyilvánulásoknak tartom azért, mert egyszerű síma tónusoknak, de mégis a rajztudásnak és a betűöntődei anyagoknak, továbbá a betűk vonalaiban rejlő művészi hatásnak a kihasználásával és a térnek remek elosztásával jönnek létre. Egy fejlődési folyamatnak az eredménye ez, amely minden szedőtől, aki a mesterszedő jelzöre igényt tart, megköveteli a bizonyos fokú rajztudást, de mindamelllett lehetővé teszi számára, hogy továbbra is nyomdász maradjon és kötelezőszerűen a betűöntődei anyagból s síma tónusokból alkossa meg a tipográfia remekait.

Álláspontom ebben a tekintetben az, hogy ami a grafikuművészté, az maradjon annak, ami pedig a könyvnyomdászté, azt szeresse és ápolja a dolgok teljes és világos látásával és megértésével. Azt hiszem, ez nem konzervativizmus, hanem a patriarkálisnak a tiszteletbentartása és a hozzá való ragaszkodás.

Lengyel Sándor:

Eddig próbálkozások voltak a papiros síkjának bebutorozására. Eleinte a nyugalomból kiröpített lélek félkörben, majd körökben ívelt, lehullott, nyugalmat nem talált, ferdén ide-oda röpködött, míg elfáradt. Most nyugalmat keres, igyekszik a papirosan lakályosan elhelyezkedni és a jólét látszatát kelteni. Mivel anyagiakban szűkölködik, a legszükségesebbre szorítkozik. Valamennyire az empir-bidermeyer-kubista formakeverékben fog megnyugodni, hogy átsaphasson a távlatokba.

Az újabb irányokat a felzaklatott világ kedély szülte. Úgy képzelem el, mint egy felröppent madársereget, mely sokáig kóvályog a levegőben, míg egy lombra rászállhat, a csicsergés, fészkelődés itt is folyik tovább egyideig, de ha az est leszáll, csend ült a tájon.

Markovits Kálmán:

Az akcidens-szedés terén felmerült újabb irányok tekintetében a véleményadás ma

A BENJAMIN KREBS NACHF., FRANKFURT AM MAIN BETÜNTÖDE ÚJ BETÜI

Firmin Didot

Barmener Maschinenfabrik
KAUFHAUS KRUMBACH

Félkövr Firmin Didot

DIE MESSE IN LEIPZIG
Baugewerbe-Ausstellung

Félkövr Epoche kurziv

Eisenwerk Bochum
HOTEL CARLTON

Schönbrunn

Creme Mouson Seife

Phänomen

Größtes Frankfurter Möbelmagazin

már lényegesen könnyebb, mint lett volna pár esztendőnek előtte. A kísérletezések idején ugyanis túlzásba estek az új irányokat kutatók. Ma már ezek is lehangadtak, megalkudtak önmagukkal és mind közelebb jutnak a nyugodt, klasszikus vonalvezetéshez. Ennek bizonyítására maga az új irány propagálója, a Magyar Grafika a legalkalmasabb, melyben már nem teng túl a görbítés, a sorok zavaros egymásravezetése. Az, amit e téren a ma produkál, megengedhető, sőt nem egy esetben igen csinos. Az új irányzat tehát nem volt káros, attól a pillanattól kezdődően, mikor túlzásai elmaradtak, sőt ma már hasznára van az iparnak, mert új életet, lüktető változatosságot hozott, olyant, mely ma már nincs ellentétben sem a célszerűséggel, sem az esztétikával és mégis szemrevaló.

Müller Sándor:

Magyarországon nincsenek irányok, csak próbálkozások egyesek részéről, míg a nagy tömeg, hű utánzója, hol egyiknek, hol másiknak. Mindenesetre észrevehető, hogy a nyomtatvány egységét teljesen felborító szertelenségek napja letűnőben és mindinkább kezd tért hódítani az a nyomtatvány, melynek iránya az olvasottság tiszta képe, a dekoráció szoliditása, a kivitel technikájának egyszerűsége, mert ezen a téren több lehetősége van a fejlődésnek a nyomtatvány változatokban való előállítására.

Neufeld Dezső:

Arra a kérdésre, hogy mi a véleményem az akcídens-szedésben fölmerült újabb irányokról, csak általánosságban felelhetek, mert nem tudom mikre céloz. Véleményem az, hogy egy szaklapnak nemcsak joga, de kötelessége, hogy előfizetőit minden új irányzatról informálja, sőt ezeket szemléltetőleg be is mutassa. Egy szaklapnak joga van ahhoz is, hogy egyes irányok mellé leküsse magát, de ez — véleményem szerint — nem célszerű, mert hiszen az előfizetők különböző ízlésűek és majd kiválasztják maguknak azt, amelyik nekik legjobban tetszik.

Ennek az elvnek betartása mellett egy szaklap igenis hozhat kilengéseket is a jó ízlés határáig, mert minden irány, új eszme, új szín csak termékenyítőleg hat a szakember gondolataira, azokat gazdagabbá, színesebbé, bátrabbá teszi. Arról azonban le kell mondani, hogy egy szaklap a szakiskola szerepét vegye át és a szakismeretek elemi iskolája legyen. Erre jó a tanonciskola, meg a továbbképző szaktanfolyam.

Ne essen tehát a Magyar Grafika sohase abba a hibába, hogy a kritikáktól megijedve — egyes csalthatlan, többszörösen kipróbált szakférfiúra hallgatva —

A MODERN KÖNYVNYOMTATÓ BETŪI ÉS DÍSZEI

Félkövér Garamond

Kompositionen von Jaques Offenbach HOFFMANN'S ERZÄHLUNGEN

Teljes törzsre öntött Säculum-kurziv

Elektrische Beleuchtungskörper aller Art FARBENFABRIKEN OTTO BAER

Teljes törzsre öntött kövér Säculum-kurziv

Das Gutenbergmuseum in Mainz MODELLHUT-AUSSTELLUNG

Diszbetűk a Kleukens Scriptura betűkhöz

A D F K L U W X Z

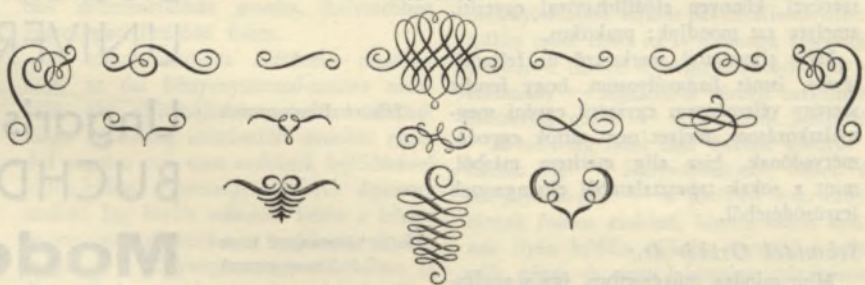
Kövér Ratio-Latein

Griedchenland

6 cicerós Garamond

Amsterdam

Tollvonások

Díszek az elementáris tipográfiához

D. Stempel AG. Frankfurt am Main. — Első Magyar Betűöntőde Rt. Budapest.

egyszerű, színtelen, gyakorlati-példás lapocskává zsugorodjék össze.

Prüner Arnold:

Már maga a tény, hogy *irányokról* beszélünk, bizonyítja, hogy híján vagyunk *egy egységes és egészséges* iránynak, melynek eljövételét a divattól és pillanatnyi hangulattól mentes, észszerű és egyben művészi felfogás kialakulásától várom. Az újabb irányok sok új és szép ötletet vetettek felszínre, melyeknek egységbefoglalása egy rövidesen eljövendő új Morrisznak lesz a feladata.

Rasofszky Árpád:

Az akcidenszsedésben fölmerült újabb irányok a mai kiforrottabb képükben, színhatásukban, anyagfeldolgozásukban határozottságot mutatnak, melyek felé orientálódni a mai nyomdásznak már kenyérkérdést jelent.

A kísérletezések helyett kompakt ólomanyagot látunk feldolgozva, mely már magában megkívánja a színekre való bontást. Az új betűkben ugyancsak azt látjuk, hogy típusai színekre bontandók és úgy alkalmazandók.

A hirdetés-akcidencia renesszánsát éli a régi erős vonalkompozíciókban és kellemes vizionlátáni.

Egyáltalában az akcidensmunka ma egy fejlett művészet hatását mutatja és erős kanyarulat a magasabb iskola felé, mindamelllett, hogy megmarad a maga anyagában és annak feldolgozásában.

Schopp János:

Az akcidenszsedésben mindig az az új irány hódít, amely a tetszetőset az egyszerűvel, könnyen előállíthatóval egyesíti, amelyre azt mondjuk: praktikus.

Mély tisztelettel szerkesztő úr felszólítására, ismét hangsúlyozom, hogy fentírt szerény véleményem egyszerű egyéni megnyilatkozásom, melyet nem tartok egyedül mérvadónak, hisz alig merítem másból, mint a sokak tapasztalatából elhangzottak leszűrődéséből.

Schmidek Oszkár dr.:

Mint minden művészetben, így a szedés-művészetben is a teljes szabadság híve vagyok. Azok a produktumok, amit sokan „kilengések”-nek szeretnek nevezni — ha ugyan abszolút szempontból egyáltalán létezik kilengés —, csak arra jók, hogy az inga egyensúlya újra helyreálljon. Az én nézetem az, hogy ami tetszik, az szép, ami szép — az jó.

Szabó Róbert:

Az akcidenszsedésben fölmerült újabb irányok hívei közé nem tartozom, mert azt a betűt szeretem, amelyiket gondolkozás nélkül el tudok olvasni, azokat a díszeket, amelyeket megérték és azokat a színeket,

amelyek bennem jóleső érzéseket gerjesztenek — s azért e tárgyra vonatkozó véleményadás alóli fölmentésemet kérem.

Szabó T. István:

Az akcidenszsedéseknél fölmerült újabb irányok csak az alapos tudású szedőt engedik közeledni magukhoz, a többi csak távolodik. Ez okozza azután azt a nagy zavart, amely ennél az iránynál kellemtelen.

Tevan Andor:

Az akcidenszsedés újabb irányairól nincs

jó véleményem. Mint ahogy nem volt soha jó véleményem oly tendenciáról, mely az anyagszerűség rovására akar újat alkotni. Tizenhat év óta, amióta a szakmában vagyok, láttam és végigcsináltam egynémely akcidenszsedési irányt. Volt olyan is néhány, amelyre esküdtem egykor és ma — nem tudok rájuk nézni. Erős a meggyőződése, hogy a könyvnyomtatás, akár az építészet, nem lehet divatnak alávetve. A becsületesen és anyagszerűen megcsinált könyv vagy nyomtatvány — épűgy, mint a becsületes épület — évtizedek, esetleg év-

A MODERN KÖNYVNYOMTATÓ BETŪI ÉS DÍSZEI

Vékony Bernhard-antikva

Internationale Ruder-Regatta Ujpest
RADFAHRER-KLUB PFEIL

Vékony Bernhard-kurzív

Die Zerlegung des Lichtes in Farben
UNGARISCHE GRAPHIK

Félkövér Bodoni antikva

Faktorenverein Budapest
AFRIKANISCHE KUNST

Kövér antikva

Hamburger Hafen
SKIKLUB BASEL

Vékony Futura-groteszk

Studienreise durch England
UNIVERSITÄT PRESSBURG

Félkövér Futura-groteszk

Ungarische Gesandtschaft
BUCHDRUCKER-VEREIN

Széles háromnegyed kövér
Vénusz-groteszk

Moderne Bauten
BAD MÜNSTER

Újabb sportvignetták

BAUERSCHÉ GIESSEREI, BETŪÖNTÖDE, FRANKFURT AM MAIN

századok mulva is értéket reprezentál, a divatozó, csúrt-csavart, erőszakolt sorok csak efemer-értékűek lehetnek. Még ha el-kárhozom érte, akkor is azt hirdetem, hogy Gutenberg mesterségét csak szívvel és nemes értelemben vett konzervatívizmussal szabad gyakorolni.

Ujváry Imre:

A nemzetközi irányok folytonos változá-sába némi megállapodást s mindenesetre új szint hozna egy nemzeti irány alkotása. Merem állítani, hogy akcicensz-szedőink öt-letesség dolgában európai viszonylatban is a legelsőek közé tartoznak s így a magyaros motívumok alkalmazásával teremtett új irányval is csak újabb elismeréshez jut-tatnák a magyar nyomdaipart.

Várakozó Gábor:

Önök a kérdések föltevésének a sor-rendjét oly igen ügyesen állapították meg, hogy szinte lehetetlen más feleletet adni, mint az egyedül elterülhetlent. Az akc-icensz-szedésben fölmerült újabb irányzatok a technikai fejlődés lehetőségei hozták létre. Amikor az elgondolásoknál segít-ségre siet az offset- és a mélynyomatás sok mindent megengedő technikája, meg-engedhetővé váltak az újabb szedésirányok is, sőt csak azok kultiválása a helyes. Ter-mészetesen ott, ahol a lehetőségek mind-ent nem engednek meg, az újabb szedés-irányok egyik-másika azért még mindazok ellenére is kultiválható. Egyébként az újabb szedésirányokban — szerintem — sok mű-vészi szép is található s így létrejvetelük, jövő fejlődésük jogos is.

Werner Jenő:

Az utolsó öt esztendő primitív irányai leszorulnak a feledés homályába és helyet-tük gazdagabb formában jelentkeznek utó-dok. Azt mondanám: előbbieket a háború-utáni letört korszakot reprezentálták, a mostaniak pedig már a béke felé törek-vést. De azért bár kétségtelenül megnyug-tató a változás, még sem lehet azt mon-dani, hogy a klasszikus stílusnak régen várt, méltó utódai. Az új irányok formái ellen alig lehet kifogást emelni, de a furcsa, nehezen megszokható, sokszor érte-lembontó sorcsoportosítás ellen küzdeni kell. Úgy látom, hogy ezeknek a munkák-nak nagyon erős, sőt igen gyakran túlerős a színezésük és ez ősidők óta ellenkezett a szép nyomtatványról táplált vélemé-nyünkkel.

Walter Ernő:

Sok a túlzás benne. Mindenki be akarja bizonyítani, hogy ő is a mai modern stílus embere és még vastagabb léniát alkalmaz ipipiros színben, ha kell, ferdén keresztül az akcicenszián, hogy ő még eredetibb le-gyen, mint akit lemásolt. Mert másolás az egész. Futunk a német reklám-művészet

után az akcicensziákban. Amit az fantasz-tikus rajzban, kiáltó színekben alkalmaz plakátokra, azt mi ráutánozzuk a legártat-lanabb eljegyzési értesítőre, műsorra, báli meghívóra. Elvesztettük az ítéloképessé-günket. Mindent csak drasztikusan, kiál-tóan, kevés művészettel csinálunk, nagy lármára berendezve, akcicensziáink úgy hat-nak, mintha csupa boxbajnok, díjbirkózó, charlestontáncos szedte volna. Megtartani az egyszerű vonalas stílust, sétára vinni a szép betűt, szemünk elé tárnai a színdús formákat, de csak módjával, diszkrétén, szín- és formaharmóniában. Azt hiszem úgyis, hogy ez jelenleg egy kis kitombo-lási művellet, ami után visszatérünk a szép-hez, a nemeshez, a finomhoz.

Wandra Lajos id.:

A mai akcicensz-szedés iránya a háború örökségeként jelentkező ideges, bizonytalan állapotnak a tükröképe.

Úgy mint annakidején az úgynevezett szecessziós irány nem volt hosszú életű, a mai irányzatok is aligha fognak megszilár-dulhatni.

A nagy lelki megrázkódtatás, mely mind-ent kizökentett helyéből, kezd az élet minden megnyilvánulásában az izgalom-mentesség és nyugalmas egyszerűség felé gravitálni.

A könyvnyomatás a sokszorosítóiparban

Augenfeld M. Miksa elmélkedése a körkérés alkalmazásából

A mindinkább fejlődő géptechnika ter-mészetszerű következménye az egyre job-ban differenciálódó munka, helyesebben egyre specializálódó üzem.

A sokszorosítóipar története mutatja, hogy az ősi könyvnyomatató-mester mun-kája, aki officinájának minden eszközét maga készítette, mindenféle munkát egye-dül végzett, már ezen eszközök fejlődésével külön-külön mesterségre, illetve ágazatra oszlott. Így került más-más kézbe a könyv terjesztése, nyomtatása, a betűöntés stb. De magában a könyvnyomatási munkában is megoszlott a munka éspedig szigorúan ha-tározható alakban éppen Stanhope lord vassajtójával kezdődött, még inkább foko-zódott a gyorsajtó megjelenésével.

Mindegyre fokozódó termelésű gépek és a kézi munkának mindinkább való hát-térbeszorulása nemcsak a munka megosz-tását vonta maga után, hanem természetes következménye volt az egyes üzemeknek azonos munkanemek készítésére való be-rendekezéds specializálódása. És íme, ebben van a könyvnyomatás jövője.

Minden eddigi találmány azt az elvet erősítette meg, hogy a szigorúan vett könyvnyomatásnak, azaz a betűkkel való

sokszorosításnak nem tudott ártani. A könyv esztétikai készségét mindezeideg semmiféle eljárás sem tudta kiszorítani. Az ujságkészítés fűrgeségét magában a szövegrészben az újabb sokszorosítási mó-dok egyike sem tudta háttérbe szorítani.

Éppen ebben van a könyvnyomatás ereje és jövője. Minden kísérlet eddig balul ütött ki. Az offset-nyomás, ahol a nyom-tatási felület átvitele a megnyomandó ter-ületre közvetett, éppen nem tudta a könyv-nyomatató sajtóját fölöslegessé tenni. Ter-mészetesen sikerült úgy könyvet, mint bármi mást, offset-gépen előállítani, de annak eredménye a könyvnyomatató sajtó-hoz viszonyítva, bizony legkevésbé sem volt kielégítő. A betűknek átvitele a hor-ganylemeze, innen pedig a nyomó gumi-lapra, ártalmára van a betűk szépségének, azok elvastagodnak, elvesztik nemessé-güket.

Azért az offset-gépek mégis a könyv-nyomatató gépek hatalmas versenytársává lettek, noha ezen gépek a tökéletességen még jóval innen, de a kezdetlegességen már messze túl vannak. Versenyük, külö-nösen a színes nyomtatás terén érezhető. A rajzón szabadsága a litográfiában, a szí-nek pazar pompája és a több színnek könnyű technikája ezen gépeknek nagy jövőt biztosítanak.

Sokszor esett arról szó előkelő szak-körökben is, hogy a mélynyomatató eljárás kiszorítja az offset-gépet. A gyakorlati élet azonban bebizonyította, hogy mindkét módszer egyre jobban terjed és mindkettő a jövő sokszorosító iparának jelentőségtel-jes tényezője. Míg az offset-gép a könyv-másnak tökéletesbített eszköze, addig a mélynyomatási eljárás par excellence illusz-trálási mód, noha itt is történtek kísérletek a könyv-, illetve szövegnyomatásra, de az eredmény — legalább a vérbeli szakember szemével nézve — éppen nem kielégítő.

A tanulság most már önként adódik: a három gép — könyvnyomatató-, offset- és mélynyomó-gép — a jövőbeli sokszorosí-tásnak fontos eszköze, hiszen máris épül-nek ilyen kétféle eljárást egyesítő kombi-nált gépek és nem lehetetlen mindhárom gépnek kombinációja.

Éme fejlődéshez való alkalmazkodásban rejlik a mesterszedés jövője is. Az újabb irányok már azon nyomon haladnak, hogy a mesterszedő úgyis mint rajzoló és úgyis mint szedő kihasználhatja a litográfus szabadságát, egyesítve a könyvnyomatás nemes szépségű betűinek felhasználásával.

* * *

Körkérdéseinkre kapott válaszok össze-foglalását és az ebből lesűrhető tanulsá-gok felsorakoztatását — hat oldalnyi ter-jedelmé miatt — csak legközelebbi szá-munkban közölhetjük le.

Az offsetgépek két főrendszeréről

A szaklapokban a különféle offsetszisztémákról megjelent ismertetések arra készítettek, hogy azokat kiegészítve, én is hozzájárjak az époly érdekes, mint fontos tárgyhoz.

Hogy valamely offsetgép előnyeit pontosan megismerjük, szükséges, hogy pontosan megkülönböztessük az egyes rendszereket, vagyis azokat az elveket, amelyek a szerkezetek alapját képezik. Mi itt visszatérünk az eredeti géptípusokra, amelyekkel az offsetnyomatást megkezdtek és megállapítjuk, hogy a föltalálók és gyártók offsetgépeinek első fejlődési fokától kezdve kétféle egészen jellegzetes konstrukciójú gépet hoztak piacra és fejlesztettek tovább, nevezetesen *a) az egytűrás és b) a kéttűrás* típusokat.

Egytűrás gép alatt azt a géptípust értjük, amelynél a nyomóhengernek egyszeri fordulatával a gép egy ívet vezet be a gépbe, nyomja és kivezeti és amelyhez a lemez- és nyomóhengernek egy teljes fordulatra van szüksége a nyomáshoz.

A kéttűrás gépnél ellenben a nyomóhenger első fordulatát mindenkor a nyomást, a másik fordulat pedig az ív ki- vagy átvezetését végzi a kitérődobra, aszerint, hogy egyszerűnyomó vagy többszínnyomó gép-e.

E megkülönböztetés után módunkban van valamennyi jelenleg ismert gépet osztályozni, mert ha az egyes elemek különféle kiképzése a gépek szerkezetének különleges jelleget kölcsönöz is, még mindig megmarad a rendszerezés lehetősége, amely az elméleti kritikát megengedi.

A) Az egytűrás gép. Az első ilyen rendszerű gépet Amerikában gyártották és fenforog annak a valóságossága, hogy általában ez volt az első offsetgép *papírnyomatás* részére. Ennek a konstrukciónak feltűnő ismertetőjele a három egyforma térfogatú henger volt, amelyek tengelypontjai közös függőleges állványon nyugodtak. Fölül volt a lemez- és festékhenger, alatta a gumikenőhenger és legalul volt a nyomóhenger, amelynek egyszeri fordulatával egy ív egy színben nyomódott (1. a fenti ábrát).

Ez a gép eredeti formájában sohasem volt a piacon keresett és tulajdonképpen értéke abban rejlett, hogy a nyomtatók figyelmét magára vonta és megteremtette a lehetőségét a papírra való offsetnyomatás fejlődésének.

Néhány évvel ezelőtt aztán a Mann & Co. Ltd. cég Leedsben egy bádognyomó rotációs gépet hozott forgalomba, amely az offsetelvet a bádognyomatásra alkalmazta és pedig a lehető legjobb eredménnyel. Mialatt Amerikában és részben már az európai kontinensen is

megkísérelték, hogy az említett egytűrás rendszer alapján offsetgépet szerkesszenek, amely az offsetnyomatást gyakorlati eredményekhez juttatja, a Mann & Co. cég a maga bádognyomó gépéből indult ki és ezt a szerkezetet papírnyomatásra való offsetgéppé fejlesztette, meglepte vele a szakmai világot és ez nem más, mint

B) a kéttűrás típus. Ennek a szerkezetnek a két egyforma átmérőjű nyomóhenger a jellegzetessége, amelyeknek tengelypontjai vízszintes csapágyállványban nyugszanak. Fölöttük félakkora átmérőjű harmadik hengert helyeztek el (1. a túldoldali felső ábrát).

Az offsetnyomatók ezzel a konstrukcióval olyan offsetgépet nyertek, amely legmagasabb várakozásainak is megfelelt. Ezzel az első offsetgéppel egyengették az offsetnyomatásnak az útját, amelyen az elmúlt huszonöt év alatt győzelmi bevonuláshoz volt hasonló.

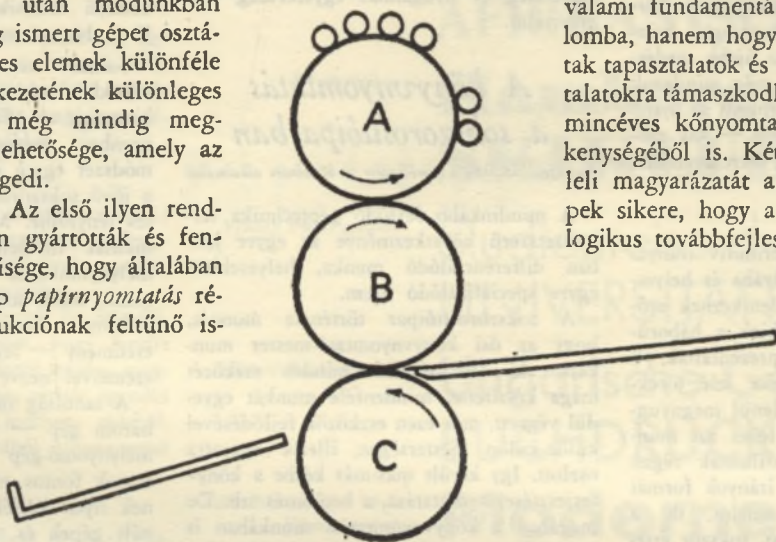
Már a fentiekből is kitűnik, hogy az offsetnyomatás nem véletlen folytán került bele a fejlődés sodrába, mint azt sok helyen hiszik, mert az offset elvét már régen ismerték a bádognyomatásnál, amikor ezt az eljárást a papírra való nyomtatásra alkalmazták. Mindebből látható,

hogy a Mann-cég első offsetgépét nem mint valami fundamentális újítást hozta forgalomba, hanem hogy már az offset terén voltak tapasztalatok és azonkívül gazdag tapasztalatokra támaszkodhatott a gépgyártás a harmincéves könyomatógépek elsőrangú tevékenységéből is. Kétségtelenül éppen abban leli magyarázatát az eredeti Mann-offsetgépek sikere, hogy azok a könyomdai gépek logikus továbbfejlesztésének az eredményei,

a bádognyomásból vett offsetelv alkalmazásával. Más szóval: a Mann cégnek olyan tapasztalatai vannak, mint senki másnak úgy a bádognyomtatásban, mint a közvetlen könyomdai nyomtatás terén és egy kiválóan szeren-

csés konstruktív elme ezt a kettőt egyesítette a még ma is elismert legjobb offsetgéppé.

Az offsetgépek fejlődésének további története mutatja, hogy a többi gépgyár is mennyire az offsetgépek gyártásának szenteli magát. Minthogy a Mann-cég géptípusait, rendszereit szabadalmaztatta, az utána következő konstruktoroknak más utakat kellett vágniok és így olyan ritka géptípusok jöttek létre, amelyeknek hét hengere is van. Számos új kombináció látott napvilágot, de ezek nyomban letűntek, amint sikereik elmaradtak. Így tehát csak az egytűrás és a kéttűrás (Mann) rendszerek álltak egymással szemben, mint versenytársak. A nagy gép-

gyártási tevékenység ellenére, amelyet manapság még az offsetnyomatás terén tapasztalunk, tény az, hogy Európa offsetgépeinek több, mint a fele egyedül a Mann-rendszer alapján készült, míg a kisebbik fele az offsetgépeknek, beleértve az egytúrásokat is, a többi rendszerekre oszlik meg. Amikor a Mann-cégnek sikerült egy kombinált egy- és kétszínnyomó, külső és belső nyomást egyszerre végző gépet gyártania, akkor ennek a típusnak az előnyei hasonlíthatatlan fejlődési lehetőségek elé kerültek. Mind a két típus összehasonlító analízise a következő megállapításokban találja meg magyarázatát:

A) Egytúrás típusok

1. A lemez-henger a gép legfelsőbb részén van elhelyezve a festékező és nedvesítő szerkezetével együtt, míg az ívek leadása a padlóhoz közel történik. A gép alapállványa ezáltal derékszög formáját nyeri, a keskeny oldalán van fölállítva és a legexponáltabb része a legnagyobb súlynak és ellentálló erőnek van kitéve, míg a padlóhoz közelebb levő szélesebb oldalán olyan készülék van elhelyezve amely aránylag kevesebb ellentálló képességet igényel. Már magában a hengereknek ez alapelv szerint való elrendezésében és a gép be- és kirakókészülékében van meg az előfeltétele annak, hogy a gép legnehezebb alkatrészei ilyen könnyedén és aránytalanul vannak elhelyezve.

2. A gép hozzáférhetősége azokhoz az alkatrészekhez, amelyek az előkészítés és ellenőrzés tekintetében különös kiszolgálást igényelnek, a lemez-henger kivételével nagyon alkalmatlan. Alaphibája ennek a konstrukciónak, hogy a lemezhez mindaddig nem lehet hozzáférni, amíg a festékezés meg nem történt.

3. A cinklemez és a gumihenger majd az egész hengerterületet elfedi és csak a kettő részére való kifeszítőszerkezetnek marad rajta hely.

B) Kéttúrás típusok

1. A nagy lemez- és gumikendőhengerek e típusnál legnagyobb biztonságú a fekvésük. Ezeknek meghajtása és mozgása a meghajtóerő legnagyobb részét felhasználja.

A meghajtás a padló közelében levő oldalfalaknál van.

2. A nedvesítőkészülék, illetve készülékek a lemez-henger alatt vannak.

3. A festékvályú és festékezőmű pontosan a lemez-henger fölött van, úgyhogy munkaközben kényelmesen szem előtt tartható. A dörzsölőhengerek pedig természetes önsúlyuknál fogva pihennek a lemezen.

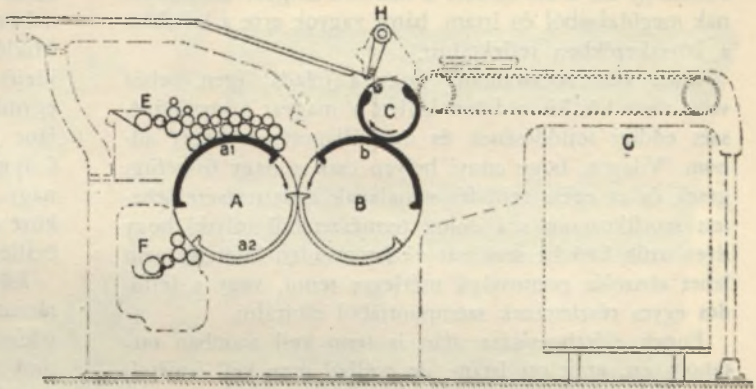
4. A cinklemezhez rendkívül könnyű a hozzáférés és nyomás közben könnyen hozzá lehet férni a lemezekhez nedvesítés után és festékezés előtt.

5. A nyomóhenger minden második fordulatánál a berakókészülék maximális időt enged az ívberakáshoz.

6. Az ívkirakás az ellenőrzés szempontjából kedvező és másfél méternél magasabb ívtömeg (stósz) képződhet, amely a gépből három oldalról is könnyen kivethető.

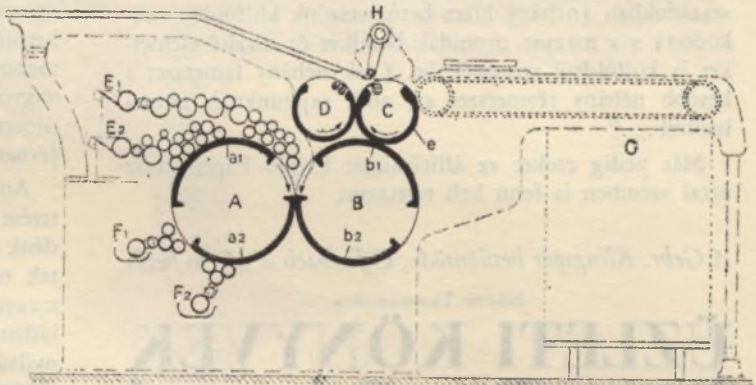
7. Egy festékezőművel ellátott offsetgépeknél a lemez-henger egyharmada festékdörzsölésre van berendezve, amelyen a dörzsölőhengerek megszabadulhatnak a nedvességtől és festéküket is fölfrissítik (l. az alsó ábrát ezen az oldalon).

A kéttúrás rendszerű offsetgép felsőbbrendűsége különösen az, hogy két színre, külső s belső nyomtatásra kom-

binálva alkalmazható. Az a körülmény, hogy csak a három hengert: a lemez-, a gumikendő- és nyomóhengert kell előkészíteni és munkájukat ellenőrizni, ennek a kétszínnyomó offsetgépek egyedülálló, domináló helyet biztosít a többi szisztémával szemben, mert kezelése egyszerű és mindennemű munkára eredményesen használható.

Elvileg a kétszínnyomó, külső és belső nyomtatást egyszerre végző — kéttúrás rendszerű — offsetgép annyiban különbözik az egyszínnyomó offsetgéptől, hogy az előbbi lemez-hengerére egy helyett két cinklemez, a gumihen-

gerre két gumikendő feszíthető egy helyett és hogy a gépnek két egymástól független nedvesítőműve és két különféle festékezőműve van.

Magától értetődik, hogy nem minden múlik a rendszeren, hanem az alkatrészek kitűnő megmunkálása és az anyag jósága is döntő befolyással van a gép működésére. Ma már mintegy 2600 Mann-rendszerű gép van üzemben, ami már maga is biztosíték arra nézve, hogy ez a konstrukció bevált. E tény alapján minden offsetüzemnek ajánlható, hogy ezt az eredeti konstrukciójú gépet szeresse be.

Br. Szczepejszky, Warszawa

Válasz Csipio Paprikanusz levelére

B. lapja augusztusi számában valaki „Csipio Paprikanusz” aláírással kifogásolja a leipzig-i Internationale Buchkunst-Ausstellung katalógusának magyar része elé írt előszót. Minthogy ezt a kis előszót a kiállítás magyar bizottságának megbízásából én írtam, bátor vagyok erre a kritikára a következőkben reflektálni:

Előre kell bocsátanom, hogy a feladat igen nehéz volt, mert két kis oldalon kellett a magyar könyvművészet eddigi fejlődésének és mai állapotának képét adnom. Világos, hogy ennyi helyen csak a nagy összefüggések és az egész fejlődés vonalának ismertetésére lehetett szorítkoznom s a dolog természetéből folyik, hogy ilyen szűk keretbe szorított vázlat minden kitételét nem lehet abszolút pontosságú mérlegre tenni, vagy a fejlődés egyes részleteinek szempontjából elbírálni.

Ennek előrebocsátása után is fenn kell azonban tartanom azt, amit ott írtam, de ecélből meg kell ismételnem a Csipio Paprikanusz által kiszakított idézetet, még pedig csonkítatlanul és a maga eredeti összefüggésében. Én ugyanis nemcsak azt írtam, hogy „önálló magyar betűöntöde nem létesült a multban s a magyar nyomdák betűiket és díszítő-elemeiket is külföldről szereztek be”, hanem ezt írtam:

„A tipográfia megszületésének idején Magyarországon az olasz kultúrbefolyás volt az uralkodó. A későbbi századokban azután a német kultúrbefolyás került a túlsúlyba, de, mert megtartottuk az antikvabetűt, mégis megmaradt régi tipográfiainknak a némettől elütő jellege. Önálló magyar betűöntöde nem létesült ezekben a századokban (néhány híres betűmetszőnk külföldön működött) s a magyar nyomdák betűiket és díszítő-elemeiket is külföldről szereztek be. Csak néhány fametszet s később néhány rézmetszet az, amit sajátunknak nevezhetünk...”

Már pedig ezeket az állításaimat Csipio Paprikanusz úrral szemben is fenn kell tartanom.

A Gebr. Klingspor betűöntöde, Offenbach a/M., úi betűi

Félkövér Tiemann-antikva

ÜZLETI KÖNYVEK
Kávé · Tea · Behozatal

Kövér Koch-antikva

IRODA-FELSZERELÉSI
Könyvkötőbetűk Rézből

Vékony Kábel-betű

PAPÍRNYOMAT

Váciuccai Divatszalon, Budapest

Csipio Paprikanusz úr ugyanis kihagyja azt az utalást, amely a külföldön működő híres magyar betűmetszőkre vonatkozik, még pedig az általa is említett Misztótfalusi Kis Miklósról és bikfalvi Falka Sámuelre. Tudomásom szerint e két mester működésének java, sőt M. Kis Miklósénak döntő fontosságú része külföldi működésük idejére esik. Ezenkívül Csipio Paprikanusz úgy állítja egymás mellé ezt a két dicső nevet, mintha egy hosszú lánc első és utolsó szemei volnának. Nagyon kérem Csipio Paprikanuszt, hozza nyilvánosságra azoknak a nagy magyar betűmetsző-mestereknek a nevét, akiket e közé a két dicső név közé mint a lánc összekötő szemeit beilleszthetne.

Rövid kis cikkem fent idézett részében arra akartam rámutatni, hogy betűink és tipográfiai díszítő-anyagunk tekintetében a külföldre, főként a német termelésre voltunk utalva. Amikor azt állítottam, hogy önálló betűöntödeink nem létesült „ezekben a századokban”, akkor minden vonatkozásban a történelmi igazság mezején maradtam, mert elsősorban is arra akartam rámutatni, hogy az összefüggő stílusfejlődés és tradíció századai-ban nem volt önálló betűtermelésünk és ez bizony így van ma is. Nyilvánvaló, hogy Csipio Paprikanusz az Egyetemi Nyomda, vagyis helyesebben a „Königliche Ungarische Universitäts-Buchdruckerey” betűöntödéjére gondol, amikor azt állítja, hogy „a magyar nyomda-betűk dolgában 100—200—300 évvel ezelőtt előbbre voltunk, mint ma”. Ebből annyit koncedálhatunk, hogy ezelőtt 100 évvel annyira voltunk, mint ma, vagyis túlnyomó részben idegen eredetű matricákból itthon öntethetünk összefüggő betűcsaládot alkotó nagyobb betűmennyiségeket. De már 200 vagy 300 évvel ezelőtt, vagyis éppen abban az időben, amelyikről beszéltem, tudomásom szerint, illetve a nyilvánosság számára hozzáférhető történelmi adatok szerint, még itt se tartottunk.

Amikor — a magyar tipográfia fejlődésének ismeretése közben — azt állítottam, hogy önálló betűöntödeink nem volt, csakis arra gondolhattam, hogy nem voltak olyan öntödeink, amelyek magyar művészek által, magyar szellemben alkotott betűkkel és díszítő-anyaggal láthaták volna el nyomdáinkat. Csipio Paprikanusz nyilván arra gondol, hogy a mult század elején a „Königliche Ungarische Universitäts-Buchdruckerey” öntödéje — 1814. évi kisebb és 1824. évi nagyobb mintakönyvének tanúsága szerint — gazdag betű- és díszítő-anyagkészlettel rendelkezett s ezekkel nemcsak a hazai, de a cyrill nyelvű nyomdák nagy részét is ellátta. Ha azonban ezt a hatalmas mintakönyvet alaposan átvizsgáljuk, abban egyetlen olyan betűt nem találunk, amely a magyarosságnak vagy a magyar származásnak legszerényebb nyomát is magán viselné. Nem találunk ilyet az öntött díszítő-anyag között sem, csupán a nagyobb, fametszetű darabok között van néhány, amelynek magyaros íze valamennyire érezhető, de ezek már feltalálhatók

TELEFON
145

AZ INTÉZET NYOMÁSA

◆ **FARAGÓ SÁNDOR** ◆
PAPIRÁRUHÁZ, SZOLNOK SZAPÁRY UCCA

Ezen papiros Goldzieher Géza Rt. Budapest, V. Akadémiai ucca 7. raktárfajtája.

EIN HÖCHSTMASS AN WERBEKRAFT

läßt sich nur durch solche Werbemittel erzielen, in denen Schrift und Satzgestalt dem Werbewort zu zweckentsprechendem Ausdruck verhelfen. Die Schrift ist dabei aber das Entscheidende für Qualität und Gesamtwirkung der Drucksache. Unsere nach Entwürfen erster Schriftkünstler geschaffenen Werbeschriften und die von uns neu herausgebrachten klassischen Typen bieten mannigfache Möglichkeiten für die Gestaltung des erfolgreichen Werbedrucks, sei nun je nach Inhalt und Zweck der Werbung vornehme Wirkung oder stärkste Eindruckskraft angestrebt

**SCHRIFTGIESSEREI D.STEMPEL
AG/FRANKFURT A. M./LEIPZIG / WIEN UND BUDAPEST**

D I E M O D E

der beginnenden Frühjahrs- und Sommersaison finden Sie in der Modenzeitschrift unseres Hauses: »Die Kleidung der Dame« veranschaulicht. Außerdem können Sie sich über die neuesten Modenschöpfungen in unserer soeben eröffneten

MODELL-AUSSTELLUNG

unterrichten. Mit sicherem Geschmack und feinem Verständnis haben unsere Einkäufer in Paris, Wien und Berlin die schönsten Neuheiten ausgewählt. Daß wir dabei auch die Zweckmäßigkeit im Auge behielten, beweisen die vornehmen Formen und Farben, sowie, nicht zuletzt, die erstaunlich niedrigen Preise. Wir laden höflichst zu einem Besuch dieser Ausstellung ein. Sie findet in Schaufenstern und in den betreffenden Abteilungen unseres Geschäftshauses statt

GEBRÜDER ROBINSOHN KARLSRUHE

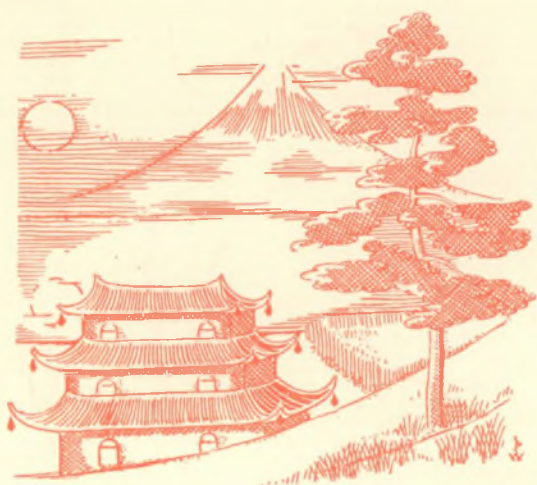

Die Gianaclis

erfreut sich seit ihrer Einführung in Kennerkreisen, bei Herren und Damen, großer Wertschätzung. Sie kann als die Zigarette der vornehmen Gesellschaft aller Länder bezeichnet werden. Das herrliche Aroma, das echt ägyptischer Herstellungsweise seine Fülle und Würze verdankt, ist die Ursache dieser großen internationalen Berühmtheit. Wir empfehlen daher auch Ihnen einen Versuch mit dieser milden, süßen, aromatischen Zigarette

GIANACLIS - ZIGARETTEN - FABRIK BERLIN

NAGASAKI-TEE

*Laßt uns einen kleinen Schluck Tee trinken.
Der Abendschein taucht den Bambus in Licht,
Die Brunnen plätschern vor Entzücken,
Das Sausen der Fichten klingt wieder im Talkessel.
Laßt uns von der Vergänglichkeit träumen
Und verweilen bei der lieblichen Torheit der Dinge*

LI-TAI-PE

Der Tee ist eine jener wundervollen Gaben der Natur, die sie dem Menschen darbietet, der aus ihrer verschwenderischen Fülle zu schöpfen weiß. Es hat Völker und Zeiten gegeben, die dem Teetrinken so hohen Wert beimaßen, daß sie es mit fast religiösen Gebräuchen verbanden. In China und noch mehr in Japan waren die Teemeister, jene Männer, die sich besonders mit der Bereitung des Tees und der richtigen Art, ihn zu genießen, beschäftigten, von unermeslichem Einfluß auf die Kultur des Landes.

Wir lieben den Tee um seiner schönen Goldfarbe und seines blumigen Aromas willen; wir schätzen seine anregende Wirkung, seine große Ausgiebigkeit und Billigkeit im Verbrauch.

Tee ist Vertrauenssache, und der ständig wachsende Zuspruch, den Nagasaki-Tee findet, beweist, daß wir auf dem richtigen Wege sind und das volle Vertrauen der Teetrinker genießen.

NAGASAKI-TEE-IMPORT/HAMBURG

Könyvpapírnál ne spóroljon!

Ha

prima könyvpapírt
használ, vevőjét

leköti!

Ha

silány könyvpapírt
ad, vevőjét

elveszti!

Mit mond a kalkuláció ?!

Elég egy példa is:

240 oldalas tizes alakú 4° könyv
70×100 — 90-es papírból.

Kell hozzá 15 év papír

„Z” anyagú prima papír à 1.60 P+f. a. 2.20 P
Olesó könyvpapír à 1.32 P+f. a. . . . 1.82 P
A többlet —.38 P

**100 könyvnél is csak 38 pengő
a különbözet. 100 megelégedett
vevő többet ér, mint 38 pengőt!**

»Z«

A békebeli »Z« minőségű
könyvpapíros még fokozot-
tan jobb kivitelben ismét
állandóan raktárunkon lesz

Elkészült és kapható:

52× 84 — 60 kilós	ára 1.60 P	pr kg
54× 76 — 60 „ „	1.60 P	„ „
60× 87 — 75 „ „	1.60 P	„ „
87×120 — 150 „ „	1.60 P	„ „
63× 95 — 80 „ „	1.60 P	„ „
70×100 — 90 „ „	1.60 P	„ „

továbbá 2 specialitás:

63× 95 — 110 kilós	ára 1.75 P	pr kg
70×100 — 130 „ „	1.75 P	„ „

Útban van:

42× 68 — 36 kilós
68× 84 — 80 „
50× 80 — 48 „
47× 60 — 35 „
70×100 — 84 „
70×100 — 100 „
63× 95 — 72 „

Ez a könyvpapír a legmaga-
sabb igényeket is kielégíti.

Kérjen mintákat!

Felbert Gyula Rt.

papírnagykereskedés Budapest V, Árpád u. 10

Telefonszám: Teréz 234-68 és Teréz 234-65

Ez a mintalap 63×95 cm. 80 kg.

az Egyetemi Nyomda elődjének, a nagyszombati jezsuita nyomdának könyveiben. Amikor önálló betűöntődére gondolunk, csak azt érthetjük alatta, amelyiknek *saját és sajátos jellegű* produkciója van, amelynek művészi nemcsak származását, hanem alkotásuk szellemét illetően is magyarok. Ha ezt a kérdést a származás döntné el, akkor a magyar művészet dicsőségének kellene vallanunk *Dürer Albertet* is, aki maga jegyzi fel emlékiratainak bevezetésében, hogy atyja a törökidulás által nyomtalanul elsöpört békésmegyei Ajtós községből származott, holott senki sem vonhatja kétségbe, hogy Dürer művészete a germán művészeti szellem legjellegzetesebb kifejezője. A „Königliche Ungarische Universitäts-Buchdruckerei” 1824. évi nagy mintakönyve első, a betűket tartalmazó részének október negyedikéről keltezett előszavában azt mondja, hogy „von einheimischen Künstlern, hauptsächlich aber durch besondere Verschreibungen aus den vorzüglichsten auswärtigen Plätzen (London Paris, Leipzig, Frankfurt am Mayn) einen sehr bedeutenden Zuwachs an Schriftsorten, Röseln und Einfassungen” szerzett be s ezzel maga is tanúsítja, hogy anyaga „hauptsächlich” külföldi eredetű. Ami esetleg nem az, — eltekintve a már említett nagyszombati eredetű régi daraboktól, — bizony sülusban nem különböztethető meg a külföldiektől. A mintakönyv második, a sztereotípiában sokszorosított nagyobb díszítványokat tartalmazó részének december 3-áról keltezett előszavában ezek egy részére azt állítja, hogy „von hiesigen Künstlern” származnak, akik között jegyzetben Friedrich *Hederich* nevét említi első helyen, mint akitől a mintakönyv első részében bemutatott fametszetű vignetták nagy része is származik, viszont a továbbiakban azt tanúsítja, hogy az anyag egy részét *F. W. Gubitz* porosz akadémiai fametsző-professzortól szerezték s mivel hangsúlyozza, hogy ez az anyag „zu Folge theilweiser, nach Erforderniss des Bedarfs auf eigene Rechnung geschehener Bestellungen” készült, valószínű, hogy alapos utánjárással kideríthető lenne, miszerint az anyag egy része nem is direkt, vagy nem kizárólag az Egyetemi Nyomda öntődéje számára készült.

Mint ahogy nem volt önálló ez az öntőde gazdaságilag, mert hiszen csak az Egyetemi Nyomda melléküzemként dolgozott, nem volt önálló — a fentiek szerint — művészi tekintetben sem, mert anyagának nagyobbik része megbizonyíthatóan külföldi eredetű s csak a régebbi, a nagyszombati jezsuita nyomdától származó fametszetű darabokban mutatja bizonyos népies, magyaros hatás nyomait. Eppen ezekre a fametszetű díszekre s a kevés hozzájuk hasonló, másutt található darabokra gondoltam akkor, amikor a „sajátunknak nevezhető, néhány fametszetre” utaltam. (A rézmetszeteknél pedig többek között *Czeller* Sámuelnek, az orosházi származású rézmetszőnek munkáira, aki a *Bikkessy-féle* híres népviseletkönyv metszeteit, vagy pl. az Egyetemi Nyomda 1806. évi kiadású „Officium Rakoczianum”-ának metszeteit készítette.)

Amikor tehát „magyar” betűkről és „magyar” tipográfiai díszítványokról beszélünk, semmikép sem jöhetnek szóba az Egyetemi Nyomda betűöntődjének termé-

*Aktiengesellschaft für Schriftgiesserei und Maschinenbau
Betűöntőde, Offenbach am Main, újabb betűi*

Vesta

PETER ROSEGGER

Diszes Messe-groteszk

MENSCH UND ZEIT

kei, mint ahogy mostani egyetlen betűöntődénk sem merné sohasem állítani, hogy „magyar” betűket és „magyar” díszítőanyagot készít és árul. Ha azon az alapon, hogy külföldi ízléssel, külföldi művészek keze által megszületett minták után itt Budán esetleg magyar technikai munkások betűt öntöttek, azt állítanám, hogy létezett önálló magyar betűöntőde (amely alatt a közhasználatban mindig a betűtermelés minden művészi és technikai tényezőjének összességét értjük), tudatos hamisítást követnének el.

Az a megállapítás különben, hogy nem volt önálló magyar betű- és tipográfiai ornamenstermelés, nem szégyen reánk nézve, mert hiszen tudjuk, hogy alapjában véve milyen kevés betűtípus volt a régi időkben forgalomban s főként milyen kevés volt — a nagyobb, fametszetű daraboktól eltekintve — a tipográfiai ornamentumok. *Francis Meynell* és *Stanley Morison*, valamint *Daniel Berkeley Updike* újabb kutatásai eléggé földerítették már az egész európai tipográfiai ornamenstermelés összefüggéseit s ma már tudjuk, hogy még a mienknél sokkal hatalmasabb és fejlettebb német nyomdászat is alig termelt ezen a téren eredeti anyagot, hanem a tipográfia történetének első két századán keresztül szinte ugyanazt az egész Európában otthonos anyagot használta vagy variálta. Még a hatalmas *Trattner* János Tamásnak a 18. század második felében Bécsben megjelent mintakönyvei is alig tartalmaznak eredeti anyagot, hanem túlnyomóan *Fournier* díszítő-anyagát tartalmazzák.

Mindezek ellenére nem vonom kétségbe, hogy lehetett ezen a téren is önálló kezdeményezés, lehettek komoly eredmények itthon, amelyekről általában nem tudunk. Ebben azonban nem mi vagyunk a hibásak, hanem azok a szakemberek, akik ott állanak és régebben is ott állottak a magyar könyvnyomtatás történetének forrásainál, de csak a történelmi és irodalmi szempontokat tartván szem előtt, elmulasztották a magyar könyv történetének mű-

Genzsch & Heyse AG, betűöntőde, Hamburg, új betűi

Alster

**Entführung aus dem Serail
Dramatische Meisterwerke**

Bazalt

**3 ERZIEHUNG 5
NEUE ROMANE**

vészeti és technikai vonatkozásait felderíteni és megismertetni.

Kérem Csipio Paprikanuszt, forduljon azokhoz, akiket ez a mulasztás terhel s sürgesse ki tőlük a magyar könyvnyomtatás és könyvművészet történetének felderítését és megírását, hogy konkrét adatok alapján vitákat eldönthessük. Senki sem örülne jobban ennek, mint én magam, akit ez a kérdés már régen érdekel, de megfelelő eredeti forráskutatások és irodalom híján csak hiányosan tudtam ezen a téren tájékozódni és tisztán a magam nyomdászítéletére vagyok utalva, amely a régi nyomtatványok szemléletén és összehasonlításán alapul.

Köszönöm Önnek, kedves Szerkesztő Kollégám, hogy soraimnak helyet adott s nagy öröömre szolgálna, ha akár Csipio Paprikanusz, akár mások ezt a rendkívül érdekes kérdést konkrét adatokkal közelebről megvilágítanák.

E cikkem csillag fölötti része csak néhány napos késés folytán maradt ki a Magyar Grafika mult számából és ki volt már szedve, amikor az Egyetemi Nyomda jubiláris Emlékkönyve megjelent. Teljes alaposággal még nem olvastam végig az Emlékkönyvet, amelynek nincsen betűrendes név- és tárgymutatója, de kikerestem azokat a részeket, amelyek a fenti tárgykörre vonatkoznak és azok alapján kénytelen vagyok megállapítani, hogy az Emlékkönyvben felsorakoztatott adatok alapján sem tudom fenti álláspontomat megváltoztatni. A magyar sokszorosítómű-

vészet történetének eddig utolsó rendszeres összefoglalása dr. Czako Elemérnek az Iparművészet Könyve I. kötetében 1902-ben megjelent tanulmánya, a magyar betűmetszés és öntés történetére vonatkozóan egyetlen adatot sem tartalmaz és Falka nevét is csak rézmetszőink között említi, futólag. Dr. Gulyás Pálnak a Magyar Bibliofil Szemle 1925. évi II. számában megjelent „Kazinczy és a magyar könyvművészet” című cikke érdekes adalékokat tartalmaz Falka működéséről. De az Emlékkönyv adatai inkább az én fentebb kifejtett álláspontomat támasztják alá. Az Emlékkönyv szerint a nagyszombati nyomda betűállományának idegen eredete és többszöri külföldi kiegészítése kimutatható, de ha tudjuk is belőle, hogy Nagyszombatban öntöde is működött, arra, hogy ki és milyen betűket metszett Nagyszombatban, nem találtam adatot. Csak a 192. oldalon, a 147. számú jegyzetben, amely az 1777-ben Budára áttelepített személyzet névsorát tartalmazza, fordul elő Richter József betűöntő, betűmetsző és háztulajdonos neve. A 186. oldalon felsorolt öntödei leltárban is csak szigorúan vett öntőszerszámok fordulnak elő, amelyek még nem bizonyítják az önálló betűmetszői tevékenységet. Az öntöde működése még csak azt a szakemberek előtt ismert állapotot igazolja, hogy a régi időkben a kézi öntéssel előállított, tehát a mostaniaknál sokkal puhább betűk elhasználódása a roppant egyenlőtlen és durva papirosokon olyan gyors tempójú volt, hogy a betűkészlet állandó felújítása és pótlása volt szükséges. Az Emlékkönyvnek a

A LUDWIG & MAYER BETÜÖNTÖDE, FRANKFURT A/M, ÚJ BETŰI

Jost mediaeval

Rundfunk und Tageszeitung
FRANKFURTER MESSEN

Jost mediaeval kurziv

Deutsche Philosophen der Gegenwart
UNIVERSITÄT IN MÜNCHEN

Firmin Didot antikva

Musik im Leben der Völker
BEETHOVEN-KONZERT

Félkövér Firmin Didot antikva

Handwerk im Mittelalter
HANAUER SPORTKLUB

Firmin Didot antikva kurziv

Richtung und Gegensätze in der Psychologie
PLAN FÜR DAS SOMMER-SEMESTER

Pharos verzálisok

WINTER-NEUHEITEN

Teljes törzsre öntött „Prägefest” betű

Große Polizei-Ausstellung

Világos Erbar goteszk I.

Zeitschrift der Volksbühnen
HEITERER LIEDER-ABEND

Világos Erbar goteszk II.

Süddeutsche Automobilwerke

Félkövér Erbar goteszk I.

Buchgewerbe und Graphik
MASCHINEN-FABRIKEN

Félkövér Erbar goteszk II.

Norddeutsche Immobilienbank

Kövér Erbar goteszk

Gedenktag Beethovens
FREUDE AM SCHÖNEN

Lucina

ODOL FÜR DIE ZÄHNE

budai korszakot tárgyaló része Falka Sámuel betűmetszői működését állandóan ki nem elégítőnek jellemzi és többször említi, hogy az általa megkezdett és igen lassan befejezett betűsorozatok kiegészítésére mindig a készített-nél nagyobb mennyiségű idegen betű beszerzésére is volt szükség.

Megtudjuk az Emlékkönyv 198. oldalán közölt 172. számú Jegyzetből azt is, hogy *Falká*-nak a Helytartótanács által jóváhagyott szerződése szerint „A betűmetszéshez szükséges szerszámok és minták beszerzéséről a nyomda gondoskodik.” Ha tudnánk, hogy a „minták” szó a szerződés valószínűleg nem magyar nyelvű eredetijében hogyan hangzik, mindjárt közelebb jutnánk a vitás kérdés eldöntéséhez, mert ez fontos bizonyíték volna amellet, mennyire eredeti vagy nem eredeti *Falka* produkciója. Nagy kár, hogy ezek a leltárak nem az eredeti nyelven és eredeti helyesírással vannak az Emlékkönyvben közölve, mert ennek következtében az Egyetemi Nyomda Emlékkönyvének értéke, mint forrásmunkaké, erősen csökken.

Az Emlékkönyv — sajnos — csak kevésbé juttat bennünket közelebb ahhoz a lehetőséghez, hogy a régi magyar tipográfia betű- és díszítőanyagának eredetét földerítsük. A benne levő reprodukciók nagyrészt erős és különböző léptékű kicsinyítésben vannak bemutatva és egyáltalában nem olyan színvonalúak, hogy azokon a betűk vágását pontosabban tanulmányozni lehetne. Igen nagy örömmel olvastam az Emlékkönyv 149. oldalán azt a rendkívüli érdekességű közlést, hogy „A mintakönyv nyomdánk irattárában őrzött példányának értékét fokozza, hogy a legtöbb betűtípus mellé ceruzával följegyezték, hogy ki metszette”. Ha az Emlékkönyv kiadói ennek a nagyértékű Mintakönyvnek néhány oldalát, ezekkel a ceruzával írt följegyzésekkel kiegészítve, hü és gondos reprodukcióban publikálták volna, ezzel megbecsülhetetlen szolgálatot tettek volna a magyar tipográfia történeti kutatásnak, habár maga a tény, hogy egy ilyen Mintakönyv-példány még megvan, szintén óriási értékű és segítségünkre lehet abban, hogy Csipio Paprikanusz és közöttem a vitát, legalább is Falkára vonatkozóan, eldöntse. Az Egyetemi Nyomda 1824. évi nagy Mintakönyvének egy ép példánya megvan birtokomban, az 1814. évi kisebb „Schriftprobe” egy példányát, amelyet évek óta őriztem kegyelettel, a jubileum alkalmával nemrég nyujtottam át ajándékkul *Szabó T. István* úrnak, az Egyetemi Nyomda igazgatójának. Megvolt könyvtárámban a Trattner-féle nagy Mintakönyv egy teljes ép példánya is, de ezt ismeretlen tettes három évvel ezelőtt egy budapesti kiállításon ellopta. Azóta — tudtommal — egyszer merült föl egy példánya a külföldi piacon, de annak megszerzésére nem volt módom. Példányom Trattner összes *betűit* is tartalmazta. Most, sajnos, csak a Trattner mintakönyvének „*Röslein und Zierrathen*” című része van meg birtokomban, az is csak a nemrég megjelent wieni *Reichner*-féle facsimile-kiadásban. Ekként

— egyelőre — hiányzik egyik fontos segédeszközöm ahhoz, hogy a nagyszombati betűk és díszítőanyagok nagyobb részének valószínű eredetét bebizonyíthassam.

Az Emlékkönyv 103., 104. és 107. oldalain nagy örömmel látom az 1773. évi nagyszombati Nyomdaleltár címlapjának és két oldalának hasonmását. Már ezen a három oldalon is az 1824. évi Mintakönyv éppen legművészebb anyagának nagy részéből találhatunk mutatványokat. Idő híján csak a címlap díszítőanyagát vettem futólagos vizsgálat alá s megállapítottam, hogy annak figurái közül tizenegyfélére azonos a Trattner-féle mintakönyv 20., 21., 22., 25., 39., 57., 65., 66., 85., 90. és 97. számú figuráival. A reprodukció tökéletlen volta mellett is megállapítható, hogy három más figura valószínűleg azonos a Trattner 74., 76. és 79. számú figuráival. De a másik két reprodukált oldal is sok Trattner-féle figurát tartalmaz. Hogy a figurák nagy részét Trattner is Fourniertől szerezte meg, az is csak főntebbik cikkemben elfoglalt álláspontomat bizonyítja. E Fournier-féle figurák egy része megvan a gyomai Kner nyomda anyagában is, mert ezeket a Deberny & Peignot-féle párizsi öntöde most újra forgalomba hozza. Az 1773. évi nagyszombati leltár címlapján különben egész sor olyan díszbetű fordul elő, amelyek szintén Fourniertől származnak s Trattner öntödején keresztül kerültek a nagyszombati nyomda birtokába. Ezek a betűk és ez a díszítőanyag látható az Emlékkönyv 110. és 111. oldalain reprodukált négy jellegzetes könyvcímlapon is.

Sajnos, az Egyetemi Nyomda jubiláris Emlékkönyve

Wilhelm Woellmer betűöntöde, Berlin, újabb betűi

Feodora

Geschichte der antiken Baukunst
KIELER ARCHITEKTEN-BUND

Barberina

Reisebilder aus dem Schweizer Land

Trumf reklámbetű

PANTHEON-KIADÁS

Stabil reklámkurzív

Grafikai szaküzlet

Félszéles kövér Splendid groteszk

**Uj betűk és díszítések
A FESTŐI TÉRKÉPEK**

Félszéles világos groteszk

Igen tisztelt Szerkesztő Ur
SZERKESZTI ÉS KIADJA

Kliséket

MÉLTÁNYOS / ÁRBAN / A
LEGJOBB / KIVITELBEN /

Készít

Pallas Remigrafiaja

BUDAPEST, V. HONVÉD-U. 10/SZ/
TELEFON: TERÉZ 5-67/5-68/

sem hozott felszínre olyan adatokat, amelyek alapján akár a leipzig-i kiállítási katalógus magyar részének előszavában, akár a fenti cikkben elfoglalt álláspontomat meg kellene változtatnom. Még sajnálatosabb azonban, hogy az Emlékkönyv nem dolgozza fel még a rendelkezésre álló adatokat sem olyan formában és olyan részletességgel, hogy azokból a magyar tipográfia technikai és művészettörténetének ez a fejezete teljességgel és a maga összes összefüggéseiben megvilágítható legyen. Kérem Csipio Paprikanuszt, ha ennyire fájlalja régi nagy betűmetsző és öntő művészeink mellőztetését, forduljon azokhoz a kiváló tudósokhoz, akik az Emlékkönyv becses anyagát összegyűjtötték és feldolgozták, s bírja rá őket arra, hogy a napvilágra hozott anyagot rendezzék, állapítsák meg, mi abból a külföldi eredetű és mi a magyar és hozzák azt olyan reprodukcióban nyilvánosságra, amely a betűtípusok részletes és alapos vizsgálatát is lehetővé teszi. Ha itthon is, mint más országokban, fel volna már tipográfiánk története dolgozva, a fenmaradt anyag eredetisége, vagy külföldi összefüggése ki lenne már derítve, ha kétségtelenül tudnánk, mi igazán a miénk régi tipográfiánk alkotásaiban, mennyire könnyebb lenne a tradíció folytonosságának helyreállítására irányuló rekonstrukciós munka, amely ma tisztán a művész érzésére és ösztönére kénytelen támaszkodni, a tudós objektív anyaggyűjtése helyett. Mert korunk mindmáig nem tudott még önálló, saját stílust kitermelni, a modern építő- és géptechnika sajátos formáit még nem tudtuk más területekre átvive, egész művészeti produkciónkba beilleszteni s kétségtelen, hogy az eddigi könyvművészeti törekvések közül csak azok bizonyultak termékenyek és életképesnek, amelyek a tradíció alapján indultak el, de modern célok felé haladnak.

Kner Imre

G É P

SZERELÉSEKET ÉS GÉPJAVÍTÁSOKAT

Vállal
bárhol s pon-
tosan, legolcsóbb
árak mellett eszközöl.
pecialista gyorssajtók, rotációs
gépek s rokonszakmabeli gépek teljes
javításában. Gyárt: Kerek papírvágó gé-
pet különböző szélességben, lemezollót, perforáló
gépet kéz- és lábajtásra, stokprést minden-
féle nyomdai és rokonszakmabeli
segédgépeket. Állandóan rak-
táron tart, vesz, elad és
becserél új és hasz-
nált grafikai
gépeket

KLEIN • ERNŐ
GRAFIKAI GÉPEK, SZERELVÉNYEK GYÁRA
VIII, JÓZSEF UCCA 72. TELEFÓN: JÓZSEF 372-39

„A gyermek és a könyv lelke“

Igen tisztelt Szerkesztő Úr!

„A gyermek és a könyv lelke“ című vitához az Egyetemi nyomda is hozzászólott s igen élvezetes, magas színvonalú, tanulságos közleményben válaszol Faragó úr Franklint védő cikkére.

Engedje meg tehát nekem, igen tisztelt Szerkesztő úr, hogy — mint érdekelt fél — néhány szóval én is részt vegyek a vitában.

Mindenekelőtt meg kell jegyezmem, hogy Faragó úr cikkének megírására semmi ingerenciánk nem volt; a cikk megírását és megjelenését nem helyesljük s ha erről előzetesen tudtunk volna, mindenesetre megakadályoztuk volna.

Az Egyetemi nyomda válaszából röviden az vehető ki, hogy a tankönyveknél a simítatlan papiroost előnyösebbnek tartja a simítottnál, a vonalas rajzot pedig jobbnak az autotípiánál, sőt az autotípiát alkalmazását egyenesen veszedelmesnek látja. Ezért a sorok közül az olvasható ki, hogy a Franklin tankönyvei, azért mert simított papí-

ron, autotípiákkal készülnek, kevésbé megfelelők, mint az Egyetemi nyomda tankönyvei. Hát ez ellen bátorokdom nyomdász-szempontból felszólalni.

Miután előrebocsátom, hogy minden tekintetben aláírom azt az igazságot, hogy „a tankönyv nyomdászati értéke a jó papíron, olvasható betűn és az értelmes kísérő képeken nyugszik”, nem értem, mi kifogásolni valót talál az igen tisztelt kritikus úr a Franklin tankönyvein, amelyek a fenti igazságot minden tekintetben szem előtt tartva készülnek s készültek már akkor, mikor más intézetek még nem foglalkoztak oly intenzíven iskolakönyvek kiadásával, mint ma. Ezt általánosan mindenki elismeri az igen tisztelt kritikus úron kívül. A Franklin könyveit jellemzik a tetszetős betűk, a szedés tetszetős beosztása, a jó nyomás, a jó papiros, mely bár simított, de éppen nem bántja a szemet és nem fehér, hanem sárgás színezetű. Egy nagynevű szemészprofesszorunk véleménye alapján készítettjük éppen iskolapapirosainkat chamois színezésben.

Az Egyetemi nyomda a Dürerek illusztráló nyelvét kívánja vissza. Nem szólva arról, hogy nem is olyan bizonyos, hogy a Dürerek illusztráló módja a tankönyvekben is helyén volna, kérdem, hol vannak ma a Dürerek? Lehet-e a technika haladását megállítani s a régieskedő irányt erőltetni?

A simított papiros és az autotípi a technikának mindenestre értékes vívmányai, melyek nem érdemlik meg a lelkisínylést.

A Franklin tankönyvei között is vannak művészek által illusztrált könyvek vonalas rajzokkal, ahol ez az illusztráló mód kívánatosabb; sok könyvnél azonban elkerülhetetlen az autotípi alkalmazása. Ezt az Egyetemi nyomda époly jól tudja, mint a Franklin. Szépen nyomott autotípi pedig egyáltalán nem válhatik a könyv hátrányára.

Az autotípi-illusztrációt természetesen nem lehet érvényre juttatni a könyvnyomásban simítatlan papíron és sok helyütt valószínűleg ezért ellenszenves is.

A simítatlan papiros hátrányait a nyomásnál nem kell bővebben magyaráznom a nyomdászoknak. A nyomdászok tudják jól, milyen sok kellemetlenséget okoz a simítatlan papiros porzása, az egyenetlen nyomás; tudják jól, hogy szép és könnyű nyomás csak simított papíron végezhető, csak ilyen papirosra jönnek jól ki az illusztrációk. Igaz, „a simítatlan papíron erőteljesebb képet ad úgy a betű, mint a vonalas illusztráció”, ez az erőteljesség azonban sajnos, többnyire inkább hátrányára, mint előnyére van a szépnek, mert eldurvítja úgy a betűt, mint a rajz finomabb vonalait.

A simítatlan papiros előnye a jelen esetben csak az, hogy olcsóbb — és vastagabb könyvet mutat.

A lázas, gyors munka mindinkább újabb és nagyobb feladatok elé állítja a nyomdászt. Az illusztrált kiadványok rohamos fejlődése hívta életre az autotípiát s tette lehetővé addig nem remélt mérvben ezek óriási elterjedését s ezért halt meg a fametszet. Az autotípi alkalmazása ma már oly elterjedt, hogy az illusztrációk terén jóformán teljesen uralkodó szerepre jutott. Nézetem

KRANICH

Gesellschaft für Reproduktionsbedarf
m. b. H. Wien XII, Steinbauergasse 25

Szakszerűen szállít klisékészítéshez

reprodukálókészülékeket mindenféle kivitelben és nagyságban. Reprodukáló-objektíveket és prizmákat, fémpfordítótükröket. Szűrőket, nagyítókat, rasztereket, ivlámpákat felvételi célokra, sötétkamra-lámpákat, mindenféle szerelvényt a pozitív- és negatív-retusáláshoz, másolókereteket mindenféle kivitelben, rázókészülékeket kézi- és motorikus használatra. Másoló-ivlámpákat, maratótálcákat és gépeket, általában mindenféle felszerelést és anyagot, amelyet a klisékészítésnél használnak

Offsetnyomáshoz

speciális offsetrasztereket, offset-másolóberendezést, cinklemezcsiszoló- és szemcsézőgépeket, valamint minden más felszerelést

Mélynyomáshoz

reprodukálókészülékeket diaposzitiv-toldalékkal, mélynyomó-rasztert, pneumatikus másolókereteket, másoló-ivlámpákat és e szakmában szükséges egyéb felszerelést

Typar

írószedőgépet az offset- és mélynyomáshoz

Typon

a legmegbízhatóbb reflektografikai reprodukáló-eljárás és nélkülözhetetlen segéd-eszköz illusztrációknak és szövegnek közvetlen uton való átviteléhez az offsetnél

Szakszerű tanácsokkal díjmentesen szolgál

szerint tehát nem helytálló az a kijelentés, hogy az autotípa alkalmazása veszedelmes.

A reprodukció-technika fejlődése bizonyára nem fog megállni az autotípiánál, de amíg egy jobb és szebb reprodukáló eljárás, amely amellett gyors is, nem fog elkövetkezni, addig számolnunk kell a lehetőségekkel s igyekeznünk kell a könyvet gyorsan és szépen előállítani.

Géczy Kálmán

„Offset“ tégelysajtó

Az alábbiakban röviden, de azért jól érthetően olyan tégelynyomósajtót kívánunk ismertetni, amelyen magasnyomtatású betűkről és klisékről *offsetnyomtatást* lehet végezni. Hogy a gép fejlődésmenetét nyomon kísérhesük, utalunk a már évek óta ismert Grosse-féle „Reform“ tégelynyomó-sajtóra, melynek két hengerkocsis festékezőhengerei a gép működése közben állandó körforgásban vannak a gép körül, aminek előnyeit kihasználva, 1923-ban az „Universelle“ J. C. Müller & Co, Dresden A 24 gépgyár megeremtette az offset-tégelynyomósajtót többszínű offsetnyomtatványok készítésére.

A festékezés, a nyomtatás előkészítése, a kétszeres átnyomás, nedvesítés stb. terén azonban olyan nehézségek merültek fel, amelyeket okvetlenül le kellett küzdeni, hogy a gép a gyakorlatban kifogástalanul megállja a helyét. Az idei drezdai vásáron mutatták be a fejlődés legmagasabb fokán álló offset-tégelynyomósajtót, amelynél a nedvesítés, konterozás, átnyomás stb. előfeltételei nem szükségesek. Olyan gépről van itt szó, olyan nyomtatási eljárásról, amellyel könyvnyomdai betűkről és klisékről nyomtatható. A gép tehát nedvesítés és vegyi előkészítés nélkül nyomtat könyvnyomdai formákról mindenfajta papirosra, érdes kartonra, fára, bádogra, vászonra, sőt üvegre is minden színben. Előnye abban áll, hogy offsetnyomtatáson kívül a gép a szokásos könyvnyomdai nyomtatásra is alkalmazható. Az erre való átállítás minden különösebb idővesztés nélkül történik a nyomtatóformának a tégely felé való beemelásával és a gumihenger kiemelésével vagy magasabbraállításával.

Az „Offset“ tégelynyomósajtó Universelle kiváló festékezőművel bír, amely oldalmozgásos nagy *b*) festékezőhengerből, négy földádhengerből (1. ábra *a*, *a*¹, *a*² és *a*³), hat *c*) dörzsölőhengerből valamint egy *d*) váltódörzsölőből áll amelyek az *e*) festéket emelő segítségével az *f*) festékvályú *g*) duktorától kapják.

A nyomtatóforma megszilárdítása céljából két nyomólap van a tégelysajtón elrendezve. A *T* tégellyel szemben levő *k*) nyomóalap szilárdan a géptesthez van hozzáöntve és az *n*) gumilemez fölvételére szolgál. A gép hátsó oldalán lévő *l*) nyomóalap a gépbe van betéve, záróhorgokkal megerősítve és tetszés szerint kivehető. Az *l*) hátsó alapba emelik be az *m*) nyomóformát és a szokásos módon zárják.

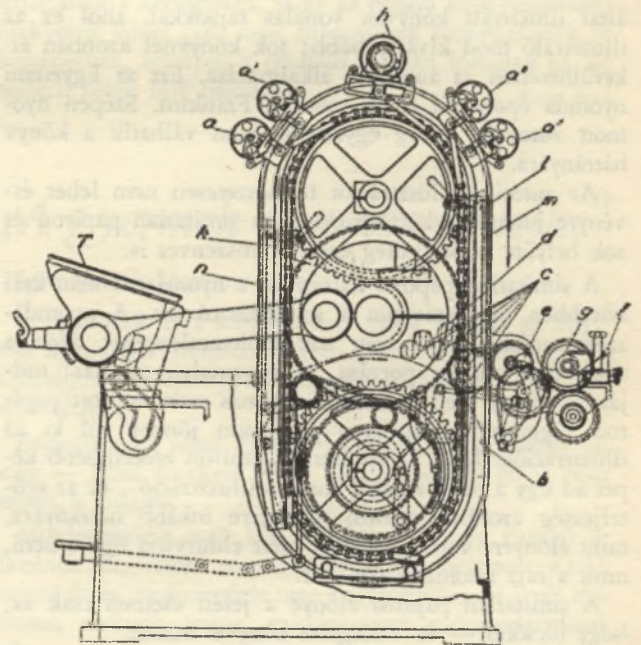
A gép munkamenete a következő: Miután a földádhengerek megkapták a festéket a festékezőhengertől a

b) átnyomóhengerrel együtt gördülnek az *m*) nyomóformán át. A földádhengerek befestékeznek a formát és a gumikendővel borított *b*) átnyomóhenger levezi a képet a formáról. A nyomóforma tükörképe most rendszeren van meg az átnyomóhenger gumihuzatán. Ezután az átnyomóhenger a földádhengerekkel egyetemben a nyíl irányában lefelé forog a nagy *b*) festékezőhenger körül, amelyhez a földádhengerek festékválvétel céljából odadörzsölődnek és az *n*) gumilemezen szaladnak végig. A gumilemezen át való futásuk idejére a földádhengerek fölemelkednek, mialatt az átnyomóhenger gördül át a lemezen és átviszi a képet a gumilemezre, amelyen az most ismét tükörképet mutat. A gumilemezről kerül a forma képe azután rendszeren szemlélhetően a tégelyen berakott papirosra. Végül a földádhengerek az átnyomóhengerrel együtt a gép felsőrése felé gördülnek vissza és folytatódik a gép munkája előlről.

A festéknek kétszeri megosztódása nem befolyásolja annak fedőképességét. Ellenkezően, a nyomtatvány elvesztíti a sokszor oly kellemetlen fényt és a nyomtatványnak akvarelszerű, jóleső nyugalmat ad.

Mint már említettük, a könyvnyomdai nyomtatás végzéséhez az *n*) gumilemezt leveszik és helyébe az *m*) nyomóformát teszik a tégellyel szembe a *k*) alapba. A gép a forma természetéhez képest 1000—1200 nyomást végez óránként.

Megemlítjük végül, hogy az „Universelle“ J. C. Müller & Co., Dresden A 24 gépgyár több típusú offset-

tégelysajtót is gyárt már. Így 36 × 56 cm felületű „Reform III“-at, amelyen 1600 nyomás végezhető óránként és a „Reform I“-et önkirakószerkezettel ellátva, óránkénti 2300 nyomással. Az önkirakókészülék különféle alakú íveket különös átállítás nélkül rak ki. A gép ábrája a cég e havi számunkban közölt hirdetésében látható.

Szakkönyvekről

Die historische Entwicklung der abendländischen Schriftformen. Írta: Prof. F. H. Ehmcke. 80 nagy oktáv oldal, körülbelül 100 ábrával. Ára füzve 4.50, kötve 6.— márka. Verlag Otto Maier, Ravensburg. Ez a nagyon szépen nyomtatott kis könyv régóta érezt hiányt pótol, mert kis terjedelemben és szép kiállításban, nagyszerűen összeválogatott ábráival tökéletes áttekintést ad a nyugati kultúra betűformáinak fejlődéséről, az ókortól a 19. századig. A szerző egyike a modern német betűművészet legkiválóbb vezető egyéniségeinek, aki a maga átfogó szempontjait nemcsak az ábrák összeválogatásában, de a nagyszerűen megírt szövegben is érvényesíti. Ezeknek a szempontoknak értékét az adja meg, hogy a szerző nemcsak a technika, tehát az írószerszám, a véső, az írás anyagainak befolyását veszi tekintetbe, hanem a kultúra váltakozó korszakainak, a stílusok szellemének a

befolyását is, úgyhogy az egyes jelenségeket a legszélesebb összefüggésekbe beállítva tárgyalja. Az áttekintést nagyon megkönnyíti a kötet végén található leszámazási táblázat, amely könyvetünk fejlődését mutatja be a római Kapitálistól a könyvnyomdászat feltalálásáig, amelyet Anna Simons, a kiváló német betűíró művésznő rajzolt a müncheni Deutsches Museum számára. A könyvet mindenkinek, akit betűtípusaink fejlődése, kialakulása érdekel, ajánlhatjuk. K.

Der Kartonnagen-Praktiker a címe annak a nemrég megjelent szakkönyvnek, amelynek hiányát eddigelé nagyon is éreztük. Az ipari racionalizáló törekvéseknek természetesen a dobozipar sem tudott ellenállni s mert ez a jelenség mind nagyobb és nagyobb mértékben hódít teret, szükség volt egy olyan vezérfonálra, amely az egyes üzemekben bevezetendő reformok szempontjából értékes technikai és üzletviteli tapasztalatokat egybe gyűjtve közkinccsé teszi. Kissé hosszadalmas volna a vaskos könyv tar-

talmát teljes részletességgel ismertetni — erre később esetről esetre visszatérünk — s ezért csak nagy vonásokban közöljük a tartalmat. Az első rész üzemszervezési dolgokat ismertet és érinti a kalkulációt is. A második rész a dobozipar nyersanyagait ismerteti pompás részletességgel és emellett tanácsokkal is szolgál az egyes technikai műveletekre nézve. A harmadik részben tisztán technikai útmutatásokat ad a karton-, papírlemez- és papír feldolgozását illetően. A negyedik része a könyvnek táblázatokat foglal magában, melyek a papírlemezek nagyságát és az ezekből kapható kisebb darabszámok gyors kiszámítását, különböző fajták súlyait és vastagságát, valamint árát tartalmazza. Az ötödik részben különböző ismereteket találunk, így pl. a reklám-, export-, szakirodalmi ügyeket, iparkamarák jegyzékét, szállítási tudnivalókat stb. E könyvet, melynek szerzői: W. Krumbiegel és R. Lange, mindketten ismert szakírói a német dobozgyártásnak, Richard Lange-Verlag (Dresden-A. 1, Moritzstrasse 12) adta ki. W.

GÉP
BETŰ
FESTÉK

Mindennemű szakmabeli gépek és egyéb grafikai cikkek, használt és új állapotban, jótállás mellett. Használt gépeket veszünk és becserélünk

UNIVERSAL

GRAFIKAI SZAKÜZLET
RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
BUDAPEST VIII, RÁKÓCZITÉR 2
(Bejárat: Salétrom u. 2)
TELEFÓNSZÁM: J. 348-12

Vezérképviseltek:

**GEBR. JÄNECKE
& FR. SCHNEEMANN**

Hannover, festék-
gyártmányainak raktára

BOHN & HERBER

gyorssajtógyár, Würzburg
„Record“ gyorsjáratú és két-
túrás gyorssajtók

HERFURTH & HEYDEN

fűzőgépgyár, Leipzig
Minden típusú drótfűzőgép
raktárról szállítható

A művészi és ok-
szerű reklámozás
gyakorlati módsze-
reit ismertető, dú-
san illusztrált és
kitűnő nyomtatás-
technikával előál-
lított művészi havi
folyóirat, amelyet
*nem nélkülözhet a
nyomdász, keres-
kedő, iparművész*

**OFFSET,
BUCH-
UND
WERBE-
KUNST**

Egyes szám ára — 75 dol-
lár, féléves előfizetés 4.50
dollár. — Kiadó: Offset-
Verlag G. m. b. H. Leipzig,
Seeburgstrasse 57

**SIEGWERK
INDUSTRIE-GESELLSCHAFT M. B. H.
FESTÉKGYÁR
SIEGBURG BEI KÖLN AM RHEIN**

Egész világon ismert
különlegességünk:

MÉLYNYOMÓFESTÉKEK

mindenféle munkához,
bevált és szakemberek
által elismert kitűnő
minőségben

NORMÁLFESTÉKEK

háromszínű mély-
nyomáshoz.
Vezérképvisolet
Magyarország részére:

PUSZTAFI ZSIGMOND
grafikai szaküzlet, Budapest V, Tátra ucca 6

**GRAFIKA GÉPKERESKEDELMIRT
BUDAPEST V, CSÁKY UCCA 49
TELEFÓN: LIPÓT 904-57. KÉRJEN MÉG MA ÁRAJÁNLATOT**

**SCHRIFTGUSS-AG
VORM. BRÜDER BUTTER DRESDEN N.Ö.**

A MODERN
KÖNYVNYOMTATÓ

CSAK A

B LICKFANG
DÍSZÍTÉSEKET

ÉS A KÖVÉR

C OOPER REKLÁM-
BETŰT HASZNÁLJA

Akár TÉGELNYMÓ

akár GYORSSAJTÓ

akár ROTÁTIÓS

gépein dolgozik,

SOK KELLEMETLENSÉGTŐL SZABADUL

ha hengereit

eredeti **BÖTTCHER** féle
hengeranyaggal önti.

A világhírű BÖTTCHER féle hengeranyaggal öntött
hengerek mindig egyenletesek maradnak.

Tökéletes henger = gyors egyengetés.

Tökéletes henger = egyenletes felhordás.

Tökéletes henger = elsőrangú nyomtatvány.

FELIX BÖTTCHER

féle hengeranyaggyárok, LEIPZIG,
Berlin, Frankfurt (Main), Hamburg,
Hannover, Köln, München, Stuttgart.

Teljes hengeröntő berendezések szállítása.

Kérjen ismertetőt!

Vezérképviselő és raktár:

„GRAFKA“ Gépkereskedelmi r. t., Budapest,
V. Csáky utca 49.

Telefon: L 904-57

Sürgőnycim: Grafityp.

NYOMATOTT: RIGLER JÓZSEF EDE
PAPIRNEMŰGYÁR R.-T. NYOMDÁJÁBAN

A „MAGYAR GRAFIKA” 1927. ÉVI
KARÁCSONYI SZÁMÁNAK MELLÉKLETE

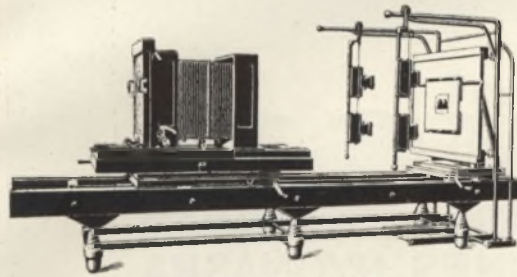
A reklám

Az üzleti élet s a gyáripár amerikai arányú fejlődésének legérdekesebb terméke a reklám. Világszerte foglalkoztatja nemcsak a gyakorlati kereskedelmet, hanem az elmélet tudósait is. Reklám-szakembernek lenni tehát ma nemcsak praktikus ismeretekben való jártasságot jelent, hanem egy feladatkör egész irodalmának ismeretét is. Amerikai egyetemeken külön tanszékei vannak e fürge tudománynak. Német-

országban és Ausztriában pedig a kereskedelmi és gazdasági szakoktatás kereteibe illesztették bele a reklámtanszakot. A mi könyvesboltjaink kiskönyvtárai is egy idő óta erősen ellepték e különféle nyelvű s eredetű, de nem mindig értékes reklám-szaktanok. Kivált a németek ügyeskednek abban, hogy a reklámgrafikának nem is okvetlen klasszikus művelőit mappaszerű publikációkban vigyék a világ elé. A reklámgyűjtők lelkesége, mely külföldön egész nagy táborot kovácsolt már össze, ösztönző hatással van az ilyen

könyvek kiadóiára. Nálunk persze a reklám útja még töretlen. Legalább is szakirodalmilag jelentős munka alig szól erről a tárgyról. Nem volt tehát rossz gondolat mindazt, ami erről a témáról tudnivaló, könyvbe foglalni és a nagyközönség számára kiadni. Ezt a feladatot a *Pantheon* könyvkiadó vállalta s mint a testes, szép, tarka képekkel díszített könyv mutatja, elég szerencsésen oldotta meg. Legelőször az iparosok és kereskedők számára rendezett reklámtanfolyamok anyaga volt az az előadássorozat, melyből e

TÖBB MINT 30 ÉVI TAPASZTALATUNK

s a föld minden részéből származó nagyszerű elismerések kellő biztosítékot nyújtanak Önnek, mintaszerű és pontos kiszolgálásunkról

KLIMSCH & CO.

FRANKFURT AM MAIN

Nyomó- és reprodukáló-technikai gépek és készülékek gyára

Victoria-Original-Schnelläufer

nyomárelállító szerkezettel bíró gyorsajtónk a

Victoria önberakókészülékünkkel

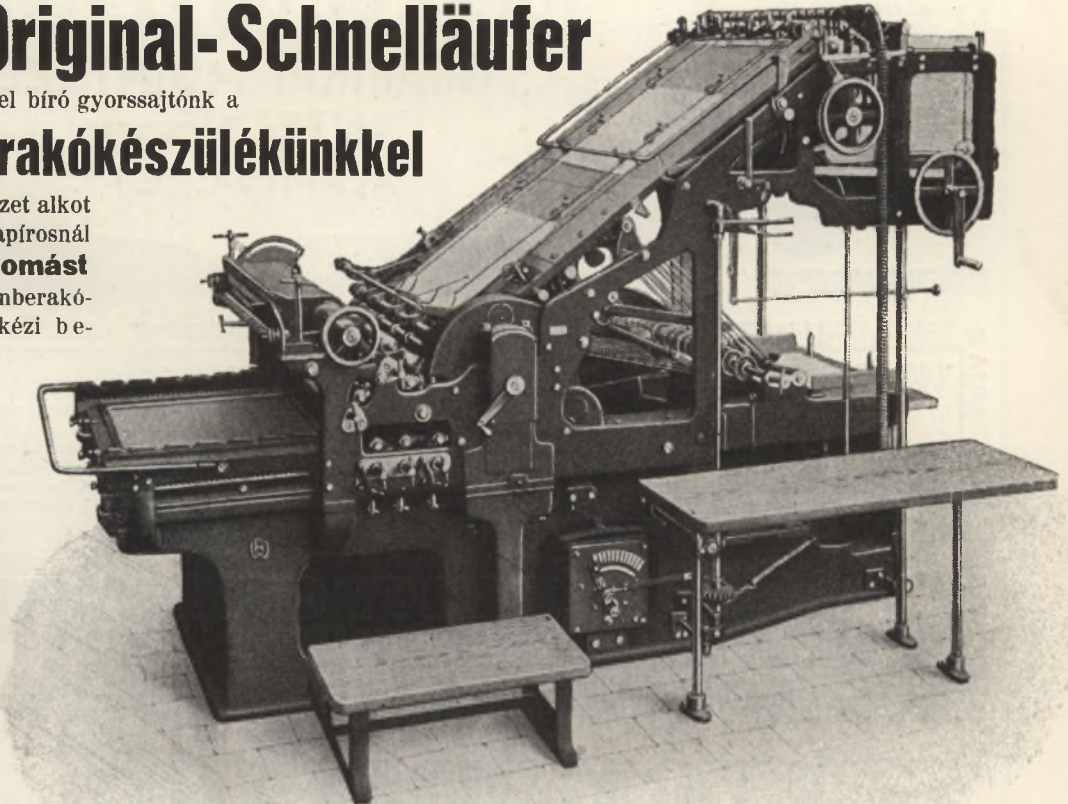
egy teljes és tökéletes egészet alkot és 50×70 cm-es alakú papírosnál **óránként 2700 nyomást** biztosít. A Victoria önberakókészülék egy perc alatt kézi berakásra átállítható

ROCKSTROH- WERKE AG HEIDENAU

Magyarországi képviselő

TANZER MIKSA
Budapest, VII. kerület,
Akácfa uca 50. szám
Telefón: József 406-31

könyv készült. A három előadó három szakterülete szerencsésen egészíti ki egymást. Dr. *Naményi Ernő*, dr. *Hermanné Czinner Alice*, dr. *Nádai Pál*, mindegyik olyan szélesebb területről lépett itt a reklámjelenségek mezejére, melyen az ítélőkészséget és a jelenségek összefüggésének vizsgálatát sajátíthatta el. Így felvértelve írta meg az első a reklám gazdasági, a második a reklám lélektani, a harmadik annak művészi vonatkozásait. Nem tudnók megállapítani, a három közül melyik fontosabb a mai vállalkozónak. Az első részben a gazdaságtörténeti fejtegetések mellett egy egész nagy szervező munka körvonalai is kibontakoz-

nak az olvasó előtt. Hiszen arról van szó, hogy a szükségletek felidézését, az új — ismert vagy nem ismert — áruk bírásvágját kell megteremtenie a vállalkozónak. A reklám céljainak helyes felismerésén kívül a kollektív reklámnak, a reklám költségvetésnek, a reklámterveknek sokféle ágazatát is el-sajátítja abból a figyelmes olvasó. A reklám lélektani hatásainak vizsgálatában az alkalmazott kísérleti pszichológia sajátos területére lépünk. Szinte magunk előtt látjuk az amerikai, exakt pontosságú laboratóriumokat, melyekben száz és száz szorgos kéz, műszer és statisztikai táblázat dolgozik a reklámhatások vizsgálatán. A

hirdetések sokféle fajtáját mind az üzleti hatás szempontjából vizsgálja itt az író s a tárgyalt hirdetésfajtákat bemutatván, kritikai megjegyzéseket fűz azokhoz. Hogy egy hirdetés figyelemkeltő-e, bevésődik-e az emlékezetbe, előkelő-e, vagy érzelmi hatókat vált-e ki, egyszóval sugalló értékű-e, azt e fegyverek birtokában mindenki maga állapíthatja meg. A reklám művészetével foglalkozik a harmadik rész, mely egyúttal a reklám egész művelődéstörténetét is adja. Az ókori népektől, keletázsiai kultúráról a rómaiakon át az írott, kőbevésett és karavánokban hordozott hirdetések sok fajtájával találkozunk itt. Ami

CÍM-FESTŐ

A szakmába vágó szakkörökkel (cégtáblák és kirakatok arannyal és ezüsttel való írására) ismerős egyéniség, ki a német nyelvet lehetőleg bírja, egy új készítmény bevezetésére kerestetik. A már eddigi esetleges képviselőket és munkakör megjelölésével, valamint referenciák feladása mellett, ajánlatok e lap címére „*Címfestő*” jelleg alatt adandók le

KLISÉ

FEKETE ÉS SZÍNES NYOMÁSRA

C-ANGERER & GÖSCHL

GRAFIKAI MŰINTÉZET

WIEN, XVI/1

ALAPÍTVÁ: 1871.

* SZAKMABELI ISMERETEIT, FIZESSEN ELŐ A „DEUTSCHER DRUCKER“ C. LEGJOBB NÉMET SZAKLAPRA *

WOLLEN SIE SICH UNTERRICHTEN

über alles, was in der ganzen Welt und namentlich in Deutschland auf allen Gebieten der graphischen Berufe und Techniken geleistet und geboten wird, WOLLEN SIE WISSEN, was an neuen Maschinen und Hilfsmitteln auf den Markt kommt, was an neuen Verfahren und Methoden von Spezialisten erdnenen und ausgearbeitet wurde, WÜNSCHEN SIE ANREGUNG und Belehrung, suchen Sie künstlerische Vorlagen für geschmackvolle Ausstattung von Familien-, Vereins-, Geschäfts- und Werbedrucksachen,

DANN ABONNIEREN SIE

die weltbekannte, im 33. Jahrgang erscheinende illustrierte graphische Monatsschrift

DEUTSCHER DRUCKER

(DEUTSCHER BUCH- UND STEINDRUCKER) BERLIN SW 61. HAGELBERGERSTR. 49

Probenummer kostenlos. Jahresbezugspreise RM 28.20, für Ungarn, Rumänien, Tschechoslovakei, Jugoslawien, übr. Ausland RM 33. Das Abonnement kann jederzeit beginnen. Zahlungen halb- oder vierteljährlich. Postscheckkonten: Budapest 54967, Wien 105095, Ljubljana 20449, Prag 79607

* ELŐFIZETÉS NEGYEDÉVRE 7-05 MÁRKA MŰTAVATVÁNYSZÁMOT INGYEN KÜLD A KIADÓHIVATAL *
* ÉVENKINT 12 VASKOS SZÁM *

ÁTNYOMÓPAPIROSOKAT

KIVÁLÓ MINŐSÉGBEN 40 ÉV ÓTA GYÁRTUNK **RICHARD NAUMANN** DRESDEN 16, SCHUMANN STRASSE 54

SÁRGA MÁRKÁJÚ
**MÄSER-
LEMEZEK**

Mäser közismert és nálunk is kedveltségnek örvendő alnyomat-lemezeit hosszú, fáradságos kísérletek után ismét a régi jó, kifogástalan minőségben állítják elő. E kísérletek eredményét: az új sárga márkájú Mäser-lemezeket a szakemberek örömmel üdvözlölik és használják

✿
KÉRJEN
INGYEN MINTÁT
ÉS
ÁRAJÁNLATOT

✿
**GRAPHISCHE
FACHZENTRALE
G.M.B.H. LEIPZIG C. 1**

KOH-I-NOOR
FÉMKERETES
RASZTEREK

AUTOTÍPIÁK,
SZÍNES NYOMATOK,
OFFSET- ÉS MÉLYNYOMTATÁS
CÉLJÁRA 25 ÉV ÓTA
ÁLLANDÓAN

A LEGJOBBAK!

KIVÁNSÁGRA
NAGY ILLUSZTRÁLT
KATALÓGUST DIJTALANUL ÉS
PORTÓMENTESEN
KÜLDÜNK

HERBST & JLLIG
FRANKFURT AM MAIN

A MÉLYNYOMÁS

**a legegyszerűbb
reprodukáló
eljárás!**

Nagyon sok mélynyomdai berendezéssel bíró üzem mélynyomógép-utánrendelése bizonyítja a mélynyomás rentabilitását, miután az az autotípiával szemben lényeges előnyökkel bír. A mélynyomás szerfelett egyszerű eljárás és sokkal olcsóbb, mint az illusztrációs nyomás. A mélynyomás az olcsóbb papírfajták felhasználhatóságát is lehetővé teszi anélkül, hogy ez a körülmény a képek hatását károsan befolyásolná. Mélynyomógépek rendelése esetén kívánságra megfelelő személyzetet is rendelkezésre bocsátunk

Tiefdruck-Syndikat Berlin SW 68

Alexandrinenstrasse 110

Egyedüli árusítója
a következő gépgyárak teljes
mélynyomógép-termelésének:

**Maschinenfabrik
Augsburg-Nürnberg AG
Augsburg**

**Koenig & Bauer AG
Schnellpressenfabrik
Würzburg**

**Société Alsacienne
de Constructions Mécaniques
Mulhouse**

KÁRTYA- ÉS AKCIDENCBETŰINK:

**GNOM
PERKEÓ
SZÉLES GNOM
TAUPERLE
KOLIBRI**

**PERL (NONPARELL TÖRZSÖN)
NONPARELL, PETIT, GARMOND, CICERÓ
TERCIA, MÁSFÉLCICERÓ
(TERCIA TÖRZSÖN), TEXT, KÉTCICERÓ
KÉTMITTEL, HÁROMÉS NÉGYCICERÓS
FOKOZATOKBAN**

MAGYARORSZÁGI VEZÉRKÉPVISELŐ:

**FISCHER IGNÁCZ
BUDAPEST VII
KAZINCZI UTCA 27**

**J. G. SCHELTER
& GIESECKE
BETŰÖNTŐDE
LEIPZIG C1**

a nyomdászembert leginkább érdekelheti mégis, az a nyomtatott reklám s annak hű története. A plakát művészi irányvonalának és a modern alakulásnak (Montmartre litográfusai, szecesszió, német „tárgyas” plakát) hosszú fejezeteket szentel az író s közben a nyomtatótechnikák kialakulásával és a reprodukáló-eljárásokkal is megismerteti a laikusokat. Az újsághirdetések, reklám-prospektusok, bélyegek, árjegyzékek, naptárak, vasúti és postai hirdető-eszközök, csomagolások, levelek, fürdők, mulatók reklámtényezői mind elvonulnak a szerző csoportosítása szerint és úgyszólván nemzetközi revüvé, a reklámcsapatok szemléjévé szélesbedik itt a könyv. Hogy ez a szemle mindenütt valóban a szemlátnivalója legyen s az ucca képeskönyvével egyenlő értékű tarkaságot nyújtson, arról a rengeteg ábra és eredetiben mellékelt színes lap gondoskodik. Természetesen elsősorban legjobb élő és magyar üzleti grafikusaink jutnak itt szóhoz, de a kultúrvilág egyéb reklámterületeiről is megtalálni itt a jellemző példákat. Németek, franciák, Amerika és Ázsia legjobb reklámgrafikája felsorakozik tiszta reprodukciókban, valamint eredeti színes nyomatokban. A könyv kimerítő, tanulságos és sok helyütt szórakoztató. Tudományos nagyképűségtől mentes. Illusztratív része is bőkezűen van megválogatva. Külső kiállításában talán kissé közelebb áll a tankönyvek formájához, tipográfiai sablonjához s kevesebbet éreztet meg a friss és modern szellemű nyomdai művészetből, mint amennyit ilyen tárgyú könyvtől joggal várnánk. A reklám századában s a reklámról szóló könyvek már megjelenésének újszerű, frappáns voltával is „sugallatkeltő”-nek kell lennie.

Szerkeszti és kiadja Biró Miklós

Felelős szerkesztő Wanko Vilmos

Főmunkatársak:

Herzog Salamon és Kner Albert

A szövegrész Intertype „C” modelű szedőgépeken szedve. (Képviselet „Grafika” Gépkereskedelmi Rt. Budapest V, Csáky u. 49)

Nyomatott

Biró Miklós nyomdai műintézetében
Budapest VII, Rózsa ucca 25

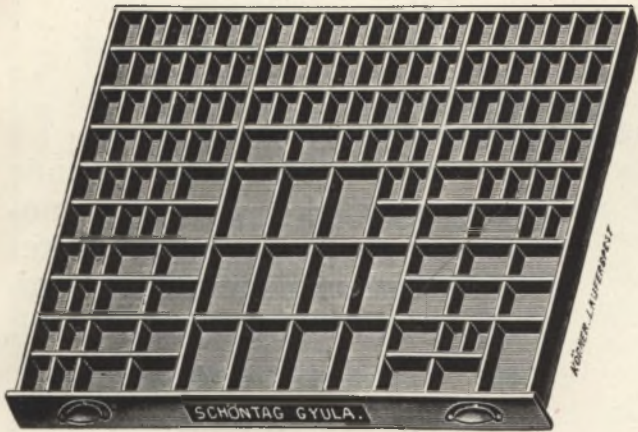

SCHÖNTAG GYULA

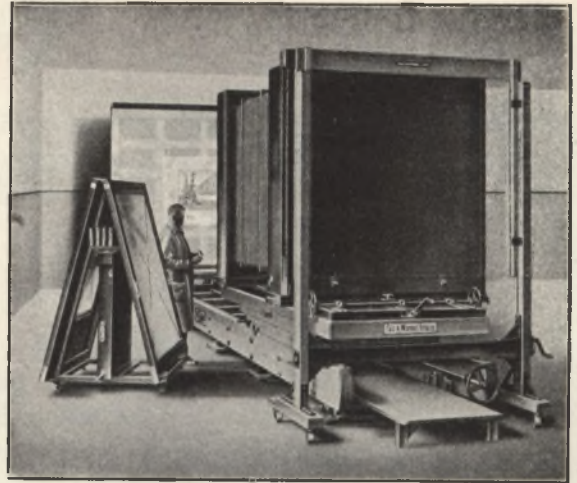
VILLANYERŐRE BERENDEZETT
GRAFIKAI SZAKASZTALOSÜZEM

BUDAPEST

VI, VILMOS CSÁSZÁR ÚT 51. SZÁM

Kívánatra új illusztrált árjegyzéket küld 20 filléres bélyeg ellenében

REPRODUKÁLÓ KÉSZÜLÉKEKET

A LEGNAGYOBB ALAKIG SZÁLLIT
A LEGTÖKÉLETESEBB KIVITELBEN

FALZ & WERNER

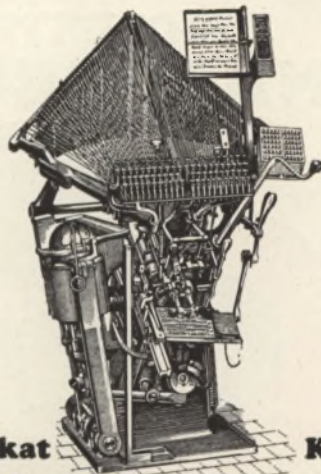
REPRODUKÁLÓ KÉSZÜLÉKEK GYÁRA
LEIPZIG C 1, LUTHERSTRASSE 14

ALAPÍTÁSI ÉV: 1890. KÉRJEN ÁRAJÁNLATOT

Nem képezheti vita tárgyát

az a tény, hogy a

TYPOGRAPH

Kérjen betűmintákat
és próbaszedéseket!

szedőgépek sokkal olcsóbbak
bármely más rendszerű szedő-
gépeknél és ennek ellenére a
legjobb öntést és a legkielégí-
tőbb termelést teszik lehetővé

TYPOGRAPH

G. m. b. H. Berlin NW 87

Magyarországi képviselő:

Krammer Lipót, Budapest VI, Bajnok u. 26

Tanzer Miksa, Budapest VII, Akácfa u. 50

ALKALMI ÁRON

KÉPVISELETEK:

**DR. LÖVINSOHN & CO.
FESTÉKGYÁR
BERLIN**

kiváló minőségű
nyomdai, litográfiai
és offsetfestékeiből
állandó nagy raktár

**WILHELM
WOELLMER'S
SCHRIFTGIESSEREI
BERLIN**

A legmodernebb,
elsőrendű minőségű
betűk és rézleániák,
körzetek és vignetták

**KEMPEWERK
MASCHINENFABRIK
NÜRNBERG**

Tömöntődei berende-
zések, kémigráfiai
és galvanoplasztikai
segédgépek, nyomdai
gyorssajtók,
kéziprések, valamint
egyéb gépek és
anyagok. Matrica-
lemezek és matrica-
por; nemezek (filcek)

közvetítem használt gépek, teljes
NYOMDABERENDEZÉSEK
vételét és eladását

UJ GÉPEKET

gyorssajtókat, amerikai és más
tégelyes sajtót, vágógépet, Lino-
type és Typograph szedőgépeket
és mindenféle a szakmába vágó
segédgépeket gyorsan szállítok

GRAFIKAI CIKKEKET

azonnal is szállítok könyvnyom-
dai, litográfiai, könyvkötészeti
és tömöntődei célokra. Nyomda-
festék kő- és könyvnyomdai, off-
set- és mélynyomáshoz raktáron

GOLDSTEIN A. UTÓDA OFFENBERGER MIKSA

grafikai szaküzlet,
Budapest VII, Kazinczy ucca 32

Telefónszámok: **J. 423-95 és J. 455-87**

ÚJSZERŰ REPRODUKÁLÓ- TECHNIKAI KÉSZÜLÉKEK

KÜLÖNLEGESSÉGEK A MÉLYNYOMÁS RÉSZÉRE

*Hoh-Lux, briliánsfényű felvételi
és másolólámpák*

*Ovallux, újszerű mozgó másolóberendezés
német szabadalom*

*Pigmentpapírszárítószekrény, német szabadalom
bejelentve*

*Regiszter-szerelőasztal, német szabadalom
Marató- és mosókészülékek*

*mélynyomóhengerek részére, német
szabadalom bejelentve*

Kérjen díjmentes szaktanácsot!

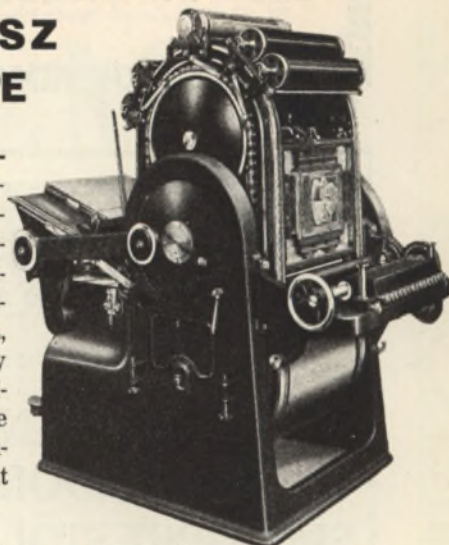
HOH & HAHNE LEIPZIG C1

Fényképeszeti reprodukálókészülékek és gépek
gyára. Szaküzlet a reprodukálotechnika számára

„OFFSET” TÉGELNYOMÓGÉP

A NYOMDÁSZ OFFSETGÉPE

Ennek a gépnek a segítségével minden vegyi elő-
készítés és nedvesítés nél-
kül nyomtatóformáról le-
het offsetnyomatokat ké-
szíteni bármily durva pa-
pírra, kartonra, vászonra,
fára, bádoglemezre vagy
üvegre tetszőszerinti szí-
nezésben és ezen kívül e
gép rendes könyvnyom-
tató tégelysajtó gyanánt
is felhasználható

**UNIVERSELLE MASCHINENFABRIK
J. C. MÜLLER & CO., DRESDEN A 24**
MAGYARORSZÁGI VEZÉRKÉPVISELŐ:
OFFENBERGER MIKSA, BUDAPEST VII, KAZINCZY UCCA 32

ALAPÍTÁTOTT 1900.

**KÖNIG
es
BAYER**

KLISSEGYÁR

BUDAPEST · VII
WESSELÉNYI ·
UCCA · 54 · SZÁM
TELEFÓN · SZÁM
J Ó Z S E F
359-91

VIDÉKI · RENDELÉSEKET · SORON · KIVÜL ·

INTÉZÜNK!

FERROTYPEK KÖNYVKÖTŐBETŰK RÉZBŐL MAGDEBURG
GYÁRTJA DORNEMANN & CO.

A Bugrán nagydíjjal kitüntetett könyvkötő rézbetű és ferrotypöntőnk gyártmányai; kézbe vagy présen való aranyozáshoz használatos rézbetűk, újság-, plakát- és zacskönyvnyomdák részére való ferrotypetek, keretek világhírűek. Képviselet: **Pusztafi Zsigmond grafikai szaküzlet**
 Budapest VI. kerület, Tátra uca 6. szám. Telefonszám: T. 231-43. Cluj-Kolozsvár Strada Filipescu 10. (Románia)

»RUTH«
 NYOMÓPRÄPARÁTUMOK:

**DURATIN
 GOLDOL
 SECCOPRESTOL
 ANTISICCA**

KŐ-ÉS KÖNYVNYOMDÁKBAN NÉLKÜLÖZHETETLENEK. HASZNÁLATI UTASÍTÁS:

TANZER MIKSA
 GRAFIKAI SZAKÜZLETTŐL
 BUDAPEST VII, AKÁCSFA
 UCCA 50. TELEFÓN 406-31

**Kérjük
 t. olvasóinkat, hogy
 rendeléseiknél
 a Magyar Grafikára
 hivatkozzanak.**

Levélborítékok, mappák és díszlevélpapírok

VASADI ÉS VÉRTESEI
 LEVÉLBORÍTÉK- ÉS PAPIRNEMÜGYÁR

Budapest, VI, Vörösmarty uca 50. sz.
 Telefonszámok: Teréz 221-14 és Teréz 130-86

Miért

terjedtek el annyira rövid időn belül az

**INTERTYPE
 SZEDŐGÉPEK**

?

Mert

az

**INTERTYPE
 SZEDŐGÉPEK**

beigazolták azt, hogy

**többet nyújtanak, mint
 amennyit ígérnek**

A gondos és előrelátó nyomdavezető nem vezérelteti magát tendenciózus színezetű híresztelések által, hanem józan és körültekintő mérlegelése és szerzett tapasztalatai alapján azt rendelt, amivel saját érdekelt a legjobban szolgálhatja. A már üzemben lévő nagyszámú INTERTYPE szedőgépek megtekintése és az ismertető prospektusok gondos áttanulmányozása az érdeklődők nagy csoportját vezette táborunkba.

Magyarországi és balkáni vezérképviselet:

GRAFIKA GÉPKERESKEDELMI RT
 BUDAPEST V, CSÁKY U. 49 TELEFÓN: L. 904-57

IRODALMI SZENZÁCIÓ!

A karácsonyi könyvpiacra jelenik meg

MÓRICZ PÁL

író, a „Petőfi-Társaság“ rendes tagja

„HORTOBÁGYI LEGENDÁK“

CÍMŰ MŰVE.

ÉLBESZÉLÉSEK, RAJZOK, TÖRTÉNETEK A HORTOBÁGY PUSZTA XIX-IK SZÁZADBELI MULTJÁBÓL.

A KÖNYV TARTALMA :

Fohászzkodás (Előszó helyett). — A hortobágyi híres fogadás. — A Hortobágy puszta remetéje. — A hortobágyi kondások. — A Rab László úr hízői. — Hortobágyi betyárhála. — A hortobágyi csárda éjszakai vendégei. — Betyár Sós Pista. — Az elnémult hortobágyi csengők. — Hortobágyi pásztorítélkezés. — Amikor Dely Máttyást nem ismerte meg a felesége. — Hüse János gulyás, meg a Pista fia. — Hortobágyi betyárhajtás. — A hortobágyi szent juhász. — A hortobágyi puszta becsülete. — Bojtárfogadás a Hortobágyon. — A hortobágyi kúra. — Hortobágyi betyárvásár. — Samassa érsek a Hortobágyon. — A Dely Máttyás tánca. — A Dely Máttyás bora. — A Dely Máttyás felköszöntője. — József főherceg a hortobágyi pásztorok között. — A hortobágyi pecsenye. — Az első miniszterjárás a Hortobágyon. — Jókai és a Hortobágy. — A Jászai Mariék csikósbojtárja. — Amikor Bismarck herceg fia a Hortobágyon járt. — A hortobágyi csoda. — Dely Máttyásék lakodalmaznak. — A madarak hortobágyi barátja.

Oly' dús, oly' gazdag, annyira magyar tartalom ez, amely könyvbe összefoglalva: nemcsak a Hortobágy irodalmában, hanem a magyar irodalomban is számot fog tenni s a jövő időknek megőrzi frissen a nagy puszta sok, sok drága magyar romantikáját és a soha többé már vissza nem térő legősibb eredetű magyar életnek, a pásztori életnek kialudt pásztorézeit...

Megrendelhető a

„MÉLIUSZ“ könyvesboltban

DEBRECEN, FERENC JÓZSEF-ÚT 26.

ÉS AZ ORSZÁG BÁRMELY KÖNYVKERESKEDÉSÉBEN.

A mű ára
4 pengő!

A mű ára
4 pengő!

GYŐRI **H**IRLAP

**SZERKESZTŐSÉGE, KIADÓHIVATALA, NYOMDAVÁLLALATA
GYŐR, CZUCZOR GERGELY UCCA 15.**

**SZERKESZTŐSÉGI TELEFON 8-33
KIADÓHIVATAL, NYOMDA : 2-39**

Tisztelettel értesítjük mélyen tisztelt üzletfeleinket és a nagyérdemű közönséget, hogy az eddig Baross-ut 36. számú házban volt szerkesztőségünket, lapkiadóvállalatunkat és modernül felszerelt nyomdavállalatunkat

Czuczor Gergely ucca 15.

szám alatti házba helyeztük át. Készítünk: napilapot, szépirodalmi és hetilapot; az üzleti életben előforduló összes nyomtatványokat; könyvet, meghívót, levélpapírt, borítékot, számlát, falragaszt, értesítést. Kiadóhivatalunk az ország összes lapjai részére vállal hirdetések.

Győri Hirlap Vállalat, Győr

Az intézet nyomása.

SCHRIFTGIESSEREI D. STEMPEL AKT.-GES. FRANKFURT A/MAIN

KÖVÉR REFORM-GROTESK

Fokozatok nonpareilletől 8 ciceróig

HHHHHHHHHHHHHHHHHHHHHH

Budapestről szállítható nonpareilletől 3 ciceróig

ELSŐ MAGYAR BETÜÖNTŐDE R.-T. BUDAPEST
VI, DESSEWFFY UCCA 32 ◊ TELEFÓN T 23-70, 11-18 ◊ SÜRGÖNYCÍM »BETÜ«

LITOGRAFIAI ÉS CINKOGRÁFIAI FELSZERE-
LÉSEK, ANYAGOK, GÉPEK ÉS FESTÉKEK,
LITOGRAFIAI KÖVEK

ÖZV. STEINLEINNÉ ÉS FRANK
GRAFIKAI SZAKÜZLETE ÉS LITOGRAFIAI KÖRAKTÁRA, ELSŐRANGÚ
KÜLFÖLDI ÜZEMEK ÉS GÉPGYÁRAK MAGYAR VEZÉRKÉPVISELETE

TELEFÓN: TERÉZ 185-02

BUDAPEST VI, GRÓF ZICHY JENŐ UCCA 6 SZ.

✦ Lorilleux Ch. és társa ✦

KÓ. ÉS KÖNYVNYOMDAI FESTÉKGYÁRA
BUDAPEST IV. KERÜLET, FERENC JÓZSEF RAKPART 27
GYÁR: BUDAFOK • TELEFONSZÁMOK: J. 148-43, J. 148-44

TELJESEN MODERN NYOMDAI BERENDEZÉSEKET SZALLIT

HASZNÁLT GÉPEKET VESZ/ELAD

**SZAKEMBEREK ELŐTT MÁR
RÉGEN NEM TITOK/HOGY
AZ OLCSÓBB/DE SELEJTE-
SEBB ANYAG MINDENKOR
DRÁGÁBB. A LEGKITŰNŐBB**

**GEP.
BETŰ.
FESTÉK**

**ÉS EGYÉB A GRAFIKAI IPARI
ÜZEMEKBEN HASZNÁLATOS
ANYAG CSAKIS CÉGÜNKNÉL
SZEREZHETŐ BE/ MERT MI
KIZÁRÓLAG ELSŐRANGŰ ÉS
VILÁGHÍRŰ CÉGEKET KÉP-
VISELÜNK. RÉGI FELSZERE-
LÉSEKET FELFRISSÍTÜNK +**

UNIVERSAL GRAFIKAI SZAKÜZLET RT/BUDAPEST VIII

RÁKÓCZI TÉR 2 • TELEFÓN J. 48-12

**GÉPSZERELÉST
ÉS GÉPJAVÍTÁST VÁLLAL**

bárból pontosan, leg-
olcsóbb árak mellett
szükség. - Specialista
gyorsajtók, rotáció-
gépek s rokonrakma-
beli gépek teljes javi-
tásában. Gyárt: Kero-
ken papírvágó gépet
különböző mérete-
ben, lemezvágó, per-
forálógépet kör- és
lábbajtóra, vlokprét,
mindenféle nyomdai és
rokonrakmabeli se-
gégépeket. Állandóan
raktáron tartunk, vas-
alad és becsesül új és
használt nyomdaipari
és rokonrakma-
beli gépeket és
nyomdai felszerelést.

TELEFÓN:
„JÓZSEF”
72-39

KLEIN • ERNŐ
GRAFIKAI GÉPEK, SZERELVÉNYEK GYÁRA
VIII, JÓZSEF UCCÁ 72